ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԷ ՓՈԽԱՌԵԱԼ ԲԱՌԵՐԸ

ՊՕԼՍԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԵԱՄԲ

Վանի, Ղարաբաղի եւ Նոր-Նախիջեւանի բարբառներուն

Ա.

Ա՛ *տեսակ մը բացադանչութիւն է, որ խօսքի մը ծայրը դրուելով կը նշանակէ «արդէն, զարմանալի՛ բան»*. *օր.* ըսի՛ցիf ա՛, տարի՛ցիf ա՛, գարկի՛ցիf ա՛ (*չհշտեալ և երկար ա՛*)։ *Նոյնը վանեցոց մէջ է՛ և Նոր–Նախիջևանի մէջ ու՛ ձևով պահուած է*· marque d'affirmation dans certaines phrases qui servent de réponse à une autre. = *Թրք.* Tâ՝ *միևնոյն նշանակութեամբ և նոյն դիրքով. այսպէս վերի ձևերուն համապատասխան թուրքերէն ձևերն են.* dedík â, götürdü'k â, vurdúk â.

Ազա *Վ.* «*ժողովքի անդամ*: membre (d'une société etc.)». *օր.* մէնլիսին ազաները փիւթիւն հոս են, «*ժողովքին անդամները բոլոր այստեղ են*».=*արաբ.* أعضا aza «*անդամ (մարմնի, ժողովքի)*»։ *Արաբերէն ձևը իսկապէս* عضو azv *բառին յոքնակին է, բայց թուրքերէնի մէջ եզակիի տեղ կը գործածուի*։

*Ազարլամիշ ընել *Վ.* «*չախել, յանդիմանել, սաստել*· reprocher, gronder».=*Թրք.* آزارلمق azarlamak «*յանդիմանել*»։

*Ազատլամա «*մէկուն ազատածը*· sauvé par quelqu'un». *օր.* ես fու ազատլամադ եմ։ *Ղարաբաղի բարբառով* ազադլա՛մա «*ազատագրեալ*· esclave affranchi. 2. *արտօնագիր*· ordonnance, permis». = *Թրք.* آزادلامه azadlama «*արձակեալ գերի*»։

†**Ազիզ** «*սուրբ, մաքուր*· saint, propre». *միայն կը*

գործածուի հետևեալ ասացուածքին մէջ. ջուրին պէս ազիզ ըլլաս. *այս խօսքը կ'ուղղուի իբր օրհնէնք չուր բերող կամ չուր մատուցանող անձին։ Ազատ գործածութիւն են ասացած* ազիզ *Վ.* «սուրբ, սուրբ (օր). jour de fête, jour férié», ազիզ *Ն.* «քնքուշ, փափուկ, նազելի. tendre, délicat», m'զիզ *Դ.* «թանկագին (բառեւկամ). cher (ami)».=արաբ. عزيز aziz «փառաւոր, սուրբ, մեծարուած» եւն.։

°Ազլ ընել «պաշտօնանկ ընել. destituer», ազլ ըլլալ «պաշտօնանկ լինել. être destitué». *կ'ըսուի նաև* ազիլ ընել, ըլլալ։ *Այսպէս և* ազլ *Վ.*=արաբ. عزل azl «պաշտօնանկութիւն. destitution».

*Ազռըն *Ն.*, Ա'զռուն *Դ.*, աջռուն *Վ.* «կատաղի, կատաղած (մարդ, շուն, ձի եւն.). féroce, enragé (homme, chien, cheval etc.)». ազռընութիւն «կատաղութիւն. fureur, férocité, rage».=*Թրք.* آزغين azġən «մոլորեալ, կատաղի. séduit, enragé».

Ազման «չափազանց մեծ. énorme». *օր.* usավրիսի ազման «usավրիս ձիան ամենամեծ տեսակը».=*Թրք.* آزمان azman».

*Ազմիլ ըլլալ *Վ. Դ.* «կատղիլ. s'irriter, être furieux, être enragé», *Ն.* «ճարկտիլ, ձգձգուիլ. bâiller, avoir du ressort». *Ն.–Նախիջևանցիները այս մտքով կը գործածեն նաև հայերէն* աճիլ ձևը. *Հմմտ.* Պօլսոյ բարբառով ազմիլ ըլլալ «բազմանալ, շատ աճիլ (ծառերու համար միայն). croître démesurément (se dit des arbres)» *երկրագործականը-շանակութիւնը.*=*Թրք.* آزمق azmak.

*Ազդրմիլ ընել *Վ. Դ.* «կատղեցնել. séduire, enrager, rendre féroce».=*Թրք.* آزدرمق azdərmak.

°Աթէշլէնմիլ ըլլալ «կրակ կտրիլ, զայրանալ, սաստիկ բարկանալ. être furieux, se mettre en colère».=*Թրք.* آتشلنمك ateşlenmek.

*Աթէշ-պէօճէյի «հայծոռիկ, փոսուռայ. ver luisant».=*Թրք.* آتش بوجکی ateş böjeyi.

Աբիf վ. «խիզախ, համարձակ. hardi, audacieux». = թրք. جسور atak. աղաւ. atik.

Աբլազ պ., աբլաս ն. վ. ղ. «անդուս, տեսակ մը ընտիր կերպաս. satin».=արաբ. اطلس atlas. Ասկէ է նաև ռուս. атласъ նոյն նշ.։

*Աբլազճի «անդուս ծախող. marchand de satin». = թրք. اطلسجى atlasǰə.

Աբլամա վ. «ցատկելու խաղ. 2. ցատկոտուք. կարի մեքենային լաթի վրայ առանց կարելու՝ լոկ թել ձգելով անցած կարերը». օր. աս մաքիճաճ շաս աբլամա կ'ընէ կոր.=թրք. اطلامه atlama «ոստումն. 2. նոյն նշ.»։

*Աբմաճա «բազէ. faucon».=թրք. اطمه atmaǰa.

Աժտէր պ., աժդահար վ., աժտէհար ն., աժդա՛հա ղ. «վիշապ. dragon».=պրս. ژدر aždər.

Ալ վ. ն. ղ. «մարդագոյն կարմիր. écarlate, rose».= թրք. آل al.

Ալաճա կամ ալաճա-պուլաճա պ., ալաճա ն., ալայջա վ., ալոջա, իլջա ղ. «խայտաբղէտ, գոյնզգոյն. bigarré, de diverses couleurs».=թրք. آلاجه alaǰa, آلاجه بولاجه alaǰa-bulaǰa.

*Ալաճախ կը գործածուի միայն ալաճախդ ըլլայ «առնելիքդ ըլլայ թող. ես քեզմէ վրէժս կը հանեմ ուրիշ անգամ» ասացուածքին մէջ։—Սովորական գործածութիւն ունին ալաճախ ն., ալաջախ ղ., ալաջաղ վ. «առնելիք, պահանջք. créance» նշանակութեամբ. = թրք. آلاجق alaǰak.

Ալայ վ. ն. «բազմութիւն, խումբ, բանակ. foule, multitude, troupe, armée».=թրք. آلای alay.

Ալայ-մալայ ն. «ամբոխովին, խառնիճաղանճ բազմութեամբ. confusément, en désordre, en foule».=թրք. آلای بلای alay-malay.

*Ալավէրա «տակնուվրայ, խառնաշփոթ, խառնափընդոք. mêlé, embrouillé, confus, pêle-mêle. 2. խառնաշփոթութիւն, տակնուվրայութիւն. confusion, désordre».=թրք.

ալավիրա alavira, *որ իտալականէն փոխ առնուած ըլլալու է։*

Ալաֆրանգա *ած.* «*եւրոպական. à l'européenne*». = *թրք.* الافرنگ alafranga=*իտալ.* alla franca «*ըստ ֆրանսական*»։

*Ալէմ *կամ* ալէմ–աշխարհ *ն.*, ալամ–աշխարհ *ած.*, ալամ–աշխարհ *գ.* «*համրողջ աշխարհ, ամէն մարդ, աշխարհք–Արաբաց. tout le monde*». *օր.* ալէմ–աշխարհ վրդաղ պիտի խնդայ. ալէմին առջեւ ըսէզիլ եղաւ։ = *արաբ.* عالم alem «*իւեզերք, աշխարհ*»։

*Ալէ՛սէվի *կամ* ալէ՛սէվիէ «*ընդհանրապէս, մեծ մասամբ, սովորաբար. en général, généralement, ordinairement*». =*արաբ.* على السويه al–es–seviyye.

Ալէ՛սսա «*պատրաստ. prêt, tout prêt*» (*իբր ածական. այս մտքով աւելի դործածական է նագդր*). *օր.* ալէ՛սսա կայներ է. 2. «*հնձուասիկ, պատրաստ եմ. voilà! je suis prêt* (*իբր միջարկութիւն՝ ծառայող մարդոց*)»։ *Վերջի իմաստով է* ալասդա *ած.*.=*թրք.* اسطا alésta = *իտալ.* allestare «*պատրաստել*» *բայէն*։

Ալէճ *ն.*, ալաճ *ած.*, ալավ *գ.* «*բոց. flamme*». = *պրս.* علو alev «*բոց*»։ *Ասկէ նաև* ալէճլէնմիը ըլլալ «*բոցավառիլ. s'enflammer*», ալէճլէնցիրմիը ընել «*բոցավառել. enflammer, embraser*». = *թրք.* aleflenmek, aleflendirmek.

*Ալը՛խօմիը *կամ* ալը՛խօյմիը ընել «*պահել, վար դնել. détenir, retenir, garder* (*մանաւանդ մարդ մը, հիւր մը*)».=*թրք.* قويمق alə՛ koymak.

*Ալըմլը «*ընդունակ, խելացի, շուտ հասկցող. intelligent, sensé, sage*».=*թրք.* املی aləmlə.

*Ալըմիը ըլլալ «*առնուիլ, զգածուիլ, ամօթ զգալ. être choqué, affecté, atteint, ému*».=*թրք.* آلنمق alənmak.

*Ալըշըխ *ն.* «*վարժ, սովոր. accoutumé, habitué*», ալըշըղ *գ.* «*խառնակ, շփոթ. embrouillé, compliqué*». = *թրք.* آلشيق alešək «*վարժ, սովոր. accoutumé, habitué*».

*Ալըմիս ըլլալ Ն. Վ. «վարժուիլ, սովորիլ, ընդհանալ. s'accoutumer, s'habituer. 2. նոր վառած ածուխին հրահրիլը. commencer à prendre feu», ալըմիս ըլլի Ղ. «չարչարուիլ, նեղուիլ. être gêné, avoir de la peine».=Թրք. آلشمآ aləšmak «վարժուիլ. s'accoutumer, s'habituer».

*Ալըվէրիս Ղ. Վ. «առուտուր, առուծախ. commerce, négoce», Ն. «այլայլութիւն, շփոթութիւն. confusion, trouble, embarras».=Թրք. شرى وش آلآ aləš–viriš.

*Ալըցրմիս ըլլել Վ. «վարժեցնել, սովորցնել. accoutumer, habituer. 2. նոր վառած ածուխը հրահրել. embraser le feu», Ղ. «նեղել, չարչարել. tourmenter, maltraiter, faire souffrir».=Թրք. آلشدرمآ aləšdərmak.

*Ա՛լբըխ կամ ա՛rբըխ Պ., ա՛rբըղ Վ. «ալ, այլ եւս. plus, davantage, dorénavant, désormais», ա՛rբըխ կամ ա՛cտըխ Ն. «արդէն. déjà».=Թրք. قرآ ártək «այլ եւս». Առաջին ձեւին մէջ r փոխուած է l–ի, հայերէն հոմանիշ ա՛լ բառին ազդեցութեամբ. օր. ա՛լ կամ ա՛լբըխ էրկա՛ճ ըրիր, այսինքն «չուտ վերջացուր».

*Ա՛լբի՛ւս Վ. «առակնուվրայ, խառնափնդոր. embrouillé, confus, renversé».=Թրք. آلت اوست alt–üst.

†Ալիւ Պ., ալիւ Վ. «կոյր. aveugle».=արաբ. علیل alil «ախտաւոր, հիւանդ. maladif, malade». Արաբերէն նշանակութիւնը տարբեր է, բայց Թրքական դործածութեամբ բառս քաղաքավար ձեւն է կոր kör «կոյր» բառին։ Այսպէս և հին պօլսահայերէնի մէջ։

†Ալլախ–պուլլախ «գարշելի, սիրտխառնուկ, խառնափնդոր. dégoûtant, détestable, sale».=Թրք. آللاق بوللاق allak–bullak.

Ա՛ղլահալէմ «կարծեմ Թէ. je crois que».=արաբ. عالم آلله Allah alim «Աստուած գիտէ. Dieu sait».

Ալը–փուլլու «զարդարուն, պճնեալ. orné, paré, enjolivé».=Թրք. آللی پوللو allə–pullu. բուն նշանակութիւնն է «վարդագոյն–կարմիր և փուլ կոչուած զարդերով պըճնուած»։

Ալէի «գաճ. plâtre, gypse», ալէիլէմիլ ընել «գաճ քսել, գաճով կալցնել, ծեփել. plâtrer».=Թրք. چپلآ alčə, چپلمچ alčəlamak.

*Ալտրմիլ չընել պ. «ականջ չկախել, մտիկ չընել, չլսելու դարնել, կարևորութիւն չտալ. faire semblant de ne pas entendre ou de ne pas comprendre». այս ձևը գործածական է միայն բացասականով. =Թրք. قرمآ aldərmak «կարևորութիւն տալ և լսել».

*Ախար «տուն–տեղ, հողեր, կալուածներ. bien–fonds, immeubles, terrains».=արաբ. عقار akar «կալուածք».

Ախարէք «կալուածքներ. bien–fonds». =արաբ. عقارات akarat. նախորդ բառին յոքնակին է.

†Ախար–ճուր «միշտահոս աղբիւր. fontaine qui coule toujours».=կազմուած է Թրք. آقار akar «հոսող, հոսուն, միշտահոս» և հայ. ջուր բառերու բարդութեամբ.

Ախընթը պ., ախընթի պ., ախընցի ն. «յորձանք, հոսանք (ջուրի, դետի, ծովի). courant d'un fleuve ou de la mer».=Թրք. اکندآ akəndə կամ اقنتآ akəntə.

*Ա'խրպէք «վերջապէս, ամէնէն վերջը. enfin, en dernier lieu, finalement». օր. ա'խրպէք, դուն կէնի՛ ուզածդ ըրիր. Ղարաքաղի բարբառին մէջ ոճով կ'ըսուի ա'ղպաթ խէր՝ այսինքն «վերջը բարի՛ըլլայ».=արաբ. عاقبت akəbet.

Ախըր «ախոռ. étable, écurie», կովի ախըր «գոմ. bouverie», խօյիճի ախըր «փարախ. bercail, bergerie». = պրս. آخور axor «ախոռ».

Ախըր պօլսոյ մէջ գործածական չէ. ունին պ. Ղ. Լէն. «վերջապէս. enfin» մտքով.=արաբ. آخر axər «վերջ, եզր».

*Ախլաս կամ ախլաս արմուտի պ., ահլաս ն. «տեսակ մը տանձ. espèce de poire». Վանեցիք ունին Ախլաթու խնձոր՝ Ախլաթ կամ Խլաթ քաղաքին անունով. =Թրք. آخلآت axlat կամ آخلآت ارمودی axlat armudu.

†Ախճէ «սուակ. փարային երրորդ և դրուշին 1/120 մասը. aspre, tiers du para et dont 120 font une piastre».=

թրք. آقچه akče, *որ կոչվայ* آق ak «*սպիտակ*» *բառէն. այսպէս և հայերէն* ստակ *հնադոյն* սպիտակ *ձևէն է։*

*Ախմախ *տ.· ղ.· «ախմար, ապուշ, ըթամիտ.* sot, stupide, idiot».=*արաբ.* احمق ahmak.

*Ախշամլամիը ընել *«մինչև երեկոյ նստիլ, ժամանակ անցընել.* passer le soir, rester jusqu'au soir».=*թրք.* آخشاملامق axšamlamak *կամ* آقشاملامق akšamlamak.

*Ախշամլայըն *տ.· «երեկոյին, երեկոյ ժամանակ.* le soir, vers le soir». =*թրք.* آخشاملین axšamlayən *կամ* آقشاملین akšamlayən.

*Ախշամիութիւն *«երեկոները ողի խմելու սովորութիւն.* habitude de boire les soirs de l'eau-de-vie». =*թրք.* آقشامجیلق akšamǰələk.

*Ախիլ *կամ* աշխիլ *պ.*, աշխել *ն. «թթուիլ, հոտիլ, ուրուիլ (կերակուրներու).* se gâter (en parlant des mets)». =*թրք.* اکشیمک ekšimek «*թթուիլ*»։

*Ախպապա *«անդղ թռչունը.* vautour». =*թրք.* آقبابا akbaba.

Ախսի *«բնութեամբ հակառակ, դեղ.* rebours, acariâtre, revêche».=*արաբ.* عکسی aksi. *Ախկէ* ախսիութիւն *«դեղ բնութիւն.* dureté, cruauté, aigreur», ախսիլէնմիը ըլլալ *«դեղ բնութիւն դարձ դնել.* s'aigrir, se fâcher, être revêche».

Ախսիվէ *պ.*, ախսըվնա *պ. ս.· «ի հեռուկս, հակառակը.* à rebours, en dépit de». *օր.* իվնծի ախսիվէ բանիր մի՛ ըսիր.=*թրք.* عکسینه aksine.

*Ախսուաթա *«առուտուր.* commerce».=*արաբ.* اخذ و اعطا axz u ita.

†Ախտէնիզ *«ձերմակ ծով, Միջերկրական ծով.* La Méditerranée». =*թրք.* آق دکز ak-deniz. *այսպէս կոչուած է հակադրութեամբ* Kara-deniz *«Սև ծով»-ին։*

Ախտր *պ.*, ախթար *ս.·*, տթթտր *ղ.· «փերեզակ.* marchand de différants petits objets», տխտր *ղ.· «շրջուն մանրավաճառ.* colporteur».=*արաբ.* عطار attar «*հաւեմիներ, անուշ*

շահօտ բաներ ծախող». արաբերէն բառը ժողովրդական թուրքերէնի մէջ առած է aktar *ձևը և «փերեզակ» նշանակութիւնը։*

Ախպաճ «ընկեր. camarade, compagnon. 2. տարեկից, հասակակից. ayant le même âge».=արաբ. اقران akran, որ թէև արաբերէնի մէջ յոգնակի է, սակայն թուրքերէնի մէջ եզակի գործածութիւն ունի «ընկեր» նշանակութեամբ։

Ախրէպ «կարիճ. scorpion».=արաբ. عقرب akreb.

Ախրէպ «ժամացոյցի սլաք. aiguille d'une horloge». = արաբ. عقرب akreb.

Ահէնկ «ներդաշնակութիւն, երաժշտական գործիքի ձայնյարդարուածք. harmonie, accord».=պրս. آهنگ aheng.

Աղ պ., ավ ն. «ձուկ բռնելու ուռկան. filet de pêcheurs». =թրք. ağ. ն.–Նախիջևանցոց ավ ձևը ծագած է թրք. av «որս» բառին հետ շփոթուելով։

Աղա պ. «պարոն. արհեստաւոր և միջակ դասակարգի մարդոց միայն տրուած ածական. monsieur, ne s'applique qu'aux artisans et aux gens de la classe moyenne», ն. «մեծ եղբայր, հասուն հասակի մարդ. frère aîné, homme âgé», Ղ. Վ. «պարոն, բարձր դասակարգի մարդոց տրուած պատուանուն. seigneur, titre donné aux gens de la haute classe». Ասկէ աղայութիւն «մեծութիւն, ազնուականութիւն. noblesse», աղավարի «մարդու պէս, քաղաքավար կերպով, վայելուչ ձևով. poliment, d'une manière polie. 2. մեծի պէս, ազնուականի երևոյթով. noblement, à la manière de nobles».=թրք. ağa.

Աղաճ–խավունի «կիտրոն. cédrat (fruit)». = թրք. آغاج قاونی ağaj kavunə «կիտրոն», որ բուն կը նշանակէ «ծառի սեխ»։

†Աղըլ «ոչխարի վարախ. bergerie». (այժմ աւելի գործածական է ախըռ).=թրք. آغل ağəl.

Աճայլաճայիպ «այլանդակ, բոլորովին տարօրինակ. étrange, extraordinaire, monstrueux».=արաբ. عجلجائب aǰel-aǰaib.

Աճայիպ պ., տպայիբ Վ. «զարմանալի, զարմանալի

բան. étrange, curieux, chose curieuse!». = *արաբ.* عجائب aǰaib.

Աճապ *վ.*, **աճափ** *ն.*, **ոչուի** *Ղ.* «*արդեօք.* est-ce, est-ce que». = *արաբ.* عجب aǰeb.

Ա՛ճապա *պ.*, **ոչաբա** *վ.* «*արդեօք.* est-ce, est-ce que». = *արաբ.* اعجبا aǰeba.

Աճել *վ. ն.*, **ճէ՛լի** *Ղ.* «*աճապարանք.* hâte. 2. *շտապելու, ստիպողական.* pressant, urgent. 3. *շուտ, շուտով.* à la hâte». *օր.* **աճել մ'ը՛ներ.** *աճել գործ ունիմ.* = *արաբ.* عجله aǰele «*շտապ*», *Թրք.* لی عجله aǰeleli «*շուտով, շտապով*».

*Աճելեճի «*անհամբեր, շտապող.* impatient, qui se presse, se hâte». = *Թրք.* عجله جی aǰeleǰi.

Աճեմ *պ.*, **ոչում** *վ.* «*պարսիկ.* persan». = *արաբ.* عجم aǰem.

Աճեմի *ն.*, **ոչումի** *վ.* «*անվարժ, անտովոր.* inexpérimenté», **աճեմիութիւն** «*խակութիւն, անվարժութիւն.* inexpérience, impéritie». = *պրս.* عجمی aǰemi.

Աճեմիստան *պ.*, **ոչումստան** *վ.* «*Պարսկաստան.* Perse». = *պրս.* عجمستان aǰemistan.

*Աճըմթըրախ «*քիչ մը լեղի.* un peu amer». = *Թրք.* آجمترآق aǰəmtərak.

*Աճի *պ.* «*լեղի, դառն.* amer». *Ղարաբաղի բարբառը կը գործածէ* **ոչի** «*ցաւ, բանի մը չար հետեւանքը.* chagrin, la mauvaise conséquence d'une chose» *նշանակութեամբ.* = *Թրք.* آجی aǰə «*դառն.* 2. *ցաւ*».

Աճի *պ.*, **ոչի, ոչըղ** *վ.* «*վրէժ, քէն, ոխ.* vengeance, rancune, haine». = *Թրք.* آجی aǰə. *Հմմտ.* **աճիւն հանել** «*վրէժը լուծել.* venger, se venger de».

Աճի աղաճ «quassia *կոչուած ծառին կեղևը՝ որ իբր դեղ կը գործածուի.* écorce de quassia». = *Թրք.* آجی آغاج aǰə aġaǰ.

*Ա՛ճկէօզլիւ «*ծակաչք, անյագ, անկուշտ, ագահ.* avide, avare». = *Թրք.* آز گوزلی aǰ gözlü *որ բուն կը նշանակէ* «*նօթի աչքով*».

Ամա *կամ* ամմա *ս.* *ն.* *ղ.* «*սակայն, բայց*. mais, cependant. 2. *չափազանցութիւն ցուցնող բառ*. terme pour exprimer un excès». *օր.* ա՛մմա խօսեցար հա՞՝ «*խիստ շատ խօսեցար*».=*արաբ.* ևս emma.

Ամա՛ճ *ս.* *ն.* *ղ.* «*բացագանչութիւն՝ ցաւ, կսկիծ արտայայտող, ողնութիւն խնդրող, ձանձրոյթ, զղուանք, յուսահատութիւն ցուցնող*. interjection exprimant une douleur, une demande de secours, l'ennuie, le mépris ou le désespoir». =*թրք.* امان aman.

*Ամէլ «*բնական կարիք, փորը գլխլը*. aller à la selle, faire ses besoins, besoin naturel». *օր.* ամէլ ունի՛ս, ամէլդ ի՛նչպէս է «*բնական պէտքդ սովորական վիճակին է, ինչպէս է*». = *արաբ.* عمل amel, *որ կը նշանակէ «գործ», բայց ունի նաև վերի նշանակութիւնը, ինչպէս որ պօլսահայերէն գործ՝ բացի իր սովորական նշանակութենէն, կը նշանակէ նաև «բնական կարիք». այսպէս և մեծ գործ «կղկղանք», պզտիկ գործ «մէզ»։

†Ամին *կը գործածուի միայն հետևեալ ոճին մէջ*. ես ապ ըսածիդ ամին չեմ ըսեր «*համաձայնութիւն չեմ տար, չեմ ընդունիր, այս չեմ ըսեր*. je ne consente pas».=*արաբ.* آمين amin «*ամէն, եղիցի», որ է աղօթքներու վերջն ըսուած* ամէն–ը։

Ամուճա *պ.*, էմճէ *ն.*, տ՛մի, ա՛մի (*սեռ.* ա՛մու) *ղ.* «*հօրեղբայր*. oncle paternel». *Պօլսոյ մէջ կը գործածուի նաև մուրացկաններըը կանչելու համար*.=*արաբ.* عم amm «*հօրեղբայր*» *բառէն յարմարցուած թրք.* عمجه amuja *համանիշ ձևէն*։

*Ամպէր «*յամբար ծաղիկը*. ambre».=*արաբ.* عنبر anber.

*Ամպէրիյէ «*տեսակ մը ընտիր խմիչք, քաղցրօղի*. rossolis».=*արաբ.* عنبريه anberiyye.

Այազ *ն.* *ղ.* «*պարզկայ*. serein du soir, nuit sereine». =*թրք.* آياز ayaz.

Այազմա «*կաթնաղբիւր, սուրբ աղբիւր*. fontaine d'une eau réputée avoir des propriétés merveilleuses». *Նիւթին*

հետ բառն ալ յունականէն ծագած է.=թրք. ayazma آیازما *=յուն.* ἁγίασμα.

Այախ *«անիւին թևերը.* rais d'une roue». *դրծածա-կան է վերյն նոր-նախիջևանի բարբառով.=թրք.* ayak آیاق *«ոտք.* pied».

*Այախ-թախըմի *«ստորին դասակարգ, ռամիկ ամբոխ.* le vulgaire, bas peuple».=*թրք.* عامی طاقم آیاق ayak takəmə.

Այար *պ., այոր վ.. «ժամացոյցի ճշտութիւն.* précision d'une montre. 2. *ոսկւոյ, արծաթի յարդը, խառնուրդի աստիճանը.* titre, aloi. 3. *յարմար չափ.* degré juste, convenable».=*արաբ.* عیار ayar.

*Այարթմիւ ընել *ն. «գինի հանել, անբարոյականացնել.* débaucher, séduire, démoraliser».=*թրք.* آیارتمق ayartmak.

Այըլմիւ ըլլալ *պ.., այմիւ ըլալ ն. «սթափիլ.* se désenivrer, se dégriser».=آیلمق ayəlmak.

Այըխ *պ., այըղ վ.., այնըխ ն. «սթափ, գինովութիւնը անցած.* désenivré, dégrisé», **այըխութիւն** *«սթափ վիճակ.* désenivrement, dégrisement», **այըխնալ** *«գինեթափիլ.* se désenivrer, se dégriser».=*թրք.* آیق ayək *«սթափ»:*

*Այըպամիւ ընել *պ., այըբ անիլ վ.. «ամչցնել, երեսին տալ, այպանել, պարսաւել.* blâmer, accuser, incriminer, faire honte».=*թրք.* عیبلامق ayəblamak.

Այըրք *«տարբերութիւն.* différence». *այսպիսի առարկաներու մէջ.* **այըրք չունի** *«տարբերութիւն չունի.* il n'y a pas de différence». **այըրք չեմ կրնար ընել** *«չեմ կարող որոշել (աչքս կարճատես է).* je ne peux pas distinguer, je suis myope, j'ai la vue courte».=*թրք.* آیرت ایتمك ayərt itmək *«դանազանել, որոշել»:* Դրբ. ա՛յրրs *«բաժանուիլ»:*

*Այըրմիւ ընել *«զատել, բաժնել.* séparer, partager».=*թրք.* آیرمق ayərmak.

Այի *պ., այու ն. «արջ.* ours». **այինի** *«արջ խաղցնող.* meneur d'ours».=*թրք.* آیو ayu *կամ* آیی ayə *«արջ»,* آیوجی ayuǰə *կամ* آیيجی ayəǰə *«արջ խաղցնող»:*

*Ային-օյին *վ.. ն. պ.. «տղայական, խաղալիքի նման,*

ոչ լուրջ. enfantine, pas sérieux, puéril». = *Թրք*. آیین اویون ayən oyun.

Այի չիչէյի «*արևածաղիկ*. tournesol».=*Թրք*. آی چیچکی ay čičeyi, *որ կը նշանակէ բուն «լուսնածաղիկ». բառիս* آی ay «*լուսին*» *մասը չիմոթուելով յետոյ* ayə «*արջ*» *բառին հետ (հատանականաբար դիտմամբ)՝ առաջ եկած է վերի ձևը՝ որ բուն կը նշանակէ «արջի ծաղիկ»։*

***Այլախճի** «*ապատուր, ծառայ*. serviteur, domestique, valet». **այլախճիութիւն** «*ապատուրութիւն, ծառայութիւն*. service, domesticité».=*Թրք*. آیلاجی aylakjə.

***Այլըխ** *պ.*, **այլըղ** *ն.* «*ամսական, ամսական ռոճիկ*. paye d'un mois, pension, salaire».=*Թրք*. آیلق aylək.

†**Այխըրի** «*խոտորնակ, ծուռ, անկանոն*. oblique, à travers, irrégulier (*աւելի բարոյական մտքով*)». **այխըրի լախխրուտը** «*անվայել խօսք*. paroles indécentes».=*Թրք*. آرقوری arkuri «*խոտորնակ, կողմնակի*. oblique. 2. *չափազանց*. trop, excessif». *Վերջի իմաստով շատ գործածական է կաթոլիկ հայերու մէջ։*

Այղըր *վ. ն. ղ.* «*ձեռ, արու, յովսաական ձի*. cheval entier, étalon». *Ծօլոյ մէջ գործածական է աւելի նմանութիւն ցոյց տալու համար. օր.* այղրուի պէս վազել. այղրու կ'ըլմանիս.=*Թրք*. آیغر aygər «*մատակախաղ, չկըռտած ձի*»։

Այնա *վ.* «*հայելի*. miroir». **այնայի պէս** «*հայելանման, շատ փայլուն, մաքուր*. bien clair, brillant, resplendissant». *ըստ այսմ նաև Ղարաբաղի բարբառով* **այնա** «*մաքուր, չինջ*. propre, brillant».=*պրս*. آیینه ayine «*հայելի*»։

Այնաճի *վ.* «*հայելի չինող կամ ծախող*. marchand ou fabricant de miroirs», *ն.* «*սուտխօս*. menteur».=*Թրք*. آیینه جی ayineji «*հայելի ծախող կամ չինող*»։

***Այնի** *վ.* «*ճիշտ ու ճիշտ, նոյն ինքն*. exactement, tout à fait le même».=*արաբ*. عینی ayni.

Այվա *ն.* «*սերկևիլ*. coing». **այվաճի** «*սերկևիլ ծախող*. marchand de coings».=*Թրք*. آیوا ayva, آیواجی ayvajə.

Այվա թիւյիւ «*աղուամազ. duvet, poil follet*». =*Թրք.* ayva tüyü, *նմանութեամբ սերկևիլի վրայի բա-բակ մազերուն*։

°Այրըլմիը ըլլալ *ն.* «*բաժնուիլ. se séparer*». =*Թրք.* ayrılmak.

°Անալըխ «*խորթ մայր, մօրս, մայրագիր. marâtre*». *անարգական բառ է և այս պատճառաւ կը նշանակէ նաև «դէշ մայր, անարժան մայր, չար մայր. mère méchante*». =*Թրք.* آنالیق analək «*մօրս. marâtre*».

°Անաճ «*մեծ, անհնարին, խոշոր.énorme, gros, gigantesque*».=*Թրք.* آناڭ anaǧ.

†Անա-պապա-կիւնի *ն.* «*խառնուածքուն, յուզում; շըփոթութիւն. confusion, désordre, trouble*».=*Թրք.* آنا بابا گونی ana baba güni, *որ բուն կը նշանակէ «հօր մօր օր, ծնողաց օր»*

°Անատան soղմա *ն.* «*մօրէ մերկ, բոլորովին մերկ. tout nu*». =*Թրք.* آنادن دوغما anadan doğma, *որ բուն կը նշանակէ «ի մօրէ ծնեալ»*

Անթիքա *ա. ն. գ.* «*հզւական, անգիւտ. singulier, rare, introuvable. 2. հնութիւն. antique, objet d'antiquité*».=*Թրք.* عتیقه antika=*իտալ.* antica.

Անթիքաճի *ա.* «*հնութիւնները հաւաքող կամ ծախող, հնագէտ. antiquaire*».=*Թրք.* عتیقه جی antikaǰə.

Անիսօն *ա. ն.* «*անիսոն. anis*». =*Թրք.* آنیسون anison =*յուն.* ἄνισσον.

Անիտ «*անմիջապէս, իսկոյն. immédiatement, dans l'instant même*».=*Թրք.* آنید anide.

Անկարյա *ա.* «*առանց վարձքի, լոկ մեկուն սիրտը չըկտրելու համար յանձն առնուած և դժկամակութեամբ կատարուած գործ. travail fait forcément et gratuitement*». =*Թրք.* اڭارما angarya=*յուն.* ἀγγαρία «*տարապարհակ աշխատանք. corvée*».

Անճախ *ա. ն., ա'նչախ գ.* «*հազիւ թէ. à peine. 2. միայն. seulement, ne ... que. 3. բայց, սակայն. mais, ce-*

pendant, pourtant».=*թրք.* قبح anjak. *օր.* անչափ փիսը-ռեցիմ, ա՛նճախ գտամ. Աղուոր աղջիկ է, ա՛նճախ ինչ մը պօյը պզտիկ է. Դուն ա՛նճախ մարդու սիրս կոտրելու խօսքեր ըրէ։

Ա.ը *պ.* «*պատուաստ* (*ծառի, մարդու*). greffe, vaccine», *ն.* «*կորկղին մէջի նուշը*. amande (d'un fruit)».=*թրք.* آشی aşə «*պատուաստ*. greffe, vaccine».

Ա.ըխ *պ.*, «*վէգ*. osselet».=*թրք.* آشیق ašək.

†Ա.ըխ *պ.*, ա.ըղ *վ.* *Ղ.* «*աշուղ, արևելեան բանաստեղծ-երգիչ*. poète populaire». ա.ըխսուրիճ «*աշուղութիւն*». =*արաբ.* عاشق ašək «*սիրահար*. amoureux» *բառէն, որ թուրքերէնին մէջ առած է այս նշանակութիւնը։*

*Ա.ըմիլ ըլլալ «*մնալիլ*. s'user». *կը դործածուի միայն կարծր նիւթերու համար. օր. երկաթ, քար, մանաւանդ երկաթեայ դործիք մը ևն.. կակուղ նիւթերու համար կը դործածուի միայն մաշիլ. օր.* յաթեր մաշեցաւ. աս խազման ա՛լքրխ ա.ըմիլ եղեր է.=*թրք.* آشنمق ašənmak.

*Ա.ըրմիլ ընել *պ.* «*անցընել, բանի մը միւս կողմն անցընել*. faire dépasser, franchir. 2. *դողնալ*. voler, dérober, filouter» (*երդիծական լեզուով*), *Ղ.* «*վրայէն ցատկել*. sauter par-dessus», *վ.* «*արշաւասոյր վազել*. courir à toutes jambes».=*թրք.* آشورمق ašurmak.

Ա.ելամա *վ.* «*պատուաստով յառաջ եկած* (*ծառ, պըտուղ*). ente, enté», *ն.* «*պատուաստ*. greffe».=*թրք.* آشیلامه ašələma.

Ա.ելամիլ ընել *պ.*, ա.ելայիլ ածել *ն.* «*պատուաստել*. enter, greffer, vacciner».=*թրք.* آشیلامق ašələmak.

†Ա.ըխանա *ն.* *Ղ.*, ա.ըչխանա, ա.ըչիխանա *վ.* «*խոհանոց*. cuisine». *այս հին բառին տեղ Պօլսոյ մէջ դործածական է հիմա* մուբվախ.=*պրս.* آشخانه ašxane.

*Ա.ըխիլ *տես* ախիլ։

*Ա.ըճի *ն.*, ա.ըչի *վ.*, ա.ըվազ *Ղ.* «*խոհարար, կերակուր եփող*. cuisinier». ա.ըճի պաշի «*խոհարարապետ*. chef-cuisinier». ա.ըվազխանա «*խոհանոց*. cuisine».=*թրք.*

آشجی ašǰə, باش آشجی ašǰə bašə, պրս. آشپاز ašpaz, آشپازخانه ašpazxane.

*Ասլալըխ կամ ասլայութիւն գ. «բարեկամութիւն, ճանչնութիւն. connaissance, amitié», ա՛սլա ղ. «ծանօթ, բարեկամ. ami, connaissance», ասլալըղ վ. «բարեկամութիւն. amitié».=պրս. ئاشنا ašina «ծանօթ, բարեկամ», թրք. ئاشنالق ašinalək «բարեկամութիւն».

Ասուրէ «մահմետականներուն յատուկ տեսակ մը անուշապուր. sorte de bouillie sucrée au froment». այս ասնուշեղէնին մէջ կը մտնեն ոչ միայն չաքար, չամիչ, ընկոյզ և ուրիշ այսպիսի քաղցր և համեղ նիւթեր, այլ և ասոնց հետ լուբիա, բակլայ եւլն. այս պատճառաւ հայերուս ճաշակով զզուելի կերակուր է ասուրէ-ն և խառնակ կերակուր մը ցոյց տալու համար ալ շատ անգամ կը գործածուի «Ասուրէ կ'ըրևացի» ասութիւնը.=արաբ. عاشورا ašura «նոյն նշ.», որ կուգայ عشر ašar «տասը» բառէն, նոյն անուշեղէնը միմիայն Մուհարրէմի տասներորդ օրը եփուելուն պատճառաւ:

*Աչըխ գ., աչըխլըխ գ., աչըղ վ. «բաց տեղ, արձակ դաշտ. campagne, plaine, en plein champ». Դարաբաղի բարբառով՝ աչըխ «բաց (օդի, տեղի, երկինքի համար). en pleine air, lieu découvert».=թրք. آچق ačək, آچقلق ačəklək.

Ասպա գ., տքմ վ. «խոշոր հիւսուած և յարդ չունեցող տեսակ մը ասուի. bure. 2. ասով չինուած վերարկու. manteau de bure», ա՛բա ղ. «վերարկու. manteau».=արաբ. عبا aba.

Ասպաճօզ վ., ապաճօս ն. «եբենոս անուն կարծր փայտը. ébène».=թրք. آبانوز abanoz=յն. ἔβενος. կ'ըսուի զորօրինակ ասպաճօզ խաճալը «եբենոսեայ դլուխ, այսինքն՝ բթամիտ, տխմար, անմիտ. stupide, bête».

*Ասլա «արաբ կին. femme arabe. 2. կը գործածուի նաև իբր կոչական արաբ կիներուն. nom pour appeler les femmes arabes. և ասկէ 3. բաղնեւպանուհի թուրք կին. baigneuse turque».=թրք. ابلا abla «մեծ քոյր. sœur aînée».

թուրքերէն բառն այժմ թուրքերուն մէջ շատ գործածական չէ. հայացած ձևն ալ վերի իմաստներով միայն կայ. սակայն հնագոյն հայոց մէջ աւելի սովորական և աւելի ընդհանուր իմաստ մը ունեցած ըլլալու է, ինչպէս կ'երևի հետևեալ պօլսահայ մանկական զուարճախօսութենէն.

Վաղը կիրակի է.
Իթդ ըռախի է.
Բերանդ խայմախ է.
Շունը քեզի ապլա է.

Այժմ գաւառներու մէջ մի քանի տեղ ապլա կը գործածուի «մայր, մայրիկ. mère, maman!» նշանակութեամբ և իբր կոչական։

*Ապլախ կամ աւելի ապլախ սուտաթլը «կլոր երեսով, բոլորադէմ. au visage rond et plein». = թրք. ابلاق ablak.

Ապլուխա «շուրջանակի պաշարում. blocus». = թրք. ابلوقا abloka = իտալ. blocco.

†Ապուհայաթ կամ ապուհայաթ սույի ն. «կենաց ջուր, սուրբ ջուր. fontaine de l'immortalité (ըստ մահմետականաց. այս իմաստով կ'ըսուի նաև Զէմզէմի ջուր, ապուզէմզէմ, ապուզէմզէմ սույի). 2. մաքուր, յստակ, վճիտ ջուր. eau limpide et propre». Մահմետական գաղափարի բառ լինելով, մեր մէջ այնքան գործածական չէ. = թրք. آب حيات âbə hayyat (որ կուգայ պրս. آب ab «ջուր. eau» և արաբ. حيات hayyat «կենդանութիւն. vie» բառերէն) կամ آب حيات صويى âbə hayyat suyə (թրք. صو su «ջուր. eau»). Իսկ ապուզէմզէմ կամ ապուզէմզէմ սույի = թրք. آب زمزم âbə zemzem կամ آب زمزم صويى âbə zemzem suyə (Zemzem «Մէքքէի մէջ նուիրական ջրհոր մըն է. nom d'un puits sacré à la Mecque»).

Ապուռ ճուպուռ ն., ապուռ չուպուռ ն. «խառնակենդան, տակնուվրայ. embrouillé, pêle-mêle». = թրք. ابور جبور abur jubur.

Ապուհաթ պ., աբուկաթ վ., ապլամաթ ն. «փաստաբան. avocat». Պօլիս ծաղրելով և կատակով կ'ըսուի նաև հաւու fmf.=թրք. آووقات avokat=իտալ. avvocato.

Ապտալ պ., ավդոլ վ. «հագուստ-կապուտը անկանոն, թափած-թաթիփափած. nonchalant, bohême». =արաբ. ابدال abdal «ճգնաւոր, անապատական. ermite, moine musulman. 2. պարզամիտ, անմիտ. bonhomme, idiot».

Ապէս պ., ավդոսթ վ. «մահմետականներու յատուկ կրօնական լուացում. ablution religieuse des mahométans».=պրս. تەبدست abdest.

*Ապէսանէ «արտաքնոց, ճեմիշ. lieux d'aisance, water-closet».=պրս. عبدستخانه abdestxane, աղաւ. թրք. abdeshana.

*Ապիլլէզիզ կամ ապիլլէզիզ «տեսակ մը պատուղ. դեռնանուշ, կոնֆեդ. souchet».=արաբ. حب الذيز habb-ülleziz. մեր ձևը յառաջացած է Ապիլ-Ազիզ յատուկ անունին հետ շփոթելով.

Ապօճէ «բաժանորդագրութիւն, բաժանորդ. abonnement, abonné» (լրագրի կամ ուրիշ բաներու. օրինակ՝ ճաշարանի, սափրիչի, ծովի բաղնիքի և.ն.).=թրք. ابونه abone =ֆրանս. abonné.

*Ար վ. ն. «ամօթ, ամչնալը. honte, pudeur». =արաբ. عار ar.

Առապա վ. ն., ըրբա՛ ղ. «կառք, սայլ. voiture, chariot».=թրք. عرابه կամ عربه araba. Ասոր տեսակներն են կովի առապա «սայլ. chariot», ծիւով առապա կամ ծիւի առապա «կառք, ձիով կառք. voiture», մօհաճիրի առապա «Մուհաճիրներու յատուկ տեսակ մը կոշտ ու հասարակ կառք. chariot de Mouhadjirs».

Առապաճի վ. ն., արբա՛չի կամ ըրբա՛չի ղ. «կառուսան. cocher».=թրք. عرابه‌جی arabaǰə.

Առը «մեղու. abeille».=թրք. ارى arə.

*Առլամիլ ըլլալ պ., առլամիլ ըլալ ն. «ամչնալ, խղճիլ. avoir honte, être confus».=թրք. عارلنمق arlanmak.

Առխա *հին. տես* Արխա։

*Առմա «զինանշանք. armes, armoiries». = *թրք.* آرما *կամ* آرمه arma=*իտալ.* arma.

Առմօցիկ *տես* Առմօցիկ։

Առնաւուտ *ա.* «*ալպանացի. albanais*». = *թրք.* آرنبود arnebud, *աղաւ. թրք.* آرناود arnavud.

Առնաւուտճա «*ալպաներէնի լեզուս. langue albanaise*». = *թրք.* آرنبودجه arnebudje, *աղաւ. թրք.* آرناودجه arnavudja.

*Առսըզ *ն. ա. ած.*, առսուզ *ն.* «*անառակ, անհանդարտ, անամօթ. ehonté, impudent, effronté*», առսըզութիւն «*անառակութիւն, անամօթութիւն. effronterie, débauche, impudence*», առսըզլամմիշ ըլլալ «*անառակութիւն ընել. vivre en débauché*». = *թրք.* ارسز arsəz, ارسزلنمق arsəzlanmak.

Առփա *հին. տես* Արփա։

Ասա «*Հայոց պատրիարքին մականը. la crosse du patriarche arménien*». = *արաբ.* عصا asa «*գաւազան, մականի, ցուպ. bâton, sceptre*».

Ա՛սըլ *ա. ած. բուն, բնիկ, ճիշդ ու ճիշդ. vrai, naturel, natal, propre*», ա՛սլը *ն.* «*յաճախ, բոլորովին. souvent, tout à fait*». *օր.* ա՛սըլ Ըսատմպօլցի է. = *արաբ.* اصل asl «*բուն, ծագում, արմատ, հիմնական. racine, origine, principe, original etc.*». *այս բառին վրայ տես նաև* ասլ։

†Ասըլզատէ «*աղնուական, աղնուածին. noble, de race*». *ասոր տեղ աւելի դործածական է հիմայ՝ իպպար.* = *պրս.* اصلزاده asəlzadə.

Ասըլպէնճ *գ.*, ասլիբոճդ *ա.* «*ինդրուկ. oliban, encens*». = *արաբ.* عسلبند asəlbend.

*Ասըսըզ «*սուտ, անհիմն. faux, sans fondement, dénoué de fondement*», ասլըսըզ *ած.* «*վատասեռ, անհիմն. d'une basse naissance*». = *թրք.* اصلسز aləlsəz.

Ասի *ա.* «*ըմբոստ, ապստամբ, խեղ. rebelle, revêche, désobéissant*». = *արաբ.* عاصی asə։ Ասիի ասիութիւն «*ըմբոստութիւն. insolence, obstination, esprit de révolte*».

Ասլ կը գործածուի հետևեալ ձևերուն մէջ. ասլը խասը չկայ «բոլորովին անհիմն է (լուրը, խօսքը). il est tout à fait dénoué de fondement» (արաբ. اصل و اساس asl u esas «բուն և հիմեր. origine et fondements»). ասլը աստառը չկայ, կա՛յ «իրական չէ ամենևին, իրական է. ce n'est pas réel du tout, est-ce vrai?» (արաբ. اصل asl «բուն. origine» և թրք. استار astar «աստառ, պաստառ. doublure»). ասլը ըլլալ, չըլլալ, կա՛յ, չիկայ և՛ն. «ճշմարիտ է, չէ, չէ՞. ce n'est pas vrai, est-ce vrai? faut-il croire?».=արաբ. اصل asl «բուն, հիմ»:

Առլաւ ա. ած., առլաւ-խափլաւ ն. «առիւծ. lion. 2. (նմանութեամբ) քաջ, կորիճ. brave, vaillant, courageux». Պօղոս հին սերունդը կը գործածէ այսուծ = առիւծ՝ որ այժմ հետզհետէ կորսուելու վրայ է.=թրք. آرسلان arslan.

Առխը կամ առխի «փոկ (տափատը ուսէն կախելու համար). bretelle. ռուս. помочь».=թրք. آصقو askə.

Առմա պ. «խաղողի որթ. vigne, cep», առմա սոխ ա. «կախան սոխ».=թրք. آصمه asma «կախուած. pendu, suspendu. 2. որթ. cep, vigne».

Առմալըխ «առիւենայ. վայրէ յեցակներ՝ որոնց վրայ կը բարձրացնեն խաղողի որթը. treille».=թրք. آصمه‌لق asmalək.

Առմա ֆիլիզի «կախ կողպանք, աղխ. cadenas».=թրք. آصمه کیلیدی asma kilidi.

Աւ ա. ն. ած. «որսորդութիւն. chasse. 2. որս. gibier».=թրք. آو av.

°Աւազ կը գործածուի միայն աւազ աւազ պօռալ առաջաւածին մէջ՝ «մէկ ձանի պօռալ, բարձրաձայն, միաբերբ և շարունակ աղաղակել. crier à haute voix et continuellement».=պրս. آواز avaz «ձայն. voix».

†Աւանթա «շահ, օգուտ. bénéfice, avantage, intérêt».=թրք. avanta=իտալ. avantaggio.

Աւատանլըխ «գործաւորի մը ամբողջ գործիքները. outillage».=թրք. آوادانلق avadanlək.

Ավառա *վ. ն. ղ.* «*ուրիշը գործէ ձգող, անգործ (մարդ)*». oisif, désœuvré. 2. «*անպէտք, անպիտան (նիւթեր. համար)*». bon à rien». *այս բառէն են կազմուած իմի տիցէն ավառա մասնիւնը «անմտութեամբ և անորոշութեամբ ոչ մէկ և ոչ միւս կողմը հակած*. neutre, homme indécis» (*բուն թարգմանութիւնը «երկու կրօնքէ ավառա»*), **գործին ավառա ըլլալ** «*աշխատելու արգելք դառնալ*. empêcher quelqu'un de travailler» *ևլն.*=*պրս.* اوارە «*վտարեալ, մոլորած, բաժնուած, անգործ, ղուրկ*. expatrié, égaré, séparé, oisif, privé».

†**Ավարըզ** «*կոյանոց, լուալիք*. égoût».=*պրս.* ابریز abriz *կամ* اورز avriz. *աղաս. թրք.* avarəz. *Այս բառը մեր մէջ նաև հաւրոզ ձևն ունի.*

*Ավըրմիլ ընել «*խաբել, խաբխբել, սուտ յոյսերով պարարել, խաղցնել, խելքը գլխէն հանել*. tromper, bercer de fausses espérances, entraîner dans l'erreur».=*թրք.* آوتمق avətmak.

*Ավրնմիլ ըլլալ «*սուտ յոյսերով ժամանակ անցընել, ինքզինքը խաբել կենալ*. se bercer, se repaître de fausses espérances».=*թրք.* آونمق avənmak.

Ավրusou «*օգոստոս ամիսը*. août». =*թրք.* آغستوس ağustos, *աղաս. թրք.* avəstos.

Ավլամիլ ընել *պ.* «*որսալ*. chasser, aller à la chasse», **ավլամիլ ըլլալ** *ն.* «*գետինը թաւալիլ*. se rouler à terre». =*թրք.* آولامق avlamak «*որսալ*. chasser». *պօլսահայ ձևը թուրքերէնին նման վոխաբերաբար կը նշանակէ նաև «խաբել*. tromper, duper».

†**Ավլու** «*տան բակ*. cour». *հին ձև է, որուն տեղ այժմ գործածական է բակ.*=*թրք.* حولی havlə «*գաւիթ, բակ*. cour, vestibule»՝ *որ արաբ.* حول havl «*բոլորտիք, շուրջ*. autour, alentour» *բառէն լինելու է.*

Ավճի *վ. ն., օ՛վչի ղ.* «*որսորդ*. chasseur». *կ՛ըսուի նաև կատուներու համար.* «ավճի կատու է, աղէկ մուկ կը բռնէ».=*թրք.* آوجی avjə.

Ավուճ ն. «*բուռ, ափ*. paume, poignée». =*թրք*. آوچ avuǰ.

Ատա վ. «*կղզի*. île».=*թրք*. آدا ada.

***Ատա՛մնըլայըն** «*լաւ, մարդու պէս, քաղաքավար կեր-պով*. bon, poli, poliment».=*թրք*. آدمجلین ademǰileyin *կամ* adamǰəlayən.

Ատաշ վ. ն., ա՛դաշ Ղ. «*անուանակից*. qui porte le même nom».=*թրք*. آداش adaš.

Ատա չայի «*տեսակ մը խոտ. եղեսպակ*. sauge». *այս խոտը կը խաշեն և ջուրը կը խմեն. քրտնեցուցիչ դեղ է.* =*թրք*. چای آدا ada čayə, *որ կը նշանակէ բուն «կղզիի թէյ*. thé d'île».

Ատէթ ն., ադաթ վ. Ղ. «*սովորութիւն*. coutume, habitude».=*արաբ*. عادت adet. *ասկէ է հետևեալ ասացուածքը*. **ատէթ սաֆին օ՛լմասըն** «*թող ձևը չվերնայ, սովորութիւնը մնայ, առ ի ձևակերպութիւն*. pour la formalité». *կ'ըսուի երբ բան մը կը կատարուի լոկ ձևի համար, թէև իսկապէս շատ անպէտք բան է.*

Ա՛տէթա գ., ա՛դաթա վ. «*սովորաբար*. ordinairement, le plus souvent. 2. *ի մի բառ, պարզապէս*. en un mot, en bref. 3. *հասարակ*. ordinaire, simple».=*արաբ*. عادتا adeta.

Ատըմ ն., ա՛դըմ Ղ., ադիմ վ. «*քայլ*. pas. 2. *ցատկելու խաղ մը*. sorte de jeu enfentin».=*թրք*. آدیم adəm.

Արա «*միջոց* (*ժամանակի և տեղի համար*). milieu, intervalle, interstice, espace de temps ou de lieu». *օր*. **երկուքին արաս** «*երկու բաներու միջտեղը*. entre les deux». **արա տալ** «*միջոց տալ, հանգիստ՝ դադար՝ մի քիչ ժամանակ տալ*. donner relâche, laisser prendre du repos, cesser». **Ղարաբաղի բարբառով** **ֆեզ ճեռ ի՛նչ արա ուճիմ** «*քեզ հետ ինչ գործ, ինչ յարաբերութիւն ունիմ*: quel rapport ai-je avec toi? qu' y a-t-il entre moi et toi». **Վանի միջ ալ գործածական է արա, արաճյ** «*միջտեղը*. intervalle, entre deux». =*թրք*. آرا *կամ* آرا ara.

***Արալաթմիշ ըլնել** «*իրարմէ զատուել, միջտեղը անցք*

մը թողուլ, անջատել. séparer, disjoindre». = *Թրք.* آرالتمق aralatmak.

Արալբին *ն.*, արալբոյ *պ.*. *գ.*. «*մէջտեղը.* entre les deux, le milieu. 2. *մէջոց (ժամանակի).* espace de temps». *օր.* երկուքին արալբինը «*երկու բանի մէջտեղը.* entre les deux». ան արալբին էկաւ «*այս միջոցիս եկաւ.* il vint en ce moment». երկու աչքի արալբին «*աննկատելի կերպով և յանկարծ, գաղտագողի.* à la dérobée, clandestinement».=*Թրք.* آرالق aralək.

Արախճին *կամ* արախճի *պ.*, արախչի *վ.*. «*Հայաստանի հարաւային գաւառներուն յատուկ տեսակ մը գլխարկ.* bonnet de paysans arméniens du sud de l'Arménie». *Ընդհանրապէս բառս նկատելին հետ համարուած է հայերէն և ազգային. և առհասարակ ազգասիրական ձգտումի մը կայ պօլսեցւոց մէջ* արախճինը *ընդհանրացնելու. մինչև իսկ ասկէ 6—7 տարի առաջ այս ձգտումը դործնական դոյն առացաւ. հայ վաճառական մը Հայաստանէն մեծ քանակութեամբ* արախճին *բերել տուաւ և շատ պօլսեցիներ սկսան* արախճին *դնել. բայց այս բանը շուտով արդիլուեցաւ կառավարութեան կողմէ և խափանուեցաւ.* —Արախճին *պրս.* عرقچين arakčin *բառն է, որ կը նշանակէ բան «գլխինք ժողվող (գլխինքը ծածկելու յատուկ գդակ)».*

Արայճի «*պրպտող, փնտռող.* chercheur». *այս բառը այժմ իբր ածական կը գործածուի և աւելի նմանութիւն ցուցնելու համար. օր.* ի՛նչ արայճի պէս կը փնտռտիս կոր. ծօ, ան ի՛նչ արայճի տղայ ես: *Հին ժամանակ սակայն նշանակած պիտի լինի «կորսուած բաներ փնտռելով զբաղող արհեստաւոր»:* (*Պօլսոյ մէջ երբեմն աղքատ մարդիկ փոթորկին ժամանակ ծովեզերքը երթալով ծովափնեայ աւազը փոցխերով կը փորփորեն, ծովին մէջ կորսուած առարկաներ փնտռելու համար, զորոնք ալիքները քշած կը լինին դէպի եղերք և դտնուած առարկաները ծախելով կ'ապրուին.*)=*Թրք.* آرايجى arayəjə.

*Արաեցրմիս ընել «փնտռտուկել, չորս կողմը մանրա-

խոյզ կերպով որոնել. rechercher, fouiller».=*թրք.* آراشدرمق arašdərmak.

Առասրաւ, առաւտպիր պ., առաւտաւ բիր վ.· «*մերթ ընդ մերթ, երբեմն երբեմն.* quelquefois, parfois, par moments».=*թրք.* ارەسرا ara sıra, بر داره arada bir.

*Առզ վ.· «*կարօտ.* envie, vif désir». *կը դործածուի միայն* առզը առնիլ *ասացուածքին մէջ.* = *պրս.* آرزو arzu «*փափաք, խղճ.* désir, envie, vœu, souhait».

*Առզու վ.· «*փափաք, ցանկութիւն.* désir, envie».=*պրս.* آرزو arzu.

*Առզուլամիշ ընել «*կարօտնալ, փափաքիլ.* désirer, souhaiter, envier».=*թրք.* آرزولمق arzulamak.

Առզուհալ պ., առզիհալ վ.· «*աղերսագիր.* requête, pétition (*թագաւորին, տէրութեան մեծաւորաց*)». *կատարեալ կ'ըսուի նաև* Աստուծոյ առզուհալ տալ «*շատ երկարահասակ լինել.* avoir une très haute taille». = *արաբ.* عرضحال arzuhal.

†**Ա՛րքին** *տես* ա՛րքիս.

*Առխաս վ.· ղ.· «*պաշտպան, պաշտպանութիւն.* appui, protection, protecteur». *այս նմանաւոր կը դործածուի նաև հայերէն* կռնակ՝ *որ թարգմանութիւնն է թրք.* ارقا *բառին «կռնակ, թիկունք.* dos. 2. *պաշտպան, պաշտպանութիւն.* appui, protection».

Առխալըխ, առխալըճ պ. «*բեռնակրի համեստ.* dossière de portefaix», խա՛լօղ, ըրխա՛լուղ, առխա՛լուղ ղ.· «*տեսակ մը ասիական թաւ վերարկու.* manteau de bure». = =*թրք.* ارقالوق arkalɔk, ارقالیج arkaləj.

Առխաւտաշ պ., առխադաշ վ.· ղ.· «*ընկեր.* camarade, compagnon».=*թրք.* ارقداش arkadaš.

Առմուս «*տանձ.* poire», առմուտի ծառ «*տանձենի.* poirier», առմուտլուխ «*տանձենիներու պարտէզ.* jardin de poiriers», առմուտիէ «*տանձի ձեւով թռուցիկ.* cerf-volant en forme de poire». **Առմուս** *բառը կը նշանակէ նաև «տգէտ, տխմար, կաշա, կոպիտ.* bêta, nigaud, rude, grossier»

և այս մտքով յատկապէս գործածական է տաճիկ զինուորներու համար. սակայն այս իմաստով աւելի գործածական են հայ. տանձ, տանձի կոթ *բառերը (անարգանքը տաճկաց անհատականալի ընելու համար). իսկ* տանձ՝ *պատուհին նշանակութեամբ գրական բառ է.* = *թրք.* ارمود armud = *պրս.* امرود emrud.

Արմօնիկ *վ.* «*նուագարան.* harmonium». = *թրք.* آرمونيك armunik = *իտալ.* armonico.

***Արյան** *կամ նաև* այրան «*մածնախառն ջուր, թան.* petit-lait». = *թրք.* آيران ayran.

Արջր *վ.*, **արշին** *ն. ղ.* «*գաղ, կանդուն (չափը).* aune, archine». = *թրք.* آرشون aršun.

Արջրլամիս *ընել* «*կանդունով չափել.* mesurer à l'aune». = *թրք.* آرشونلمق aršunlamak.

***Արպէտա** «*կռիւ.* querelle, dispute». = *արաբ.* عربده arbede.

***Արսա** «*հող, կալուած (դեռ վրան տուն չշինուած).* terrain à bâtir». = *արաբ.* عرصه arsa.

***Արդր** *պ.*, **արդուջ, արդուջ** *վ.* «*գիհի ծառը.* genièvre». = *թրք.* آردج ardəj.

Արփա *վ. ն.* «*գարի.* orge». *Պօղոյ հին սերունդը կը գործածէ դեռ զարի հայ ձևը. սակայն նոր լեզուին մէջ արդէն հասատատուած է թուրքերէնը.* = *թրք.* آرپا arpa.

***Արփաներ** «*գարիկ, աչքի վրայ թեթև շիտ.* orgelet». = *թրք.* آرپاجق arpajək.

Արփաներ *ն.* «*փոքրիկ սոխ.* petit oignon». = *թրք.* آرپاجق arpajək.

Արփաներ *ն.* «*գարեվաճառ.* marchand d'orge». = *թրք.* آرپاجی arpajə.

Ափալ թափալ *վ. ն.* «*յանկարծ և ալմուկով, ժխորով, հապճեպով.* tout d'un coup, inopinément». *օր.* ափալ թափալ վրաս վազեց. = *թրք.* آپال طاپال apal tapal.

***Ափաներզ** «*յանկարծ, յանկարծակի.* soudainement, subitement». *օր.* ափաներզի բերել «*յանկարծակիի բերել,*

յանկարծ վրան յարձակիլ. livrer un assaut à l'improviste». =*թրք.* ɟանսɔz apansəz. *Ասոր տեղ աւելի գործածական են թրք.* ﻏեմէն, *հայ.* անկրծակի *և ն.*։

Աֆիտէ *կամ* աֆիտ ըէֆէրի «*կիսայրած տեսակ մը շաքար.* caramel». =*արաբ.* عقيد akide, *թրք.* شكرى عقيد akide šekeri.

Աճ ընել *ո.* «*ներել.* pardonner». =*արաբ.* عفو afv, *աւելի կ'արտասանուի* aff «*ներել*». *քաղաքավարական խօսք է ան կ'ըսես «ներողութիւն,* pardon!».

†Աճախաւ *կը գործածուի հետևեալ ձևին մէջ.* աճախաւները հաւնել, աճախաւնիներս մի՛ հաւներ «*ղիս մի՛ նեղեր.* ne me gênez pas (*այս նեղութեան մէջ կ'իմացուի նաև բարկութիւն, հոգ. սրտի նուաղում, յուզմունք միանգամայն*)».=*արաբ.* خفقان xafekan «*սրտի բաբախում.* palpitation de cœur», *որ թուրքերէնի մէջ առած է այս ձևն ու նշանակութիւնը։*

Ա՛ճէրիմ պ, ա՛ճէրըմ ն., ա՛ճարըմ ո., ափիրըմ, ափիմրըմ, ափիմրը՛մ ղ. «ապրե՛ս, կեցցե՛ս. bravo!».=*պրս.* آفرين aferin.

†Աճօռօզ «*յունական եկեղեցական նզովք.* anathème». աճօռօզը *նզովեալ.* anathématisé». =*թրք.* ﻏوروز aforoz =*յուն.* ἀφορίζω «*բանադրել*», ἀφορισμὸς «*բանադրանք*»։

Զ.

Զաթը պ., զաթի *ո. ղ. «արդէն.* déjà». *Այս բառը ծագած է արաբ.* ﻏاتى zati «*անձնական, էական.* personnel, essentiel» *բառէն.* զաթէն *իբր. բացառական ըմբռնուելով ենթադրուած է ուղղական* զաթը *ձև մը։*

Զալըմ *ո. ղ.*, զալըմ, զալըմնի ն. «*անգութ, բռնակալ, անողոք, հարստահարիչ, խիստ չար.* cruel, oppresseur, tyran, très méchant».=*արաբ.* ﻏالم zalim.

Զահմէթ ն., զոհմոթ ղ., զոխմոթ ո. «նեղութիւն. peine, gêne». *օր.* զահմէթ մ'ըլեր «*նեղութիւն մի՛ քաշեր,*

նեղոցութիւն, ես կ'ընեմ: ne vous gênez pas». զահմէք չըլլայ *«եթէ ձեզ նեղութիւն չ'լինիր.* si cela ne vous gêne pas». զահմէք ֆաշէ *«նեղութիւն կրել.* être gêné». զահմէք տալ *«մէկուն նեղութիւն տալ, յանձնարարութիւն մը ընել.* gêner, faire une commission».=*արաբ.* زحمت zahmet.

Զահմէքլի *պ.*, զահմէքլը *ն.*, զոհմոքլու *ղ.*, զոխմոքլի *վ.* *«նեղացուցիչ, ծանր (դարձ).* fatigant, difficile, gênant».=*թրք.* زحمتلی zahmetli.

Զահմէքսիզ *պ.*, զոհմոքսըզ *ղ.*, զոխմոքսըզ *վ.* *«դիւրին (դարձ).* sans peine, facile».=*թրք.* زحمتسز zahmetsiz.

Զահրէ *պ.*, զոխրո *վ.* *«նպարեղէն, արմտիք.* céréales».=*արաբ.* ذخیره zaxire.

Զամխ *պ.*, զամբո *վ.* *«խէժ.* gomme».=*արաբ.* صمغ samġ, *աղաւ.* *թրք.* zamk.

Զամպախ *պ.*, զամպաղ *ն.* *«շուշան.* lis», զամբեղ *վ.* *«ծաղիկ մը».*=*պրս.* زنبق zenbak *«շուշան.* lis».

Զամփարա *«մէնամոլ, խղճահարիչ.* qui court les femmes, lubrique, dameret».=*պրս.* زنباره zenbare.

Զայ *ղ.*, զայի *վ.* *այսպիսի բայերու՝ զայ ընել «վերճաղնել, ոչնչացնել.* gâter, abîmer», զայ ըլլալ *«վհճանալ, ոչնչանալ.* se gâter, s'abîmer».=*արաբ.* ضایع zaiy *«կորսուած.* perdu».

Զայիճ *վ.*, զայիփ *ղ.* *«նիհար.* maigre», զայիճնալ *պ.* *«նիհարնալ.* maigrir, devenir maigre», զայիճութիւն *«նիհարութիւն.* maigreur, amaigrissement», զայիճ միս *«անիւղ, ցամաք, նիհար միս.* viande maigre».=*արաբ.* ضعیف zaif.

Զաճկըռ զաճկըռ դողալ *«սաստիկ դողալ, զոփալ.* frémir, trembler, grelotter de froid».=*թրք.* زانغر زانغر zangər zangər.

†Զաճցա *ն.* *«սովորութիւն, կարգ ու կանոն.* habitude, usage». *օր.* հիմակուան զաճցան ասանիկ կը վերցնէ *«այժմեան կարգ ու կանոնը, սովորութիւնը այսպէս կը*

պահանջէ». = իտալ. usanza «նոյն նշ.»։ Բառս ուղղակի իտալականէն առնուած պիտի ըլլայ, քանի որ ծանօթ չէ թուրքերէն այսպիսի ձև մը, որ եթէ երբեք գոյութիւն ալ ունենար *զանսա ձևն առած պիտի ըլլար և ոչ բնաւ զանցու։

*Զապիթ Վ. «ոստիկան–ղինուոր. agent de police», Ն. «սովորութիւն. habitude, usage». = արաբ. ضابط zabit «ոստիկան–ղինուոր»։ Պօլսոյ մէջ աւելի գործածական է զափթիէ։

Զանցը Պ., զոնցն Վ. «կարծիք. opinion». զանցը կ'ընեմ «կը կարծեմ. je crois». Հին սերունդին մէջ այս բառին տեղ աւելի գործածական է կարծիցմ. բայց նոր սերունդին մէջ թուրքերէնը յաղթող կը դառնայ. = արաբ. ظن zann.

*Զապուն Վ., զա'բուն Վ. «նիհար. maigre». ասոր տեղ Պօլիս աւելի գործածական է թրք. զայիճ. = պրս. زبون zebun «տկար, անզօր, նիհար. faible, maigre».

Զարփանա, զարիհանէ Պ., զարաբխանա Վ. «փողերանոց, դրամ կտրելու տեղ. hôtel de la monnaie», զարոսմխանա Ղ. «ասկերչի խանութ. boutique d'orfèvre». = պրս. ضرب‌خانه zarbxane «փողերանոց. hôtel de la monnaie».

Զարով զօրով Ն. «մեծ դժուարութեամբ, բռնի, հազիւ հազ. difficilement, avec peine, par force, à peine». այսպէս նաև զո'ռ զար, զո'ռաֆի, զօռո'վ զարո'վ, որոնք նոյն նշանակութիւնն ունին. = թրք. زارزور zarzor, زوراکی zoraki. իսկ զարով, զօռով Հայաձև գործիականներ են։

Զարճ «բաժակի կրկնոց, բաժակակալ, սկահակ. soucoupe». = արաբ. ظرف zarf. Աւելի գործածական է զարճ «դրչակալ. porte–plume» նշանակութեամբ (դրչի այն երկաթեայ մասը՝ որ անցուած է դրչակոթին վրայ և որուն վրայ կ'անցուի գրչածայրը)։

Զավալը Ն., զավալու Վ. «խեղճ, թշուառ, արգահատելի. pauvre, malheureux, pitoyable, misérable». = թրք. زوالو zevallu.

*Զավզավաթ գ., զառզավաթ գ. վ. «կանաչեղէն. légume». փոխաբերաբար ն. զավզավաթը «ցրուած մարդ. homme à l'esprit dissipé».=պրս. سبز sebze բառին արտասանեալ سبزوات sebzevat յունակիէն. Ասկէ զավզավաթճի «կանաչեղէն ծախող. marchand de légumes».=թրք. سبزواتجی sebzevatjə.

Զար «թաղանթ, բարակ մաշկ. membrane, pellicule».=թրք. زار zar.

Զար վ. «առապեղուլունք (նարտախաղի մէջ ոսկրեայ խորանարդները). dé à jouer. 2. (փոխաբերաբար) բախտ, յաջողութիւն. chance, bonne chance».=թրք. زار zar.

Զարար ն., զոռոր վ. ղ. «վնաս. dommage, perte, dégât»=արաբ. ضرر zarar. ասկէ զարարլը «վնասակար. nuisible» = թրք. ضرر لو zararlu, զարարսըզ «անվնաս. inoffensif» = թրք. ضرر سز zararsəz.

Զարիճ «նրբաճաշակ, նրբագեղ, սիրուն. élégant, mince, joli».=արաբ. ظريف zarif.

Զափտ ընել գ., զաճք աճել ն., զոճք աճել վ., զավթել ղ. «դրաւել, զսպել, տիրել. s'emparer de, dompter, dominer». զափտ ըլլուիլ «կարելի լինել դրաւել, զսպել, տիրել. pouvoir dompter, être capable de dominer». սա տղան զափտ ըրէ (զսպէ, շատ անառակ է). Ինկիլիզը շատ տեղ զափտ է ըրեր «Անգլիացին շատ տեղ նուաճեր, դարբաւեր է». ասոր սեղանը շատ տեղ զափտը կ'ընէ կոր (շատ տեղ կը բռնէ, մեծ է). ինչո՛ւ ուճեցածս-չուճեցածս խմդ զափտ ես ըրեր (քովդ պահեր, դրաւեր, վար ես դրեր).=արաբ. ضبط zabt.

Զափտիյէ գ., զաճքիյա վ. «ոստիկան-գինուոր. agent de police».=արաբ. ضبطيه zabtiyye.

Զաճռա «նաւախեղճ. նաւի մէջ ծանրութեան համար լցուած աւազ, քար եւլն. lest».=թրք. صفرا safra = իտալ. zavorra.

Զաճռա ն., սաճռա վ., սոխրա ղ. «մաղձ. bile», զաճռալը «մաղձային, մաղձոտ. bilieux».=արաբ. صفراً

safra «մաղձ. bile», թրք. صفرالو safralu «մաղձային. bilieux».

Ջաճռան պ., զուիռուն ղ. «քրքում. safran».=արաբ. زعفران zaferan, աղաւ. թրք. صفران safran.

Ջէէր կամ քիչ անգամ զէնէր պ., զայրր ն. «այնպէս կ'երևայ, թերևս, արդեօք. il semble, peut-être, est-ce que». =արաբ. ظاهر zahir «յայտնի, ակնհարև. évident, manifeste». օր. զէէր աւուր խապար տուիր է.

Ջէթին պ., զէթուն ն., զէթոն (կարդա զէթուօ'ն) վ., զէ'յթուն ղ. «ձիթապտուղ. olive». =արաբ. زيتون zeytun, աղաւ. թրք. zeytin.

Ջէթինի «ձիթագոյն. նուրբ դէղնականաչ. olivâtre». =արաբ. زيتونى zeytuni.

Ջէթինլիկ «ձիթաստան, ձիթենիներու պարտէզ. jardin d'oliviers». =թրք. زيتونلق zeytunlək. աղաւ. թրք. zeytinlik.

Ջէթինճի «ձիթապտղավաճառ. marchand d'olives».= թրք. زيتونجى zeytunǰə.

Ջէթին յաղի ն. վ. «ձէթ, ձիթաիւղ. huile d'olive».= թրք. ياغى زيتون zeytun yaġə.

Ջէթին յաղճի «ձիթավաճառ. marchand d'huile d'olive». =թրք. ياغجى زيتون zeytun yaġǰə.

Ջէհիր վ. ն., զըհմր ղ. «թոյն. poison». Երեսէն զէհիր կը վազէ «շատ դաժանադէմ է. il a le visage très dur, très sévère». զէհի՛ր ուտես (անէծքի ձև է. terme de malédiction). զէհիր կ'ըլլանի «շատ դառն, լեղի է. il est trop amer». =պրս. زهر zehr. Ջէհիր պ. կը նշանակէ նաև «թանաք պատրաստելու նիւթ. matière pour préparer de l'encre».

Ջէհիր զէմպէրէֆ պ., զէհիր զոմբոռռ վ. «սաստիկ լեղի դառն ու լեղի. trop amer». աս ի՛նչ զէհիր զէմպէրէֆ բան է.=պրս. زنبور زهر zehr-i zenburek, աղաւ. թրք. زنبر زهر zehir zenberek, որ բառացի կը նշանակէ «փոքր ոլիճակի թոյն. poison de petite guêpe».

Զէհիր զբխըմ պ., զէհիր զբխկում, զառ. զբխկում պ., զբհուր զբխկում պ. «*խիստ լեղի, դառն.* trop amer». ասի՞նչ զէհիր զբխըմ բան է. կերածդ զէհիր զբխը՛մ ըլլայ.=عزقوم زهر zehr–i zakkum (*արաբ.* zakkum *ըստ մահմետական պատմութեանց դժոխքի մէջ բուսնող ծառ մըն է, որուն չափազանց լեղի պտուղները սատանաներու դէմ խնդրելէ կը բազկանան և կը ծառայեն իբր մնունդ մեղաւորներուն.* arbre qui, selon les contes mahométans, croît dans l'enfer, et dont les fruits trop amers consistent en têtes de démons et servent de nourriture aux réprouvés. *և պրս.* zehr «*թոյն.* poison», *որով վերի ձևը բան կը նշանակէ «Զաքքում ծառին թոյնը.* poison du Zaqqûm»).

Զէհիրլէմիւ ընել «*թունաւորել.* empoisonner», զէհիրլեմիւ ըլլալ «*թունաւորուիլ.* être empoisonné», զէհիրլէմիւ ընել «*թունաւորել.* empoisonner», վէհիրլի «*թունաւոր.* vénéneux», զէհիրսիզ «*անթոյն.* sans poison».=*թրք.* زهرلمك zehrlemek, زهرلنمك zehrlenmek, زهرلتمك zehrletmek, زهرلی zehrli, زهرسز zehrsiz.

Զէմին «*կերպասի կամ պատկերի յատակ.* fond d'une étoffe ou d'une peinture».=*պրս.* زمين zemin «*երկիր, դետին, հող.* terre, sol».

*Զէմմը ընել «*բամբասել.* médire, dire du mal».=*արաբ.* ذم zemm.

Զէմպէրէկ պ., զոմբռռռ վ. «*զսպանակ.* ressort». զէմպէրէկի «*զսպանակաւոր.* à ressort».=*թրք.* زنبرك zenberek, زنبركلی zenberekli.

Զէմպիլ պ., զոմբիլ վ., զոմբիւլ պ. «*զամբիւղ.* corbeille, panier».=*արաբ.* زنبيل zenbil.

Զէյպէկ «*Փոքր–Ասիոյ ցեղ մը.* race habitant l'Asie–Mineure».=*թրք.* زيبك zeybek.

Զէնաաթ *կամ* զէնաճաթ պ., զէնիհաթ ն., սմնմհաթ վ. «*արհեստ.* métier. 2. *ճարտարութիւն, հնարիմացութիւն.* art, habilité, adresse». *օր.* զէնաաթս խոյտմնութիւն է «*արհեստս սակեչութիւն է*». մեծ զէնաաթ ունի

«չատ հնարիմայ է, արուեստագէտ է». = արաբ. صنعت sanaat.

Չէնաաբէյար *կամ* սանաաբէյար պ., սընայբէյար *կամ* սընայնաբէյար վ. «արուեստագէտ, վարպետ, ճարտարապետ. industrieux, ingénieux». = պրս. صنعتکار sanaatkyar.

Չէնկին ն., զընգին վ. «հարուստ. riche». = թրք. زنکین zengin.

Չէնճէֆիլ պ., զընջուֆիլ վ., զընճըֆիլ ն., զընջուֆիլ՛ պ. «մանապղպեղ. gingembre». = արաբ. زنجبيل zenǰebil *կամ* زنجفيل zenǰefil.

Չէպէլլաճի «սոսկալիթեխար, տգեղ և հսկայ. monstrueux, énorme et laid». = թրք. زبللایی zebellayi.

*Չէպիլ պ. «մահմեդական բարեպաշտական հաստատութիւն՝ ուր ձրի ջուր կը բաշխուի. fondation pieuse mahométane où l'on distribue gratuitement de l'eau». ն.–Նախկինի բարբառով զէպիլ ըլալ կը նշանակէ «մեկուն քով խիստ շատ երթալ–գալ. fréquenter qn.». = արաբ. سبيل sebil՝ *որ ունի միայն առաջին նշանակութիւնը։*

*Չէպիլճի «ձրի ջուր բաշխելու համար վարձուած մարդ. homme salarié pour distribuer gratuitement de l'eau». = թրք. سبيلجی sebilǰi.

Չէվզէկ ն., զուվզուգ վ. «թեթեւամիտ. léger de caractère ou de conduite». = թրք. ذوزق zevzek.

Չէվզէիլեմիլ ընլալ ն. «թեթեւնալ, թեթեւամտութիւններ ընել. faire des niaiseries». = թրք. ذوزقلنمك zevzeklenmek.

*Չէրզէլէ պ., զուլզուլա վ. «երկրաշարժ, շարժ. tremblement de terre». = արաբ. زلزلة zelzele.

Չէրզէպիլ «լուացուելու համար ձեղունէն կախուած ջուր սրսկելու ցնցուղ. douche». = արաբ. سلسبيل selsebil.

†Չէրէ, զէրէմ, զէրէֆի պ., զէրէ ն. «որովհետեւ, վասն զի. parce que, car». = պրս. زيرا zira.

Չէրէն «նարկիս ծաղիկը. narcisse». = թրք. زرن zeren.

Չէրտալի պ., զէրտալու ն., զուրդալի վ. «կոբիղը

դառն ծիրան. prunus pseudoarmeniacus».=*պրս*. زردالو zerdalu, *տաթ*. *Թրք*. زردالی zerdali.

Զէրսէ ն. «*քաղցրեղինձ. բրինձով, շաքարով և քրքումով շինուած անուշեղէն*. mets préparé de riz, de sucre et de safran». զըդա վ.· «*քրքմադոյն*. de la couleur du safran».=*պրս*. زرد zerde.

Զէրսէչաւ «*հնդիկ քրքում: դեղին կոճ*. curcuma». = *պրս*. چاوزرد zerdečav.

Զէրսէփիլաւ պ., զոռդոփիլաւ վ.· «*փլաւ զէրսէ անուշաւած փիլաւ*. pilau mêlé de zerdé».=*Թրք*. پلاوزرد zerde –pilav *կամ* پلاوزرد pilav–zerde.

***Զէֆլէնմիբ ըլլալ** «*ծաղրել, վրան խնդալ*. se moquer de».=*Թրք*. ذوقلنمك zevklenmek.

Զէֆկ պ., զէֆխ ն. «*ուրախութիւն, զուարճութիւն, ծաղր, խնջոյք*. divertissement, amusement, joie, festin, raillerie», զէֆկի հլլալ «*ծաղրելու սկսիլ*. se mettre à se moquer de», զէֆկ ընել «*զուարճանալ, ուրախանալ*. s'amuser, se divertir», զէֆկ ու սէֆա «*ուրախութիւն, ցնծութիւն, խրախճանութիւն*. joie, allégresse, festin».=*արաբ*. ذوق zevk.

Զըր վ.· ն. «*հակառակ*. contraire, fâché». *օր*. hrurnu ĥьs զըր են «*խռով են*. ils se sont fâchés». զըր էրթալ «*հակառակ վարմունք ցոյց տալ, հետը դէշ վարուիլ*. contrarier». զըրիս եկաւ, զըրիդ եկաւ, զըրին, զըրեր-ցուս կուգայ *և.ն*. «*ինձ, քեզ և.ն*. *հակառակ, ի հեճուկս կը թուի*. cela me fâche».=*արաբ*. ضد zədd.

Զըրըցա ն., զըրցու վ.· «*ի հեճուկս, հակառակու-թեամբ*. en dépit de, pour contredire». = *արաբ*. ضد zədd *բառին* ضدینه zəddəna *Թրքաձև տրական հոլովէն, որ նաև Թարգմանաբար պահուած է. տես* զըր· *Օր*. զըրըցա կ'ընէ կոր «*հակառակութեան համար կ'ընէ*». զըրըցա խօսեր «*ի հեճուկս, հակառակութեան համար ըսուած խօսքեր*».

Զրմպա վ.· ն. «*գայլիկոն, ծակիչ մկրատ*. ciseau à forer», սիւմբա պ.· «*մխոց*. piston».=*Թրք*. زنبر zənba *կամ* زمبر zəmba=*պրս*. سنبه sünbe.

Զըմփառա *կամ* զըմփառա էյաղըտի ա., սըմփառա ած. *«անպատիճ. դիւանխուռեան քարի փուշին խառ մը կպցուցած թուղթ՝ առարիաներըը չփելով յղկելու համար գործածուած.* émeri».=*թրք.* ըարա sɔmpare *կամ* ըարա zɔmpara *կամ* ցեղ կաղեզ ըարա zɔmpara kyaġədə=*պրս.* ըարե sümbare.

Զընգրտ զընգրտ ն., զընգզրտ զընգզրտ ած. *«սաստիկ դողալ՝ զոփալ՝ բան մը ցնցել՝ շարժել.* trembler ou secouer fortement».=*թրք.* زنغير زنغير zəngər zəngər.

†Զըպուն ած., զուպուն ն. *«բաճկոն, ներքնակ. շապիկին վրայէն հագնելու կարճ զգեստ.* chemisette, gilet».=*թրք.* زبون zəbun.

Զրոզոփ *«չատ թեթեւամիտ, խիստ թեթեւսոլիկ.* fort léger de caractère ou de conduite».=*թրք.* چوڭ زرزوپ zərzop.

Զրըլթը ա., զրըլթի ած. ն. *«ժխոր, շռինդ.* bruit, rumeur. 2. *աւելորդ, անպէտք, անօգուտ.* superflu, inutile».=*թրք.* بوش زرلده zərəldə.

*Զրթլան ա. *«բորեան, բորենի.* hyène», ած. *«յոյլ, դատարկապորտ.* paresseux, fainéant», ղ. *«տգեղ, անճոռնի.* laid, difforme».=*թրք.* صرتلان sərtlan.

Զրոխ ած. *«զրահ.* cuirasse».=*պրս.* زره zərh.

Զրոխը ա., զրոխի ած. *«զրահաւոր.* cuirassé». զրոխը պաճor *«զրահաւոր նաւ, մարտանաւ.* vaisseau de guerre».=*թրք.* زرهلى zərhlə.

Զրոնըխ ա., զրոնեխ ած. *«զառիկ.* arsenic, orpiment. 2. *ոչինչ.* rien».=*պրս.* زرنيخ zərnəx, *որ թրք.* زرنيق zərnək *ձեւն առած է.*

Զրփ–զրփ, զրփրտ զրփրտ ն. *«շուտ շուտ, արագ արագ (ցատկելու համար կ'ըսուի).* vivement, rapidement, promptement (adverbe pour sauter)».=*թրք.* زپزپ zəpzəp, زپر زپر zəpər zəpər.

Զիլ *«ծնծղայ.* cymbale».=*թրք.* زل *կամ* زيل zil.

Զիլ ած. ն. ղ. *«ստր (ձայնի համար).* soprano».=*թրք.* زيل zil.

Զիյան ած.ն.ղ. *«գեհան, վնաս.* dommage».=*պրս.* زيان ziyan.

Զիյանիյար ա. «վնաս հասցնել (թուղթ պատռել, աման կոտրել, նիւթ մը փճացնել և այլ այսպիսի փոքրիկ վնասներ) սիրող. qui aime à faire de petits dommages». = պրս. زیانکار ziyankyar.

Զիյաֆէթ ն. «խնջոյք, հացկերոյթ. festin, banquet».= արաբ. ضیافت zəyafet.

Զինճիլ ն., զընջիլ ա. Ղ. «շղթայ. chaîne». = պրս. زنجیر zənjir.

Զինճիլէմէ գ., զընջիլամա ա. «շղթայաձև հիւսկէն. enchaînure», Ղ. «շղթայակապ. enchaîné». = թրք. زنجیرلمه zənjirlamə.

Զինճիլէմիշ ընել գ., զընջիլամիշ անել ա. Ղ. «շղթայակապել, շղթայի զարնել. enchaîner».=թրք. زنجیرلمك zənjirlemək.

†Զիպիլ գ., զի՛բիլ Ղ., զըբիլ ա. «ապր, ապրուստ, ժևխ. ordures».=արաբ. زبل zibl. Այս բառին տեղ այժմ Պօլիս դործածական է թրք. չօփ կամ չէօփ.

*Զիլալ գ., զուլալ ա. «յստակ, վճիտ, ականակիտ (ջուրի համար). claire, pure, limpide (en parlant de l'eau)». =արաբ. زلال zülal.

Զիլիֆ, զիլիֆճիեր գ., զըլիֆ, զըլֆըճիեր ա. «խոպոպիկը, քունքերուն վրայ դտնուած մազերը. boucles de cheveux».=պրս. زلف zülf, որ թուրքերէնի մէջ հայերէնին պէս յաքնակի ձևով դործածական է.

Զիւմպիւլ «յակինթ ծաղիկը. jacinthe». = պրս. سنبل sünbül.

Զիւմրիւտ գ., զըմրուխ ա. «զմրուխտ քարը. émeraude», զիւմրիւթ, զմրուխ Ղ. «զմրուխտ. émeraude. 2. տեսակ մը արծիւ. espèce d'aigle».=արաբ. زمرد zümürrüd, որ թրք. zümrüt ձևն առած է.

Զիւմրիւտի «զմրխտագոյն կանաչ. vert, à la couleur d'émeraude». = արաբ. زمردی zümürrüdi, որ թրք. زمردی zümrüdi ձևն առած է.

*Զիյիրս «անկուտի, ապքաո, չքաւոր. pauvre». կը

դարձածուխ կառակի մէջ մնայն. այսպէս և հայ. աւգուտի. =*թրք.* زوگورت zügürt.

Ջիւրաֆէ *«ընձուղտ.* girafe. 2. *նրբադէղ, նուրբ.* fin, mince». =*արաբ.* جرافه zürafe. *հին հայ վոխառութիւն է* զուռնատիայ։

Ջիֆիր ՊՀ., վ.Ֆիր Ն. *«կոպիկ. սիկարի ծուխէն դոյացած պեղին կեղտը.* crasse amassée dans le tuyau d'une pipe. 2. *թանձր, խիտ* (*մութ*). très obscure, ténébreux». *օր.* աս ի՛նչ ջիֆիր մութ է. =*թրք.* زفير zifir՝ *որ ունի երկու նշանակութիւններն ալ։*

*Ջիֆիր–խարաթլըխ *«խիտ խոր մութ.* grande, profonde obscurité».=*թրք.* زفير قرانلق zifir karanlək.

Ջիֆս *«ձիւթ.* poix». =*արաբ.* زفت zift. *Անէծքի մէջ կ'ըսուի* ջիֆսս ուտես, ջիֆսս ծամես, ջիֆսին էօֆը, ջիֆս ըլլայ կերածդ, ջիֆսին էօֆը ուտես *և.ն.։*

Ջիֆօզ *«տիղմ, ցեխի ցայտ, լիճ.* tache de boue. 2. *ունայն, թափուր, պարապ.* vain, vide». =*թրք.* زيفوس zifos =*յուն.*

Ջուլում Վ. Ն., ջի՛ւլիում Ղ. *«մեծ վորձանք.* misère, calamité, désastre. 2. *կեղեքիչ, խիստ չար, անագորոյն.* oppresseur, cruel, impitoyable». *օր.* աս ի՛նչ զուլում էր գլխիս էկաւ. ի՛նչ զուլում տղայ է.=*արաբ.* ظلم zulm *«անիրաւութիւն, հարստահարութիւն, կեղեքում.* oppression, injustice».

Զուռնա Վ. Ն. Ղ. *«փող, նուագափող.* hautbois. 2. *հաստ և անախորժ* (*քիթ, ձայն*). rauque, désagréable, difforme (voix, nez)». =*թրք.* زورنا zurna.

Զուռնաճի Ն., զուռնաչի Վ. Ղ. *«փողահար.* hautboïste».=*թրք.* زورناجی zurnaǰə.

Զօպա ՊՀ., սօբա Վ. *«երկաթեայ վառարան ձմեռուան համար.* poêle».=*թրք.* صوبا կամ صوبه soba.

Զօպաճի ՊՀ., սօբաչի Վ. *«վառարան շինող արհեստաւոր.* poêlier».=*թրք,* صوباجی sobaǰə.

Զօր Վ. Ն. Ղ. *«դժուար.* difficile. 2. *բռնի ոյժ, մղում.*

effort, force». *op.* զօր բան է «*դժուար բան է.* c'est une chose difficile», զօրով տեղէն հանել «*բռնի, բռնութեամբ.* par force», զո՞ւս ինչ է «*ինչու՞ համար, ինչէ՞ստիճած եմ:* pour quel motif? suis-je forcé?», զօրը տեսնայ նէ «*եթէ ուժ ի գործ դրուի.* en cas de force».=*պրս.* زور zor.

Զօրաւոր, զօրգաւ, զօրգօրաւոր *տես* գաւով զօրով։

Զօրացնիլ *ա.*, զօրցնիլ *ըննել պ. ն. ղ.* «*ստիպել, բռնադատել.* forcer, presser, contraindre. 2. *ուժով մղել, հրել, այժ գործ դնել.* pousser, repousser». *op.* ըստ զօրցնիլ ըրի, է՛ն եսը կրցայ վրացնել.=*թրք.* زورلمق zorlamak, زورلتمق zorlatmak.

Զօրու *ն. ղ.*, զօրի *ա.* «*ուժեղ, մեծազօր.* fort, puissant, vigoureux. 2. (*փոխաբերաբար*) *լաւ, կամքի՝ նկարագրի տէր.* qui a du caractère, la volonté ferme».=*թրք.* زورلو zorlu.

Զօրպա *ա.* «*բռնակալ.* tyran, despote», *ղ.* «*բռնակալ, ուժեղ, հսկայ.* violent, héros».=*թրք.* زورلا zorba.

Զօսա *պ.*, սօդա *ա.* «*կալաքար.* soude». =*թրք.* صودا soda=*իտալ.* soda.

Է.

†Էզ մը *պ.*, mq մ' «*բաւականին, շատ մը.* assez de, quantité de».=*ժողովրդական թրք.* biraz «*ոչին նշ.*» (bir «*մէկ.* un»).

Էզա «*քիմիական բաղադրութիւններ.* combinaisons chimiques. 2. *լուցկիին ծայրը քսուած նիւթը.* soufre de l'allumette. 3. *լուցկիի տուփին վրայի սմպատիճը՝ որուն շրջելով լուցկին կը բռնկի.* couche d'émeri sur les boîtes d'allumettes. 4. *լուցկի.* allumette». *այս չորրորդ իմաստով հին սերունդին մէջ միայն գործածական է, որուն տեղ այժմ կայ միայն թրք.* fիպրիք։ Վառնի բարբառով կայ mqm «*հրացանի խայծ.* amorce d'un fusil», mqmլի, mqmլիf «*լուցկի.* allumette».=*արաբ.* أجزا eżza «*քիմիական մարմին.*

corps chimique», *Թրք.* اجزالو eJzalu «քիմիական մարմին պարունակող. qui renferme un corps chimique».

Էզահանէ պ., ոզոխանա վ. «դեղարան. pharmacie». =*պրս.* داخاجزا eJzaxane.

Էզանի պ., ոզոջի վ. «դեղագործ. pharmacien». = *Թրք.* جزاجی eJzaJo.

Էզան պ., ոզոն վ. Ղ. «մզկիթի աշտարակին վրայ մուէզզինին կարդացած աղօթքի հրաւէրը. appel à la prière fait du haut des minarets par le muezzin». =*արաբ.* اذان ezan.

*Էզիմիլ ըլլալ պ., ազըմիլ ն., ոզըմիլ Ղ. «ճզմուիլ, ճմլուիլ. être pressé, foulé etc. 2. նազ ընել, կօտրտուիլ. se mignarder, minauder».=*Թրք.* ازلمك ezilmek.

*Էզիյէթ պ., ոզիյոթ վ. Ղ., ազիյէթ ն. «նեղութիւն, տանջանք. peine, gêne, supplice». *օր.* մէկուն Էզիյէթ տալ. Էզիյէթը fաշի. Էզիյէթ չըլլայ fեզի.=*արաբ.* ذیت eziyyet.

Էզիյէթլի պ., ոզիյոթլի վ., ազիյէթլի ն., ոզիյոթլու Ղ. «դժուար, նեղացուցիչ. difficile, pénible, gênant». =*Թրք.* اذیتلی eziyyetli.

*Էզինթի «նազ. mignardise, minauderie. 2. նազող, դժուարահաճ. renchéri, qui fait la moue». = *Թրք.* ازنتی ezinti.

*Էզինմիլ ըլլալ «տնտնալ, դանդաղիլ. lambiner, lanterner».=*Թրք.* ازمك ezinmek.

*Էզկի պ., էզկին ն. «երգի եղանակ. air d'une chanson».=*Թրք.* ازگی ezgi.

Էզմէ պ. «հոյզ. extrait». *օր.* տոմաթէզի էզմէ «լոլիկի հոյզ. extrait de tomate». իւզմա վ. «խաղողի չանչի հոյզ». =*Թրք.* ازمه ezme.

*Էզմիլ ընել «ճզմել, ճմլել. fouler, presser». = *Թրք.* ازمك ezmek.

*Էզպէր ընել, էզպէրլէմիլ ընել պ., ոզբոր աճել վ. Ղ. «բերնուց սորվիլ առանց բան մը հասկնալու, թուխակի պէս դոյ ընել. savoir par cœur sans comprendre bien, par-

ler comme un perroquet». *օր.* ատիկա ալ բեռնիդ էզպէր ես բրեր։ *Ղաթաթալի բարբառով կը նշանակէ նաև «դըժ-լուխ յուզնել.* causer de l'ennui».=*պրս.* ازبر ezber, *թրք.* ezberlemek.

*էզտիրմիբ ընել «ճղմել տալ. faire presser, faire fouler». =*թրք.* ezdirmek.

†էբէկ պ., էբաֆ ն., տբտզյ վ.. ղ.. «*գղանցք. bord, pan, bout d'un vêtement».=թրք.* etek. *այս բառը վոխա-նակուած է հիմա փէշ բառով։*

*էբռաճ *կամ* չոռս էբռաճ պ., տբռտճ վ.. «*բոլոր-տիք, չորս դին, չորս բոլորը, շուրջը. autour, alentour, tout autour». չոռս էբռաճս, չոռս էբռաճդ և՛ն. «իմ, քու և՛ն. չորս բոլորը». = արաբ.* اطراف etraf «*կողմեր, բոլորտիք. côtés, environs».*

*էլ ն., էլ օղլի վ.. «*օտար մարդ. étranger». էլին բե-րացը, էլին դուռը.=թրք.* ایل eyl, ایل اوغلی eyl oğlo.

էլա պ. «*երկնագոյն. bleu de ciel». կը դործածուի աչքերու համար. օր.* էլա կէօզլիւ աղջիկ մըն է. էլա էլա աչեր ունի. = *թրք.* Yl ela.

էլաթ պ., տլտթ վ.. «*գործիք. outil», ա՛լաթ ղ.. «եր-կու եղով արօր. charrue attelée de deux bœufs». = արաբ.* آلت alet «*գործիք», թYT alat «գործիքներ. outils, outillage».*

*էլէթմիբ ընել «*մաղել տալ. faire cribler».=թրք.* التمك eletmek.

†էլէմյա «*վիլակ. dévidoir».=թրք.* اليه elemya.

էլէմէ «*հատ հատ գատուած, մեծ կտորներով և ըն-տիր ածուխ. charbon gros choisi à la main». ատ ֆօսֆիտը* էլէմէ է.=*թրք.* اللمه elleme.

*էլէսիբ ընել պ. «*ձեռքէ անցընել, ձեռքով հատ հատ նայիլ. manier».=թրք.* التمك ellemek.

է՛նհասըլ պ., ա՛լխասըլ վ.. «*վերջապէս, ի մի բան, կարճ ըսելով. enfin, bref, en un mot». օր.* կ՛ընեմ, կ՛ընեմ ըսիր, էնհասըլ չըրիր. ընr, բէմիզ, էնհասըլ ctas աղուոr տուն է.=*թրք.* الحاصل elhasəl.

Էլմաս Պ., ալմաս Ն., ալմասդ Վ. «ադամանդ. diamant. 2. *ապակի կտրելու յատուկ ադամանդեայ ծայրով գործիք.* diamant». *Ղարաբաղի բարբառը յատկապէս սրաշած և առանձին նշանակութեան համար* ա՛լմաս, *իսկ երկրորդ նշանակութեան համար* ա՛լմազ. =պրս. թրք. الماس elmas.

†Էլմասիլ. «*առեակ մը քաղցրաւենիկ.* espèce de sucrerie». =թրք. اليماسيه elmasiyye.

Էլչի Պ., յէլչի Վ. «*դեսպան.* ambassadeur», Է՛լչի Ղ. «*վաչկատուն.* nomade».=պրս. ایلچی ilči.

Էլպաշի «*գլխաւոր, պետ* (*մանաւանդ խաղի մէջ*). chef, supérieur» Պ., «*վաչկատուններու գլխաւորը.* chef de nomades» Ղ.=թրք. ایل باشی el bašə, *զոր Մ. Աբիկեան կը համարէ թրք.* ایر باشی er bašə «*մարդոց գլուխ.* chef d'hommes» *ձևէն յատաձգած. Տես Օսմ. բառ. էջ* 31, ایر er *բառը: Բայց Ղարաբաղի բարբառին «վաչկատուններու գլխաւորը» ցոյց կուտայ թէ* ایل iyl «*հօտ, խումբ, երամակ.* groupe, troupe» *բառէն կուգայ այն և ոչ* ایر er «*մարդ.* homme» *ձևէն:*

Էլտիվէն «*ձեռնոց.* gant».=թրք. الديون eldiven.

Էլփազէ Պ., յէլփազա Վ. «*հովհար.* éventail».=թրք. یلپاز yelpaze.

*Էխպապ Պ., մխբաբ Վ. «*բարեկամ; մտերիմ.* ami intime». Էխպապութիւն «*բարեկամութիւն, մտերմութիւն.* amitié».=արաբ. احباب ahbab, *որ յոգնակին է* حبيب habib «*բարեկամ.* ami» *բառէն, սակայն թուրքերէնի մէջ եզակի գործածութիւն ունի:*

*Էխտաճ Պ., ըխթաջ Վ. «*կարօտ, բանի մը պէտք ունեցող.* nécessiteux, qui a besoin». Էխտաճութիւն «*կարօտութիւն, պէտք.* besoin, nécessité».=արաբ. احتياج ihtiyaǰ «*պէտք, կարօտութիւն.* besoin, nécessité».

*Էխտիյար Պ., ըխթիյար Վ. «*ծեր.* vieux, vieil, vieillard», ըխտիյար Ղ. «*կամք, իրաւունք.* volonté, droit, raison».=արաբ. اختيار ixtiyar «*կամք, ընտրութիւն.* volonté,

choix» բառն է, որ թուրքերէնի մէջ առած է «ծեր. vieux» նշանակութիւնը. բայց մեր բառը այս ձևէն չէ, այլ ասոր ռումկական ehtiyar ձևէն։

Էխթիպար կամ իխթիպար պ., իսթիբար ղ., ըխթբար վ. «յարգ, յարգանք, բարոյական արժէք. estime, mérite, la valeur morale». = արաբ. اختبار ixtibar «փորձառութիւն, հմտութիւն. expérience, érudition» բառէն, որ թուրքերէնի մէջ առած է ihtibar ձևը և վերի նշանակութիւնը։

Էխթիպարը կամ իխթիպարը պ., իսթիբարու ղ., ըխթբարի վ. «արժանաւոր, յարգուած. digne, estimé». =թրք. اختبارلی ixtibarlə.

*Էհմալ ընել «ականջի հետ ձգել, ծուլանալ, անփոյթ դառնալ. négliger, paresser».=արաբ. اهمال ihmal.

*Էհմալճի «ականջի հետ նեւռոզ, անփոյթ. insouciant, négligent».=թրք. اهمالجی ihmaljə.

Էհյա պ., տհյա վ. կը գործածուի հետևեալ ձևերուն մէջ. էհյա՛ պիտի ընես, էհյա կ՚ընես կոր «մեծ բան է ընելիքդ. ի՛նչ թէ մեծ բան մը պիտի ընէիր. ըրածդ շատ արժէք չունի. ce n'est pas grand' chose, ce que tu as fait ne vaut pas grand' chose».=կը ծագի արաբ. احيا ihya «վերակենդանացնել, լնուլ բարեօք և ցնծութեամբ. ressusciter, vivifier, combler de biens et de joie» ձևէն։

Էճէլ ն., տջոլ վ., աջալ ղ. «մահ, օրհաս. agonie, mort, trépas».=արաբ. اجل eǰel.

Էմանէթ պ., ամանաթ վ. ղ. «աւանդ. dépôt». Վանի բարբառով կը նշանակէ նաև «ճռւրդ. adjudication». = արաբ. امانت emanet.

Էմանէթճի «աւանդատու. փոքրիկ յանձնարարութիւններ կատարող վարձկան. dépositaire, commissionnaire». = թրք. امانتجی emanetǰi.

Էմզիկ «շաքարախառն ծամած հաց, զոր բարակ լաթի մը մէջ դնելով կուտան մանկիկին բերանը՝ իբր ծծակ (biberon). pain mâché avec du sucre pour donner aux petits

enfants comme biberon». *Ղարաբաղի բարբառով* ամզիւկ «*ծծակ*. biberon».=*թրք.* امزك emzik «*ծծակ*. biberon».

Ամզիկ շէֆէրի «*խիւսի նման կակուղ տեսակ մը շաքարեղէն որ շատ կը նմանի ծամած հացի և կը գործածուի մանաւանդ ծծակի* (biberon) *համար*. espèce de sucrerie». *Բառը կուգայ թրք.* ازمه شكر ezme šeker (*բառացի «ճղմուած շաքար*. sucre broyé») *ձևէն, սակայն իւր իբր ծծակ գործածութեան, միանգամայն և էմզիկ բառին հետ ձայնի մերձաւորութեան համար առած է այս ձևը*.

*Էմէկ Ն, ամոգ Վ., ամոգդ Ղ. «*ջանք, աշխատանք*. travail, effort».=*թրք.* امك emek.

*Էմէքլի Պ., ամոգլի Վ., ամոգլիւ Ղ. «*վաստակաւոր*. vétéran, émérite».=*թրք.* امكلى emekli.

Էմէքսար Պ., ամոյնդար Վ., ամոգդոր Ղ. «*վաստակաւոր*. vétéran, émérite».=*թրք.* امكدار emekdar.

Էմին «*ապահով, անքոյթ, վստահ*. sûr, rassuré, confiant».=*արաբ.* امين emin.

*Էմմէ «*լիզուածք, անդամալուծութիւն*. apoplexie, paralysie».=*թրք.* امنه inme.

Էմնիյէթ Պ., Էմիյաթ Վ. «*ապահովութիւն, վստահութիւն*. sûrete, assurence, confiance».=*արաբ.* امنيت emniyyet.

Էմնիյէթլի Պ., Էմյաթլի Վ. «*վստահելի, ապահով*. sur lequel on peut compter, sûr».=*թրք.* امنيتلى emniyyetli.

*Էմսալ *հեռուէհալ ձևերուն մէջ միայն կը գործածուի*. Էմսալը չկայ, Էմսալը չունի «*նմանը չկայ, աննման է*. il n' a pas son pareil».=*արաբ.* امثال emsal «*նմաններ, օրինակներ*. pareils, semblables, exemples». *Թուրքերէնի մէջ արաբ. բառը վերի ձևով կը գործածուի*.

*Էմսալսըզ «*աննման, նմանը չգտնուած, խիստ լաւ*. sans pareil, introuvable, excellent».=*թրք.* امثالسز emsalsəz.

*Էմր Պ, ամր Վ. «*հրաման*. ordre». Էմր ընել «*հրամայել*. ordonner». Էմրդ ի՞նչ է «*ինչ կը հրամայես*. qu'est-ce que tu ordonnes? que veux-tu?».=*արաբ.* امر emr.

*Էմքյան «*կարելիութիւն*. possibilité». *օր.* Էմքյանը չը-

կայ «բացարձակապէս անկարելի է. c'est absolument impossible».=արաբ. امكان imkyan.

էյէ պ., էկօլ ն. «խարոյց. lime».=թրք. اك eye.

էյէլէմիբ ընել «խարտել. limer».=թրք. اكلمك eyelemek.

*էյէր, էյէր բի պ., ոգոր վ. ղ., էկէր ն. «եթէ, եթէ որ. si, quand, dans le cas où».=պրս. اگر eger, اگر eger ki. Պօղոյ բարբառով կ'ըսուի նաև՝ էյօր, էյօր բի՝ ուր օ յառաջ եկած է բէ որ կամ առմկական հոմանիշ յ'ւիօր (երբ որ) ձևին նմանողութեամբ։

էյէր պ., ոյոր վ., էկէռ ն. յոճոր ղ. «թամբ. selle».=թրք. اگر eyer.

էյէրլէմիբ ընել պ., էկէռլէմիբ ն., յոճորլոմիբ ղ. «թամբել, վրան թամբ դնել. seller».=թրք. اكلمك eyerlemek.

էյէրլի պ., ոյորլու վ., էկէռլը ն., յոճորլու ղ. «թամբած, թամբ դրուած. sellé, bâté, enharnaché».=թրք. لى اگر eyerli կամ لو اگر eyerlu.

*էյիլմիբ ըլլալ «ծռիլ, հակիլ. se pencher, s'incliner, se courber».=թրք. اكلمك eyilmek.

էյլէնճէ պ., էկլէնճէ ն., ոյլոնճօ վ. «զբօսանք, ծաղր. amusement, raillerie».=թրք. اجكلنك eylenje.

էյլէմիբ ըլլալ պ., էկլէմիբ ն., ոյլոմիբ վ. «զբօսնուլ, զբօսանք ընել. s'amuser. 2. ծաղրել, վրան խնդալ, կատակ ընել, կատակել. se moquer de, railler».=թրք. اكلنمك eylenmek.

էյլէնճիրմիբ ընել պ., էկլէնճրոմիբ ն. «զբօսցնել, մէկուն ժամանակը խօսակցութեամբ անց. հաճելի կերպով անցընել. amuser, divertir, distraire».=թրք. اكلندرمك eylendirmek.

*էյլիկ «բարութիւն, բարիք. bonté».=թրք. ايولك eyülik.

*էյլիկ ըլլալ «զբաղուիլ, պարապ բաներով ի դուր ժամանակ անցընել. s'occuper, s'occuper de bagatelles et perdre le temps».

է՛յվալլահ պ., է՛վալլահ ն. վ. *արաբ.* والله eyvallah *ձեռն է՝ որ թուրքերէնի մէջ կը նշանակէ «միտք բարով.* adieu! 2. *շնորհակալ եմ:* merci!» *Բառս հայկական գործածութեան մէջ գրկուած է առաջին նշանակութենէն, իսկ քիչ անգամ կը գործածուի երկրորդ նշանակութեամբ. բայց ասոնց վերաբերեալ առացած է ուրիշ երրորդ իմաստ մը, որով կը գործածուի երբ բարեկամական յանդիմանութեան կամ դժգոհութեան ձև, մօտաւորապէս «ինչ անվոյթ ես, զարմանալի բան, քեզմէ չէի սպասեր.* que tu es insoucieux! que tu es drôle! c'est étrange! je n'attendais pas cela de vous» *նշանակութեամբ: Օր.* Երկու or է. ըսած եմ, տասա չքեի՛ր, է՛յվալլահ. Տղա՛յ, ադ բանն ալ ուտելու բա՛ն է, է՛յվալլահ իւտաւիդ (*զարմանալի սատկեր ունիս*): *Ոճով կ'ըսուի* էյվալլահ ընել *կամ* էյվալլահ ըսել *«ընդունիլ, համաձայնիլ, հիմնադրել.* accepter, admettre, approuver». էյվալլահ չընել, չըսել «*չընդունիլ, պարտութիւն չխոստովանիլ, դիմադրել.* ne pas accepter, s'opposer, contrarier, résister».

*էյրէքի պ., էյրաքի վ., էյրաքի ն. «*խախուտ.* pas solide, instable, frêle. 2. *կեղծ, սուտ, շինծու.* fictif, faux, artificiel. 3. *առժամանակեայ կերպով.* temporairement, provisoirement».=*Թրք.* كرك eyreti. *Օր.* էյրէքի մազ «*կեղծամ:* cheveux postiches, perruque». էյրէքի առոյս «*կեղծատամն.* dents artificielles». էյրէքի մը ցուտիր է (*երկար պատրաստ, ոչ բաղորովին հաստատ, առժամանակեայ կերպով.* prêt à se lever, non fermement, provisoirement).

*էյրի՛պիւյրիւ «*ծուռիկ մուռիկ, ծուռ ու մուռ.* tortueux; tortillé, entortillé».=*Թրք.* كركبوكرك eyribüyrü.

*էն պ., էն, է՛նկէ ն., ան վ. «*ամէնէն (գերադրականի մասնիկ է).* le plus ... (préfixe de superlatif)». է՛ն պզտիկ «*ամենափոքր.* le plus petit». է՛ն մեծ «*ամենամեծ.* le plus grand». է՛ն աղուորը «*ամենագեղեցիկը.* le plus beau». = *Թրք.* ان en.

*էնայի «*սոսկին, գէշուկ, ցած (մարդ).* vil, abject,

mesquin (homme)».=*արաբ.* انانی enayi «*եսասէր.* égoïste».

էնբարի *գ.*, *տնբարի վ.* «*երկար և լայն արևելեան զգեստ.* longue veste orientale».=*թրք.* انتاری entari.

*էնիբ *գ.*, *յէնիբ վ.* *գ.* «*զառիվայր.* pente, descente, versant».=*թրք.* اینیش iniš.

*էնիբ յոխուբ *գ.*, *յէնիբ յոխուբ վ.*, *յոխուբ յէնիբ գ.* *խորթուփորթ, դարսուփաս, անհարթ.* chemin raboteux».=*թրք.* اینیش یوقوش iniš yokuš.

էնիբտէ «*քեռայր.* le mari de la sœur».=*թրք.* انشته enište.

էնիկէլ *գ.*, *տնգյոլ գ.* «*արգելք, խոչընդոտ.* obstacle, croc-en-jambe, entrave».=*թրք.* انکل engel.

*էնիկէրէկ յրլանի «*իժ.* vipère».=*թրք.* یلانی کرکی engerek yəlanə.

էնկիճ *գ.*, *տնգիճ վ.* «*անդունդ.* abîme, gouffre».=*թրք.* انکین engin.

էնկիճար «*կանկառ.* artichaut».=*թրք.* انکنار enginar.

էնտազէ *գ.*, *տնդոզտ վ.* «*արշընէն երկու մատ պա-կաս չափ մը.* aune un peu moindre que l'archin». էնտազէ *գ.* *կամ* էնտէզէ *ն.* «*թղթի վրայ կտրած զգեստի ձև.* patron en papier».=*պրս.* اندازه endaze.

*էնտպէնտ ըլլալ «*այլայլիլ, դարմանքէն դոյնը նետել.* s'effarer, pâlir de l'émotion, de la surprise».=*թրք.* اند بند end bend.

էնֆիյէ «*քթախոտ.* tabac à priser».=*արաբ.* انفیه enfiyye.

*էբ *ն.* «*ընկերը, նմանը.* pareil, semblable». *օր.* աստ էբը ո՛ւր է.=*թրք.* اش eš.

*էշէկ *գ.*, էշակ *ն.*, էշտոզ *վ.*, է՛շտոզ *գ.* «*էշ.* âne».=*թրք.* اشك ešek.

էշէկ առըսի «*պիծակ, իշամեղու.* guêpe, frelon».=*թրք.* اریسی اشك ešek arəsə, *բառացի «էշու մեղու, իշամեղու»:*

էշէֆի *գ.*, էշոֆչի *գ.*, էշոյչի *վ.* «*իշավար.* ânier».=*թրք.* اشکجی ešekǰi.

Էշիկ «շեմք, սեամ. seuil».=թրք. ešik.

†Էշխ Ղ. «աշխոյժ, ուխտ, եռանդ. vivacité, ardeur, zèle, ferveur». օր. Էշխով երգ կանչել (զգաժուաժ, աշխուժով երդել). = արաբ. عشق ašk «սիրահարութիւն, սէր. amour», որ թուրքերէն լեզուի մէջ առած է նաև ešk ձևը՝ վէրի նշանակութեամբ.

†Է՛շխապա «չար դիպուածաւ, պատահմամբ. par un mauvais hasard».=պրս. از قضا ez kaza.

*Էշխըյա Պ., Էշգիյա Վ. «մեծ աւազակ. brigand, voleur de grand chemin».=արաբ. اشقیا eškəya.

Էշխի կամ Էշխով «աշխոյժով, եռանդեամբ, խանդով, զգաժուաժ. touché, transporté, zélé». = թրք. عشقلی ašklə կամ ešk-li. տես Էշխ.

*Էշկին Պ., Իշգին Վ. «ձիու տեսակ մը գնացք, ուր անասունը երկու կողմի տոքերը միաժամանակ կը վերցնէ. amble».=թրք. اشکین ešgin.

Էշկյարէ Պ., ոշխյոռռ Վ., ասկյառա Ղ., ոսխյոռռ Վ. «սկիներև, սկն յայտնի. évident, manifeste». = պրս. اشکاره ašikyare ձևէն. հին դրաբար վոխառութեամբ կայ ասկարայ.

Էշյա Պ, ոշյա Վ. «կահ կարասիք. meubles».=արաբ. اشیا ešya.

Էպէմ կիւմէճի «մոլաշ խոտը. mauve».=թրք. ابه کومجی ebe gümeǰi.

Էպիւշիմ Պ., Էպուշում Ն., արպշում Վ., աբրիւշ'իմ Ղ. «ապրշում. soie cordonnée».=պրս. ابریشم ebrišūm. հին դրաբար վոխառութեամբ կայ ապրշում, ապրդում ևլն..

*Էսէճ «ցաւ, հոգ. chagrin, inquiétude, souci». Էսէճ ըլլել «հոգ ընել, ցաւիլ. se soucier, être en peine».=արաբ. اسف esef.

*Էսիրկէմիշ ըլլել «ագահել, խնայել (բան մը). épargner, ménager. 2. պահել, պահպանել, հոգ տանիլ (անձի՛ մը վրայ ևլն.). soigner, avoir soin de, protéger».=թրք. اسرکمك esirgemek.

*Իսկմիբ ընել «յօրանջել, ձգձգուիլ. bâiller, avoir du ressort».=թրք. اسنمك esnemek.

Իսկիճի պ., ոսմըչի վ. «հին կօշիկներ կարկատող. ravaudeur de vieux souliers».=թրք. اسكيجى esgiji՝ որ ունի «ընդհանուր առմամբ հնակարկատ. ravaudeur (terme général)» նշանակութիւնը. բայց հայերէնի մէջ պահուած է միայն վերի նշանակութեամբ։

Իսմիր պ., ոսմոր վ. «թուխ. brun, basané».=թրք. اسمر esmer.

*Իսմիբ ընել «խելքին փչել, յիմարիլ, յիմարանալ. être en délire, divaguer».=թրք. اسمك esmek «փչել»։

Իսնաճ պ., ոսնամճ վ. «արհեստաւոր. artisan. 2. արհեստակից. compagnon de métier. 3. միջակ դասակարգի մարդ. homme de la classe moyenne. 4. (ծոծկլէղուսի) արուագէտ. pédéraste, sodomiste».=արաբ. اصناف esnaf «դասակարգեր, արհեստաւոր, արհեստաւորներու դաս. classes, corporation des métiers».

*Իսրար «հաշիշ. hachich».=թրք. اسرار esrar.

†Իվլաըմ պ., ովլոդ վ. «զաւակ, սիրելի՛. mon fils! mon enfant! mon cher! (դգուական խօսք է տղերքերուն ուղղուած)». Դ.արաբական բարբառով ովլոդ, էօվլոդ «ազգատոհմ. race, famille».=թրք. اولاد evladəm «սրդիս, զաւակս. mon fils, mon enfant», արաբ. اولاد evlad «սրդիներ. des fils, des enfants».

†Իվրիշէ պ., էրուշտա ն., ըրըշտա վ. «առասակ մը տափակ դդմուճ. macaroni plat».=պրս. اشرا erište. Նիւթին հետ բառն ալ կը պատկանի հին սերունդին. երկուքն ալ փոխանակուած են նոր մախաւանա-ով։

†Իտա «նազանք, պչրանք, սեթևեթ, վերնեւտուիմ. action de se pavaner, se panader, minauderie». սճով կ'ըսուի Իտա՛դ ճաթի՝ «աչքդ խաղայ» ըսելու պէս բացատրութիւն մը.=արաբ. ادا eda.

†Իտալը «նազանք ունեցող, պչրող, սեթևեթող, վերնեւտուիկ. pimpant, pimpesouée, minaudier».=թրք. ادالا edalə.

*Էտէվաթ «արհեստաւորի մը ամբողջ գործիքները. outillage».=արաբ. ادوات edevat.

*Ի տէփսիզ ն., ոդոփսըզ վ. «չամչցած, անամօթ, լիրբ. déhonté, éhonté, impudent».=թրք. ادبسز edebsiz.

*Էրթէսի օր ը պ., էօրթուսի օր վ. «յաջորդ՝ միւս օրը, le lendemain».=թրք. ایرتسی گونی irtesi günü (gün «օր. jour»).

†Էրիկ «սալոր. prune». =թրք. ايرك erik. Ա.յս ձևին տեղ այժմ միայն հայերէնը կը գործածուի։

*Էրպապ պ., որթաբ վ. «ճարտար, ձեռնհաս, վարպետ. homme du métier, industrieux, ingénieux, expert», արթաբ վ. «դիզել, բարդել. amasser, accumuler. 2. բան մը վրան սուղի նսեմել. coûter cher». = արաբ. باڑا erbab, որ կը նշանակէ «տէրեր. possesseurs», բայց թուրքերէնի մէջ ստացած է նաև այս նշանակութիւնը։

*Էրքէկ ն., էրքոգ վ. «արու, որձ. mâle». = թրք. ايركك erkek.

Է՛փէյի կամ թարգմանաբար Է՛փաղէկ պ., Է՛փպէյի ն., Է՛փէյի վ. «բաւական. assez de, une bonne quantité de». =թրք. ايو اپ ep eyu (կազմուած ep զօրացուցիչ մասնիկով և eyu կամ eyi «լաւ, աղէկ. bon, bien» բառով)։

*Է՛փէգիյարէ պ., ոփոգըմ՛րm ղ. «բոլորովին ակնհայտ, յայտնի. très évident, bien manifeste». = թրք. اپ اشكاره ap ašikyare.

*Էf «յաւելուած կտոր. ajoutage, morceau ajouté». = թրք. اك ek.

Էֆիզ պ., էկիզ ն. «երկուորեակ. jumeau, jumelle».= թրք. ايكز ikiz.

*Էֆին «դաշտ, վարուցան. labourage, moisson». =թրք. اكين ekin.

*Էֆինճի «հշակ, ցանող, երկրագործ. laboureur». = թրք. اكنجى ekinji.

*Էֆէմֆը ընել «ծայրը յաւելուած կտոր մը դնել. mettre un morceau, y faire un ajoutage». = թրք. اكلمك eklemek.

Էմէք խաթայիճի «տեսակ մը քաղցր խմորեղէն. espèce de pâtisserie».=*Թրք.* كطايف كمك ekmek katayəfə.

Էմէքճի պ., տմմոքչի վ. «հայցագործ, հացավաճառ. boulanger, marchand de pain».=*Թրք.* اتمكجى etmekǰi *կամ* اكمكجى ekmekǰi.

Էֆսէ պ., Էճֆսէ պ. ն. «ծոծրակ. nuque, occiput». Էֆսէի ֆէօֆ «ծոծրակին վարի ծայրը. le bas de la nuque».=*Թրք.* اسكى ense, *աղաւ. Թրք.* enkse.

Էֆսէր «գամ. clou».=*Թրք.* اسكر ekser, *աղաւ. Թրք.* enkser.

*Է՛ֆսէրի, Է՛ֆսէրիյա պ., տֆսմրի վ. «առհասարակ. d'ordinaire, en général».=*Արաբ.* اكثرى ekseri, اكثريا ekseriyya.

Էօզ պ. «հոյզ, հիւթ, ծուծ. jus, extrait, sève», ուզ ն. «գալ, առաջին կաթ. colostrum, amouille, premier lait qui vient après l'accouchement».=*Թրք.* وز öz «հոյզ. jus, sève».

Էօզէնկի պ., զէնկու ն., զոնգի վ. Ղ. «ասպանդակ. étrier».=*Թրք.* اوزنكى özengi *կամ* üzengi.

Էօզէնմիշ ըլլալ «արուեստակէրեալ. աւելի գեղեցիկ և աւելի լաւ ընելու համար երկար բարակ աշխատիլ. employer l'art, y mettre de l'art».=*Թրք.* اوزنمك özenmek.

*Էօզիւր «յանցանք. faute, erreur. 2. թերութիւն, պակասութիւն. défaut». առաջին իմաստով աւելի գործածական է *Թրք.* اوپاهاپ. իսկ երկրորդ իմաստով հայ. պակսութիւն.=*Արաբ.* عذر özr «չքմեղանք, արդարացում. excuse».

Էօզլի «հիւթեղ, հոյզ ունեցող. plein de suc, de jus».=*Թրք.* اوزلى özli.

*Էօթմիշ ընել «խօսիլ, դեղդեղել, խիստ քաղցր և հնչուն ձայնով երգել. résonner, retentir, chanter en faisant des roulades».=*Թրք.* اوتمك ötmek.

*Էօթտիւրմիշ ընել «խօսեցնել, դեղդեղանքով հնչեցնել, քաղցր ձայնովը արձագանգ հանել. faire retentir par les roulades de sa voix».=*Թրք.* اوتدرمك ötdirmek.

*Էօլիւմ ա. Ղ. «մահ. mort».=թրք. اولوم ölüm.

*Էօճ «սխ, վրէժ, քէն. vengeance, rancune».=թրք. اوج öj.

*Էօսիւր, Էօսր պ., Է՛մրը, ումուր–արեւ ն., ումբր, Էօմր, Էօսիւր ա., Էօ՛միւր, ո՛ւմբուր Ղ. «կեանք, մանաւանդ լաւ կեանք, հանդիստ, հաճելի ժամանակ. vie, vie heureuse, bonheur, bien–être, aisance».=արաբ. عمر ömr, ömür.

*Էօցլիխա «դարձաւորի կրծկալ, դոշնոց. tablier».=թրք. كلكوا önlik.

*Էos «լեզի (գոյ.). bile».=թրք. اود öd.

Էos աղաճի «հալուէ. aloès».=թրք. اغاجی اود öd aġajə.

Էօսէմիւճ կամ Էօսէմիւճ ըլլալ «փոխադարձ պարտքերը վճարել և հաշիւները փակել. balancer, faire son bilan».=թրք. ödenmek اودنمك, ödešmek اودشمك.

†Էօրէմ պ. կը գործածուի միայն մօդ Էօրէմէն աստղաւածին մէջ «մօդ մանա՛ծը» (յանդիմանական ձև. terme de reproche) նշանակութեամբ. միայն հին սերունդին յաուսկ է։ Ն.–Նախիջևանի բարբառով onof «իլ. fuseau».=թրք. اوركو öreke «մանող. quenouille».

*Էորքիւ պ., Էրքիւ ն. «ծածկոյ. couverture».=թրք. اورتی örtü.

Էորիւմճէկ «սարդի ստայն. toile d'araignée».=թրք. اورمجك örümjek.

*Էորիւճէկ կամ իբր հայերէն Էորինակ «օրինակ, նըմոյշ. exemple, modèle, échantillon».=թրք. اورنك örnek. թուրքերէն բառը փոխ առնուած է հայերէնէ և յետոյ դարձեալ անցած հայերէնին։

*Էօրմիւճ ընել «հիւսել. tisser, tresser, natter, tricoter».=թրք. اورمك örmek.

Էoru «սալ դարբնոցի. enclume».=թրք. اورس örs.

Էօրսէլէմիւճ ընել «ճմռտակել. froisser, friper». կը գործածուի մեծ առարկաներու համար, մինչդեռ ճմռտկել կամ ճմռթկել փոքր և բարակ բաներու համար.=թրք. اورسلمك örselemek.

Էօրսելէնմիշ բլլալ՝ *նախորդին կրաւօրականն է.* «ճը-*մըռթկուիլ.* être froissé, fripé».=*թրք.* اورسلنمك örselenmek.

Էօֆնէ պ., Էօֆչո վ.· «*կրունկ.* talon».=*թրք.* اچكو ökče.

Էօֆնէլէմիշ ընել «*դվխել (դուլպան դարձնելու ձև մը՝ դիւրաւ հագնելու համար).* manière de mettre ses bas».=*թրք.* اچلمك ökčelemek.

Էօֆսէ «*ոսոց (թռչուն բռնելու համար վրան մանծուցիկ նիւթ քսած ճիւղ).* glu».=*թրք.* اكسو ökse.

Էօֆսիւզ պ., օֆսուզ ն. «*որբ.* orphelin».=*թրք.* اوكسز *կամ* اوكسوز öksüz.

Էֆէնտի պ., մֆմնդի վ.· «*պարոն (բարձր և ուսեալ դասակարգի մարդոց տրուած պատուանուն).* titre donné aux gens de lettres et de la haute classe». = *թրք.* افندى efendi=*յուն.* αὐθέντης «*տէր, իշխան, մեծաւոր.* seigneur, chef».

Էֆէ՛նտիմ պ., մֆմնդըմ վ.· «*պարոնս (խօսակցութեան ժամանակ դործածուած ձև).* mon cher! mon ami! (terme usité en conversation)».=*թրք.* افندم efendim.

Էֆլաթօն «*ոսկեայ մը աղնիւ դոյն, ելլևանիի դոյն, բայց մանիշակադոյն.* lilas (couleur)». = *թրք.* افلاطون eflaton?

*Էֆյար պ., մֆյար վ.· «*միտք, մտադրութիւն.* intention, but. 2. *բարկութիւն, ցասում.* colère, emportement». *օր.* ասանկ Էֆյար մը ունիմ «*այսպիսի միտք մը ունիմ.* j'ai une telle intention». Էֆյա՛րդ որի է «*որի՞ վրայ կը բարկանաս, իմ վրաս ինչո՞ւ կը բարկանաս.* pourquoi vous irritez-vous contre moi?» = *արաբ.* افكار efkyar, *որ բուն կը նշանակէ «գաղափարներ, կարծիքներ.* des idées, des pensées, des opinions», *բայց թուրքերէնի մէջ առած է վերի նշանակութիւնները.*

Ը.

Ըզմարիս «ձուկ մը. smaris, espèce de poisson de mer». =թրք. ǝzmarit=յուն. σμάρις. σμαρίδος. իտալ. smaride.

Ըզպանիս «հսկայ, վիթխարի հասակով. d'une taille gigantesque».=թրք. بندیز ǝzbandid, որ բուն կը նշանակէ ըստ Bianchi, Dict. Turc–Fr. Paris, 1850, «յեղուզակ, աւազակ. bandit. 2. ծովահէն, ծովամարտակ. corsaire, pirate». թուրք բառը կը ծագի իտալ. bandito «աւազակ» ձևէն և այժմ առած է بندیز ǝzbandud ձևն ու «հսկայ, վիթխարի» նշանակութիւնը։

Ըլըխ պ. «դաղձ. tiède».=թրք. ییلی ǝlǝk.

*Ըլըճախ «բաւական դաղձ, հաճելի կերպով դաղձ, դաղձ և հաճելի. assez tiède, tiède et agréable». =թրք. ییلیجه ǝlǝǰak.

Ըխխամուր «թիթեղ (ծառը և ծաղիկը). tilleul».=թրք. اخلامور ǝxlamur.

Ըխսափոս «սպոլիպոտ. polype».=թրք. آختاپوت axtapot =յուն.

Ըղըղ ըղըղ «վառ ի վառ, պսպղուն, գեղանշոյլ. avec éclat, brillant».=թրք. ایشل ایشل ǝšǝl ǝšǝl. օր. ըղըղ ըղըղ կը վառի կոր (լոյսի և ուրիշ փայլուն բաներու համար գործածուած)։

†Ըղըխ պ, իղըղ ղ. «լոյս. lumière. 2. ճրագ. lampe». հին սերունդին յատուկ բառ է. այժմ երկու իմաստով ալ հայերէն ձևերը կը գործածուին.=թրք. ایشیق ǝšǝk.

Ըռազախի «տեսակ մը սպիտակ և խոշոր չամիչ. espèce de raisin sec». =արաբ. رازقی razǝki =թրք. رازاقی razakə.

*Ըռազի ն. ս. ղ. «համաձայն, հաճ, հաւան, գոհ. consentant, persuadé, convaincu, content».=արաբ. راضی razi.

†Ըռախամ ն., ըռախկամ ս. «թիւ, թուանշան. chiffre. 2. թուաբանութիւն. arithmétique».=արաբ. رقم rakam.

Ռախի Ն., ռախի, արաղ Վ., ա՛րաղ Ղ. «օղի. eau-de-vie».=արաբ. عرق arak, որ թուրքերէնի մէջ առած է راقی rakə ձևը։

Ռախս «գոհան և պատուհանի ծղինի. gond».=պրս. رخت raxt «կարասիք, բեռներ, ունեցած-չունեցածը. meubles, fardeaux, biens».

Ռահաթ Ն., ռահա՛թ Ղ., ռոհոթ Վ. «հանգիստ. repos, tranquille, en repos». ռահաթութիւնը աւերել «հանգիստը խանգարել. troubler le repos».=արաբ. راحت rahat.

Ռահաթի լոխում Պ., ռահաթլոխում Վ., ռհաթլոխում Ն. «պատրաստուած տեսակ մը չաքար. locoum».=արաբ. راحت الحلقوم rahat-ül-hulkum՝ որ ատուգաբանական իմաստով կը նշանակէ բուն «հանգիստ կոկորդի. repos pour la gorge». թուրքերէնի մէջ hulkum «կոկորդ. gorge» բառը ձայնի նմանութեան պատճառաւ չփոթուելով lokum «չաքարեղէն. sucrerie» բառին հետ, արաբ բառն առած է վերի ձևը։

Ռահաթսըզ Ն., ռհաթսըզ Ղ. «անհանգիստ. inquiet, mal à son aise».=թրք. راحتسز rahatsəz.

Ռահվան Պ., ռոհվան Վ. «ձիու տեսակ մը լաւ դընացք. amble. 2. այդ գնացքով գացող ձի. cheval qui va à l'amble, ambleur».=պրս. راهوان rahvan.

Ռամազան Պ., ռոմոզոն Վ. «արաբական լուսնայ տին իններորդ ամիսը. neuvième mois de l'année lunaire arabe. 2. այդ ամսուն բռնուած ծոմը. jeûne du mois de ramazan».=արաբ. رمضان remezan.

*Ռայա Պ., ռոյո Վ. «ոչ մահմետական հպատակ օսմանեան տէրութեան. sujet non-musulman de l'empire ottoman», ռա՛հաթ Ղ. «թուրք բէկի հպատակ. sujet de begs turcs».=արաբ. رعایا reaya.

*Ռաստ գալ Ն., ռաստ Վ., ռաստ Ղ. «պատահիլ, հանդիպիլ. rencontrer», ռաստ բերել «հանդիպցնել. faire rencontrer», ռաստ եկած «պատահած, որ և իցէ. qui que ce soit, quoi que ce soit, n'importe qui».=պրս. راست rast.

Ռասպա «ծարիք, յօնքի և աչքի քսելու միապեղ. fard».=թրք. راستر rastək.

*Ռա՛ս կէլէ պ., ռաս գյոլո վ. «որ և իցէ, պատահածը. qui que ce soit, quoi que ce soit, n'importe qui».=թրք. راست كله rast gele.

Ռասվանի «տեսակ մը խմորեղէն. espèce de pâtisserie».=պրս. روغنی ruġeni.

Ռասիիյա «եղերդ, երդակ. endivia, cichorium».=թրք. radikya=իտալ. radicchio.

Ռաֆ պ., ռաֆ վ. «պարակ. tablette, rayon, casier».=թրք. راف raf.

†Ռզ «պատիւ, պատիւ. honneur, probité».=արաբ. عرض ərz.

Ռէզէ «ծղխնի (դեռան կամ պատուհանի). gond».=թրք. رزه reze.

Ռէզէնէ «սամիթ խոտը. fenouil, aneth, լտ. anethum».=պրս. رازیانه raziyane, ապաւ. թրք. رزه rezene.

Ռէզիլ պ., ռազիլ վ. «խայտառակ. ignominieux, honteux».=արաբ. رذیل rezil.

Ռէզիլլէնմիշ ըլլալ «խայտառակութիւններ ընել. faire des infâmies».=թրք. رذیللنمك rezillenmek.

Ռէհին ն, ըռըհն վ. «գրաւ. gage».=արաբ. رهن rehn.

Ռէմ պ, ռամ վ. «կախարդանք, դուշակութիւն, հմայութիւն. divination, augure, présage».=թրք. rem.

Ռէյիզ պ. «ջրհանկիրներու խմբապետ. chef de pompiers. 2. նաւապետ. capitaine d'un navire», ըռէյիզ պ, ռէյիս վ. «դատարանի նախագահ. président du tribunal».=արաբ. رئیس reis.

Ռէնկ պ., ըռոնգ ղ. ռոնգ վ. «գոյն. couleur».=պրս. رنگ reng.

Ռէ՛նկ ըռէնկ պ., ռո՛նգ ռոնգ վ. «գոյնզգոյն, երփներանգ. de diverses couleurs».=պրս. رنگ reng «գոյն. couleur» բառէն թուրքերէնի օրէնքով կրկնուած՝ reng reng «գոյնզգոյն»

Ռաբիճէ պ., էրէճէ ն., ըռաճդռա Դ., ռբճդռա վ. «քրիչ, խարտուղ. rabot».=թրք. رنده rende.

Ռաբիճէրէմիբ բճել պ., ռբճդել վ., էրէճէլիմիբ ացել ն. «տախտակը քերիչով քերել, կակել. raboter. 2. բողկը ևլն. քերիչով մանրել. râper».=թրք. كەلەمەك rendelemek.

Ռաբիճէլի «քերիչով կոկուած (տախտակ). raboté».=թրք. لەنمش rendeli.

Ռաբճիլի պ., ռռճգլի վ. «գունաւոր, դոյնզդոյն. coloré, de diverses couleurs».=թրք. رنگلی rengli.

Ռաբճաէր պ., ռբճչպար, ռբճպար վ., ըռաբճռր Դ., ռբճչպէր ն. «մշակ, բանուոր. mercenaire, homme de peine».=պրս. رنجبر renǰber.

Ռաբչէբա պ., ռռչռթռ վ. «դեղագիր. ordonnance (d'un médecin)».=թրք. رچته reçeta=իտալ. ricetta.

Ռաբչէլ ն. «քաղցրաւենիք, բանդակ. confiture».=թրք. رچل reçel.

Ռաբչիճաս «ռետին. résine».=թրք. رچینه reçina=իտալ. resina.

*Ռաբսիմ պ., ռռսրմ վ. «նկար, պատկեր, գծագրութիւն. tableau, peinture, dessin», ռաբսըմ ն. «անպատճառ, անշուշտ. absolument, sans doute».=արաբ. رسم resm «նըկարչութիւն, պատկեր. peinture, tableau. 2. օրէնք, եղանակ, սովորոյթ ևլն. loi, manière, usage, habitude etc».

Ռաբխսրմ պ. «քարափ. quai», ըռաբխռռմ Դ. «սալայատակ. pavé».=պրս. رخته rixtim.

Ռաբճաթ Դ. «կաշառք. corruption, présent donné pour corrompre».=արաբ. رشوت rišvet.

†Ռաղաս ն. «բանուոր. ouvrier, mercenaire». ըռաղաթ պաշի «բանուորներու վերակացու. chef des ouvriers».=թրք. ارغات ərġat, ارغاتباشی ərġatbašə.=յուն. ἐργάτης.

Ռոմ պ., ռոմ վ., (ըռում Դ.) «բարկօղի. տեսակ մը խմիչք է. rhum, rum».=թրք. روم rom=ֆրանս. rhum.

Ըսրռղաճ «ելիճ. ortie».=թրք. اصرغان əsərġan.

Ըսլըխ «սոյլ, սուլիչ. sifflement, sifflet». ըսլըխ չալել «սուլել. siffler».=թրք. صلاصل əsləl.

Ըսխառա «կասկարայ (գործիքը). gril. 2. կասկարայի վրայ եփած (իբր ած.). grillé. 3. կասկարայի վրայ եփած միս կամ ձուկ (իբր դոյ.). viande ou poisson rôti sur la gril».=թրք. ىسقارا əskara=յուն. ἐσχάρα.

Ըսպաթի «ճանճ. թղթախաղի մէջ խաչաձև նշանը. trèfle».=թրք. اسپاتی əspati=յուն. σπάθη, բուն նշանակու- թիւնը «թուր. épée».

Ըսպանիոլ «սպանացի. espagnol. 2. գէշ տեսակ ոչ- խար մը. une mauvaise espèce de mouton».=թրք. اسپانیول əspanyol=ֆրանս. espagnol.

Ըսպանիախ Պ., սպանախ Վ., սպանաղ Ղ. «սպանախ, ծմել, շոմին. épinards».=պրս. اسپانك əspanak.

Ըսպօրթա «տոպրակ կողով. cabas, corbeille».=թրք. əsporta=իտալ. sporta.

Ըստախօզ «աստակոս (ծովային խեցեմորթ մը). homard».=թրք. استاقوس əstakos=յուն. ἀστακος.

Ըստասիօն «շոգեկառքի կայարան. station de chemin-de-fer».=թրք. əstasion=ֆրանս. station.

Ըստավրիս «ձուկ մը. espèce de poisson».=թրք. əstavrit.

Ըստրուիթյա «ոստրէ. huître».=թրք. استریدیا əstəridya =յուն. ὄστρεον, στρίδι.

Ըստրոփա Պ., սրոփա, սեռոփա Վ. «հաստ բիր, կո- պալ. gourdin, rondin».=թրք. استروپا istropa=իտալ. stroppa.

Ըսփազմօզ «ջղաձգութիւն. spasme».=թրք. اسپازموس əspazmos=յուն. σπασμὸς.

Ըսֆօնթօ «զեղչ. escompte».=թրք. اسقونطو əskonto= իտալ. sconto.

Թ.

Թազէ պ., թոզմ վ. ղ., թաժա ն., թոռժո վ. «թարմ. frais, fraîche».=պրս. تازه taze.

Թազէլէմիս ընել պ., թոզոլոմիս ընիլ ղ. «նորոգել. renouveler. 2. կրկնել. répéter».=թրք. تازه‌لمك tazelemek.

Թազէլէնմիս ըլլալ «թարմանալ, նորոգուիլ. être renouvelé, rajeuni, reverdi».=թրք. تازه‌لنمك tazelenmek.

*Թազի ն., թոզի ղ. վ., թոռզի վ. «բարակ, որսի շուն. lévrier, chien de chasse».=պրս. تازی tazi. աղաւ. թրք. tazə.

*Թազիր ն., թոզիլ վ. «նախատինք, յանդիմանութիւն, չեխ. reproche, réprimande, gronderie».=արաբ. تعزیر tazir.

Թաթար պէօրէյի «տեսակ մը խմորեղէն. espèce de pâtisserie».=թրք. تاتار بوركی tatar böreyi՝ որ բուն կը նշանակէ «թաթարական խմորեղէն. pâtisserie tartare».

Թաթիլ «դադար. repos, vacance».=արաբ. تعطیل tatil.

*Թալաճ վ. ղ. ն. «կողոպուտ, աւար. dépouille, butin». **թալաճի տալ** «կողոպտել, աւարի տալ. dépouiller, butiner, saccager».=թրք. تالان talan. Ոճով կ'ըսուի **թալճ-թալաճ եղաւ** «բոլորովին աւարի տրուեցաւ».

Թալաճ վ. «տաշեղ. copeau».=թրք. تالاش talaš.

*Թալէհ «բախտ. chance». օր. **թալէհը բացիլ** «բախտը յաջողիլ. avoir bonne chance, réussir». = արաբ. طالع tali.

*Թալէհլի «բախտաւոր. fortuné, chanceux».=թրք. طالعلی talili.

*Թալէհսիզ «անբախտ. infortuné, qui na pas la chance». =թրք. طالعسز talisiz.

Թալիմ պ., թոլիմ վ. «զինուորական վարժութիւն. exercice, instruction des troupes». **թալիմ ընել** «զինուորական վարժութիւններ ընել. faire des exercices militaires, aguerrir».=արաբ. تعلیم talim.

Թալիմլի պ., թոլիմլի վ. «մարզուած, զինուորական վարժութիւններով կրթուած. exercé, aguerri». օր. **թալիմլի ձիւն.**=թրք. تعلیملی talimli.

թալլել ՊԻ., թալնել Վ. Ն., թալանել Ղ. «կողոպտել, աւարի տալ. dépouiller, butiner, saccager». հնագոյն ձևը թալանել է (տես թալան), որ սղուած թալնել ձևն առաջնալէ վերջ՝ ն ձայնին լ-ի վերածուելովը՝ առած է թալլել ձևը. (հմմտ. ելանել=ելնել=ելլել. կլանել=կլնել=կլլել. լինել=ընել=ըլլալ)։=թրք. talan «կողոպուտ. dépouille, butin».

*թախաթսըզ ՊԻ., թախէթսըզ Ն. «տկար, անզօր, ոյժ չունեցող. faible, débile».=թրք. takatsəz.

*թախաս Վ., թախէթ Ն. «ոյժ, կարողութիւն. force, puissance».=արաբ. تاقت takat.

*թախըլմիը ըլլալ Վ. «մէկուն հետ խինալ, կատակել. taquiner, badiner. 2. աղջկան մը հետ սիրաբանելու ելլել. faire la cour, courtiser, faire l'amourette. 3. մէկուն վրայ երթալ և հետը կռուելու ելլել. en venir aux prises».=թրք. تقلمك takəlmak.

թախըմ Վ. Ն. «խումբ, կոյտ. groupe, masse. 2. դասակարգ. classe, série. 3. սպաս, կազմած, գործիքներու ևլն. ամբողջութիւն. ustensile, outillage, appareil».=թրք. تاقم takəm. օր. թախըմ մը մարդ. թախըմ մը ճիյէր «թոզ, լերդ և սիրտ միասին». խոյսումնի թախըմի «ոսկերիչներու դասակարգը». թախըմդ բեր «բոլոր գործիքներդ բեր»։

թախլա Վ., թախա Ն. «թաւալգլոր, դէմի վրայ ոստիւն. culbute». թախլա խուրմիը ընել, թախլա նետել «թաւալգլոր խաղալ».=թրք. تاقلا կամ تاقله takla.

թախլիս «կեղծ, շինծու. artificiel, contrefaçon, imitation. 2. մէկը ծաղրել նմանութիւններ ընելով. se moquer de quelqu'un en imitant ses manières, faire des mimiques, mimer».=արաբ. تقليد taklid.

*թախմիը ընել Ն. «անցունել (կոճակը լարքակին, բան մը դամին վրայ ևլն.). accrocher».=թրք. تقمك takmak.

թախս Վ. Ն. «գահ. trône», թախս Ղ. «տիվան, բազմոց. divan, sofa».=պրս. تخت taxt «գահ. trône».

թախտապէքի պ., թախտաբիքի վ. ղ. «մլուկ, փայտոջիլ. punaise».=թրք. تختە بیتی taxta biti.

*թախտապինա վ. «փայտաշէն. construit en bois».=պրս. تختە بنا taxta bina.

†թախտրէվան «գահաւորակ. palanquin».=պրս. تخت روان taxtirevan. *Նիւթին հետ բառն ալ այժմ կտրուած է։*

*թախրիր պ., թաֆրիր վ. «ծանուցագիր (կառավարականի). rapport, note».=արաբ. تقریر takrir.

թահան «շէրկան. huile de sésame».=թրք. تحین tahin.

թահմին պ., թախմին, թայիմին վ., թահմիկ ն. «ենթադրութիւն, կարծիք. conjecture, supposition, évaluation». թահմին ընել «ենթադրել. supposer, évaluer». թահմինով «ենթադրութեամբ. par évaluation, par supposition».=արաբ. تخمین taxmin.

*թահսիլտար վ. «հաւաքիչ. percepteur».=պրս. تحصیلدار tahsildar.

*թաճ պ. «թագ. couronne».=պրս. تاج taj. *կովկասեան բարբառներով կը նշանակէ «կանանց գլխի տեսակ մը վրացական գլխարկ. chapeau de femmes de Caucase».*

*թաճիզ ընել պ., թաջիզ վ. «ձանձրացնել, նեղել, դժուխս ցաւցնել. gêner, ennuyer».=արաբ. تجیز tajiz.

*թաճիպ ն., թաջիբ վ. «զարմացում. étonnement, admiration, surprise». թաճիպ մնալ «զարմանալ, զարմացած ձնալ. être saisi d'étonnement». թաճիպ ընել «զարմանալ. être surpris de, s'étonner».=արաբ. تعجیب tajib «զարմացնել. surprendre, étonner». *բայց կ'երևայ թէ մեր ձևը արաբ.* تعجب teaJJüb «զարմանալ. s'étonner» *ձևէն յառաջացած է, թէև ձևով բառականին այլայլութեան ենթարկուած է։*

թամ վ. ճիշտ ու ճիշտ. précis, exactement. 2. *կատարեալ, ամբողջ, լրիւ.* complet, parfait». *օր.* սահաթը թամ տասն է. թամ մարդ է (*բարոյապէս հասուն, կատարեալ*).=արաբ. تم tamm.

թամահ Ղ., բըմահ, բըմախ Վ. «ագահութիւն. avarice», տամահ Ն. «ախորժակ. appétit. 2. բանուկ. fréquenté». բամահ ընել Պ. «ագահիլ. être avare, faire l'avare». = արաբ. حمه tama.

թամահիյար Վ., բամախյար Ղ., բմախյար Վ. «ագահ, ժլատ. avare». = պրս. تماکار tamakyar.

թամամ Վ. Ղ. Ն. «ճիշտ. juste, exact. 2. կատարեալ, ամբողջ. complet, parfait, entier. 3. լրումն, վերջ, բարւոք վախճան. accomplissement, achèvement, bonne fin». օր. բամամ եղաւ «լրացաւ. c'est achevé, c'est accompli, c'est complet». Ա.ստուած բամամին հասցնէ «Աստուած արժանի ընէ լրիւ և կատարեալ տեսնելու. բարի վախճան ունենալ. բարի վայելում տայ. que Dieu vous soit prospère, je vous souhaite bonne chance». բամամ երկու or է «ճիշտ 2 օր է. il y a juste deux jours». = արաբ. تمام temam.

թամամլամիւ ընել Պ., բամամլէմիւ անիլ Ն. «ամբողջացնել. compléter, rendre entier». = թրք. تمامله temamlamak.

թամիր «շինքի նորոգութիւն. réparation». = արաբ. تعمير tamir.

թային Վ. «ռոճիկ (պարենեղէնով վճարուած). ration». = արաբ. تعيين tayin.

թային – թայինաթ «ռոճիկ պարենեղէն. ration». = արաբ. تعيين تعيينات tayin tayinat (բառացի «ռոճիկ–ռոճիկներ. ration–rations»).

թայճա Պ. «դասակարգ. classe. 2. նաւաստի. matelot, marin», բա՛յիա Ղ. «դասակարգ. classe», բէյճէ Ն. «արժանաւոր, մեծ. homme digne, grand». = արաբ. طائفه taife «խումբ, դասակարգ. groupe, classe» որ թուրքականին մէջ առած է նաև طايفه tayfa ձևը «նաւաստի. matelot» նշանակութեամբ.

*թանէ Պ., թոնիա Վ., տանէ Ն., դոնիա Ղ. «հատ. un seul, pièce». = պրս. دانه dane. Ոճով կ'ըսուի բանէն հասնիլ «օրհասը մօտենալ, մահը վրայ հասնիլ. նախատահ-

մահեկալ սպրելիք օրերը վերջանալ. toucher sa fin, à sa dernière heure, aller mourir».

թանէլէմիс ընել «*հատերը փրցնել*. égrener». *օր*. միսիրը, ցուրը թանէլէմիс ընել.=*Թրք*. Çekirdek danelemek.

թանթանա ¶., թոնթոնո Ղ. «*մեծ չքեղութիւն, փառաւորութիւն, պերճ հանդիսաւորութիւն*. pompe, faste, solennité».=*արաբ*. طنطنه tantana.

թանթանալը «*չքեղ, փառաւոր, պերճ, հանդիսաւոր*. pompeux, fasteux, superbe, magnifique».=*Թրք*. لوطنلق tantanalə.

†թանըր «*թոնիր*. tandour, fourneau souterrain».=*Թրք*. تندر tandər.

*թաշախ «*ամորձիք*. testicules, génitoires».=*Թրք*. طاشاق tašak.

թաշըրմիс ընել «*յորդել, թափել, ղեղուլ տալ*. faire déborder, faire regorger».=*Թրք*. طاشرمق tašərmak.

*թաշլամիс ընել «*քարոտել, քարկոծել*. lapider». =*Թրք*. طاشلامق tašlamak.

թաշլըխ «*քարճիկ, խածիկ*. jabot, gave». =*Թրք*. طاشلق tašlək.

թաշճի «*քարակոփ, քարտաշ*. tailleur de pierres». =*Թրք*. طاشجی tašǰə.

թաշմիс ըլլալ Ն. «*յորդիլ, ղեղուլ, թափիլ*. déborder, regorger».=*Թրք*. طاشمق tašmak.

թաշըրմիс ընել «*յորդել տալ*. faire déborder». =*Թրք*. طاشدرمق tašdərmak.

թապախ Ն. Վ., թապաղ Ղ. «*պնակ (կերակուրի կամ եկեղեցիին մէջ դրամ հաւաքելու համար)*. plat, assiette». =*արաբ*. طبق tabak *որ Թուրքերէնի մէջ առած է* طباق tabak *ձեւը*.

թապախ ¶., դըբաղ Վ., դոբբախչի Ղ. «*կաշեգործ*. tanneur».=*արաբ*. دبّاغ dabbağ. *Ղաթաբաղի ձեւը արաբ. բառին վրայ ի զուր աւելցուցած է նաև Թրք*. جی –ǰi *արհեստ ցուցնող մասնիկը*.

թապախա «*ծխախոտի տուփ*. tabatière».=*թրք*. tabaka =*իտալ*. tabacchiera «*ծխատուփ*» *կամ* tabacco «*ծխախոտ*»?

թապախանա, դրբախանա ՎԼ., դոբբախխանա Ղ. «*կաշեգործնոց. կաշի բանելու գործարան*. tannerie».= *պրս*. دباغخانه dabbaġxane.

թապատա ՎԼ. Ղ., տապաղա Ն. «*թերթ* (*թղթի*). feuille».=*արաբ*. طبق tabaka.

*թապիյէթ Ն., թոբիյոթ ՎԼ., թաբիյաթ Ղ. «*բնութիւն, բարք*. habitude, mœurs».=*արաբ*. طبیعت tabiat.

թապիյէթ սահապլըսի «*ճաշակի տէր*. homme de goût». *բառս կը գործածուի ծաղրական մտքով և կը նշանակէ «բծախնդիր. ներքաճաշակ ոչ վայել կերպով»*. = طبیعت صاحبی tabiat sahibi.

թապլա ՎԼ. «*ըղօրակ հարթ փայտեայ մեծ ափսէ*. plateau ou disque de bois, jatte. 2. *սիկառի մոխրամանի*. cendrier. 3. *վարտիքի կամ տափատի նստոյ տեղի*. le cul du pantalon ou de la culotte». տապլա Ն. *միայն 3–րդ նշանակութեամբ*.=*արաբ*. طبق table.

թապլաճյար «*թապլա–ով բան ծախող շրջուն վաճառական*. marchand ambulant et vendant des comestibles rangés sur un disque de bois».=*թրք*. تاولاقجی tablakyar.

թապյա ՎԼ. «*ամրոց, պատերազմական պատնէշ*. bastion, retranchement».=*թրք*. طابیه tabya *համանիշէն՝ որ կազմուած է արաբ*. طبیه «*զեռեղել, յարդարում* (*բանակի և*.). ranger, arranger, tactique» *բառէն*.

թապուր Գ., թաբուռ ՎԼ. «*վաշտ*. bataillon».=*թրք*. طابور tabur.

թառլա ՎԼ. «*արտ, ածու*. champ, parterre, carré».= *թրք*. Yer tarla.

թառխանա Գ., թախանի Ն. «*թանրիճ, չօրթան*. espèce de lait caillé et séché».=*պրս*. خانه ترخ terxane, *որ թուրքերէնի մէջ առած է* خانه تارخ tarxana *ձևը*.

թառչին Գ., դարչին ՎԼ. Ղ., տարչին Ն. «*պարիճեղնիկ, կինամոն*. canelle».=*պրս*. دارچین darčin.

*թառփիօс «գլխարկ, գդակ. bonnet».=թրք. طرپوش tarpoš՝ որ կը թուի թէ յառաջացած է պրս. سرپوش serpuš բառէն աղաւաղութեամբ։

թաս վ. ղ. ն. «գլաս. tasse. 2. սկաւառակ գլխոյ. crâne. 3. սաղաւարտ. casque».=պրս. طاس tas.

թա՛սթամամ «բոլորովին ճիշտ, ամբողջ, լրիւ. tout à fait juste, bien complet».=թրք. تماملس tas-tamam.

թասլախ ն. «լի, առողջ (դէմքի համար). rond, plein, sain (visage)», վ. «հին, ծանր, փճացած (անոթ). vieux, lourd (vase)».=թրք. طاسلاق taslak «առաւերագիր, նախագիծ. esquisse, ébauche. 2. անարուեստ. grossier. 3. բոլոբազէմ: au visage rond et plein».

թասլամիշ ընել «կերպարանել, կեղծել, այնպէս ձեւանալ. se donner pour, se faire passer pour, avoir l'air».=թրք. طاسلامق taslamak.

թասլը «կառավարական սաղաւարտաւոր հրշէջ զինուոր. sapeur-pompier».=թրք. طاسلی taslə.

թասլը-թուլումպա «կառավարական հրշէջ խումբ՝ շտեշարժ կրհաններով և սաղաւարտաւոր զինուորներով. le corps de sapeurs-pompiers».=թրք. طولومبه طاسلی taslə tulumba.

թասմա պ. «կաշեայ անուր (անասուններու վզին, փայտէ կօշիկներու վրայ ևլն). collier», ն. «երիզ. ruban». =թրք. طاسما tasma «անուր. collier». ըստ Bianchi նաև «երիզ. cordon, ruban de fil ou de laine».

թասվիր պ., թասքիր վ. «մէկուն պատկերը, դիմանկար. portrait».=արաբ. تصوير tasvir.

թաւ պ. «արհեստագործութեան մէջ իրերուն այն վիճակը՝ երբ յարմար և հարկաւոր է բանիլ». օր. երկաթին թաւը կարմրած ատիճանն է ևլն. թաւ ղ. «երկաթի թաւը». թաւ գտնել ն. «յարմար առիթը գտնել. trouver l'occasion favorable». թաւել վ. «կրկեղել, տաք երկաթը ջուրը մխել. tremper le fer».=պրս. تاو tav՝ առաջին նշանակութեամբ։

թավա ՎՐ. Ն. «տապակ (դորմիքը). poêle à frire. 2. տապակած, տապկուած (ածական). frit, frite». = պրս. ﺗﺎﺑﻪ tabe «տապակ. poêle à frire» որ թուրքերէնի մէջ առած է ոյ ով կամ ոյ tava ձեւը վերի նշանակութիւններով.

թավաթուր «տարաձայնութիւն. խօսքի մը ամէնուն ականջը հասնելը և ընդհանուր խօսակցութեան առարկայ դառնալը. rumeur publique, notoriété publique». = արաբ. تواتر tevatur.

թավան ՎՐ. Ն. «առաստաղ, ձեղուն. plafond».=թրք. تاوان կամ طوان tavan.

*թավլին «սեղան (եւրոպական ձեւով կլոր և եռոտանի). table à trois pieds». = իտալ. tavolino «փոքրիկ սեղան. petite table», որ նուազականն է իտալ. tavola «սեղան. table» բառին.

թավլու Պ. Վ. «նարտ (խաղը և խաղատուփը). jeu à dés, trictrac, tablier», Ն. «երկար նստարան. canapé». = թրք. طاولا tavla, աղաւ. tavlu=իտալ. tavola.

*թավուխ Վ. «հաւ. poule». = թրք. تاوغ taġuk կամ طاوق tavuk.

թավուխճի «հաւ ծախող. marchand de poules».=թրք. تاوغجی taġukǰə կամ طاوقجی tavukǰə.

թավուս խուշի «սիրամարգ. paon». = արաբ. طاوس tavus «սիրամարգ. paon», որ եղած է թրք. قوشی طاوس tavus kušə (թրք. kuš «թռչուն. oiseau»).

թավուր Պ., թավիր Վ. «պոռոտ, հպարտ, հրամայական ձեւով, տիրաբար վարմունք. arrogance, manières hautaines». = արաբ. طور tavr «ընթացք, վարք. conduite». թուրքերէնի մէջ առած է վերի ձեւն ու նշանակութիւնը.

թավուխկէօֆսի «կաթով, բրինձի ալիւրով, շաքարով և հաւի կուրծքի մսերով պատրաստուած անուշեղէն մը. espèce de laitage préparé avec du lait, de la farine de riz, du sucre et de la viande de la poitrine de poule». = թրք. تاوق كوكسی tavuk göksi, որ բառացի կը նշանակէ «հաւի կուրծք. poitrine de poule».

թարաճ գ., թարմաճ վ., թարմի ղ. «կողմ. côté. 2. կուսակցութիւն. parti». թարաճը բռնել «մէկուն կողմը յարել. prendre le parti de quelqu'un». չորս թարաճը «բոլորտիքը. autour, alentour, environs». թարաճ ելլալ «իրաւունքը անոր տալ. donner raison à quelqu'un». = արաբ. طرف taraf.

*թարթել «կշռել. peser». = թրք. تارتمق tartmak.

թարիճ գ., թարիճ վ. «բացատրութիւն, մեկնութիւն. explication». թարիի ղ. «գովեստ. louange, éloge». թարիճ տալ, թարիճ ընել «բացատրել, մեկնել. expliquer, commenter». = արաբ. تعريف tarif.

*թարումար «ասկնուվրայ, ցիրուցան. dispersé, bouleversé». = պրս. تارمار tarmar.

թափա՝ «խիւղ. bouchon». = թրք. تپه tapa. = իտալ. tappo.

թափալամիշ ընել «շիշին բերանը խցան դնել. boucher la carafe etc.». = թրք. تپه‌لمق tapalamak.

*թափու գ., թափի վ. «կալուածագիր. document qui appuie les possessions». = թրք. تپو tapu.

թափօն «մնացած (ապրանք). restes de marchandises vendues». = թրք. tapon.

թաքէ գ., թաքկա վ. «վայրկեան. minute». = արաբ. دقيقه dakika.

թաքէ «գդակ (ճերմակեղէնով շինուած). bonnet». = թրք. تاقيه takye.

*թաֆոզ «մեծ կտոր. grand morceau». օր. թաֆոզ մը միս. = թրք. تاقوز takoz «փայտի կոճղ. tronc de bois».

*թաճլան «դափնի. laurier». = թրք. دفلان daflan.

թաճեան գ., տաճեան ն. «նապաստակ. lièvre». = թրք. تاوشان կամ طوشان tavšan.

թէատրո «թատրոն. théâtre». = թրք. تياترو teyatro = իտալ. teatro.

թէզ ղ. ն. «շուտ. vite, vivement». թէզ մը «շուտով, շուտ մը. vivement». = պրս. تيز tiz.

թէզիկ «փութկոտ, ճարպիկ, գործ մը շուտ ընող.

alerte, prompt, très-actif, diligent».=պրս. تیز tiz «շուտ» արմատէն, հայկական -իկ մասնիկով.

թէգկյահ ¶., դոգգյոխ վ., տոգգյոհ Ղ. «գործարան (գործատուրին սեղանը և ամբողջ կազմածը). atelier, table et outillage d'un artisan».=պրս. دستگا destgyah.

թէգկյահսար ¶., դոգգյոխսար վ. «վաճառանոցի մէջ այն պաշտօնեան՝ որ միայն առուծախով կ'զբաղի. employé chargé d'achat et vente dans une maison de commerce». = պրս. دستگاهدار destgyahdar.

թէզպէխ ¶., բզբէխ վ., թէզպէհ Ն., թո՛սբիհ Ղ. «հատիկ. chapelet».=արաբ. تسبیح tesbih.

թէզպէխ պէօճէյի «ճենապուկ. cloporte».=թրք. تسبیح بوجکی tesbih böǰeyi.

թէթիկ ¶., թոթիկ վ. «հրացանի ուռքը. détente. 2. աշխոյժ, արթուն, պատրաստ. alerte, vigilant, prêt». թէ ¶օլսայ և թէ Ն.–Նախիջևանի բարբառով կ'ըսուի թէթիկի վրայ կայնիլ «խիստ արթուն, պատրաստ վիճակի մէջ գտնուիլ».=թրք. تتیك tetik.

*թէլաթին «ռուսական կաշի. cuir russe».=թրք. تلاتین telatin=ռուս. телятина «հորթի կաշի. cuir de veau».

*թէլաս «աճապարանք. hâte, précipitation. 2. շփոթութիւն, մոայլութիւն. agitation, embarras».=թրք. تلاش telaš.

թէլէֆ ընել ¶., թոլոֆ անել վ. «վատնել, փճացնել. dissiper, faire périr, gaspiller, tuer». թէլէֆ ըլլալ «փճանալ, վատնուիլ. être dissipé, périr. 2. զուր տեղը մեռնիլ. mourir pour rien».=արաբ. تلف telef.

*թէլթիկ «թերի, թերատ. incomplet, déficit». օր. թէլթիկ մի՛ ձգեր.=թրք. تلتك teltik.

թէլլալ ¶., դոլոլ վ., դոլլոլ Ղ. «մունետիկ. crieur public», տէլալ Ն. «փերեզակ. marchand de différants petits objets». թէլլալ կանչել «հրապարակել, ի լուր ամենքին յայտարարել. proclamer, déclarer publiquement».=արաբ. دلال dellal.

թէլլալլըխ պ., դոլոլլըղ ղ. «մինչտորդչէք, յանձնակատարին կամ մինչտորդին տրուած վարձքը. courtage». = թրք. دلالك dellallək.

թէլլաֆ պ., թոլոֆ վ. «բաղնիքի մէջ լուացող ծառայ. garçon de bain, qui fait le massage, qui frotte, lave et rase les baigneurs», դոլոֆ ղ. «վարսավիրայ, սափրիչ. barbier, coiffeur». = արաբ. دلاك dellak.

թէլկրաֆ կամ թէլէկրաֆ պ., թէլիկրաֆ վ. «հեռագիր. télégraphe, télégramme». = թրք. تلغراف telġəraf = ֆրանս. télégraphe.

թէլկրաֆխանէ կամ թէլկրաֆհանէ պ., թէլիկրաֆխանա վ. «հեռագրատուն. bureau de télégraphe». = պրս. تلغرافخانه telġərafxane.

†թէլպիս «խորամանկ, կեղծաւոր. fourbe, rusé». = արաբ. تلبيس telbis «նենգութիւն. fourberie».

թէլփէչէ «հարսի երեսի ոսկեթել քօղ. voile de la nouvelle mariée». = պրս. پیچه piyče «փաթթոց. turban. 2. վարագոյր. rideau. 3. պատատումն. entortillement, emballage» և հայ. թել (որմէ փոխառեալ է նաև թրք. تل tel «թել. fil») բառերէն։

թէլվէ «սուրճի աւազ մնացած դիրտ. marc de café». = թրք. تلوه telve «մրուր. sédiment», որ այժմ միայն սուրճի համար կը գործածուի։

թէկկէ «տէրվիշի վանք. couvent de derviches». = արաբ. تكيه tekye.

*թէհլիքէ պ., թոհլիքյո վ. «վտանգ. danger, péril». = արաբ. تهلكه tehlike.

*թէհլիքէլի պ., թոհլիքյոլի վ. «վտանգաւոր. dangereux, périlleux». = թրք. تهلكه‌لى tehlikeli.

†թէճէլլի «բախտ, ճակատագիր. chance, destinée». = արաբ. تجلى teǰelli.

թէճկէրէ կամ թէժկէրէ «պատգարակ. brancard, litière». = թրք. تجكره teǰgere = պրս. دستگیره destgire.

*թէֆրիւպէ պ., թտրջիւբտ վ. «փորձ. épreuve». = արաբ. تجربه tejřibe.

թէմաշա չի դործածուիր Պօլսոյ բարբառին մէջ. բայց վ. և ղ. ունին թամաշա «տեսարան մը դիտել. observer une spectacle, aller voir quelque chose». = արաբ. تماشا temaša.

թէմէլ ն., թտմտլ վ. «հիմ. base, fondement». = թրք. تمل temel=յուն. θεμέλιον նոյն նշանակութեամբ.

թէմէլլահ պ., թտմտնդտ վ. «տաճկական ակնածալի բարև. salutation ou révérence turque». = արաբ. تمنى temenni «մաղթանք, բարեմաղթութիւն. souhait, vœux, félicitation», որ դրական թուրքերէնի մէջ առած է تمنا temenna, իսկ ժողովրդական թուրքերէնի մէջ temellah ձևը.

թէմէլի պ., թտմտլի վ., թէմէլը ն. «հիմնաւոր, հաստատուն, անխախտ. solide, ferme, stable, permanent». = թրք. تملى temelli.

թէմէլսիզ պ., թտմտլսըզ վ., թէմէլսըզ ն. «անհիմն, հիմ չունեցող. sans fondement, instable». = թրք. تملسز temelsiz.

†թէմէսիկ պ., թտմտսսիւգ վ. «մուրհակ. quittance». =արաբ. تمسك temessük.

թէմիզ ն., թտմիզ վ., թտմիւզ ղ. «մաքուր. propre». թէմըզցնել «մաքրել. nettoyer». թէմըզցնալ կամ թէմիզցնալ «մաքրուիլ. se nettoyer, être nettoyé». թէմիզութիւն կամ թէմըզութիւն «մաքրութիւն. propreté». = թրք. تميز temiz, որ աղաւ. ձևն է արաբ. تبييض tebyiz «սպիտակացնել. blanchir. 2. մաքուրը արտագրել. mettre au net» բառին.

*թէմին «ապահով. sûr, assuré, garanti». թէմին ընել «ապահովցնել, հաստատել. assurer, garantir». = արաբ. تأمين teemin.

թէմիսփաֆ «մաքուր. propre, bien nettoyé». = բարդաւած թրք. تميز temiz և պրս. پاك pak հոմանիշներէն.

թէմպէլ ն., թտմբտլ վ. ղ. «ծոյլ. paresseux». թէմպէլ-

ճալ «ծուլանալ. paresser, être ou devenir paresseux». թէմպէլութիւն «ծուլութիւն. paresse». = *թրք.* تنبل tenbel.

*թէմպէհ պ., թոմբէխ վ., թոմբէհ ղ. «պատուէր, պատուիրանք. prescription, commandement, injonction». = *արաբ.* تنبيه tenbih.

թէմպէհի պ., թոմբոմյի վ. ղ. «կկլակի ծխախոտ. tabac à fumer dans le narguilé». = *պրս.* تنباکو tenbakyu.

*թէմրէյի «սրբիւն. dartre». = *թրք.* تمرکی temreyi.

թէմփօ «զարդարանք, արդուզարդ. toilette. 2. եղանակ, կերպ. ձև. manière, air, mode». = *իտալ.* tempo.

թէյզէ «մօրաքոյր. tante, sœur de la mère». = *թրք.* تيزه teyze.

թէյէլ պ., թակալ վ., թէկէլ ն. «տեսակ մը կար. piqure». = *թրք.* تکل teyel.

թէյնա պ., թոնիա վ., թէնիա ն. «պրկթէ անմարդաբնակ, ուր անցուդարձ խիստ քիչ կայ. lieu désolé, peu habité». = *պրս.* تنها tenha «մենակ, առանձին. seul, solitaire».

թէյսիր «ազդել. avoir de l'effet». իլաճը, խoufu թէյսիր չըրաւ «դեղը, խօսքս չազդեց». = *արաբ.* تأثير teesir.

թէնէզուր «հաճիլ ընդունիլ, զիջանիլ, հաճիլ. daigner, accepter, condescendre». = *արաբ.* تنزل tenezzül.

թէնէֆէ ն., թոնիֆյո վ. «թիթեղ. fer-blanc. 2. թիթեղեայ աման. vase en fer-blanc». = *թրք.* تنکه teneke.

թէնէֆէճի ն., թոնիֆյոջի վ. «թիթեղնագործ. ferblantier». = *թրք.* تنکه جی tenekeji.

թէնթէ «հովանոց (սփռոց). serpillière, tendelet». = *թրք.* تنته tente = *իտալ.* tenda, tendetta.

թէնճիրէ պ., թոնջոռո վ. «սան (կերակուր եփելու). casserole, chaudron». = *թրք.* تنجره tenjere.

*թէէկկի «գանգատ. plainte». = *արաբ.* تشکی tešekki.

թէպտիլ առանձին գործածական չէ. կը գտնուի յաղորդ ձևերուն մէջ. հավա թէպտիլի «օդափոխութիւն. changement d'air». թէպտիլ խըյաճէթ «ծպտեալ. déguisé». = *արաբ.* تبديل tebdil «փոխոխել. changer».

թէաթուր «վարունգի թթու՝ սխտորով, ծեծած կաղինով և քացախով խառն. aillade».=թրք. تراتور teratur.

*թէրլիկ «հողաթափ. chausson».=թրք. تلرلك terlik.

*թէսլիմ ընել պ., թսլիմ վ. «յանձնել. livrer, remettre». թէսլիմ ըլլալ «յանձնուիլ, անձնատուր ըլլալ. se rendre, céder».=արաբ. تسليم teslim.

թէսկէրէ ն., թսկէրմ վ. «անցագիր. passeport».=արաբ. تذكره tezkire.

թէսէ պ., տէսէ ն., դսսմ վ. ղ. «տրցակ, փունջ, ծրար. poignée, bouquet, paquet, main (de papier)». թէսէլէմիշ ընել «տրցակ կապել. faire un bouquet».=պրս. دسته deste.

թէսէրէ «սղոց. scie». թէսէրէլէմիշ ընել «սղոցել. scier».=պրս. دست dest-erre «ձեռքի սղոց. petite scie» (պրս. dest «ձեռք. main»), որ թուրքերէնի մէջ առած է վերի ձևը և ընդհանուր «սղոց. scie» նշանակութիւնը. սակէ թրք. دسته لمك desterelemek «սղոցել. scier».

թէսի պ., դսսիկ վ. «սափոր. cruche».=պրս. دستی desti.

թէսուր ղ., դսսուռ վ. «ճանապարհ, մէկդի կեցիր (կառավարներու և բեռնակիրներու դոչիւնը). gare!»=պրս. دستور destur.

թէվէէլլի պ., թսվմմոլի վ. ղ., թէվէէլի ն. «միամիտ, պարզամիտ. bonhomme, simple».=թրք. توكللى tevekkülli «նոյն նշ. même sign.», որ կուգայ արաբ. توكل tevekkül «ապաւինիլ, վստահութիւն. se confier, se résigner, confiance» բառէն։

թէսարիֆ պ., թսդմրիֆ վ., թսդմրիֆ ղ., թէսէրիֆ ն. «պատրաստութիւն. préparation». թէսարիֆը տեսնալ «պատրաստուիլ. se préparer». թէսարիֆս տեսայ «պատրաստուեցայ. je me suis préparé».=արաբ. تدارك tedarük.

թէսարիֆլի պ., թսդմրիֆլլի վ. «ճարպիկ, ճարտար. adroit, habile».=թրք. تدارکلی tedarükli.

*թէրազի ն., թսրմզիւ վ., թսրմզու ղ. «կշիռ. ba-

lance. 2. *հաւասարակշիռ.* en équilibre». = *արաբ.* ترازو terazu.

թէրզի ն., թուրզի վ., դուրզի ղ. «*դերձակ.* tailleur». =*պրս.* درزی derzi, *որ թուրքերէնի մէջ առած է* ترزی terzi *ձեւը.*

թէրէ պ., աճիպառա ն. «*կառեմ:* cresson».=*թրք.* تره tere «*կառեմ:* cresson». *իսկ* աճի = *թրք.* آجی aǰə «*կեղի, դառն.* amer».

†թէրէնէ *տես* Տէրէնէ.

թէրէ-յաղի «*կարագ.* beurre».=*թրք.* تره یاغی tere yaġə.

թէրթիպ պ., թուրթիբ վ. «*պատրաստութիւն, պատրաստութեան եղանակ.* préparation, manière de préparation». *օր.* իլիմօնաթա ըրնիկու թէրթիպը «*լեմոնաթա չինելու եղանակը.* manière de préparer une limonade». = *արաբ.* ترتیب tertib.

թէրճիման պ., թուրջիման վ. «*թարգման.* traducteur, interprète». թէրճիմանութիւն «*թարգմանչութիւն.* art d'interprète».=*արաբ.* ترجمان terǰeman.

թէրպիյէ պ., թուրբիյա վ. «*կրթութիւն, քաղաքավարութիւն.* éducation, politesse. 2. *հարած հում ձու, զոր կը խառնեն կերակուրներու մէջ.* assaisonnement avec des œufs».=*արաբ.* تربیه terbiye.

թէրպիյէլի պ., թուրբիյալի վ. «*կրթեալ, քաղաքավար.* poli, bien instruit. 2. *հարած ձուով համեմուած.* assaisonné avec des œufs».=*թրք.* تربیه‌لی terbiyeli.

թէրս պ., թուրս վ. ղ., թէրս ն. «*հակառակ.* contraire, pervers, à l'invers. 2. *ներհակ կողմը.* contre sens, envers. 3. *բարկացկոտ, դժնեայ.* de mauvaise humeur». թէրսութիւն «*բարկացկոտութիւն.* mauvaise humeur».=*թրք.* ترس ters.

թէրսանէ «*նաւարան.* arsenel».=*թրք.* ترسانه tersane.

թէրսինէ պ., թուրսինա վ. ղ., թէրսինա ն. «*հակառակը, ընդհակառակը.* à l'envers, au contraire». = *թրք.* ترسینه tersine, *կազմուած* –ine *մասնիկով, ինչ.* qorqorsina, qarsarsina *եւն.*

թէրսլէնմիշ ըլլալ պ., թmրսլmմիշ վ. «բարկանալ, դժնեայ բարք ունենալ, դէպ լինել. être de mauvaise humeur».=թրք. ترسلنمك terslenmek.

*թէրք ընել պ., թmրկ վ., թmրգյ ղ. «թողուլ, մէկզի թողուլ. laisser de côté».=արաբ. ترك terk.

*թէրֆի պ., թmրֆի վ., թmրֆյ ղ. «ձիու դաւակը. croupe». թէրֆին ցատցնել «դաւակին վրայ հեծցնել. faire monter en croupe».=թրք. ترکی terki.

թէրօղօր, թէրօօթի, թէրէօթի, թէրէղօթի պ., տէրղօթիկ վ. «ապաթէղի պէս և աւօր հետ միասին իբր համեմ գործածուած սեռակ մը խառն». =թրք. تره اوتی tere otə. Վանեցիք ժողովրդական աւանդաբանութեամբ կը մեկնեն բառս իբր կազմուած տէր և աղօթ բառերէն.

թէփէ ն., թmփm վ. ղ. «գլխու կամ լեռան գագաթ. sommet, cime. 2. բլուր. colline». = թրք. تپه depe կամ տպէ tepe.

թէփէ-թախթա «գլխիվայր տապալումն. culbute». = թրք. تپه تاقلاق tepe taklak.

թէփէլէմէ «լեփ լեցուն. tout plein, comble. (կ'ըսուի հաստատուն մարմիններու համար՝ երբ ամանին մէջ բաւղթով լեցուած և յետոյ ալ վրան բրդաձև բարձրացած են)».=թրք. تپه لمه tepeleme.

*թէփէլէմիշ ընել «ծեծել, լաւ ծեծել. rosser, assommer».=թրք. تپه لمك tepelemek.

թէփէ-ճամի «ձեղունի վրայ պատուհան, լուսամուտ. fenêtre à tabatière».=թրք. تپه جامی tepe jamə.

թէ՛փէմիզ պ., թիփէմիզ ն. «բաղդատմամբ մաքուր. bien nettoyé, bien propre».=թրք. تپ تمیز tep temiz.

թէփսի վ. «մեռապեայ ափսէ. plateau». =թրք. دپسی depsi, تبسی tebsi կամ تپسی tepsi.

†թէֆ ն., թmֆյ վ. ղ. «որքէս դի, միայն թէ. afin que, seulement».=թրք. تك tek.

թէֆ ն., թmֆյ վ. ղ. «անզոյգ, կոճաւ, փարա».=թրք. تك tek.

†թէֆ «հանգիստ, հանգարտ. tranquille». կը գործածուի միայն թէֆ կենալ «հանդարտ մնալ. rester tranquille» ո՛ճին մէջ. = թրք. تورطوق تك tek durmak (durmak «կենալ. rester»).

թէֆէ «ծովու մարախ. crevette».=թրք. تكه teke.

թէֆէղախ ¶., թոֆյոռ Վ. «անիւ. roue». = թրք. تكر teker, تكرلك tekerlek.

*թէֆէղէնմիշ ըլլալ ¶., թոֆյոռլոմիշ Վ. «գլորիլ. se rouler».=թրք. تكرلنمك tekerlenmek.

*թէֆէռ–մէֆէր «թաւալգլոր. culbuté, renversé».=թրք. تكرمكر teker meker.

*թէֆ–թիւֆ ¶., թոֆ թիւֆյ Վ. Ղ., թէֆ թուֆ Ն. «այստեղ այնտեղ, հաս ու կոտր, հազուագիւտ. ça et là, tantôt, rare». =թրք. توك تك tek tük.

†թէֆին «անգիւտ, մէկ հատիկ, աննման. unique, singulier, introuvable, sans pareil».=թրք. تكين tekin.

թէֆիր «արքայաձուկ. barbeau».=թրք. تكير tekir. այս բառը թուրքերէնը փոխ է առած հայերէն «թագաւոր» բառէն, իսկ հայերը փոխոխաբար ձևով ետ առած են երկրորդ անգամ՝ իբր թուրքերէն բառ.

թէֆիճ ¶., թոֆիճ Ղ., թոյֆիճ Վ. Ղ. «քաղաքավարական ձևակերպութիւններ. անընտանութիւն. formalités de politesse, façons, cérémonies». = արաբ. تكليف teklif. Օր. թէֆիճ չունիմ, թէֆիճ չկայ «մօտիկ ընկեր ենք. nous sommes bien familiers».

թէֆիճսիզ ¶., թոյֆիճսիզ Վ. «ընտանի, շատ մտերիմ, քաղաքավարական ձևերու չնայող. bien familier, sans façon».=թրք. تكليفسز teklifsiz.

թէմէ ¶., թէմա Ն. «ոտքի. ruade, coup de pied». = թրք. تكمه tekme.

թէմէլէմիշ ընել ¶., թէմալամիշ անել Ն. «ոտքել, ոտքի զարնել. donner des coups de pied». = թրք. تكمهلمك tekmelemek.

թէմէչիճs ¶., թոմմիչիճթ Վ., թէմէճուճթ, ճուրմէ-

թէֆ, ճուճթմէքէֆ ն. «զոյգ թէ կենտ (խաղը). jeu à pair ou non».=թրք. تفت می تک tek mi čift?

թէմմիլ ա., թոմմիլ վ. «ամբողջ. entier, le tout». = արաբ. تكميل tekmil.

թէճնէ ն., թոճյճո վ., թոֆյճո ղ. «տաշտ. huche, baquet».=թրք. كنه tekne.

թէճնէճի ն., թոյճիճոջի վ. «տաշտ շինող կամ ծախող. fabricant, marchand ou raccommodeur de huches».=թրք. تكنه جی tekneji.

*թէֆիր «յանդիմանութիւն, չեխ, սաստ. reproche, réprimande». թէֆիր ըճնել «յանդիմանել. réprimander, reprocher».=արաբ. تكدير tekdir.

*թէֆրար ա., թոֆյրոր վ. «կրկին, վերստին, նորէն, դարձեալ. encore une fois, de nouveau». թէֆրա՛ր ըճնել «կրկնել, խօսքը նորէն ըսել. répéter (une parole)». թէ՛ֆրար ըճնել «գան մը նորէն ընել. répéter (une action)». նկատելի է հոս շեշտերու տարբերութեամբ նշանակութեանց ալ տարբերութիւնը.=արաբ. تكرار tekrar.

*թէֆրարլամիճ ըճնել «կրկնել խօսքը. répéter la parole». =թրք. تكرارلمق tekrarlamak.

*թէօպէ ա., թէօբո վ. «զղջում և ուխտ մեղք մը կամ որ և իցէ գործ մը անգամ մ՚ալ չգործելու. pénitence, vœu de renoncer à un acte et de ne le commettre plus», թօբա ղ. «քաւ լիցի, բնաւ. à Dieu ne plaise! jamais». = արաբ. توبه tevbe. աղաւ. թրք. tövbe.

*թէօրէմիճ ըլլալ ա., թէօճյրումիճ վ. «երևան գալ, յառաջ գալ, ծնունդ առնել. provenir, émaner, prendre naissance». թէօրէթմիճ ըճնել «յառաջ բերել. donner naissance, produire».=թրք. تورمك türemek, تورتمك türetmek.

թէճ ա., դիւճ վ., դոճ ղ. «դափ. tambour de basque». =պրս. دف def, որուն թուդքացած ձևն է تف tef.

թէճարիկ «տաճիկ կանանց գործածած ծանր անուշահոտութիւն մը. espèce de parfum».=արաբ. تفاريق tefarik.

թէճնէ «դափնի. laurier».=թրք. ևեն defne=յուն. δάφνη.

*թէֆթէր Պ., դոֆթոr Վ., դովթոr Ղ., տէֆթէր Ն. «տետրակ. cahier».=արաբ. دفتر defter.

թէֆթէրսuր Պ., դոֆթորդոr Վ. «հսկողական. contrôleur».=պրս. دفتردار defterdar.

թէֆթիհ Պ., թոֆթիհ Վ. «խուզարկութիւն, քննութիւն. enquête, investigation». =արաբ. تفتيش teftiš.

Թըլըսըմ Ն., թիլիսիմ Ղ., տըլըսմ Վ. «յուտութ, կախարդանք. talisman».=արաբ. طلسم təlsəm.

Թըխան «խցան. bouchon, tampon, bondon». =Թրք. چاقيق təkaǰ.

*Թըխանմիհ ըլլալ Պ., թըխմիհ ըլալ Ն. «խցուիլ, ծակը փակուիլ, դոցուիլ. se boucher, s'engorger, s'obstruer». =Թրք. قومالق təkanmak.

*Թըխել «խցել. boucher, bourrer, enfoncer». =Թրք. قمقيق təkmak Համանիշէն։

Թըխըզ «սեղմ, կուռ, խիտ. serré, dense, compacte». =Թրք. ڭيقيق təkəz «նեղ, անձուկ. étroit, reserré».

*Թըխըլմիհ ըլլալ Ն. «խցուիլ, ծակը դոցուիլ. se boucher, s'engorger. 2. անկիւն մը մտնալ փակուիլ. se renfermer dans un coin».=Թրք. قملاق təkəlmak.

*Թըխմել «ծակը փակել, դոցել, խցկել. boucher, bourrer».=Թրք. قمق təkmak ձևէն։

Թըխնազ Ն., թխնած Վ. «հաստ, դիրուկ, լիքը (մարդու համար). un peu gras, plein». =Թրք. ڭيناز ևամ ڭيناز təknaz.

Թըխնա՛զձա «բաւական հաստ, դիրուկ, քիչ շատ լիքը. assez gras, assez plein».=Թրք. جه ڭيناز təknazǰa.

Թըխնէ՛ճէս Ն., թոխյնոճոu Վ. «շնչարգելութիւն. asthme. 2. շնչարգելութիւն ունեցող, շնչարգել. asthmatique».=Թրք. نفس طيق tək nefes.

Թըղ «վօշկակարի հերիւն. alène».=պրս. تيغ tiġ «թուր. épée. 2. հերիւն. alène». Այս բառէն հին փոխառութեամբ հայ դրաբար տէզ։

թրնէլ «փապուղի. tunnel». = թրք. تونل tünel, ապաւ. թրք. tunel, tənel = ֆրանս. անգղ. tunnel.

թրամվայ «հանրակառք. tramway. 2. տեսակ մը թղթախաղ. sorte de jeu de carte». = թրք. طراموای təramvay = ֆրանս. անգղ. tramway.

թրամփա վ. «փոխանակութիւն. échange». = թրք. طرامپه tərampa = իտալ.?

թրամփէթա, թրամփաբա գ., թրամփաբա վ. «զինուորական թմբուկ. tambour militaire, caisse». = թրք. طرانپته təranpeta = իտալ. trombetta (ֆրանս. trompette).

թրաշ վ. ղ. ն. «ածիլուած. rasement». թրաշ ըլլալ «ածիլուիլ. se raser». թրաշ ընել «ածիլել. raser. 2. խաբել, մէկը ձեռքին մէջ խաղցնել. duper». = պրս. تراش təraš.

թրէն «շոգեկառք. train de chemin de fer». = թրք. ترن təren = ֆրանս. train.

թրթրթր վ. «թրթուր որդը. chenille. 2. ոսկեթել. fil d'or», ն. «թռուցիկ. cerf-volant». = թրք. طرتیل tərtəl, ապաւ. թրք. tərtər առաջին երկու նշանակութիւններով.

*թրմալամիշ ընել «ճանկռտել, մագլցիլ. griffer, gravir, grimper». = թրք. طرمالامق tərmalamak.

թրնճախ ն. «ձիաւնգ. ongle. 2. սմբակ. sabot du pied de cheval», դրնճաղ վ. ղ. «սմբակ, կճղակ. corne, sabot». = թրք. طرناق tərnak նոյն նշանակութիւններով.

թրուճա «անսուրբ (քսա հրէական կրօնի). impur selon les mosaïques». = թրք. tərfa.

թրուճանցա գ., թիւրմանդա վ. «երախայրիք. primeurs». = պրս. تورفنده türfende = ապաւ. թրք. օտար طرفانده turfanda.

թր՛փխը գ., թրփկի վ. «ճիշտ ու ճիշտ, բոլորովին նման. tout à fait exact, tout pareil», = արաբ. طبق təbk որ սոսկած է թրք. طبقه təbkə ձևէն.

թիթիզ ն., թիթիս վ. «բծախնդիր, նեղսիրտ, դառնագոյժ. morose, hargneux, capricieux». = թրք. تیز titiz.

թիթիզլէնմիշ ըլլալ գ., թիթիսլամիշ վ. «բծախնդրութիւն ընել, նեղսրտիլ, դառնանալ. s'aigrir, devenir ca-

pricieux, être de mauvaise humeur». = *թրք* تتيزلنمك titizlenmek.

թիլի ն., **թիլկի** Ղ. «*աղուէս*. renard». = *թրք*. تلكى tilki.

թիմար վ., **թիմմր** Ղ. «*ձին խնամել, լաւ նայիլ, կըռնակը քորոցով քերել ևլն*. soigner le cheval». = *պրս*. تيمار timar «*դարմանն, խնամ*. soin, traitement (*ընդհանուր մխսքով. Թուրքերէնի մէջ նաև ձիու համար*)».

***թիմարխանա** վ., **թիմարհանէ** գ. «*յիմարանոց*. hospice des aliénés».=*պրս*. تيمارخانه timarxane.

***թիրէ** ն., **թիրմ** վ. «*դերձան, թել*. fil».=*թրք*. تيره tire.

թիրէմէնթի «*բևեհնի խէժ*. térébenthine». = *թրք*. تيره‌منتى tirementi *կամ* ترمنتى termenti = *իտալ*. trementina «*բևեհնի խէժ*, térébenthine», *իսկ* terebinto «*բևեհնի ծառ*. térébinthe».

թիրիզ գ., **թրիզ** վ. «*պատատուկի եղր*. lisière». = *թրք*. تريز tiriz.

թիրիթ ն. «*հացի բրդուճ, հացաթան*. panade. 2. (*փոխաբերաբար*) *վերին աստիճանի պառաւ, ծեր*. décrépit». *իսկ վանի բարբառով* **թրիթ** «*անկուտի, չքաւոր*. gueux». =*թրք*. تريد tirid = *արաբ*. ثريد serid «*հացի բրդուճ*. panade».

թիրիլ թիրիլ դողալ «*սաստիկ դողալ*. trembler, grelotter».=*թրք*. تيرل تيرل tiril tiril.

թիրիճէ «*բաց կանաչ*. couleur de pois vert». = *թրք*. ترشه tirše.

թիրյաք գ., **թիրյոք** վ. «*թերիակէ*. thériaque».=*արաբ*. ترياق *կամ* تريالك tiryak.

թիրյաքի գ., **թիրյոքի** վ. «*սուրճի մոլի*. grand buveur de café. 2. *նեղսիրտ, շատ բծախնդիր*. bourru, hargneux, morose».=*պրս*. تريا كى tiryaki.

***թիւթիւն** վ. Ղ., **թիթուն** ն. «*ծխախոտ*. tabac à fumer». =*թրք*. توتون tütün.

թիւթիւնճի գ., **թիւթիւնջի** վ., **թիւթիւնչի** Ղ. «*ծխա-*

վաճառ., ծխախոտ ծախող. débitant de tabac». = թրք. تۈتۈنجى tütünji.

թիւթիւն չուպուխի «ծխափայտ. pipe». = թրք. توتون غبوجۇ tütün čebuġə.

թիւթիւն պալըխի կամ պարզապէս թիւթիւն «ծուխի մէջ չորցած ձուկ. poisson séché dans la fumée». = թրք. بالغى توتون tütün balәgə.

*թիւթմիւ ընել գ. «շոգին դուրս տալ. fumer (կ'ըսուի փուռէն նոր հանուած տաք խորոված համար ևն.)». խակ թիւթմիւ ացել Ղարաբաղի բարբառով «բարկացնել. facher, mettre en colère».=թրք. تۈتمك tütmek «ծխալ, ծուխ արձակել. fumer».

թիւթյա ա. «արուրաքար. calamine, pierre calaminaire». =արաբ. تيا tutya.

*թիւթտիւրմիւ ընել «ծխել, ծուխ արձակել. faire fumer (կ'ըսուի հաճոյքով և ախորժակով ծխախոտ քաշողին)».= թրք. تۈتدۈرمك tütdürmek.

թիլ ա. ն., թիլ ն. «շղարշ. tulle, gaze, crêpe, voile». =թրք. تۈل tül=ֆրանս. tulle.

թիլպէ «հէյլի շիրիմ կամ դամբարան. sépulcre ou tombeau d'un cheïk».=արաբ. تربه türbe.

թիլպէ էրիի «սալորի տեսակ մը. espèce de prune». =թրք. اريكى تربه türbe eriyi.

թիլպէնճ գ., դիւլբոճդ ա. «մարմաշ, շատ նուրբ շղարշ. mousseline».=պրս. دلبند dilbend, որ դարձած է թրք. dülbend.

*թիլպէնճճի գ., դիւլբոճդջի ա. «շղարշավաճառ. marchand de mousseline».=թրք. دلبندجى dülbendji.

թիւծծիւ ն. «ծխում, ծխել (ծխելու ներքը կրակի մէջ ձգել և ծխել տալ. ինչպէս խուճկ, հալուէ ևն.). fumigation».=թրք. تۈتسۈ tütsü.

*թիւճճար գ., թիւջար ա. «վաճառական. commerçant, négociant».=արաբ. تجار tuǰǰar, որ բուն արաբերէնի մէջ

թէև յաքնակի է, բայց թուրքերէնի մէջ առած է եղակիի նշանակութիւն.

*թիյ ա., թիւյ ղ. «մրեսի վրայի ապուամազ, մորթի վրայ մազ, սաւ, թռչունի փետուր եւն. duvet, poil, plume etc.».=թրք. تو tüy.

*թիյ-թիւս՝ նախորդ բառին կրկնականն է. հայերէն ածկ. մազ-գուզ բառու պէս. թրք. توس تو tüy tüs.

*թիյլէնմիշ ըլլալ «մազերը, փետուրները, սաւը յառաջ գալ, մեծնալու սկսիլ. se couvrir de cheveux, de plumes, de poils, commencer à grandir».=թրք. تویلنمك tüylenmek.

*թիյլիւ ա., թիւվիւ ղ. «մազոտ. chevelu, poileux, poilu».=թրք. تویلو tüylü.

*թիյսիւզ ա., թիյսիզ ղ. «անմազ, դէմ ալեխերը և մօրուքը չբուսած, մանապատի տղայ. sans poil, dont la barbe et la moustache n'ont pas poussé, jeune garçon». = թրք. تویسز tüysüz.

թիւրլիւ ա. «տեսակ. sorte, espèce». թիւրլիւ թիւրլիւ «տեսակ տեսակ. de différentes espèces, varié».=թրք. درلو dürlü.

թիւրֆ «կոշտ ու կոպիտ (մարդ). rude, brute, grossier». =թրք. արաբ. ترك türk «տաճիկ, թուրք. turc». թուրքերէն բառը ժողովրդական լեզուին մէջ ունի նաև մեր նշանակութիւնը. Ազգերու անունները իբր անարդական տեսակներ հմմտ. չըճքոս, չրքախ, տիւրզի, թիւրֆ խածպոր.

*թիւրֆ խածպոր «բթամիտ, անուշ, խիստ հասարակ. insensé, sot, bêta, niais, nigaud». =թրք. ترك قفالی türk kafalə. «նոյն նշ. même sign.», առածաբանօրէն «թուրքի գլուխ ունեցող. qui a la tête d'un Turc».

թիւֆէնմէզ «պանիրով ապուր. soupe au fromage». = թրք. تۆکنمز tükenmez. բառին բուն նշանակութիւնն է «անհատնում, անվերջ. sans fin, inépuisable». որովհետև կարելի է այս կերակուրին մէջ ուզուած քանակութեամբ չուր աւելցնել միշտ.

թիւֆէնկ ղ., թվանիյ ա., թվէնկ ն., թվոնիգ ղ. «հրացան. fusil».=թրք. تفنگ tüfenk.

թուֆէնկճի ո., թվաճիչի վ., թվոճագչի ղ. «հրացան-հազարծ. fabricant de fusil».=թրք. تفنكجى tüfenkji.

թիփի վ. «բուք. tourbillon de neige».=թրք. تپى tipi.

թիֆտիկ ո., դըֆթիկ վ. «ծուառ, գղաճ, դղգղաճ. charpie».=թրք. تفتيك tiftik.

*թիֆտիֆէնմիւ ըլլալ «գղգղուիլ, ծուառիլ, բրդուիլ, ձարձրիլ, թելերը դուրս դալ. pelucher». = թրք. تفتيكلنمك tiftiklenmek.

թիֆօ վ., տիֆ ն. «ժանտաւուհնդ. typhus».=թրք. تيفو tifo=իտալ. tifo.

թուզախ ն., դուզաղ վ. «որոգայթ, թակարդ. piège». =թրք. دوزاق duzak.

*թուզուխ «ազահան. salière».=թրք. تزلق tuzlək.

թուզ-ուռուճի «քլորաջրաւս. chlorhydrate». = թրք. تزروجى tuz ruhə.

թուքամ ն. «փունջ, տրցակ. bouquet, une poignée». =թրք. تتم tutam.

թուքարախ «ջանհաուութիւն. épilepsie».=թրք. تتاريق tutarək.

թուքարախլը «ջանհաս. épileptique». = թրք. تتاريقلى tutarəklə.

թուքխալ վ. ն. «սոսինձ. colle forte». = թրք. تتقال tutkal.

թուքխալլամիւ ընել ն. «սոսինձով կպցնել, սոսինձ քսել. coller avec de la colle forte». = թրք. تتقاللامق tutkallamak.

թուքխալլը «սոսնձաս. mêlé de colle forte. 2. սոսինձով կպցուած. collé avec de la colle forte».=թրք. تتقاللى tutkallə.

*թուք խուրուսի «չոր թուխ. mûre séchée». = թրք. توت قورسى tut kurusə.

թուք շարապի «թուխի խաշմուզ. jus de mûres». = թրք. توت شرابى tut šarabə.

*թութուխ «խօսիլ չկրցող, անհամարձակ, ամչկոտ. timide».=թրք. توتوق tutuk.

թուլում պ. «առիկ. outre», վ. «տեսակ մը ղդեստ. espèce d'habit». = թրք. طولم tulum «առիկ. outre». Ա.ակէ թուլում փանիրի «ժաժիկ, տիկի պանիր». = թրք. طولم پنیری tulum peyniri.

թուլումպա վ. ն. «ջրհան. pompe». = թրք. طولمبا tulumba.

թուլումպաճի վ. «հրշէջ, ջրհանկիր. pompier».=թրք. طولمبه‌جی tulumbajə.

թուղլա պ., թուլա ն. «աղիւս. brique».=թրք. طوغلا tuğla.

թուղլաճի «աղիւս շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de briques».=թրք. طوغلاجی tuğlajə.

թուճ ն., թուչ ղ. վ. «անագապղինձ. bronze».=թրք. طوج tuj.

թուռա վ. «տոհմական զինանշանը. armoiries turques. 2. դրամի այն երեսը՝ որու վրայ կայ այս զինանշանը. coin de monnaie. 3. թաշկինակը ոլորելով ձեւացած խաղաղան. fouet fait par un mouchoir tortillé. 4. այս խաղաղանով խաղացուած խաղ մը. sorte de jeu qu'on joue avec ce fouet». վերջի երկու նշանակութիւններն ունի նաև թուրա ն.=թրք. طغرا tuğra.

թուռճի վ. ն. «թթու, լռնուածք (դ.յ.). conserve au vinaigre».=պրս. ترشی türši, աղաւ. turšə.

թուռճուճի պ., թուռճըճի վ. «թթու շինող կամ ծախող. marchand ou préparateur de conserves au vinaigre».=թրք. ترشی‌جی türšijї, աղաւ. turšəjə.

թուռնճ «թուրինջ. bigarade».=պրս. ترنج türünj.

թուռնճի «նարնջագոյն կարմիր. orangé». = պրս. ترنجی türünji.

թուռփ «բողկ. radis». թուռփի պէս «չատ առողջ. bien portant».=թրք. طورپ turp.

*թուֆան «ջրհեղեղ, խիստ սեղաւորաւոր անձրեւ. déluge, pluie battante».=արաբ. طوفان tufan.

թoզ ն. ղ., թէoզ վ. «փոշի. poussière». = թրք. توز toz.

թoզղուխ «առնապան. jambière».=թրք. توزلق tozlək.

թoխա ն., թoխկա վ. ղ. «ծայրը օղակով գօտի. ceinture portant une boucle».=թրք. طوقه toka.

թoխա պ., թoխկա վ. «բաժակահարութիւն. toast».= թրք. طوقه toka=իտալ. tocco.

թoխաs «ապտակ. soufflet». = թրք. توقات կամ طوقات tokat.

թoխմախ վ. ղ. ն. «թակ. maillet». = թրք. طوقماق tokmak.

թoխում վ. ղ., թուխում ն. «սերմ (բոյսի և մարդու). graine, semence, sperme».=պրս. تخم tuxm.

թoխումլուխ «սերմնցու (բոյս՝ սերմի համար մեծ ցուած). destiné à semer».=թրք. تخملق tuxmlək.

թoհաճ պ., թուճաճ վ. «տարօրինակ, զուարճալի, զարմանալի, հետաքրքրական. étrange, drôle, étonnant, amusant, curieux». = թրք. تحاف tuhaf «նոյն նշանակութեամբ. même sign.», որ կուգայ արաբ. تحف tuhaf «ընծաներ, նուէրներ. cadeaux, dons» բառէն։

*թoխպարլախ «գիրուկ, հաստլիկ, կլորիկ սիրուն, կլորիկ. potelé, rondelet».=թրք. طومبالاق tombalak. Հայ ձևին մէջ r յառաջացած է թրք. طوپارلاق toparlak Համանիշին ազդեցութեամբ։

թoյ «անփորձ, միամիտ. béjaune, sans expérience, bonhomme, naïf». = թրք. طوی toy. բառին առաջին նշանակութիւնը «արօտ թռչուն. outarde» է. իսկ վերի նշանակութիւնը փոխաբերական է։

թoնoզ «ամուր հիւսուած հաստ պատ. mur solide et épais».=թրք. tonoz.

†թoռ վ. ղ. «ձուկ որսալու մեծ ուռկան. filet, rets». =թրք. طور tor.

թoռթու «մրուր, դիրտ. sédiment».=թրք. طورتی tortə.

*թoռթoփ պ., թի'րթիփ ղ. «կծկտիկ, ամփոփուած, ճր-

մրուքիկած, տրտրուած (լսթի համար). plissé, ratatiné». = *թրք.* طورطور tortop.

թօռնըվիտս «*պտուտակ քակելու բանալի*. tournevis». = *թրք.* دورناوید turnavid = *իտալ.* tornovite.

թօռպա յօղուրտի «*քամուած մածուն*. lait caillé et passé à la chausse». = *թրք.* طورباه یوغوردی torba yoğurdə. *բուն նշ.* «*տոպրակի մածուն*».

թօս «*ձղջերցնել, կռռոշով ղարնելը*. action de cosser». = *թրք.* طوس tos.

թօսուն *վ.* «*առոյգ, կորիճ*. jeune, robuste». = *թրք.* طوسون tosun. *բուն նշանակութիւնն է* «*հսրթ*. bouvart, bouvillon». *վերի նշանակութիւնը փոխաբերական մտքով է։*

թօսպաղի «*կրեայ*. tortue». = *թրք.* طوسباغا tosbağa.

թօփ *վ.* *ղ.* *ն.* «*թնդանօթ*. canon, pièce d'artillerie. 2. *ռումբ*. bombe. 3. *խաղի գնդակ*. boule. 4. *դուռտա, կլոր*. rond. 5. *թղթի, կերպասի ևլն*. *ծրար*. main, rame de papier, pièce d'étoffe». = *թրք.* طوپ top՝ *նոյն նշանակութիւններով*. *Ասկէ* **թօփ ըլլալ** «*հաւաքուիլ*. se ramasser, se réunir», **թօփ ընել** «*հաւաքել*. ramasser», *թրք.* طوپلامق.

թօփալ *վ.* *ն.* «*կապ*. boiteux», *ղ.* «*ուռած, գնդակիկ*. rondelet». = *թրք.* طوپال topal «*կապ*. boiteux».

թօփանէ *գ.*, **թօփխանայ** *վ.* «*թնդանօթարան*. arsenel de l'artillerie», **թօփխանայ** *ղ.* «*հրապարակ*. place». = *թրք.* طوپخانه topxane.

***թօփաղախ** *ն.* «*կլորիկ, կլորիկ և սիրուն*. potelé, rondelet». = *թրք.* طوپلاق toparlak.

***թօփլամիշ ընել, թօփլայել** *վ.* *ն.* «*հաւաքել, ժողվել*. ramasser, recueillir». = *թրք.* طوپلامق toplamak.

թօփլու *գ.*, **թօփլի** *վ.* «*գնդասեղ*. épingle». = *թրք.* طوپلو toplu.

թօփուզ *վ.* *ղ.* *ն.* «*չախտ, մահակ*. massue». = *թրք.* طوپوز *կամ* زوپ طوپ topuz.

թօփուխ *գ.*, **թօփուղ** *վ.* «*ոտքի կոճ*. cheville», *ղ.* «*ծնկի գլուխ*. rotule». = *թրք.* طوپق *կամ* طوپوق topuk.

Ի.

Իզ ա. ն. «հետք. trace, piste, vestige».=թրք. ایز iz. *Ոճով կ'ըսուի իզը թօզը պէլլիսիզ եղաւ. «բոլորովին անյայտացաւ. il est tout disparu».* =թրք. izi tozə bellisiz oldə.

*Իզին ա. ն. «արտօնութիւն, հրաման. ordre, permission, congé».=արաբ. اذن izn.

Իլաճ ա. «դեղ. remède, médicament».=արաբ. علاج ilaǰ.

Իլամ ա. «դատարանի կողմէ արուած դատապարտութեան վճռագիր. sentence».=արաբ. اعلام ilam.

Իլան ա. «ազդ. avis».=արաբ. اعلان ilan.

Իլէն պ., իլուն ա. «և, ու, միասին. et, avec, ensemble». *օր.* Լեւոնը իլէն Գիրգորը. Հաց իլէն պանիր՝ «հաց ու պանիր. du pain et du fromage».=թրք. ایله ile *կամ* ایلن ilen.

Իլիկ պ. «ոսկորի ծուծ. moelle d'un os», իլիգ ղ. «ողնաշար. colonne vertébrale», խառամ-իլիկ ա. «ողնաշարի ծուծ. moelle épinière, moelle de l'épine». =թրք. ایلیك ilik «ծուծ. moelle».

Իլխան պ., լըման ա. «նաւահանգիստ. débarcadère. 2. *իբր նաւահանգիստ ծառայելու յարմար ծովի խաղաղ ծոցանման մաս.* rade».=թրք. لیمان liman=յուն. λιμήν.

Իլխօն պ., լիմօն ա. ն. «լեմոն. citron». =թրք. لیمون limon=իտալ. limone, ֆրանս. limon.

Իլխօնաթա պ., լիմօնաթ ա. ղ. ն. «լեմոնաւտ. limonade».=թրք. ایلمونلی limonata=իտալ. limonata.

Իլինթի ա. «մեթեվ և առժամանակեայ կարուած տեսակ մը կար. légère couture».=թրք. ایلنتی ilinti.

Իլիշիկ պ., իլըշըխ ն. «կապակցութիւն. rapport. 2. *առկախ խնդիր.* question pendante. 3. *խոչընդոտ, արգելք.* empêchement, obstacle».=թրք. ایلیشیك ilišik.

*Իլիշիլ ըլլալ ա. ն. «կառչիլ. s'accrocher. 2. *մէկուն հետ խնալ.* taquiner, badiner».=թրք. ایلشمك ilišmek.

*Իլիշիրմիշ ըլնել գ., իլիշըրմիշ ալնել ն. «կառչել. accrocher. 2. թելով, դամով ևլն. թեթև մը անցընել, կպցնել, դամել ևլն.. attacher, coudre, clouer, coller etc. provisoirement».=թրք. كمرشمك ilišdirmek.

Իլլէ գ., իլլոն վ. «անպատճառ. sans doute, absolument».=արաբ.. Yի illa «այլ, հապա. mais», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև վերի ձևն ու նշանակութիւնը.

Իլմէկ գ., իլմէճիք ն. «հանգոյց. nœud». =թրք. كملك ilmek.

*Իխպալ գ., ըղբալ վ. «բախտ. chance, sort».=արաբ. اقبال ikbal.

Իխտիպար գ., իսթիբար ղ., ըխթըբար վ. Տես էխտիպար.

*Իխրար «գաւտարանի մէջ յանցանքի խոստովանութիւն. aveu d'une faute, d'un crime etc.». = արաբ. اقرار ikrar.

*Իճաս գ., իջոթ վ. «հնարք, գիւտ. invention». իճաս ընել «գիւտ ընել, հնարել. inventer».=արաբ. اجاد ijad.

*Իճրան «արիւն-թարախ, շարաւ. pus, sanie».=արաբ. هجران hijran «զատուիլ, բաժնուիլ, անջատում: séparation», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը.

Իմամ վ. ղ. «տաճկի կրօնաւոր. prêtre turc».=արաբ. امام imam.

Իմամ պայըլտը «պատինճանով, սխտորով, լոլիկով և ձէթով պատրաստուած կերակուր մըն է. espèce de mets». =թրք. صنلى امام imam bayəldə, որ բուն կը նշանակէ «իմամը մարեցաւ, նուաղեցաւ (իբր թէ կերակուրին համեղութեանը չդիմանալով)». այս պատճառաւ ալ Պօլիս ծաղրաբար իբր հայերէն հոմանիշ յարմարցուած է «Ցէրտէրը –մարեցաւ».

Իմարէթ չօրպասի կը նշանակէ բուն՝ իմարէթ կոչուած մահմետական բարեզարշտական հաստատութեան կողմէ ձրիաբար աղքատներուն բաշխուած ապուր. և ասկէ փոխաբերաբար՝ ամէն առատօրէն բաշխուած բանի հա-

*մար կ'ըսուի իմարէթ չօրպասի՛ է, իմարէթ չօրպասի կ'ըլմանի եւն.. Ղարթալդի բարբառով կայ ամարաթ «շէնք. construction».=արաբ. عمارت imaret «շէնք, ապարանք. construction, palais», թրք. عمارت چورباسی imaret čorbasə «վերի իմաստով»։

Իմզա ¶., իմզո Վ. «ստորագրութիւն. signature». իմզա դնել «ստորագրել. signer, mettre sa signature».=արաբ. امضا imza.

Իմզալաթմիւ ընել ¶., իմզոլոթմիւ անել Վ. «ստորագրել տալ. faire signer».=թրք. امضالاتمق imzalatmak.

Իմզալամիւ ընել ¶., իմզոլոմիւ անել Վ. «ստորագրել. signer, mettre sa signature». =թրք. امضالمق imzalamak.

Իմպաթ «ամառ ատեն հով չեղած տաք օր. jour d'été quand il fait chaud et il ne fait pas du vent».=թրք. انبات inbat «ամառնային հիւսիսային քամի. vent étésien».

Իմպիկ «շռնիճի կտուց. bec d'une aiguière». =արաբ. انبيق inbik «թորակ. alambic».

*Իմտատ Վ. «օգնութիւն. aide, secours». =արաբ. امداد imdad.

Իրիկ «երմուկ. ալիւրի նման տեսակ մը նիւթ՝ որով հրուշակ կը շինեն. semoule».=թրք. ايرميك irmik.

Իրիկ հէլվասի «երմուկի հրուշակ. pâte sucrée de semoule».=թրք. ايرميك حلواسی irmik helvasə.

Իյնէլիկ «ասղաման. aiguillier».=թրք. اينەلك iynelik.

*Ին «անասուններու օրջ. gîte, repaire, terrier».=թրք. اين in.

Ինատ Վ., ինադ Ն., ինատ Ղ. «յամառութիւն. obstination, entêtement».=արաբ. عناد inad.

Ինատճի ¶., ինադչի Վ., ինատճի Ն. «յամառ. obstiné, entêté».=թրք. عنادجی inadǰə.

†Ինթիֆան «դրեխ. clystère, lavement». =արաբ. احتقان ihtikan.

Ինկիլիզ թուզի Վ. «մակնէզի ծծմբատ. sulfate de mag-

nésie». = *Թրք.* كلیز طوزی ingiliz tuzə, *բուն Թարգմանու-Թիւնն է «անգլիական աղ.* sel anglais».

Ինճի *«պականջի մէջ դնուած քարի մանրիկ հատիկներ.* petites pierres qui se trouvent dans la moule». = *Թրք.* اینجو inǰu *«մարգարիտ.* perle».

*Ինճիքմիբ ընել *«ցաւցնել.* faire mal, affliger».=*Թրք.* اینجتمك inǰitmek.

*Ինճինմիբ ըլլալ *պ.*, **ինճիլմիբ** ըլալ *ն.*, **ինճիմիբ ընել** *ղ.* *«ցաւիլ.* s'affliger, avoir mal».=*Թրք.* اینجنمك inǰinmek, اینجلمك inǰilmek.

Ինճիր *«թուզ.* figue».=*պրս.* انجیر inǰir.

*Ինսաֆ *պ.*, **ընսաՀ** *վ.*, **ինսափ, ընսափ** *ղ.*, **ինսաՀ** *ն.* *«գութ, կարեկցութիւն, արդարհատանք.* pitié, conscience».=*արաբ.* انصاف insaf.

Ինսաֆլը *պ.*, **ընսաֆլի** *վ.* *«գթոտ, ողորմած, խիղճ ունեցող.* consciencieux, équitable, charitable».=*Թրք.* انصافلی insaflə.

Ինսաֆսըզ *պ.*, **ընսաֆսըզ** *վ.*, **ընսափսըզ** *ղ.*, **ինսաֆսըզ** *ն.* *«անխիղճ, անողորմ, անգութ.* cruel, impitoyable, sans pitié».=*Թրք.* انصافسز insafsəz.

Ինքյար *պ.*, **ընքյար** *վ.* *«ուրացում, մերժել.* refus, reniement». **ինքյար ընել, ինքյարի գալ** *«ուրանալ.* refuser, nier, renier».=*արաբ.* انکار inkyar.

*Իշալլահ *վ.* *ղ.* *«Աստուծով, իբրև Թէ, տար Աստուած.* plût à Dieu! plaise à Dieu!»=*արաբ.* انشا الله inša Allah.

*Իշարէթ *պ.*, **իշարութ** *վ.* *«նշմար, նշան.* signe, signal, indication».=*արաբ.* اشارت išaret.

Իշլէմէճի *«վարձքով կանանց ասեղնագործութիւններ պատրաստել տալով աւելի սուղ գնով ուրիշներուն ծախող վարպետ.* marchand de broderies». = *Թրք.* ایشلمجی išlemeǰi.

Իշկէմպէ *«քաղիրթ.* tripe».=*պրս.* اشکنبه iškenbe.

Իշկէմպէճի *«քաղիրթ կամ քաղիրթով շինուած ապուր*

ծախսոլ. tripier ou marchand de soupe à la tripe». =*թրք.* اشکنبه‌جی iškenbeji.

Իշկէմպէ չօրպասի պ., իշյումբռ չօրբասի վ. «*քաղվրթով շինուած ապուր.* soupe à la tripe». =*թրք.* اشکنبه چوربасы iškenbe čorbasə.

*Իշի վ. «*բանուոր, դործաւոր.* ouvrier, artisan».=*թրք.* ایشجی išji.

*Իշմար վ. «*նշան, ակնարկել (աչքով կամ դլխով).* signal, faire signe de l'œil, des yeux etc.».=*թրք.* اشمار išmar.

Իշտահ պ., իշթախ վ., իշտմհ ղ., շտահ ն. «*ախորժակ.* appétit».=*արաբ.* اشتها ištiha.

Իշտէ պ., իշդռ վ., շտէ ն. «*ահաւասիկ.* voilà».=*թրք.* ایشته ište.

†Իշտօնի պ., դօն վ. «*վարտիք.* caleçon».=*թրք.* ایچ طونی iç donə, *բառացի «ներքնավարտիք»:*

Իչ «*կանաչ լուբիայի, կանաչ բակլայի և.ն. մէջի հատերը, ձվնականջի միջուկը և.ն.* fève de haricot, moule écaillée etc.». ատ փախած (*բակլան*) իչ չունի. = *թրք.* ایچ iç.

Իչ աղրըսի «*թանչը.* dysenterie, dévoiement». =*թրք.* ایچ اغریسی iç ağrəsə.

*Իչկի վ. «*ոգելից ըմպելիք.* liqueur, spiritueux».=*թրք.* ایچکی içgi.

Իչ–յաղի «*ճարպ.* suif».=*թրք.* ایچ یاغی iç yağə.

†Իչրէթ պ., իչրմթ վ. «*խմելիք, ոգելից ըմպելիք.* liqueur, spiritueux».=*թրք.* ایچرت içret.

†Իպարէթ «*բաղկացեալ.* composé de, qui consiste en». *օր.* երկու խօսմով իպարէթ բան մը.=*արաբ.* عبارت ibaret.

Իպիկ «*աքաղաղի կատար.* crête de coq. 2. *շռնիճի քիթ.* bec d'une aiguière».=*թրք.* ایبیک ibik.

*Իպրէթ պ., իբրմթ վ. «*օրինակի առարկայ, օրինակ.* exemple, instruction». *օր.* ես‌քմէ պզտիկներուն իպրէթ պիտի ըլլաս. տեսիր տէ, իպրէթ առ.=*արաբ.* عبرت ibret.

Իպրէցմիւ ըլլալ «հիանալ, զարմանալ, շատ հաւնիլ. admirer, s'émerveiller».=թրք. امرنمك imrenmek.

Իպրէցիրմիւ ընել «հիացնել, զարմացնել. émerveiller, ravir».=թրք. امرندرمك imrendirmek.

*Իս «մուր. suie. 2. ճրագի ծուխ. fumée d'une lampe». =թրք. ايس is.

Իսասպէր «բարեբախտ դիպուած. chance, heureux hasard». Իսասպէր եղաւ nr եկար.=արաբ. اصابت isabet.

*Իսալ վ. «փորհարութիւն, փորլուծութիւն. diarrhée». =արաբ. اسهال ishal.

†Իսան վ., իսոն ն., ընսան, իսան ղ. «մարդ, մարդէակ. homme, être humain».=արաբ. انسان insan.

Իսլիմ «շոգեշարժ մեքենայի մղիչ շոգի. vapeur (d'une machine)».=թրք. اسليم islim=անգղ. steam.

Իսկէլէ պ., իսխյոլո վ., ոսկյոլո ղ. «նաւամատոյց. débarcadère. 2. փայտաշէն առժամանակեայ կազմած շէնք մը շինելու ժամանակ. échafauds d'un bâtiment». =թրք. اسكله iskele=իտալ. scalo «նաւահանգիստ. débarcadère».

*Իսկէնճէ «նեղութիւն, չարչարանք. torture, tourment». =սլաւ. اشكنجه iškenje.

Իսկէմի կամ իսկէմրի պ., իսխյոմլի վ. «աթոռակ. tabouret». =թրք. اسكمله iskemle «աթոռ. chaise» =իտալ. scanno «նստարան. banc, siège».

Իսպաթ պ., ըսբաթ վ. ղ. «ապացոյց, վաւեր. preuve, confirmation». իսպաթ ընել «ապացուցանել. prouver, confirmer».=արաբ. اثبات isbat.

Իսպիրթօ պ., ըսբիրթօ վ., (սպէռթ ն.) «ալքոլ. alcool». =թրք. اسپرتو ispirto=իտալ. spirito.

Իսթէկ «ախորժակ. appétit».=թրք. ايستك istek.

Իսթինթաֆ վ. «հարցաքննութիւն. interrogatoire». = արաբ. استنطاق istintak.

*Իսթիրաճ «բախտ, ճակատագիր. chance, destinée». = արաբ. استدراج istidraǰ.

Իսթիվ «լիարու վրայ դիզել. amonceler, entasser, ac-

cumuler. 2. դէզ. tas, amas, monceau».=թրք. استيف istif= իտալ. stoffo «ապրանքի քանակութիւն. quantité de matière».

Իսում «մահուան պատժով դատապարտուիլ. sentence de mort».=արաբ. اعدام idam.

Իսարէ պ., իդուարմ վ. «խնայողութիւն. économie, épargne. 2. խիստ փոքրիկ ճրագ. une toute petite lampe». =արաբ. ادارە idare «խնայողութիւն. économie», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս երկրորդ նշանակութիւնը.

Իտէ տես ինտէ.

Իսսուա «պնդիլ, յամառիլ, հակառակիլ. insister, s'obstiner, contrarier».=արաբ. اعدا iddia.

†Իսրար «մէզ. urine».=արաբ. ادرار idrar.

†Իրիճա պ., ըռըջում վ. «աղաչանք, աղերս, խնդիրք. prière, supplication, instance».=արաբ. رجا reǰa.

*Իրին «թարախ, շարաւ. pus, sanie». առանձինն գործածական չէ, այլ միշտ իրին-բարախ ձեւով իբր «արիւն-թարախ».=թրք. ايرين irin.

*Իւզիւմ «խաղող. raisin».=թրք. اوزوم üzüm.

Իւզիւմճի «խաղողավաճառ. marchand de raisin». = թրք. اوزومجی üzümǰi.

Իւցնիւկ «հիւանդութեան վերադարձ. retours d'une maladie».=թրք. üznik.

Իւթիւ պ., ութու վ., իւթիու ն. ղ. «արդուկ. fer à repasser».=թրք. اوتو ütü.

Իւթիւլէմիւճ ընել պ., իւթիուլէմիւճ ացնել ն. «արդուկել. repasser».=թրք. اوتولمك ütülemek.

Իւլիւֆէր «տեսակ մը ձուկ. espèce de poisson».=թրք. ülüfer=յուն.

Իւէ՛նմէէն «առանց դանդաղելու. promptement, sans lenteur».=թրք. اوشنمدن üšenmeden.

Իւէնմիւճ ըլլալ պ., ուէմիւճ ըլալ ն. «դանդաղիլ, ծուլանալ. être lent, différer, tarder, se rebuter, paresser». =թրք. اوشنمك üšenmek.

Իւչիւնճի պ., իւչրնջի վ. «երրորդ. troisième». =թրք. اوچنجی üčünǰi.

Իւսկիւմրիւ «ձուկ մըն է, թիւնիկ. maquereau (poisson)». =թրք. üskümrü =յուն. σκόμβρος, իտալ. scombro՝ նոյն նշանակութեամբ։

*Իւս եղլալ վ.. «յաղթել. vaincre». =թրք. اوست چیقمق üst čekmak.

*Իւսիւն վ.. «գեր ի վերոյ, բարձր (բարոյապէս). supérieur, qui surpasse, suprême (moralement)». օր. կարդալու մէջ աս անկէ իւսիւն է.=թրք. اوستون üstün.

Իւսիւպէն «սպիտակադէղ. céruse». =թրք. استوبج üstübeǰ, որ աղաւաղեալ ձևն է պրս. سفیدهٔ sefiydeǰ բառին։

Իւսիւփիւ «խծուծ. étoupe». =թրք. اوستوپو üstüpü= իտալ. stoppa.

Իւվէզ կամ կիւվէզ «սին (պտուղը). sorbe». =թրք. اوکز üyez.

*Իւրմիլ ըլլալ պ., ուրթիլ ըլլալ ն. «խրտչիլ. s'effrayer, se rebuter». ն.–Նախիջևանի բարբառով կ'ըսուի սակայն ուրէէ «խրտչող. timide, peureux, farouche», որ անվոխոխ պահած է միջին f ձայնը.=թրք. اورکمك ürkmek.

Իւֆիւնէք «բորբոքում (մարմնի). inflammation». =արաբ. عفونت ufunet, աղաւ. թրք. üfünet.

Իւֆիւնէթլէնիլ ըլլալ «բորբոքիլ (մարմնի). s'enflammer, avoir une inflammation».=թրք. عفونتلنمك ufunetlenmek.

Իփէկ ն., իփոգլ վ. «մետաքս. soie».=թրք. ایپك ipek.

Իփէկլի պ., իփոգլի վ. «մետաքսով շինուած, մէջը մետաքս ունեցող. de soie».=թրք. ایپکلی ipekli.

Իփէճի պ., իփոգչի վ. «կարկտանի յատուկ բաներ ծախող փողոցի վերեզակ. colporteur».=թրք. ایپکجی ipekǰi.

Իփէֆ պէօճէյի «շերամ: ver à soie».=թրք. ایپك بوجکی ipek böǰeyi.

*Իփսիզ կամ իփսիզ սափսըզ վ. «նշանաւոր սրիկայ, կապ կտրած, թոկից փախած. vaurien, gredin, polisson, mutin».=թրք. ایپسز ipsiz կամ ایپسز صاپسز ipsiz sapsəz.

*Իէն պ., իյոն վ. «մինչ, մինչդեռ. tandis que, pendant que, lorsque».=թրք. ایکن iken.

*Իքիլի պ., իքիլցյ վ. «վաղաթուղթի մէջ երկուքնոց».=թրք. ایکیلی ikili.

*Իքիլիկ պ. «երկու ղրուշնոց դրամ. une pièce de deux piastres», Իքիլլըխ ն. «երկուքնոց ոսկի. monnaie qui vaut deux pièces d'or».=թրք. ایکیلك ikilik.

Իքինճի վ. «երկրորդ. deuxième».=թրք. ایکنجی ikinǰi.

*Իքնճի «յետնէք, իրիկնամուտ. le soir, la soirée, la brune. 2. այս պահուն մզկիթի վրայ կարդացուած աղօթք (ըստ մահմետականաց). appel à la prière du soir fait par le muezzin».=թրք. ایکندی ikindi.

*Իքիտէպիր «երբեմն |երբեմն. tantôt, quelquefois, souvent».=թրք. بر ایکیده ikide bir.

Իքսիր «քաղցր օղի. espèce de liqueur».=արաբ. اکسیر iksir.

*Իքրամ պ., իքյրամ վ. «հրամցնել. faire des honneurs, servir».=արաբ. اکرام ikram.

Իֆթար «Ռամազանի ընթրիք, երբ մահմետականներն իրենց ծոմը կ'ուտեն. souper de Ramazan, quand les mahométans rompent le jeûn».=արաբ. افطار iftar.

*Իֆտիրա պ., իֆթիրա վ. «զրպարտութիւն. calomnie».=արաբ. افترا iftira.

*Իֆտիրաճի «զրպարտիչ. calomniateur».=թրք. افتراجی iftiraǰə.

Լ.

Լաթիֆ «ծաղիկ մը. espèce de fleur».=արաբ. لطیف latif.

Լալա «մանկատած. pédagogue, précepteur».=պրս. لا lala.

Լալէ ն., լալա վ., լոլո ղ. «կակաչ. tulipe».=պրս. ﻻﻟﻪ lale.

Լալըն գ., նալիկ վ. «փայտէ ոտնաման առանց երեսի. երանկ. semelles en bois».=արաբ. نعلين naleyn.

Լալընճի «երանկ շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de semelles en bois».=թրք. نعلينجى nalənjə.

Լախըռտը գ., լախըռդի վ. «խօսք. parole, conversation».=թրք. لاقردى կամ لقردى կամ لقيردى lakərdə.

Լահանա գ., լոհոնո վ. «կաղամբ. chou». =թրք. lahana=յուն. λάχανον «կանաչեղէն. légumes».

Լահանա թուրուսի «կաղամբի թթու. conserve de chou».=թրք. lahana turšusə.

Լահանա խաճալը «անմիտ, բթամիտ. sot, idiot, bêta».=թրք. lahana kafalə.

Լահանաճի «կաղամբավաճառ. marchand de chou».=թրք. lahanaǰə.

Լահորաֆի «տեսակ մը կերպաս. espèce d'étoffe». =թրք. lahoraki.

Լահոր շալ «աղնիւ տեսակ ցփսի. châle d'Indes». =թրք. لاهورى lahuri.

Լաղապ ն., լաղըբ վ. «մականուն. surnom, sobriquet». =արաբ. لقب lakab.

Լաղըմ վ. ղ. «կոյանոց. égout», գ. վ. ղ. ն. «ական. mine».=թրք. لغم laġəm.

Լաղըմճի վ. «կոյանոց մաքրող. vidangeur». =թրք. لغمجى laġəmǰə.

Լաճիվէրտ գ., լոջվուրթ վ. «լուրթ, մուխ կապոյտ. azuré, bleu foncé».=արաբ. لاجورد laǰverd.

Լամպա վ., լամի ն. «ճրագ (քարիւղով). lampe à pétrole».=թրք. لمبا lampa=իտալ. lampa.

Լամփացա «ոգեղ կերպով լայն. laidement large». =թրք. لمپاسا lampasa. *Այս բառին ծագումն իտալական ըլլալու է, որմէ ուղղակի հայը և ոչ թուրքերէնի միջոցաւ.*

Լայէխ պ., լայեղ վ.., լայըխ պ. ղ. «արժանի. digne». այժմ աւելի գործածական է լայըխ.=արաբ. لايق layək.

Լաստիկ վ.. «ռետին. résine, caoutchouc. 2. ռետինէ կրկնակօշիկ. galoche en caoutchouc», ղ.. «տեսակ մը լաթ. espèce d'étoffe».=թրք. لستيك lastik=ֆրանս. élastique.

Լաստիքի «առաձիգ, ձգական. élastique». = թրք. لستيكلى lastikli. տես վերի բառը։

Լավութա «քնար. luth». = թրք. لوطا lavuta, որ ոչ թէ աղաւաղուած է արաբ. العود elud հոմանիշէն, ինչպէս Մ. Աբիկեան կը համարէ, այլ կուգայ իտալ. liuto հոմանիշէն։

Լափա պ., լոփո վ. «խիւս, թանձր ապուր. soupe épaisse, bouillie (յատկապէս բրինձի խիւս). 2. այտոյցի կամ վէրքի վրայ դնելու ծեփերքը. cataplasme».=թրք. لپا lapa.

Լափինի պ., լա՛փուչ ղ.., լոփչի վ.. «կիսակօշիկ. brodequin».=թրք. لپچين lapčən.

Լափինճի «կիսակօշիկ ծախող կամ շինող. marchand ou fabricant de brodequin».=թրք. لپچينجى lapčənǰə.

Լաֆէռտա կամ լաֆէռտա պալըխի «տեսակ մը աղած ձուկ. espèce de poisson salé».=թրք. lakerda=յուն.

†Լաճ վ. ն. «անպէտ խօսք. parole vaine, inutile». աւելի գործածական է պօշ լախըրտը.=պրս. لاف laf.

†Լաճագան «շատախօս, դատարկաբան. jaseur, bavard».=պրս. لفزن lafzen.

†Լէզէթ պ., լոզոթ վ.. ղ. «համ. goût». օր. մէյ մը ըէ՛ֆի, լէզէթ ուենեայ.=արաբ. تذ lezzet.

Լէհէն պ., լոգյոն վ.. ղ.., (լախան, լախանիա ն.) «կաման. bassin, conque, cuvette».=պրս. لكن leken.

Լէհիմ պ., լէհէմ ն., լըհէմ վ.. ղ. «անագով մածուցամ մետաղեայ առարկաներու. soudure, action de souder. 2. իբր մածուցիկ գործածուած անագը. soudure, étain avec lequel on soude».=թրք. لهيم կամ ليم lehim=արաբ. لحم lahm.

Լէյլաղ պ., լէլաղ վ. «եղրևանի ծաղիկը. lilas». = թրք. ليلاق leylak.

Լէյլէկ ՝., լոգլոկյ վ.., լակլակ ն., լէյակ ղ. «արա-ձիվ. cigogne».=թրք. كلك leylek.

Լէնկէտ ն., լանգյառի վ. «մեծ սան պղնձէ. cuvette de cuivre».=թրք. لكن lenger.

Լէշ վ.. ղ.. ն. «դիակ. cadavre». լէշ կ՚ըլմանի «չատ ծանր է. c'est très lourd».=պրս. ماش laše, որ թուրքերէնի մէջ առած է ش leš ձևը.

Լէպլէպի ՝., լէպլէպու ն., լոբլոբի վ. «խորված սիսեռ. pois chiche rôti».=թրք. لبلبی leblebi.

Լէպլէպիճի «խորված սիսեռ ծախող կամ շինող. vendeur des pois chiches rôtis, rôtisseur de pois chiches». = թրք. لبلبجی leblebiǰi.

Լէխ ն., լոգյո վ.., լոխյո ղ.. «արատ, բիծ. tache, macule».=թրք. لك leke.

Լէխլէխիլ ընել ՝., լոգյոլոմիլ ացնել վ.. «արատաւորել, կեղտոտել. tacher, souiller».=թրք. لكلمك lekelemek.

Լէխլէնիլ ըլլալ ՝., լոգյոլոմիլ վ.. «արատաւորիլ, կեղտոտուիլ. être taché, se souiller». = թրք. لكلنمك lekelenmek.

Լէխլի «արատաւոր, բիծ ունեցող. taché, souillé». = թրք. لكلی lekeli.

Լէխէճի «զգեստեղէններու կեղտը մաքրող արհեստաւոր. dégraisseur».=թրք. لكجی lekeǰi.

Լէխ սապօճի «բիծեր հանող տեսակ մը օճառ. savon à dégraisser».=թրք. لكه صابونی leke sabunə.

Լէխսիզ ՝., լէխսըզ ն. «մաքուր, արատ չունեցող. sans tache, propre».=թրք. لكسز lekesiz.

Լէօպէր ՝., ճէօբոթ վ. «հերթ, կարգ, շրջան. tour. 2. փոխն ի փոխ և հերթով կատարուած ծառայութիւն. service exécuté à tour de rôle. 3. նոպայ, հիւանդութեան զօրեղ րոպէները. accès».=արաբ. نوبة nevbet.

Լէօպէրճի ՝., ճէօբոթչի վ. «հրդեհը ազդարարող կարմիր զգեստներ հագած և ձեռքը նիզակ բռնած պաշ-

ուշնական անձ. sentinelle qui avertit l'incendie». = *թրք.* نوبتجی nevbetǰi.

Լէօպէք շէֆէրի պ., ցբոթ շոմորի վ. *տեսակ մը շաքար.* espèce de bonbon».=*թրք.* نوبت شکری nevbet šekeri.

Լիթրա *չափ (հեղուկներու չափ).* litre».=*թրք.* لتر litre=*իտալ.* litro.

Լինկա *տառեխ.* hareng».=*թրք.* رینگا ringa=*իտալ.* aringa.

*Լիռա պ., լիրա վ. *ոսկեդրամ.* pièce d'or». = *թրք.* لیره կամ لیرا lira=*իտալ.* lira.

Լիւլէ պ., լիւլո վ.. Ղ. լիուլէ ն. *ծխափողի վառարանը.* tête de pipe. 2. *ծորակ.* robinet».=*պրս.* لوله lüle.

Լիճ *վուշ, խծուծ.* lin, filasse, étoupe».=*արաբ.* لیف lif.

Լօխմա վ. ն. *պատառ.* bouchée. 2. *տեսակ մը խմորեղէն.* espèce de pâtisserie». = *արաբ.* لقمة lokma. *առաջին նշանակութեամբ հազիւ թէ գործածական է. կայ միայն լօխմա մը բան պատառ մը բան (քիչ).* un petit morceau, peu» ձևին մէջ.

Լօխմանի ռուհուճի *եթեր.* éther».=*թրք.* لقمان روحی lokman ruhə.

Լօխում վ. ն. *ափսէի նման կակուղ շաքարեղէն.* locoum».=*արաբ.* لقوم lokum.

Լօխումճի *լօխում շինող կամ ծախող.* marchand ou fabricant de locoum».=*թրք.* لقومجی lokumǰə.

Լօհօսա *ծննդական կին.* femme en couche». = *թրք.* لحوصه lohosa=*յուն.* λοχεύω, εύσω *ծնանիլ* բայէն.

Լօռ փէնիրի *տեսակ մը պանիր.* espèce de fromage». =*թրք.* lor peyniri.

Լօսօս *հարաւային տաք քամի.* vent chaud de sud». =*թրք.* لودوس lodos=*յուն.* νότος.

*Լօփ *խոշոր կտոր.* gros morceau. 2. *կակուղ.* mou, tendre».=*թրք.* لوپ lop.

Լօֆաճթա պ., լօկաճթա վ. *ճաշարան (խանութ).* res-

taurant».=*Թրք.* لوقنطه lokanta *կամ* لوقاندە lokanda=*Իտալ.* locanda.

Լօֆաճքաճի ՊԱ., լօկաճքաչի Վ. «ճաշարանապետ. restaurateur, chef de restaurant». = *Թրք.* لوقنطه‌جی lokantaǰə. *տես նախորդը։*

Ի.

Խազ Ն., կազ Վ., ղազ Ղ. «սագ. oie».=*Թրք.* غاز kaz. *փոխաբերաբար կը նշանակէ նաև* «անմիտ, անբան. sot, bêta, nigaud». *օր.* խազ մարդ։ Ծօ, ի՛նչ խազ ես։

*Խազա ՊԱ., ղազա Ղ., կազմ Վ. «փորձանք. accident, danger».=*Արաբ.* قضا kaza.

Խազա *կամ* խազայութիւն ՊԱ., կազմ Վ. «գիւղախումբ (*վարչական բաժանումի օսմանցոց*). district». = *Արաբ.* قضا kaza.

Խազան ՊԱ., ղըզղան Ղ., կազան Վ. «կաթսայ. chaudron».=*Թրք.* قزغان kazġan *կամ* قزان kazan.

*Խազանճ ՊԱ., ղազանչ Ղ. «շահ, վաստակ. gain». = *Թրք.* قزانج kazanǰ.

Խազանճի ՊԱ., կազանչի Վ. «կաթսայ շինող կամ ծախող. chaudronnier».=*Թրք.* قزغانجی kazġanǰə *կամ* قزانجی kazanǰə.

*Խազանմիլ ըլլալ ՊԱ., կազանմիլ Վ. «շահիլ, վաստըկիլ. gagner». *Ծօլսոյ մէջ խիստ քիչ գործածական է.* = *Թրք.* قزانمق kazanmak.

Խազէթա ՊԱ., կազէթ Ղ. Ն. «լրագիր. gazette».=*Թրք.* غزته gazeta=*Իտալ.* gazzetta *կամ Ֆրանս.* gazette.

Խազէթաճի ՊԱ., կազէթաչի Վ. «լրագրավաճառ. débitant de journaux. 2. *խմբագրապետ.* journaliste, rédacteur».=*Թրք.* غزته‌جی gazetaǰə.

Խազէպ ՊԱ., ղազաբ Ղ., կազաբ Վ. «պատուհաս. châ-

timent, fléau».=արաբ. غضب ġazeb «ցասումն, բարկութիւն, աստուածային պատուհաս. colère, fléau».

Խազրկ ՊԴ., խազուկ Ն., կազուկ Վ. «ցից. pieu, poteau. 2. շատ մեծ. très gros, très grand». օր. ի՛նչ պըզտըտիկ, խազրկ կըլմանի. խազրկ խազրկ տղաքներ ունի. =թրք. قازيق kazək.

Խազմա «բրիչ, վայտատ. pioche».=թրք. قازما kazma.

Խազնա Ն. Դ., խազինա Վ. «ջրի հաւաքանոց. réservoir. 2. գանձ, գանձարան. trésor».=արաբ. خزينه xazine.

Խազնէտար ՊԴ., խազնադար Դ., խազնադար Վ. «գանձարանի գանձապետ. trésorier».=պրս. خزينه‌دار xazinedar.

Խաթ Ն., դաթ Դ., կաթ Վ. «տան յարկ. étage. 2. ծալք. pli. 3. ձեռք (զգեստեղէնի համար). partie complète d'habillement. 4. խաւ. couche. 5. անգամ, -պատիկ. fois, -iple».=թրք. قات kat.

Խաթար ՊԴ., կաթար Վ. «շարք, խումբ (մարդոց, կառքերու, անասուններու և.). série, groupe».=արաբ. قطار katar.

Խաթը ՊԴ., կաթին Վ. «թանձր. épais, dur, gélatineux». =թրք. قتى կամ قاتى katə.

Խաթըլանմիշ ըլլալ «թանձրանալ. devenir épais, dur». =թրք. قاتيلانمق katəlanmak.

*Խաթըլմիշ ըլլալ «հետ խառնուիլ, միանալ, կցուիլ, օձիքին փակչիլ. se joindre, être attaché». =թրք. قاتلمق katəlmak. օր. դուն ալ եկար, մեզի հետ խաթըլմիշ եղար.

Խաթըխ ՊԴ., «հացի հետ ուտելու որ և իցէ բան (օր. միս, պանիր և.). ce qu'on mange avec le pain. 2. որ և իցէ բան մը հացով ուտելու ժամանակ առատ չգործածել. économiser la chose qu'on mange avec le pain, en manger peu». օր. պաճիրդ խաթըխով կեր. Վանի բարբառով նոյն բառն առացած է կաթեղ ձևը և «խտտորախառն մածուն. aillade de lait caillé» նշանակութիւնը. իսկ Ն.–Նախիջևան կը գործածէ խաթըխ «մածուն. lait caillé». =թրք. قاتق katək՝ պօլսեցոց նշանակութեամբ.

Խաբրու պ., **կաբրու** վ. «*չորխ.* mulet, mule». = *Թրք.* قاطر katər.

Խաբրուճի պ., **կաբրուջի** վ. «*չորխպան.* muletier». = *Թրք.* قاطرجی katərjə.

Խաբխաբ ն., **դաբդաբ** դ., **կաբկաբ** վ. «*կրկին և կրկին.* doublement, plusieurs fois». = *Թրք.* قات قات katkat.

Խաբմէր «*ծաղիկներու ծալք, թերթ.* feuilles de fleurs». = *Թրք.* قمار katmer.

Խաբմէրլի «*բազմաթերթ (ծաղիկներու համար).* fleurs à plusieurs feuilles». = *Թրք.* قمارلی katmerli.

Խաբր պ., **խաբրու** ն., **խաբըր** վ. դ. «*յարգ, ակնածութիւն.* estime, égard, amour. 2. *որպիսութիւն կենաց.* état de santé, condition». *օր.* **խաբր հարցունել** «*որպիսութիւնը հարցնել.* demander la santé». **խաբեր համար** «*ի սէր, ի յարգանս.* par égard, pour l'amour de». = *արաբ.* خاطر xatər. *Ոճով կ'ըսուի* **խաբրը մնալ** «*դժգոհ լինել, վշտանալ.* se fâcher, se dépiter». **խաբրը նայիլ** «*աչառութիւն ընել.* faire acception de personnes». **խաբրը աւրել, կոտրել** «*բսածը չկատարել, դժգոհ կացուցանել.* fâcher, blesser, rendre mécontent». **խաբրը խօշ ընել** «*ուզածը կատարել, գոհ կացուցանել.* contenter, satisfaire». **խաբրը անցնիլ** «*աղդեցիկ ըլլալ, մեկուն քով յարգ կամ արժէք ունենալ.* être considéré, estimé».

Խաբրաճ պ., **խաբռաճ** ն., **կաբրաճ** վ. «*կուպր.* goudron». = *արաբ.* قطران katran.

Խալայ ն. «*անագ.* étain. 2. *անագապօծում:* étamage». = *Թրք.* قلای kalay. *Հին փոխառութեամբ կայ նաև կլայեկ.*

Խալայըխ պ., **խալայեղ** վ. «*աղախին.* servante». = *Թրք.* خلایق xalayek *Համանիշէն՝ որ աղաւաղուած է արաբ.* خليقه xalika «*արարած.* créature» *բառին* خلائق xalaik *յաքնակիէն.*

Խալայլամիշ ընել ն. «*անագել, կլայեկել.* étamer». = *Թրք.* قلايلامق kalaylamak.

Խալայլը «կլայեկուած, անագուած. étamé». =թրք. كلايلا kalaylə.

Խալայճի ն., կլայեկչի վ. «կլայեկող, անագագործ. étameur».=թրք. كلايجى kalayǰə.

Խալապալըխ ն., խալաբալաղ, կալաբալըղ վ. «ամբոխ, բազմութիւն. foule, multitude».=թրք. غلبلق ġalabalək.

Խալաս «պերան. poutre».=թրք. كلاس kalas.

Խալաճաթ պ., կալաճաթ վ. «նաւի նորոգութիւն և ձիւթով ծեփուելն. calfatage».=թրք. كلافات kalafat=իտալ. calafato.

Խալաճաթլամիւ ընել «նաւը ձիւթով ծեփել և նորոգել. calfater».=թրք. كلافاتلامق kalafatlamak.

Խալէ պ., ղալա Ղ., կալա վ. «բերդ, ամրոց. forteresse». փոխաբերութեամբ կը նշանակէ նաև «խաղի մէջ նշանակուած կէդրոն». = արաբ. قلعه kala. հին փոխառութեամբ կայ հայ. կլայ։

Խալէմ ն., կոլոմ վ., ղոլոմ Ղ. «մատիտ. crayon. 2. ձողիկ. tige. 3. մի քիչ, մի քանի տող. un peu, quelques lignes». օր. կուրծիցն խալէմները մաս մաս տնկուած են։ Մասիս խալէմները կը ցաւին։ Երկու խալէմ գիր գրել.= արաբ. قلم kalem.

†Խալէմբուաճ պ., ղըլըմբուաճ Ղ., կոլոմբուաճ վ. «գըրչահատ. canif».=պրս. قلمتراش kalemtəraš.

Խալէմքյար պ., կոլոմքյար վ. «փորագրիչ. graveur». =պրս. قلمكار kalemkyar. Ղարաբաղի բարբառով ղալէմքյար «տպածոյ, չիթ. calicot, toile peinte, indienne».

*Խալըն խաճալը «հաստագլուխ. bêta, nigaud, idiot». =թրք. كالين قافا kalən kafalə.

†Խալըսել պ., խալսել ն., խըլըսնել վ. «ազատել. délivrer, débarrasser, sauver. 2. վերջանալ, հատնիլ. s'épuiser, finir». երկրորդ նշանակութիւնը բոլորովին հնացած և անյայտացած է. = արաբ. خلاص xelas «ազատիլ. se délivrer, se débarrasser». նշանակութեան փոփոխութեան համար հմմտ. հայ. պրծնիլ նոյն երկու նշանակութիւններով։

Խալթ Վ., ղալթ Ղ. «անխելք գործ. action insensée». կը գործածուի հետևեալ ձևերով. կերած խալթը ցայէ. խալթ խառնել, խալթ ընել «անմիտ գործ մը գործել». = արաբ. խոճ xalt «խառնել, խառնուած. mêler, mixtion. 2. դատարկախօսութիւն, բարբանջ. bavardage, radotage, paroles veines», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև վերի իմաստը: Բայց Ղարաբաղցոց ձևը կուդայ արաբ. խոճ ġalat «թիւր, սխալ. erreur, faute, erroné» ձևէն:

†Խալթախ «դէշ, վատ (կանանց համար միայն). mauvaise femme».=Թրք. قالطاق kaltak «բոզ. putin», բայց հայերէնի մէջ այս իմաստը կորսնցուցած է և անորոշ միտք մը ունի:

Խալի Վ. Ղ. Ն. «գորգ. tapis».=պրս. خالی xali որ թուրքերէնի մէջ առած է قالە kalə ձևը:

Խալիճի «գորգ շինող կամ ծախող. tapissier».=Թրք. خالیجی xaləǰə կամ قالیجی kaləǰə.

Խալիպ Ն., ղալիբ Ղ., կալըբ Վ. «կաղապար (կօշկի, գլխարկի եւն.). forme de chapeau, de soulier etc. 2. սապոնի մեծ կտոր. pain de savon».=արաբ. قالب kaləb.

Խալիպլէմիճ ընել Ն., կալըբլամիճ ածել Վ. «կաղապարի տալ, կաղապարի մէջ դնել հարթել. mettre en forme, sur la forme».=Թրք. قالبلامق kaləblamak.

Խալիպլի Գ., կալըբլի Վ. «կաղապարուած, կաղապարով ձեւաւորուած, կոկուած. mis en forme». = Թրք. قالبلی kaləblə.

Խալխ Վ. Ղ., հալխ Ն. «ժողովուրդ, մարդիկ. peuple, population».=արաբ. خلق xalk.

Խալխա Գ., խալաղա, հալկա Վ. «օղակ. anneau». = արաբ. حلقه halka.

Խալխան Գ., կալխան Վ. «ասպար, վահան. bouclier». =Թրք. قالقان kalkan.

Խալխան կամ խալխան պալըխի «վահանաձուկ. turbot».=Թրք. قالقان بالغی kalkan balәġə.

Խալչա պ., կալչա վ. «բարձք, ազդր, ղխատ. hanche, cuisse».=թրք. چالڤ kalča=իտալ. calcio «աքացի. coup de pied».

Խալպ պ., ղոլբ ղ., կոլբ վ. «կեղծ. falsifié, faux. 2. ծոյլ, թուլամորթ. paresseux, lâche».=արաբ. قلب kalb «փոխել, փոփոխել. changer, convertir», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև վերի նշանակութիւնները։

Խալպա «կլլապտանի կարժ. écheveau de fil doré».=թրք. kalba.

Խալպազան պ., կոլբոզոնցյ վ. «դրամանենդ. faux monnayeur, faussaire», խալպազան ն. «հաստագլուխ. idiot, sot».=պրս. قلبزن kalbzen «դրամանենդ»։

*Խալպուր «մաղ. crible».=թրք. قالبور kalbur, որ աղաւաղեալ ձեւն է արաբ. غربال ġərbal բառին։

*Խալպուրլամիս ընել «մաղել. cribler».=թրք. قالبورلمق kalburlamak.

Խալտրրմ պ., կալդրրմ վ. «մայթ, սալայատակ. pavé, trottoire».=թրք. قالدیرم kaldərəm.

Խալտրրմճի պ., կալդրրմջի վ. «սալայատակ շինող. paveur».=թրք. قالدیرمجی kaldərəmǰə.

Խալփախ պ., կալփաղ վ. «տեսակ մը բրդոտ գլխարկ. espèce de coiffure, kalpak».=թրք. قالپاق կամ قلپاق kalpak.

Խալփախճի «խալփախ կոչուած գլխարկը շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de kalpaks».=թրք. قلپاقجی kalpakǰə.

Խալճա պ., կալճա, կալիճա վ. «ճարտարապետ. architecte. 2. աշկերտէն բարձր և վարպետէն ցած արհեստաւոր. sous-maître».=թրք. قلفه kalfa, աղաւաղուած արաբ. خليفه xalife «յաջորդ. successeur» բառէն։

Խախա պ., խօխա վ. «տխմար, անմիտ. idiot, sot».=թրք. xaxa. Ղարաբաղի բարբառով խօ՛խա կը նշանակէ «երեխայ, մանուկ. enfant, petit enfant», որ դարձեալ նոյն բառն է. նշանակութեան տարբերութեան համար հմմտ. Տիգրանակերտի բարբառով տխմար «երեխայ, մանուկ.

enfant, petit enfant», հայ. տխմար «անմիտ. idiot, sot» բառէն։

Խախալանմիլ ըլլալ «տխմարութիւններ ընել, չփոթիլ, շուարիլ. être idiot, se troubler, se perdre la tête. 2. տխմար ձևանալ. faire l'idiot».=թրք. xaxalanmak.

Խախամ «հրեայ ռաբունի. rabbin». = թրք. خاخام xaxam.

Խախամ պաշի «հրեայ ռաբունապետ. grand rabbin». =թրք. خاخام باشی xaxam bašə.

Խախվէ գ., խայճէ ն., կոյհվա, կոյճճա վ., ղոփա ղ. «սուրճ, խահուէ. café. 2. սրճարան. café, casino». = արաբ. قهوه kahve.

Խախվէճի գ., կոյհվաջի, կոյճճաջի վ. «սրճարանապետ. cafétier».=թրք. قهوه جی kahveji.

*Խամ վ. ղ. ն. «հհաս, խակ (պտուղ). non mûr, vert. 2. անվարժ, անընտել (մարդ). inexercé, indiscipliné, novice. 3. չքանուած, հում (երկաթ, շաքար եւլն.). cru, brut (matière)».=պրս. خام xam.

Խամա ն., կոմա վ., ղոմա ղ. «դաշոյն. poignard». =թրք. قمه kama.

Խամազ կամ խամազ խառղա «քսուս. rapporteur, délateur», խամզել «քսսել. rapporter, détracter, tripoter», խամզուքիւն «քսուքիւն. délation, trahison». = արաբ. غماز ġammaz. իսկ ղարաբաղի ղամմազ «անհասկացող, անմիտ. idiot» կուգայ թրք. قانمز kanmak «համոզուիլ, հասկնալ. se convaincre, se persuader» բայէն, իբր ասոր բացասական ներկայ ընդունելութիւնը (قانمز kanmaz) և հոս գործ չունի։

*Խամաճիլ ըլլալ ն. «աչքերը լոյսէն շլանալ, առաջներդ թթուէն առնել. s'éblouir, être agacé».=թրք. قماشمق kamašmak.

*Խամաճցրուիլ ըլնել «աչքերը շլացնել, առաջներդ առնել տալ. éblouir, agacer».=թրք. قماشدرمق kamašdərmak.

*Խամին «խորել, կամաց մը աննշմարելի կերպով գողնալ. dérober, voler».=թրք. xamin.

Խամիս Ն., ղամիս Ղ., կամիս Վ. «եղէգ. roseau, canne. 2. եղէգ գրիչ. plume».=թրք. قامش kaməš.

Խամուրուզ կամ խամուրուզ պայրամի «հրէական ամն բաղարջակերաց. la fête des Azymes».=թրք. خامورسز بيرامى xamursəz bayramə.

Խամչի Ն., ղամչի Ղ., կամճի Վ. «խարազան. fouet». =թրք. قامچى kamčə.

Խամչիլէմիս ընել Ն., կամճիլամիս անել Վ. «մտրակել, խարազանով ծեծել. fouetter». =թրք. قامچيلامق kamčələmak.

Խամպուռ Ն. «կուզ, սապատոզն. bossu, gobin».=թրք. قامبور kambur, قنبور կամ قنبر kanbur.

*Խամսըզ «անհոգ. nonchalant, sans souci».=թրք. غامسز ğamsəz «ցաւ, հոգ չունեցող».

Խամսի «անձրուկ ձուկը. anchois».=թրք. خمسى xamsi.

*Խայա Ն. «ժայռ, խութ, ապառաժ քար. roche». = թրք. قيا kaya.

†Խայա «ամորձիք. testicules, génitoires».=պրս خايه xaye.

Խայա կամ խայա պալըխի «տեսակ մը ձուկ. espèce de poisson».=թրք. قيا بالغى kaya balәğə.

*Խայա թուզի «հանքային աղ. sel gemme». = թրք. قيا طوزى kaya tuzə.

*Խայալըխ «ապառաժուտ, խուխք (ծովի մէջ). terrain pierreux, ecueil».=թրք. قيالق kayalək.

*Խայէթ Պ., կայթ Վ. «ասատիկ, խիստ. très». օր. խայէթ թէմիզ «խիստ մաքուր. très propre». = արաբ. غايت ğayet.

Խայէխ Պ., խայըխ Պ. Ն., կայեղ Վ. «նաւակ. barque». =թրք. قايق kayək.

Խայըխանա «նաւակներու հանդրուան. remises des barques».=թրք. قايقخانه kayəkxanə, աղաւ. թրք. kayəkhana.

Խայըխճի Ն., խայէխճի Պ., կայեխչի Վ. «նաւավար. batelier».=թրք. قيقجى kayəkǰə.

Խայրսըզ Ն., խէյրսըզ Ղ. «անպիտան, փուճ. inutile,

bon à rien, ingrat». *ար.* խայրսըզ գաւակ.=*թրք.* خيرسز xayərsəz.

Խայթաց Ն., **դայթաց** Դ., **կայթաց** Վ. «*առեակ մը հատու լար.* cordon, soutache, galon».=*թրք.* غيطان ġaytan.

Խայիլ Ն., **դայիլ** Դ., **կայիլ** Վ. «*հաւանիլ, համաձայնիլ.* consenti».=*արաբ.* ڪيل kayil.

Խայիս Դ. Վ. «*չարասիրտ, չարադործ.* méchant».=*արաբ.* خائن xayin.

Խայիս Ն., **դայիս** Դ., **կայիս** Վ. «*փոկ.* courroie».=*թրք.* قايش kayəš.

Խայիպ Ն., **կայիբ** Վ. «*կորսուած բան.* chose perdue, perte». **խայիպ ըլլալ** «*կորսուիլ.* se perdre, être perdu», **խայիպ ընել** «*կորսընցնել.* perdre».=*արաբ.* غائب ġayib.

Խայխի Գ. «*ծիրան.* abricot», **կոյսիր** Վ. «*ծիրանի չիր.* abricot séché».=*թրք.* قيسی kaysə. *աղաս. թրք.* kayəsə.

Խայմախ Ն., **դայմաղ** Դ., **կոյմաղ** Վ. «*սէր.* crème». «*ճամ կ'ըսուի խայմախի պէս, խայմախ կ'ըլմանի «շատ ողորկ, յիրկ է, (ծովը) հանդարտ է.* c'est bien lisse, poli, (la mer) est bien calme».=*թրք.* قيماق kaymak.

Խայմախամ Գ., **կոյմոկամ** Վ. «*փոխ-կառավարիչ, դիւղախոսմբի պէտ (ըստ օսմանեան վարչական դրութեան).* sous-gouverneur, lieutenant-colonel».=*արաբ.* قائممقام kaimmakam.

Խայմէ Գ., **կոյմո** Վ. «*թղթադրամ.* papier-monnaie».=*արաբ.* ڪمبه kaime.

Խայմիլ ըլլալ Գ., **թայմիլ ըլլալ** Ն. «*սահիլ.* se glisser».=*թրք.* قيمق kaymak.

*Խայնաթա «*աներ.* beau-père, le père de la femme».=ڪاينانا kaynata.

*Խայնաթմիլ ընել Ն., **կոյնոթմիլ** ածել Վ. «*եռացնել.* faire bouillir, faire cuir».=*թրք.* قينانمق kaynatmak.

*Խայնամիլ ըլլալ Ն., **կոյնոմիլ** Վ. «*եռալ (ջրի համար).* bouillir, cuir. 2. *զօդիլ, կցուիլ, միանալ (վէրքի կտրուած մասերուն).* se souder, se joindre. 3. *ղեռալ, ե-*

ռալ, շարժիլ, վխտալ (որդի, բազմութեան, անհանգստա ոտու համար և.ն.). fourmiller, grouiller». = *թրք.* قاينامق kaynamak.

Խայնար *կամ* խայնար խայնար պ., կայնար վ. «*տ-ռուն, խիստ տաք.* bouillant, très chaud». = *թրք.* قاينار kaynar.

*Խայս պ., կայիդ վ. «*արձանագրութիւն.* inscription». Խայս ընել «*արձանագրել.* inscrire». = *արաբ.* قيد kayd.

*Խայտ պ., դայդա ղ., կայդա վ. «*կարգ ու կանոն.* règle, loi. 2. *քաղաքավարութեան պահանջ.* règles de politesse. 3. *երգի եղանակ.* air d'une chanson». = *արաբ.* قاعده kaide.

Խայտլի պ., կայդալի վ. «*կարգն ու կանոնը, քաղաքավարական օրէնքները ճանչցող.* qui connaît les règles de la politesse. 2. *եղանակաւոր (երգի համար).* qui a une air (chanson)». = *թրք.* قاعدلی kaideli.

Խայտրախ պ. «*վեմ. քարով տեսակ մը խազ.* palet», խայտախ ղար ն. «*յեսանաքար.* pierre à aiguiser». = *թրք.* قايدراق kaydərak՝ *առաջին նշանակութեամբ.*

Խայտրմիշ ընել «*սահեցնել.* faire glisser». = *թրք.* قايدرمق kaydərmak.

Խայրէթ պ., խայրաթ ն., ղըյրութ ղ., կէյրութ վ. «*ռանդ, չահը, չանապրութիւն.* zèle, ardeur, effort». Խայրէթ ընել «*չանալ, լաւ աշխատիլ.* tâcher, bien travailler». = *արաբ.* غيرت ġayret.

Խայրէթլի պ., ղըյրութլու ղ., կէյրութլի վ. «*փութաչան.* zêlé, assidu, appliqué». = *թրք.* غيرتلی ġayretli.

Խայրէթսիզ պ., խայրաթսըզ ն., ղըյրութսըզ ղ., կէյրութսըզ վ. «*անփութաչան, ծոյլ.* paresseux». = *թրք.* غيرتسز ġayretsiz.

*Խայրի պ., կայրի վ. «*զատ, ուրիշ, բացի.* sauf, hors de. 2. *մի, այլ և.ս.* plus, pas plus, non plus». *օր.* Ինձմէ խայրի մարդ չկայ. Երկաւ ըրիր խայրի. Խայրի աս տեղ չգաս.

=արաբ. غير ġayr «ուրիշ. autre», որ թուրքերէնի մէջ առած է غيرى ġayri ձեւն ու վերի նշանակութիւնները։

*Խայրիսին (միշտ որոշեալ յօդով) «ուրիշը. un autre». օր. ինչմէ խայրիսին ոնս չեկաւ.=թրք. غيرىسى ġayrisi.

Խան ա. «արեւելեան, ասիական պանդոկ, իջևան. auberge, hôtel».=պրս. خان xan. մեր մէջ իբր աղոտա, կեղտոտ և հասարակաց տեղ մը համարուած է խանը, ուստի կ'ըսուի տուն խան դարձուցիր. Խաներու մէջ մեծցած մարդ է, ի՞նչ պիտի ըլլայ։

Խանապ պ., կոնմոնոպ ա. «գոհունակութիւն, բաւականութիւն. satisfaction». բանի մը խանապ ընել «գոհ ըլլալ, գոհանալ, բաւականանալ. être satisfait».=արաբ. قناعة kanaat.

Խանապա պ., կանապա ա. «ջրի հողէ աման, հողէ կուժ. cruche».=թրք. كناته kanata.

Խանաս պ., խանապ ն., կանադ ա. «թռչունի ևլն. թև. ail d'un oiseau etc. 2. պատուհանի կամ դրան փեղկ. volet de porte, de fenêtre».=թրք. كناد kanad.

Խանասլը ն. «թև կամ փեղկ ունեցող. qui a d'ail ou de volet».=թրք. كنادلو kanadlə.

Խանասսըզ ն. «թև կամ փեղկ չունեցող. qui n'a pas d'ail ou de volet».=թրք. كنادسز kanadsəz.

Խանարյա «դեղձանիկ թռչունը. canari».=թրք. كناريه kanarya=ֆրանս. canari.

Խանէ պ., խանա ա. «ծաղկի թերթ (մանաւանդ նըկարի մէջ). feuille de fleur (surtout dans les ornements)».=պրս. خانه xane «տուն, ընտանիք, բաժանում, խորշ ևլն. ևլն. maison, famille, subdivision, case etc.».

Խանէնտէր պ., խոնոնտո ղ. «լաւ երգիչ, նշանաւոր նուագածու, երաժշտագէտ. chanteur, musicien, compositeur».=պրս. خوانده xanende.

Խանթար ն., կանթար ա. «կենդինար. quintal».=արաբ. قنطار kantar.

Խանթարճի պ., կանթարջի ա. «կենդինարով կշռող

արհեստաւոր. homme payé qui pèse avec un quintal». = *թրք*. قنطارجی kantarǰə.

*Խանդալ «*դալար, ոլորք, պարոյր*. rouleau, entortillement». Խանդալ Խանդալ «*դալարուն, ոլորուն, պարուրեալ*. entortillé».=*թրք*. قنغل kangal.

Խանճա «*կեռ, աւիշ, ճանկ*. croc, crochet». = *թրք*. قنجه kanǰa=*իտալ*. gancio.

Խանճալամիս ընել «*կեռով, աւիշով բռնել, կարթել*. saisir avec un croc».=*թրք*. قنجه‌لامق kanǰalamak.

Խանճի ա. «*պանդոկապետ*. aubergiste, hôte». = *թրք*. خانجی xanǰə.

*Խանմիս ըլլալ պ., ղանմիս Ղ., կանմիս ա. «*համոզուիլ*. se persuader, être convaincu».=*թրք*. قنمق kanmak.

Խանչէր պ., խանչալ ա. Ղ. «*դաշոյն*. poignard».=*պրս*. خنجر xanǰer.

*Խանտրմիս ընել պ., կանդրմիս անել ա. «*համոզել*. convaincre, persuader».=*թրք*. قندرمق kandərmak.

Խանտիլ պ., կանդիլ ա. «*կանթեղ*. lampe. 2. (*կատաւիլ լեզուաով*) *շատ գինով, խիստ հարբած*. ivre, soûl, gris». = *արաբ*. قندیل kandil «*կանթեղ*».

Խաշաղի ն., ղա՛շըղէվ Ղ., կաշաղու ա. «*ձիու քերոց*. étrille».=*թրք*. قشاغی *կամ* قاشاغی kašağə.

Խաէր *կամ* խաէր փանիրի «*տեսակ մը ռումելիական պանիր*. espèce de fromage de Rouméli». = *թրք*. قاشر kašer, پینری قاشر kašer peyniri.

†Խաբնմիս ըլլալ «*քերուիլ, քոր գալ*. démanger, se gratter».=*թրք*. قاشنمق kašənmak.

Խաշլամա ա. Ղ. «*խաշած միս, մսի խաշու*. viande bouillie, du bouilli».=*թրք*. خاشلامه xašlama.

*Խաշլամիս ընել ա. «*խաշել*. faire bouillir dans l'eau». =*թրք*. خاشلامق xašlamak.

*Խաշլանմիս ըլլալ պ., խաշլամիս ա. «*խաշուիլ*. être bouilli».=*թրք*. قنلاشمق xašlanmak.

Խաշլըխ *տես* խարճլըղ։

Խաչխավալ *կամ* խաչխավալ փանիրի «*ռումելիա-կան տեսակ մը փափուկ պանիր*. espèce de fromage mou de Rouméli».=*Թրք.* كاشقاوال kaškaval.

†Խաւխէրութիւն «*խեղկատակութիւն, միմոսութիւն, խայտառակութիւն*. bouffonnerie, mimerie, farce, arlequinade». =*Թրք.* قشمر kašmer «*խեղկատակ*. bouffon, mime».

Խոչախ ած., ղաչաղ ած., կաչախ, կաչաղ ա. «*փախըստական*. fugitif. 2. *մաքսանենգ* (*ապրանք, մանաւանդ ծխախոտ*). contre-bande».=*Թրք.* قاچاق kačak.

Խաչախճի ած., կաչախչի ա. «*մաքսախոյս*. contre-bandier».=*Թրք.* قاچاقجی kačakǰə.

Խապ «*ակնոցի, ժամացոյցի, մատանիի պատեան-ուփ*. étui, gaîne».=*Թրք.* قاب kab «*աման*. 2. *պատեան*».

Խապա ած., կաբա ա. «*թանձր* (*իր*). épais. 2. *կոշտ, անտաշուեստ* (*դարձ, վաճառք*). brute, inculte. 3. *բիրտ, կոշտ, ռամիկ* (*մարդ*). grossier, rude, vulgaire. 4. *հաստ* (*ձայն*). basse (voix)». Ն.–*Նախիջևանի բարբառով* խապա՝ «*ձաղկած բուրդ*. laine cardée».=*Թրք.* قبا kaba.

Խապա՛թասլախ ած., կաբա՛թասլախ ա. «*վեր ի վերոյ, հարևանցի*. superficiel».=*Թրք.* قبا طاسلاق kaba taslak.

Խապալա ած. «*սահմանեալ դարձ. աշխատանքի ժամանակ դրուած նշան՝ մինչև ուր պէտք է հասնիլ*. tâche», ղաբալա ած. «*կալուածագիր*. titre de propriété». =*Թրք.* قبالا kabala.

Խապախ Ն. «*դդում*. courge. 2. *բթամիտ*. idiot, sot. 3. *տհաս* (*ձմերուկի համար*). melon vert». =*Թրք.* قباق kabak.

Խապախճի «*դդում ծախող*. marchand de courge». =*Թրք.* قباقجی kabakǰə.

*Խապահաթ Ն., կաբահաթ ա. «*յանցանք*. délit, faute». =*արաբ.* قباحت kabahat.

*Խապահաթլը Ն., կաբահաթլի ա. «*յանցաւոր*. coupable».=*Թրք.* قباحتلی kabahatlə.

Խապառա «տեսակ մը դնոտաձև զարդ». clou d'ornement, bosset».=Թրք. قبارە kabara.

Խապառալը «խապառա-ներով զարդարուած». orné de bossets».=Թրք. لى قبارە kabaralə.

Խապարթմա «տեսիլապատկերութեան մէջ ուռած և բարձր մասերը. բարձրաքանդակ. haut-relief».=Թրք. مە قبارتمە kabartma.

*Խապարթմիլ ընել ՞., կաբարթմիլ անել Վ. «ուռեցնել (նիւթապէս). bouffer, gonfler. 2. հպարտացնել (բարոյապէս ուռեցնել). enfler, enorgueiller».=Թրք. مق قبارتمق kabartmak.

*Խապառմիլ ըլլալ Ն., կաբառմիլ Վ. «ուռիլ. se gonfler. 2. հպարտանալ. se gonfler d'orgueil». = Թրք. مق قبارمق kabarmak.

Խապատայի «հսկայ, դիւցազն, հսկայ. géant, robuste, très fort».=Թրք. دایى قبا kaba dayə.

Խապար ՞., խապէր Ն., խաբար Ղ., խաբմր Վ. «լուր, տեղեկութիւն. avis, nouvelle, information».=արաբ. خبر xaber.

Խապարճըխ «տեսակ մը պալար. espèce d'ampoule, abcès».=Թրք. جق قبارjək.

Խապարճի ՞., խապէրճի Ն., խաբմրջի Վ. «թուլբեր, անգաղտնապահ. rediseur, qui n'est guère secret». = Թրք. جى خبرjی xaberji.

Խապըզ Ն., ղաբզ Ղ., կաբզ Վ. «փորի պնդութիւն. constipation».=արաբ. ضبق kabz.

†Խապիլ «կարելիութիւն. possibilité». այսպէս՝ խապիլ է ՞., կաբիլ ի Վ. «կարելի է. c'est possible». խապիլը կա՛յ «կարելիութիւն կայ. est-ce qu'il est possible?» = արաբ. ىلق kabil.

*Խապուլ ընել ՞., ղաբուլ Ղ., կաբիւլ Վ. «ընդունիլ, հաճիլ ընդունիլ. acquiescer, accepter, daigner. 2. յանձն առնել, ստանձնել. accepter, assumer». խապուլ ըլլալ ՞., խապուլ ըլալ Ն. «համաձայնիլ, հաւանիլ. consentir, être d'accord».=արաբ. لوبق kabul.

Խապուխ պ., ղաբուղ ղ.. «կեղև. écorce».=թրք. قبوق կամ قبوغ kabuk.

Խապուխլու «կեղև ունեցող, կճեպաւոր. cossu, qui a une écorce».=թրք. قبوقلی kabuklə.

Խապուռղա ն., կաբուռկա վ.., ղաբուռղա ղ.. «կող. côte». Ղարաբաղի բարբառով բառս կը նշանակէ նաև «սան ծածքի գերաններու ամբողջութիւնը՝ որու վրայ տախտակները կը դամեն».=թրք. غبورغه կամ قبورغه kaburğa.

Խառա պ., կարա վ.. «ցամաք երկիր. terre ferme, continent».=թրք. قره kara.

*Խառախաշ պ., կարակաշ վ.. «մրայօն, սևայօն. qui a les sourcils noirs».=թրք. قره قاش karakaš.

Խառախաւա՝ նախատական անունչան բառ, որ անուանը մեղսուած անձի մը կամ բանի մը տեղ կը դրուի. օր. տաճի՛կ է, ճոռո՛մ է, ի՛նչ խառախաւա է։

Խառախուս ն., ղրուղո՛ւս ղ. «արծիւ. aigle».=թրք. قره قوش karakuš.

Խառախօցիօլօզ պ., խօցիօլօզ ն. «առասպելական հրէշ. monstre fabuleuse. 2. շատ տգեղ. très laid».=թրք. قره قونجولوس karakonǰolos (kara «սև. noir»).

Խառաման «Փարաման դառառին յատուկ մեծ դմակով տեսակ մը ընտիր ոչխար. espèce de mouton à grosse queue».=թրք. قره مان karaman «Կիլիկիա, Փարաման. Cilicie. 2. Փարամանի ոչխար. mouton à grosse queue».

Խառանճիլ պ., խառաճիլ ն., կանաճիլ վ. «մեխակ, շահդբրամ. giroflée».=թրք. قرانفیل karanfil, قرنفیل karenfil.

Խառավանա պ., կառավանա վ. «ունկերով, լայն, տափակ և հարթ, մեռտաղեայ աման մը. gamelle».=թրք. قراوانه karavana.

*Խառըն «խեղ, անսանձ, չար (ձիու համար միայն). rétif, indocile».=արաբ. حرون harun.

Խառընճա «մրջիւն. fourmi».=թրք. قارنجه karənǰa.

Խառըս ն. «թիզ. empan».=թրք. قاریش կամ قارش karəš.

*խառըբլխ ն., ղառըբրղ ղ., կառըբրղ վ. «խառն, խառնակ. mêlé, embrouillé, confus».=թրք. قاریشق karəšək.

*խառըլամիլ ընել ն. «թիղով չափել. mesurer par empans».=թրք. قاریشلامق karəšlamak.

*խառըմիլ ըլլալ ն. «խառնակիլ. se mêler, se brouiller. 2. միջամտել. intervenir».=թրք. قاریشمق karəšmak.

*խառըպուռուռ ղ., խառըխըռըռ ն. «խառնափընդոր. pêle-mêle, embrouillé».=թրք. قاریش بوریش karəš buruš.

խառըսրկել ն. «խառնակել. brouiller».=թրք. قاریشدرمق karəšdərmak հոմանիշ ձևէն հայտնի ածանցումով.

*խառըտրրճի ղ., կառըղրրչի վ. «բանսարկու, խօսք խառնող. tripotier, intrigant. 2. խառնելով խառնշտկելով չորս դին բան վնտռտղ. fureteur».=թրք. قاریشدیریجی karəšdərəjə.

*խառըտրմիլ ընել «խառնել, խառնակել. mêler, brouiller».=թրք. قاریشدرمق karəšdərmak.

խառ ղ., կառ վ. «ուշ քաղուած և ուտելու ժամանակին անցած (լուբիա, բակլայ եւն.). (légume) dure à manger. 2. տարիքոտ անասունի կարծր (միս). (viande) dure d'un vieil animal. 3. անվայել, կոշտ (խօսք, դործ, վարմունք). (conduite) inconvenante, vilaine, grossière».=թրք. قارت kart.

խառթա վ. «աշխարհացոյց քարտէս. carte de géographie. 2. յատակագիծ. plan, levé».=արաբ. خريطه xarita.

խառթալ կամ խառթալ խուճի «արծիւ. aigle».=թրք. قرتال kartal.

խառթօփի «ձիւնագունտ. boule de neige».=թրք. قار طوپی kar topə.

խառդա ն. «ագռաւ. corbeau».=թրք. غرقا karga.

խա՛ռմախառըբ ն., կա՛ռմակառիբ վ. «խառնիխուռն. pêle-mêle».=թրք. قاریشقارمه karmakarəš.

խա՛ռնախսի ղ., կա՛ռնակսի, կա՛ռնակուսի վ. «ձայնդ կարլ, ձայնդ մարի». անէծքի ձև ի ձայնի համար. օր. ի՛ըսուի. խա՛ռնախսի, ձայնդ կտրէ կամ խառնախսի՛ մը

ձայնիդ.=թրք. karnaksə. Այս բառը չունի Աբիկեան, Վենիամինի Աշխ.–Դրաբ. բառարանը Ա. տպագրութեան մէջ կը դնէ. «խառնաղոսի. ճնճղի ցաւ է.=տռնախտութիւն» Նոյնը Բ. տիպ քիչ մ՚աւելի ուղղելով «խառնաղոսի կամ խարճարոսի. (թրք.) գառնամսը. (դրբ.) խիթք որովայնի, խոստուկ». Եթէ ուղիղ է այս նշանակութիւնը, թուրքերէն բառը կրնայ ծագած ըլլալ قارن آغریسی karn aġrəsə «փորի ցաւ, խիթք. coliques» ձևէն.

Խաս Վ. Ն. Ղ.. «զուտ (արծաթ, ոսկի եւն.). pure (or, argent, etc.). 2. այնիւ՝ պնխաուն տեսակ (մետաքս, ներկ, ղեռօտ եւն.). véritable, de bonne qualité».=արաբ. خاص xass.

Խասա Պ., խաս Ղ.. «տեսակ մը կտաւ. madapolan».=թրք. خاصه xasa.

Խասապ Ն., ղասաբ Ղ., կասաբ Վ. «մսավաճառ, մորթագործ. boucher».=արաբ. قصاب kassab.

†Խասապա Պ., կասաբա Վ. «աւան, գիւղաքաղաք. bourg, village».=արաբ. قصبه kasaba.

†Խասապխանա Պ., ղասաբխանա Ղ., կասաբխանա Վ. «մսավաճառի մեծ խանութ. boucherie». այժմ պարզապէս կը գործածուի խասապի խանութ.=պրս. قصابخانه kassabxane.

*Խասավէթ Պ. կամ խասէվէթ Պ. Ն., կոսոփոթ Վ. «հոգ, վիշտ, մտատանջութիւն. souci, peine, chagrin, angoisse».=արաբ. قساوت kasavet.

*Խասըն «աճուկ, ցայլք. aine».=թրք. قاصق կամ قاصيق kasək.

Խասըմ «աշունէն մինչև գարուն եղած ժամանակը. l'automne et l'hiver».=արաբ. قسم kasəm.

Խասխաթի ըլլալ Ն. «նստիլ (անարդական լեզուով). s'asseoir (terme de mépris)».=կը թուի թրք. قاتə katə «թանձր. épais» բառին قاتə قاص kas katə «բոլորովին թանձր. très épais, tout épais» գերադրականէն, իբր «չշարժուելու պայմանով նստիլ, արձանանալ, գետնին կպչիլ, թանձրացած

մեռալ» նշանակութեամբ. Այս բառը չգտնուիր Աբիկեանի բառարանին մէջ։

Խասմիշ ընել «*հանդրիճել. trousser, retrousser*». = *Թրք.* قصمق kasmak.

Խա՛սպասացնէիս «*բռնի պահանջելով, անպատճառ, անհրաժեշտաբար. par force, forcément*». *օր.* ասս բանը խա՛սպասացնէիս կ'ուզեմ. = *Թրք.* kasbaannek. *չունի Ա. Բիւիւեան։*

Խամ Ն., դամ Դ., կամ Վ. «*աքեթ. amadou*». = *Թրք.* قاو kav. *Ոճով կ'ըսուի* խամ կ'ըլմացի «*աքեթի նման է, շատ փխրուն է. c'est bien friable*».

Խամ Վ. Դ. «*վերպատին վրայի աղուամազը, թաւշաթիւնը. poil fin, duvet*».=*պրս.* خاو xav.

Խամալ Ն., կամալ Վ., դամալ Դ. «*հովուական սրինգ. flûte*», *բայց նաև* դամալ Դ. «*փողահար. corneur*». = *Թրք.* قوال kaval.

Խամալ-ֆիք Պ., կամալ-ֆիք Վ. «*շատ մեծ և ոգեղ քիթ ունեցող. qui a le nez gros et vilain*», խամալ-ֆիք Ն. «*հարբուխէ բռնուած քիթ. nez enrhumé*». = *կը ծագի նախորդէն։*

Խամախ «*վաղամախ, բարտի. peuplier*». = *Թրք.* قاق kavak.

Խամաճօզ Պ., կամաճօզ Վ. «*ապակեայ կամ հողէ դլանաձև միջակ մեծութեամբ աման. pot de terre ou en verre*».=*Թրք.* قوانوز kavanoz.

Խամի Պ., կամի Վ. «*ամուր, ղօրեղ, ուժեղ. fort, robuste, solide*».=*արաբ.* قوی kavi.

†Խամլ Պ., կամլ Վ. «*դաշինք, դաշնադրութիւն, պայման. convention*». Խամլոյ գալ Ն. «*դրաղ գալ. parier*». = *արաբ.* قول kavl.

Խամլու «*երեսսրբիչ, ձեռնվակ. serviette, touaille*».=*Թրք.* خاولو xavlu.

Խամյար Վ., խայմար Ն. «*ձկնկիթ. caviar*». = *Թրք.* خاویار xavyar.

Խավուխ «տեսակ մը արևելեան հաստ գլխարկ. espèce de bonnet». խավուխիս հասկցուր «պարապ խօսք մտիկ չեմ ըներ».=թրք. قاوك kavuk.

Խավուխլու «գլուխը խավուխ դրած. coiffé de cavouc».=թրք. قاوقلو kavuklə.

Խավուն գ. «սեխ. melon», ն. «տխմար. idiot».=թրք. قاون kavun «սեխ. melon». Նոր-Նախիջևանցոց տուած նըշանակութիւնը փոխաբերական է։

Խավուրմա ն., ղավըրմա Ղ., կավուրմա վ. «տոճորակ, տհալ (Ղ). խորոված և իւղի մէջ պահուած միս. viande torréfié».=թրք. قاورمه kavurma.

Խավուրմիս ընել ն., կավուրմիս անել վ. «բոհրել, խորովել. fricasser, torréfier».=թրք. قاورمق kavurmak.

Խավռա «մեծ խառնաշփոթութիւն, խառնակութիւն, խառնափնդորութիւն. confusion, désordre». =թրք. خاورا xavra «հրէական ժողովարան, Սինակոկ. synagogue».

*Խավռամիս ընել «խանձել, այրել. fricasser, torréfier». =թրք. قاورامق kavramak.

*Խավռուլմիս ըլլալ գ., խավռումիս ըլալ ն. «խանձըիլ, այրուիլ. être fricassé, brûlé».=թրք. قاورلمق kavrulmak.

Խատայիճ գ., կադայիճ վ. «թել թել խմորեղէն մը. espèce de pâtisserie en forme de fils». =թրք. قطايف katayəf, որ կուգայ արաբ. قطيف katife «թաւիշ. velours» բառին յոգնակի قطائف kataif ձևէն։

Խատայիճճի «խատայիճ չինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de cataïf».=թրք. قطايفجى katayəfjə.

Խատէխ գ., կոդոխ վ. «բաժակ, գաւաթ. verre, coupe».=արաբ. حدة kadeh.

Խատէմ գ., «բարի ոտք (ըստ նախապաշարմանց). bon augure», կոդոմ վ. «ուժ, կարողութիւն. force, puissance». =արաբ. قدم kadem.

Խատէմլի «բարի ոտք ունեցող, բարի բերող (ըստ նախապաշարմանց). de bon augure».=թրք. قدملى kademli.

Խատէմսիզ գ., կոդոմսըզ վ. «բարի ոտք չունեցող,

չար բնորոշ (ըստ նախապաշարմանց). de mauvais augure». =*թրք*. جسمد kademsiz.

Խատէր *«նախասահմանութիւն, ճակատագիր»*. prédestinée, chance».=*արաբ*. قدر kader.

Խատըյօրաճ *«բանի մը մասին շատ տեղեկութիւններ հարցնող և մանրամասն քննող (ձանձրալի լինելու չափ)*. éplucheur ennuyeux».=*թրք*. قاضی یوران kadə yoran, *որ բուն կը նշանակէ «դատաւոր յոգնեցնող*. qui fatigue le juge».

Խատի ¶., կադի Վ. *«դատաւոր*. juge».=*արաբ*. قاضی kadə.

Խատիճէ ¶., խատիճա Ն., կոդիճո, կոդիւճո Վ.. *«թաւիշ*. velours».=*արաբ*. قطیفه katife.

Խատիճէ չիչէյի ¶., կոդիւճո Վ. *«թաւշածաղիկ, թաւրնջակ*. passe-velours».=*թրք*. قطیفه چیچکی katife čičeyi.

Խատր ¶., դադր Դ., կադր Վ. *«յարդ, արժէք (բարոյական տեսակէտով)*. valeur, estime». *օր*. ßեղը մßաս ßէ, իմին խատրս կ'իմաßաս.=*արաբ*. قدر kadr.

Խարախայիճ *«բոլորովին սև*. tout noir». =*թրք*. قره چایش kara kayəš, *որուն բուն նշանակութիւնն է «սև կաշի*. cuir noir».

Խարախօլ ¶., խարավուլ Ն., դարավուլ, դարաղուլ Դ., կարակօլ Վ.. *«պահակ դինուոր*. sentinelle». =*թրք*. قراول karavul, قراغول *կամ* قره غول karaġol.

Խարակէօզ ¶. *«թուրքական խամաճիկով ներկայացում*. représentation turque avec des poupées. 2. *այս ներկայացման մէջ միմոս անձի մը անունն է*. bouffon. 3. *սևաչեայ*. aux yeux noirs», դարագյէօզ Դ.. *«սևաչեայ*. aux yeux noirs», կարագյէօզ Վ.. *«սևաչեայ*. aux yeux noirs. 2. *թռչուն մը*. espèce d'oiseau».=*թրք*. قره گوز karagöz, *որ բուն կը նշանակէ «սևաչեայ*. aux yeux noirs», *բայց ունի նաև այլաբանական միւս նշանակութիւնները։*

Խարայէլ *«հիւսիսային ցուրտ քամի*. vent du Nord». =*թրք*. قره یل kara yel, *որ բուն կը նշանակէ «սև քամի*. vent noir».

Խարապ պ., խա՛րաբ ղ., խոռոբ վ. «աւեր. ruiné». խարապ ընել «աւերել. ruiner».=արաբ. خراب xarab.

Խարապաբնակ «հողամասղ թռչունը. plongeon».=թրք. قارابۇق karabatak.

Խարապինա պ., ղարաբինա ղ., կարաբինա վ. «ատրճանակ հրացան. carabine».=թրք. قرابينه karabina=իտալ. carabina.

Խարասէվտա պ., կարաւսվդռ վ. «սևամաղձութիւն. mélancolie. 2. սիրոյ հիւանդ. malade d'amour». =թրք. قره سودا kara sevda «նոյն նշ. même sign.», կազմուած թրք. قره kara «սև. noir» և արաբ. سودا sevda «սև. noir. 2. սև մաղձ. atrabile. 3. սէր. amour» բառերէն։

Խարար պ., ղարար ղ., կոռոր վ. «հանգիստ, դադար. repos. 2. որոշում. décision. 3. վիճակ. état, condition». օր. խարար չունի «դադար, հանգիստ չունի. il n'a pas de repos». խարար տալ «որոշել. décider». մէկ խարարի վրայ «միևնոյն վիճակին մէջ. dans le même état». մէկ խարար «շարունակ. continuellement».=արաբ. قرار karar.

*Խարար ղ. «քուրձ. sac, gros sac». =թրք. خرار xarar՝ որ աղաւաղեալ ձևն է արաբ. غرار ġarar հոմանիշին։

*Խարարբը պ., կարալթի վ., խարալթի ն. «խաւար, մթութիւն, մշուշ. obscurité, brouillard, brume», ղարալթու, ղրղրլթու ղ. «խաւարին մէջէն անորոշ կերպով նշմարուող բան մը. chose indécise apperçue dans l'obscurité». =թրք. قارتی karartə «մթութիւն»։

*Խարարմիլ ըլլալ «մթնալ, թխանալ, սևանալ. s'obscurcir». օր. երկինքը, աչխեռս խարարմիլ կ'ըլլան կոր. =թրք. قارمق kararmak.

Խարէզ ն., ղարազ ղ. «վրէժ, ոխ, քէն. rancune, vengeance».=արաբ. غرض ġaraz.

Խարէր ն., խայէր ն., կոռոր վ. «հարկաւոր և խնայողական չափ, բանի մը ճիշտ յարմար ասոիճանը. économie, mesure convenable». օր. ջո՛ւրն ալ խարէրով պիտի խմենք։ Խարէրէն էվէլ ուտելը աղէկ չէ։ Երկու գաւաթ

գինին խարէր է.=արաբ. قرار karar «որոշում, հանգիստ, հաստատուԹիւն. décision, repos, stabilité», որ Թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակուԹիւնը: Վերի խարար բառին հետ նոյն է:

Խարէրսիզ ած., խարէրսըզ, խայէրսըզ ն., կարարսըզ վ.. «առանց խնայողուԹեան, չափի և յարմար աստիճանի. sans économie, sans mesure convenable». օր. խարէրսիզ ուտել. խարէրսիզ մարդ է.=Թրք. زرارسز kararsəz.

Խարիպ ած., ղա՛րիբ ղ., կարիբ վ. «պանդուխտ. étranger, émigré», խարիպ ն. «աղքատ. pauvre».=արաբ. غريب ġarib.

Խարճ ն., խարջ ղ., խառջ վ. «ծախք. dépense, frais. 2. նախնական նիւԹ, որմէ բան մը կը պատրաստուի. matière première. 3. չաղախ, ծեփ. mortier. 4. մէկու մը կարեհալ ընելիք բանը. quelque chose à la portée de quelqu'un». օր. ան ֆուկին խարճդ չէ «դուն չես կարող ընել».=արաբ. خرج xarj.

Խարճել ն., խա՛րջիլ ղ., խուջել վ. «ծախսել. dépenser».=Թրք. خرجامق xarjamak հոմանիշէն՝ հայածէւ բայով:

Խարճլըխ կամ խաւլըխ ած., ճաւլըխ կամ խաւլըխ ն., խա՛րլըղ, խա՛ւլըղ ղ., խաւլըղ, խարւլըղ, խառջլըղ վ. «մանր ծախքերու համար դրպանի դրամ. argent nécessaire pour des menues dépenses».=Թրք. خرجلق xarjlək.

Խարըլըխ «փոխարէն. en échange de, en retour. 2. փոխարինուԹիւն. compensation. 3. խօսքի մը դէմ պատասխան. réplique».=Թրք. قارشولق karšulək.

*Խափաթմիս ընել ն., կափաթմիս ածել վ. «գոցել, փակել, ամանի մը խուփը դնել. fermer, mettre le couvercle».=Թրք. قاپاتمق kapatmak.

Խափախ ն., ղափաղ ղ., կափաղ վ. «փափարիչ, խուփ. couvercle».=Թրք. قاپاق kapak.

Խափախը ած., ղափաղլու ղ., կափաղլի վ. «կափարիչ ունեցող. qui a un couvercle. 2. տեսակ մը հրացան. espèce de fusil».=Թրք. قاپاقلی kapaklə.

Խափամա «տեսակ մը կերակուր (մսով եփուած տեսակ տեսակ կանաչիներ. ինչպէս՝ ազադքեղ, կոտեմ, կաշայ սոխ եւն.). espèce de mets».=թրք. قاپاما kapama.

Խափան պ., խափխան ն. «ահկնատ (մուկ եւն. բռնելու ծուղակ). souricière, ratière, trappe».=թրք. قپان kapan.

*Խափանըխ «դժդ, մթին (սենեակ, երկինք, օդ). fermé, obscur, sombre».=թրք. قپانق kapanək..

Խափանճա «ահկնատ. trappe, trébuchet». =թրք. قپانجه kapanja.

Խափանմիլ ըլլալ «բանի մը վրայ հակիլ, ծռիլ բոլորովին. se courber, se pencher». օր. վրաս խափանմիլ մ'ը'ղար.=թրք. قپانمق kapanmak.

*Խափըլ խափըճի գալ «իրարու ձեռքէ խլել. s'arracher».=թրք. كلمك قاپشه قاپش kapəš kapəša gelmek.

*Խափըմիլ ըլլել «ձեռքէն խլել. arracher, enlever, ravir».=թրք. قپشمق kapəšmak.

*Խափըցըրմիլ ըլլել «մէկուն ձեռքէն խլել տալ. faire arracher. 2. «թողուլ որ իր ձեռքէն խլեն. laisser arracher».=թրք. قپشدرمق kapəšdərmak.

Խափլամա «դրուագ, զարդեր. ornements, placage». =թրք. قپلاما kaplama.

Խափլամիլ ըլլել պ., կափլըմիլ ալլել վ.. «ծածկել, պատել, շրջապատել, դրուագել. couvrir, envelopper, entourer, plaquer».=թրք. قپلامق kaplamak.

Խափլայել ն. «ծածկել, պատել. couvrir, envelopper». օր. կուրծս խափլայեր է «սաստիկ հազ ունիմ: je tousse toujours». Եօրղանը խափլայել «վերմակին երեսը անցընել և կարել. passer l'enveloppe d'une couverture de lit».=նախորդ բառէն հայտնի ածանցմամբ:

Խափլան պ., կափլան վ.. «ինձ (անասունը). tigre», դափլան դ. «տեսակ մը շուն. espèce de chien», առլաւխափլան ն. «առիւծ. lion».=թրք. قپلان kaplan «ինձ»:

*Խափմիլ ըլլել «խլել. arracher».=թրք قپمق kapmak.

Խափուճի «դռնապան. portier, concierge». = *թրք.* قپوجی kapuǰə.

Խափուսխա պ., կափուսկա վ. «մսով և կաղամբով շինուած կերակուր մը. viande aux choux». = *թրք.* قاپوسقه kapuska.

Խափիտան «նաւապետ. capitain». = *թրք.* قپودان kapudan = *իտալ.* capitano.

Խափիտրմիշ ընել «խլել տալ. faire arracher. 2. թողուլ որ խլեն. laisser arracher». = *թրք.* قمرتپاق kapdərmak.

Խաճա ն., կաճա վ.. «գլուխ, գանկ. tête, crâne». = *արաբ.* قفا kafa «ծոծրակ. occiput», որ խնդրելիքնիս մէջ առած է այս նշանակութիւնը.

Խաճատար պ., կաճադար վ.. «համախոհ. adhérent. 2. մտերիմ. ami intime». = *պրս.* قفادار kafadar.

Խաճաճ պ., կաճաճ վ.. «կօշկավաճառ. marchand de souliers etc.». = *արաբ.* خفاف xaffaf.

Խաճէս ն., կոճոս վ.., ղոփոզ պ.. «թռչունի վանդակ. cage. 2. պատուհանի վանդակ. jalousie, grillage. 3. վանդակաձեւ հիւսուածք (ածխ.). en forme de grille». = *արաբ.* قفص kafes.

Խաճէսճի «վանդակ շինող կամ ծախող. fabricant ou marchand de cage». = *թրք.* قفسجی kafesǰi.

Խաճիլ «յանդիմաս, մտաղրազ, յանկարծակի. soudain, subitement, inopinément». = *արաբ.* غافل ġafil.

Խաճիյէ պ., խոճիյո վ.. «ծպտեալ ոստիկան. agent de la police secrète. 2. լրտես. mouchard, espion». = *արաբ.* خفیه xafiyye.

†Խէլ մը «շատ մը, խումբ մը. une foule de, quantité de». = *արաբ.* خیلی xayli «շատ. beaucoup». *թրք.* بر خیلی bir xayli «շատ մը. beaucoup de».

Խէր վ.. պ.. «բարիք, բարութիւն. bonté, bienfaisance». խէր է «վաս է, գործը բարի, յաջող է. ça va bien, l'affaire va bien». Կսոր մը հաց տուր, խէր է. Քեզմէ ի՛նչ խէր տեսայ որ. Բարով-խէրով չգայիր. = *արաբ.* خیر xayr.

Խըզ «ուժգնութիւն. vigueur. 2. արագութիւն. vitesse. 3. սիգանք (ինքզինքը ցոյց տալու համար). étalage, airs, faste». Խըզով «ուժգնութեամբ, արագ. vite, fort, fortement». Խը՛զդ որի՛ է «իմ դիմաց պիտի պարծենաս. tu te vantes devant moi!»=թրք. خيز xəz.

Խըզախ «սահնակ. traîneau».=թրք. قزاق kəzak.

Խըզամուխ ն. «վարդախտ. rougeole». =թրք. قزاموق kəzamuk.

Խըզարթմա պ., կըզարթմա վ.. «խղով կարմրցուցած միս. rôti».=թրք. قزارتمه kəzartma. Հայերը կառակով բառս առուգաբանելով قز آرتمه kəz, artma, իբր հայերէն շինած են աղջիկ-մ՛առելցար.

*Խըզարթիլ ընել պ., կըզարթիլ ընել վ.. «միսը խղի մէջ կարմրցնել, խորովել. rôtir, frire».=թրք. قزارتمق kəzartmak.

*Խըզարմիլ ըլլալ «կարմրիլ, խորովուիլ (մսի համար). être rôti, se rôtir. 2. կարմրիլ (որ և իսկ բանի). devenir rouge. 3. շառագունիլ (ամօթէն). rougir de honte».=թրք. قزارمق kəzarmak. Ասլանբէգի բարբառը ասկէ շինած է ղըզարիլ «արեւէն մրկիլ, այրիլ. être brûlé du soleil», հայ. ածանցմամբ.

Խըզըլ պ., կըզըլ վ.. «շառագոյն կարմիր. tout rouge, cramoisi. 2. կարմրախտ. scarlatine». =թրք. قزل kəzəl, որ ունի նոյն կրկին նշանակութիւնները.

Խըզըլճըխ «չուան, հոյն. cornouille». = թրք. قزلجق kəzəljək.

Խըզըլճըմ կամ խըվըլճըմ «կրակի փոքր կայծ. étincelle (de feu). 2. հրդեհին մէջէն արձակուած հրաւառ դաժեր, բարբոքուած տախտակի կտորներ ևլն. étincelle (d'une incendie)». Սոյն բառը առաջին նշանակութեամբ հայերէնէն աւելի քիչ դարձածական է, բայց երկրորդ նշանակութիւնը հայերէն համանիշ չունի.=թրք. قغلجم kəğəljəm, ազաւ. թրք. kəvəljəm. հայ. խըզըլճըմ ձևին մէջ զ յառաջ եկած է ժողովրդական առուգաբանութեամբ՝ նախորդ

խըզըլ «շառագոյն կարմիր. cramoisi» բառին հոմանիշ թևամբ։

խըզը «արագ. vite, vivement. 2. ուժգին. fort, fortement. 3. իր զարդասիրքը, պերճութիւնը ևլն. ցոյց տալով. en étalant un luxe». օր. ֆովէս խըզըը մը աճցաւ։ փէֆ խըզըը տալայ է.=թրք. خیزلی xəzlə.

խըզըը ն., կըզկիճ վ.. «ջեռնալ (անարգաբար աղջկանց համար դժնծածուած և դէշ մտքով). qui est en chaleur». =թրք. قزغین kəzgən կամ قیزغین kəzgən, որ կը ծագի kəzmak «կարմրիլ ևլն.» բայէն։

խըզմէք ն., խըզմօք վ. «առանին ծառայութիւն (աւլել, մաքրել, կերակուրները եփել ևլն.). ménage, service».=արաբ. خدمت xədmet.

*խըզմէքճի գ., խըզմօքչի վ. «սպասաւոր, ծառայ. serviteur, valet».=թրք. خدمتجی xədmetji.

*խըզմէքբէյար ն. «սպասաւոր, ծառայ. serviteur, valet». =պրս. خدمتکار xədmetkyar.

*խըզմիճ ըլլալ ն., դիզմիճ ընել ղ., կըզմիճ վ. «կարմրիլ ամչէն (երկաթ, կաթսայ ևլն.). rougir de la chaleur, s'échauffer. 2. բարկանալ, ցասնուլ. se fâcher, s'irriter. 3. ջեռնուլ (անասուններուն և անարդաբար՝ աղջիկներուս համար). être en chaleur».=թրք. قزمق կամ قیزمق kəzmak, նոյն նշ.։

*խըզտըրմիճ ընել ն. «կարմրցնել (երկաթ ևլն.). faire rougir. 2. բարկացնել, գրգռել. mettre en colère, exciter». =թրք. قزدرمق կամ قیزدرمق kəzdərmak.

խըր ն. «հազուագիւտ. rare».=թրք. ئیت kət.

խըրըխ «խծուծ. étoupe».=թրք. قتیق kətək.

խըթըրխ ն., կըթլըղ վ. «սով. famine». =թրք. قیتلق kətlək. Ոճով կ'ըսուի խըթըրխիս ևնիւ, խըթըրխիս չեիւ «շատ կայ. il y en a beaucoup».

*խըլ ն. «մազ (մարդու քթի, անդամներու և անասուններու). cheveu, poile, crin».=թրք. ئیل kəl.

խըլաւուզ գ., կլաւուզ վ.. «առաջնորդ, ուղեցոյց.

conducteur, guide. 2. *հարսանեաց և նշանադրութեան միջնորդ.* intermédiaire (en mariage)». = *Թրք.* ژغلاۋ kəlaġuz, *նոյն նշ.*։

*Խլըխ պ., կլըղ վ.. «*կերպարանք.* aspect. 2. *հագուստի ձև, տարազ, արտաքին կերպարանք.* tenue, mise, forme extérieure».=*Թրք.* قاۋ *կամ* قیلیق kələk. *օր.* Խլըխը խըլյաՓէքը ճայէ։

*Խլըխլը պ., կլըղլի վ.. «*լաւ հագուստ, արտաքին երևոյթով լաւ.* bien mise, en bonne tenue». Խլըխլը չափխըն «*պարկեշտ հագուստով սրիկայ.* gamin en mise décente».=*Թրք.* قلقلی kələklu.

Խլըխսըզ պ., կլըղսըզ վ.. «*խեղճ զգեստներով, արտաքին երևոյթով ոչ լաւ.* mal mise, dans mauvaise tenue». =*Թրք.* زسقلق kələksəz.

Խլըն պ., կլըջ վ.. «*սուր, Թուր.* épée», Խլիկ ն. «*ճանճ, խաչ (խաղաթուղթի մէջ).* trèfle (dans les jeux de cartes)».=*Թրք.* چیلق kələj «*սուր, Թուր.* épée».

Խլըն *կամ* Խլըն պալըխի «*ԹրաՓուկ.* espadon». = *Թրք.* چیلق kələj *կամ* بالی چیلق kələj balәġə.

Խլընլամա «*վզակապակի և շեշտակի.* en écharpe». *օր.* Խլընլամա qարնել. = *Թրք.* هولاچیلق kələjlama, *բուն նշ. ԹրաՓև՝ նախորդ* kələj *բառէն*։

Խլընլը պ., կլըջլի վ.. «*Թրաւոր, սուր ունեցող.* qui porte une épée, armé d'une épée». = *Թրք.* قیلجلی kələjlə, *կաղմուած նախորդ* kələj *բառէն*։

Խլըննի պ., կլըջչի վ.. «*սուր չինող կամ ծախող.* fabricant ou marchand de sabres». = *Թրք.* قیلیججی kələjjə, *նոյն նշանակ.*։

*ԽլըՓ «*վերմակի, բարձի երես.* taie d'oreiller, enveloppe d'une couverture de lit». = *արաբ.* غلاف ġəlaf «*պատեան, ծածկոյթ (ընդհանուր առմամբ).* enveloppe, fourreau», *որ Թուրքերէնի մէջ առած է* قلیف kələf *ձևը և միայն վերի նշանակութիւնը*։

*Խլլը «թաւ, մազոտ. poilu, velu». = Թրք. قیللی kəllə «մազոտ, թաւ»։

*Խրմըլտաբմիլ ընել «շարժել, խախտել. mouvoir, remuer».=Թրք. قیمالدمق kəməldatmak.

*Խրմըլտանմիլ ըլլալ «շարժիլ, խախտուիլ, երերալ. se mouvoir, se remuer».=Թրք. قیمالدمق kəməldanmak «խլըմիլ, շարժիլ, երերալ»։

Խրմըբել կամ խրյմիլ ընել ը., կրմիբել ւ.. «չխնայել, չարդահատիլ. ne pas épargner, n'avoir pas de pitié», դիմիլ աւնել ը.., խրյմըբել ն. «խնայել, մեղքնալ. épargner, avoir la pitié». օր. զարնելու չխմբեցի «մեղքցայ, խնայեցի, դուխս չարժեցաւ և չկարողացայ զարնել»։ Ընտ՛ր ա կը խմբեես տէ, կը զարնես կոր «ինչպէս սիրտդ կը տանի, ինչպէս դուխդ չի չարժիլ և կը զարնես». = Թրք. قیمق kəymak «չխնայել. ne pas épargner».

Խրմխրմ ւ.. ն. «ոնդախօս. nasiliard». = Թրք. خمخم xəmxəm.

Խրմպըլ «տգէտ, կոշտ ու կոպիտ. ignorant, grossier, rustique, rustre (Ի՛ըսուի դաւառացիներուս միայն. մանաւորապէս Անատօլուի բնակիչներուն)». օր. վանցի խրմպըլ մըն է. դուրսեցի խրմպըլ կ՛ըլմանիս. = Թրք. حنبل hənbəl.

Խրյախ «ուժգին, ուժեղ կերպով. fortement. 2. հետաքրքիր, զարմանալի. curieux, étonnant. 3. առաջնակարգ, ընտիր. excellent, exquis, de première qualité». օր. խրյախ մը զարկաւ «ուժգին կերպով, ուժեղ մը զարկաւ»։ Ատ ի՛նչ խրյախ բան է «այդ ինչ հետաքրքիր, այդ ինչ զարմանալի բան է»։ Ատիկա շատ խրյախ մարդ է «այս մարդը շատ ընտիր, շնորհքով, առաջնակարգ կամ զարմանալի, հետաքրքիր մարդ է»։ Խրյախ գող է «նշանաւոր, ճարպիկ, ճարտար գող է»։ Խրյախ աղտոտութիւն ունի «աքանչելի գեղեցկութիւն ունի, հիանալի կերպով գեղեցիկ է, շատ աղտոտ է». = Թրք. قیاق kəyak մեւնոյն նշանակութիւններով։

Խրյամէք ն., կրյոմոք վ. «աղմուկ, շփոթութիւն, ժխոր. tumulte, confusion. 2. մեծ բազմութիւն, ամբոխ, իւրանցուր. grande foule, multitude, trouble». = արաբ. قیامت kəyamet, բուն նշանակութիւնն է «մեռելոց յարութիւն. résurrection des morts». Պօղոյ բարբառով կ'ըսուի խրյամէք ցուրս «սոսկալի ցուրտ. froid terrible», խրյամէք հավա «անձրևոտ, ձիւնով և հողմայոյզ օդ. très mauvais temps». ըստ այմ Ղարթաղի բարբառով ալ ցուրս ղրյոմոք «սաստիկ ցուրտ. très froid».

*Խրյանէք պ., խրյոնոք վ. «չարասիրտ, չարաբար. méchant, perfide». խրյանէքութիւն «չարասրտութիւն. méchanceté, perfidie». խային-խրյանէք «շատ չարասիրտ. très méchant». = արաբ. خیانت xəyanet «չարութիւն, չար. méchanceté, méchant, perfide».

Խրյար ն. պ.., խիյար վ. «վարունգ. concombre, cornichon. 2. բիրտ, կոշտ, երկայնահասակ, տարիքոտ և անվիտ. rude, grossier, de haute taille, agé, sot. 3. առնի անդամ. membre viril». = պրս. خیار xəyar «վարունգ. concombre», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև միւս նշանակութիւններըն։

Խրյարճըխ «տեռակ մը հիւանդութիւն. bubon, poulain». = թրք. خیارجق xəyarjək, որ կը կազմուի նախորդ xəyar «վարունգ» ձևէն, յեկ նուազական մասնիկով, երբ բուն նշանակութեամբ «փոքրիկ վարունգ»։

*Խրյաճէք պ., կրյոճոք վ. «վերաբարանք, արտաքին երևոյթ, հագուստի տարազ. tenue, mise, aspect extérieur». = արաբ. قیافت kəyafet.

*Խրյաճէքլի պ., կրյոճոքլի վ. «արտաքին երևոյթով լաւ, հաքուր և լաւ հագուած. bien mise, en bonne tenue». = թրք. قیافتلی kəyafetli.

Խրյաճէքսիզ պ., կրյոճոքսըզ վ.. «արտաքին երևոյթով գէշ, գէշ հագուած. mal mise, dans mauvaise tenue». = թրք. قیافتسز kəyafetsiz.

*Խըրզ «ՀԱԾԾԻ. chiche, avaricieux».=Թրք. kəyəz կամ həyəz.

†Խըյի «ՋՐԻ ԵԳԵՐՔ, ԱՓ. rive, rivage, bord».=Թրք. قیی kəyə.

†Խըյի սըրա «ԱՓԻՆ ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ. le long de rivage». Խըյի սըրա տուճեր շարուած են. Խըյի սըրա եկաճ. = Թրք. ه‌رصه قیی kəyə səra.

Խըյմա Ն. «ԾԱԾԱԾ ՄԻս. hachis». Խըյմա դարձնել «բան մը շատ մանրել, ջարդել. couper en petits morceaux».=Թրք. ه‌ماق kəyma.

Խըյմա թախտաւի կամ Խըյմայի թախտակ «վրան միս ծեծելու կտղ. hachoir».=Թրք. تخته‌سی ه‌ماق kəyma taxtası, որ բուն կը նշանակէ «ԾԵԾԱԾ ՄԻսի տախտակ»։

Խըյմէք Ն., ղըյմոր Ղ., կիմոր Վ. «յարդ, արժանիք, արժէք. valeur, estime».=արաբ. قیمت kəymet «յարդ, արժանիք, արժէք»։

Խըյմէքլի Պ., Խըյմէքլը Ն., կիմորլի Վ. «յարդի, արժէքաւոր. estimé, précieux, de prix».=Թրք. قیمتلی kəymetli նոյն նշ.։

Խըյմիճ ընել տես Խըմըճել։

Խըն Պ., ղին Ղ., կըն Վ. «պատեան (սուրի եւլն.). fourreau, gaîne».=Թրք. قین kən.

Խընախընա Պ., կնակնա Վ. «քինքինայ. quinquina».=Թրք. قنه‌قنه kənakəna = որ կը ծադի փոխատուԹեամբ իտալ. chinachina Համանիշէն և գործ չունի ֆրանս. quinquina բառին հետ։

†Խընամիճ ընել «պարսաւել, հեգնել, վար ղրկել. blâmer, railler».=Թրք. قنامق kənamak.

Խընճախընճ «խուռն բազմուԹեամբ, հոծ. en foule, nombreux, compact».=արաբ. خنجاخنج xənjaxənj, որ կազմուած է արաբ. خنج xənj «հոծ», օսմանեերէնի մէջ առանձինն անգործածական արմատին կրկնուԹեամբ և l a յօդակապով։

*Խրճիթապ պ., խրճիթապ ն. «առւտուն, լար. ficelle». = արաբ. قنب kənab.

Խրթր «կիսահասուն (ձմերուկի համար մ'իայն). peu mûr (ne se dit que des melons d'eau)».=թրք. kəšər.

Խրթրթը «խարշափիւն, ոսոսիւն և ն. frémissement». =թրք. خشرده xəšərdə.

Խրճա պ., կրճա վ.. «զօրանոց. caserne».=թրք. قشله kəšla.

*Խրճլիկ պ., կրճլղ վ.. «ձմեռուան համար, ձմեռնային. hivernal».=թրք. قشلاق kəšlək.

Խրտմ պ., խրտիմ ն. կը դործածուի մ'իայն Աստուծոյ խրտմին (խրտմին) գան, հանդպիս «Աստուծոյ բարկութեանը, ցասմանը ենթակայ ըլլան» անէծքին մէջ. = արա. خشم xəšm «բարկութիւն, ցասում. colère».

*Խրչ «մարդու ետևի կողմը, դաւակ. le derrière, croupe. 2. նաւու խեչը. poupe».=թրք. قیچ kəč.

*Խրտ «կռիւ, վէճ, պայքար. dispute, querelle». օր. Ընտրէն իրարու ճեռ խրտ հանիցիք «դէմ դէմ եղած իրարու հետ կռուեցաք, իրարու հետ ատուեցաք». Ուսած տեղը խրտ կը հանի «առանց պատճառի և կամ շատ ոչինչ բանի մը համար խռովութիւն կը ձգէ, կռիւ կը հանէ, վէճ կը բարձրացնէ».=թրք. خر xər.

*Խրտ «բացատ, բացօթեայ տեղ. champ, campagne». =թրք. قیر kər.

Խրտաղի ն., կռտավա վ. «ձղհամին. gelée blanche». = թրք. قراغی kəraġə.

*Խրտանթա պ., կրտրնթա վ.. «դարչ. gris». = թրք. قرانتا kəranta.

Խրտրլթը պ., խրտրլթի ն. «խորդիւն, խռիալու ձայն. ronflement. 2. կապ, կռիւ. dispute, querelle».=թրք. خرلدی xərəldə.

Խրտրխնի պ., կրտրղչի վ.. «ընկարոյժ, կոտրած ոսկորները բուժող, դարմանող, կապող. rebouteur». = թրք. قیریقجی kərəkjə.

Խրտլախ Ն. «*խռչափող. larynx*».=*Թրք.* قلاق خر xərtlak նույն նշ.

Խրտ մրտ «*փոքրիկ մնասի բաներ. bagatelles*». = *Թրք.* مرت خرت xərt mərt.

*Խրտմիլ ընել Ն. Ա. «*խուզել, կտրել. couper*», Ղ. «*յափշտակել. arracher, enlever, ravir*». = *Թրք.* قرتمق kərtmak.

*Խրտլամիլ ընել «*խորտալ, խռկալ. ronfler*». = *Թրք.* خرلامق xərlamak.

Խրտլանդըն «*ծիծեռնակ. hirondelle*». = *Թրք.* چنلانغی kərlanġəǰ.

Խրտլանդըն *կամ* Խրտլանդըն պալըխի «*ծիծեռնաձուկ. տեսակ մը ձուկ է. hirondelle de mer*».=*Թրք.* چنلانغی بالغی kərlanġəǰ baləġə.

Խրտխա Ա. «*տեսակ մը բամբակեայ արևելեան վերարկու. manteau ouaté*».=*արաբ.* خرقه xerka.

Խրտխայախ Պ., կրտխոյաղ Ա. «*օձաձանոր. mille-pieds*».=*Թրք.* قرق آیاق kərk ayak.

†Խրտղըն Պ., ղրտղըն Ղ. «*կոտորած, ջարդ. massacre, carnage*».=*Թրք.* قیرغین kərgən.

*Խրտմա Պ., կրտմա Ա. «*ղեզեսի վրայ իբր զարդ յատկապէս շինուած ծալքեր. pli, plissage, froncis*», ղրտմա Ղ. «*հրացանի դնտիկ. dragée*».=*Թրք.* قیرما kərma.

*Խրտմիլ ընել Պ., կրտմիլ ածել Ա. «*կոտրել, ղեզեսի վրայ իբր զարդ ծալքեր շինել. froncer, faire des plis*». = *Թրք.* قیرمق kərmak.

Խրտչըլ «*անընտել, ամաչկոտ, մարդէ քաշուղ. timide, sauvage*».=*պրս.* خرچین xərčən.

Խրտպա «*ջուրի տիկ. outre à eau*».=*արաբ.* قربه kərba.

Խրտպաճ Պ., կրտբաջ Ա. «*խարտաղան. fouet*». = *Թրք.* قرباج kərbaǰ.

Խրտպաճի «*խոպայով ջուր ծախող. qui vend de l'eau avec des outres*».=*Թրք.* قرباجی kərbaǰə

*Խրտփըխ «*խուզուած, ծայրերը կտրտուած. tondu*».

խրուփրիկ պըչրիկ «*խուզուած պէտի ունեցող*. aux moustaches tondues». =*թրք*. قیڑ kərpək.

*խրուփմիլ ընել «*խուզել, ծայրէն կտրել*. tondre. 2. *աչք քթթել, թարթել*. clignoter. 3. *աղջկան մը աչքով նըշան ընել*. faire signe des yeux».=*թրք*. قیرپمق kərpmak.

*խրուճիլ պ., խուճել վ. «*ցնդիլ, ծերութենէն ցնօրիլ*. être décrépit». խուճած «*ցնօրած, ցնդած*. décrépit».=*պրս*. خریف xerif «*ցնդած, ցնօրած ծեր*. décrépit».

Խրսաճ պ. «*աբցան*. tenailles», կրսկաճլ վ. «*մազխիլ*. pincettes».=*թրք*. چصیڤ kəsaj.

Խրսըմ ն., խրսմ վ. «*աղդական*. parents». =*թրք*. خصم xəsəm.

Խրսիր վ. ն., խասիլ ղ. «*խսիրթ*. natte». =*արաբ*. حصیر hasər.

*Խրսխանճ պ., խրզդանճ ն. «*նախանձոտ*. jaloux». Խրսխանճութիւն «*նախանձ, նախանձոտութիւն*. jalousie». =*թրք*. چسقانج kəskanj.

*Խրսխանճիլ ըլլալ պ. «*նախանձիլ*. être jaloux», խրզդանճիլ ընել ն. «*խնայել*. épargner». =*թրք*. چسقانمق *կամ* قیسقانمق kəskanmak.

Խրսխրվրախ «*ոլորուն, դալարուն*. entortillé, tordu. 2. *կրակէն բոլորովին խանձուած*. fricassé, brûlé». =*թրք*. قیس قیورق kəs kəvrak.

*Խրսմէթ ն., ղրսմթ ղ., կրսմթ վ. «*բախտ*. chance». =*արաբ*. قسمت kəsmet.

Խրսրախ պ., ղրսրաղ ղ., կրսրախ վ. «*զամբիկ, մատակ ձի*. jument, cavale».=*թրք*. چصراق *կամ* چیصراق kəsrak.

Խրվրլնըլ *տես* խրզրլնըլ.

*Խրվրր «*ոլորեալ, գռուզ*. tressé, crêpu». Խրվրր խրվրր «*ոլոր ոլոր*. tortillé, tressé». Խրվրր մազեր «*գռուզ մազեր*. cheveux crêpus».=*թրք*. قیور kəvər.

Խրվրր զրվրր «*խարդախ, մէջէն գողցող, գող*. filou, fripon».=*թրք*. xəvər-zəvər. *այս բառը չունի Ազիկեան*.

Խրվրռնըխ պ., կրվրռչրր վ. «*գռուզ, դանդրաւոր*

(*մաղեր*). crêpu. 2. *բարակ դմակով, գոտւզ բրդով տեսակ մը ոչխար*. espèce de mouton à queue mince et à laine crêpue».=*թրք*. قیورجق kəvərǰək.

*Խրվրտմա «*խծիկ*. piqûre (d'étoffe)». = *թրք*. قیورمه kəvərma.

*Խրվրտմիս ընել «*ոլորել, գալարել* (*մաղեր* եւն.). tresser, crêper».=*թրք*. قیورمق kəvərmak.

*Խրվռըմ «*ոլորք, ծալք*. pli, tresse». խրվռըմ խրվռըմ «*ոլոր ոլոր, ծալ ի ծալ*. tressé, crêpu».=*թրք*. قیورم kəvrəm.

*Խրվրախ «*ոլորեալ, գալարուն*. entortillé, tordu». = *թրք*. قیورق kəvrak.

*Խրվրըլմիս ըլլալ «*ոլորուիլ, գալարուիլ*. s'entortiller, se tordre».=*թրք*. قیولمق kəvrəlmak.

*Խրսար պ., խասար ն., ղրդmr ղ., կոնդmr վ. «*չափ*. mesure, quantité». ա՛սխրսար, ա՛բխրսար, ա՛նխրսար «*այսչափ, այդչափ, այնչափ*. tant, autant». հoru խրսար «*հօրս չափ, հօրս տարիքով*. tant que mon père, à l'âge de mon père». ի՛նչ խրսար «*ինչչափ*. combien». = *արաբ*. قدر kadar.

Խրտրէլէզ «*գարնան սկիզբէն սկսեալ մինչև աշնան վերջը*. le printemps et l'été».=*արաբ*. خضر الیاس xəzər (*կամ* xədər) ül yas «*ս. Գէորգի տօնը*. la fête de St. George».

Խրru պ., ճէրu վ. ն., ճիրu ղ. «*բարկութիւն, ցասում*. colère». խրru ելլալ «*բարկանալ*. se fâcher, se mettre en colère».=*արաբ*. حرص hərs.

*Խրսլաթմիս ընել «*բարկացնել*. fâcher».=*թրք*. حرصلتمق hərslatmak.

*Խրսլաթտրմիս ընել «*բարկացնել տալ*. faire fâcher». =*թրք*. حرصلتدرمق hərslatdərmak.

*Խրսլանմիս ըլլալ պ., ճէրսլամիս վ., ճիրսլամիս ղ. «*բարկանալ*. se fâcher, s'irriter».=*թրք*. حرصلنمق hərslanmak.

Խրսլը պ., ճէրսլի վ. «*բարկացուա, բարկացած*. irrascible, irrité».=*թրք*. حرصلی hərslə.

Խիւրասա պ. «*հայդ, մուղ*. jus, extrait». *օր*. soմաքէզի

խիւլասա. *Ղարաբաղի բարբառով* խիւլասա «*վերջապէս, ի մի բան, կարճ ըսելով*. enfin, en un mot». = արաբ. خلاصه xülasa *երկու նշանակութիւններով ալ։*

Խուզի ն., կուզի վ. «*գառնուկ*. agneau». խո՛ւզիս «*սիրելիս, տղաս, զաւակս*. mon cher, mon enfant». = *Թրք.* ىزق kuzə.

Խուզու խուլաղի «*թրթնջուկ*. oseille».=*Թրք.* قولاغى قوزى kuzu kulağə.

Խուքի ն., կուքի վ. «*տուփ*. boîte», դուքի Ղ. «*դադաղ, տուփ, արկղ*. cercueil, boîte, coffre». = *Թրք.* قوتى kutə «*տուփ*. boîte».

Խուլախբօզի «*քունք*. tempe». = *Թրք.* قولاق ىوزى kulak tozə.

†Խուլախլը «*ունկելով տեսակ մը տափակ մետաղեայ սման*. gamelle».=*Թրք.* قولاقلى kulaklə.

*Խուլախսըզ «*ականջը կտրած, ականջատ*. qui a les oreilles coupées».=*Թրք.* قولاقسز kulaksəz.

Խուլաճ ն., դուլաչ Ղ., կօլաչ վ. «*դրկաչափ*. brasse». =*Թրք.* قولاچ kulaǰ.

Խուլաճլամիս ըլլել ն. «*դրկով չափել*. mesurer à la brasse».=*Թրք.* قولاچلامق kulaǰlamak.

Խուլամպարա «*մանկամոլ, արուադէտ*. pédéraste». = *պրս.* غولامباره ġulambare.

Խուլէ պ., կուլա վ. «*աշտարակ*. tour». = *Թրք.* قوله kule, *որ աղաւաղեալ ձևն է արաբ.* قلة kulle *հոմանիշին։*

Խուլէլի «*աշտարակ ունեցող*. qui a une tour».=*Թրք.* قوللى kuleli.

Խուլլանմիս ըլլալ պ., խուլամիս ըլալ ն., կուլամիս վ. «*գործածել*. s'en servir, employer». = *Թրք.* قوللانمق kullanmak.

Խուլլուխ պ. «*պահականոց (զինուորի)*. corps de garde», դուլլուղ Ղ. «*ծառայութիւն*. service», խուլլուխութիւն ն. «*ծառայութիւն*. service».=*Թրք.* قوللق kullək.

*Խուլփ «*անգղ, ունգ, ունկունք, կանթ*. ance, man-

che». խուլփ թախմիճ ընել «առաջարկ մը գտնել. inventer une cause».=թրք. قولپ kulp.

խուլփլու «կտրիճ, ունակություն ունեցող. à anse, à manche».=թրք. قولپلو kulplu.

խում ն., դում ղ. «աւազ. sable».=թրք. قوم kum.

խումանճսա «վարել, ղեկավարութիւն, կառավարութիւն. direction, action de gouverner».=թրք. اداره قومانده kumanda=իտալ. comando.

խումանճսար պ., կումանճդար վ. «ղեկավարող, կառավարիչ. gouverneur, chef».=թրք. قوماندار kumandar=ֆրանս. commandeur.

խումաճ ն., կումաճ վ. «կերպաս. étoffe», դումաճ ղ. «բարակ, նուրբ (հասակի համար). mince (taille)».=արաբ. قماش kumaš «կերպաս. étoffe».

խումաճի «կերպասավաճառ. marchand d'étoffes».=թրք. قماشجی kumašǰə.

խումար պ., դումար ղ., կումար վ. «դրամով բախտի խաղ. jeu de hasard avec de l'argent».=արաբ. قمار kumar.

խումարխանէ կամ խումարանէ պ., կումարխանա վ. «խաղատուն. maison de jeu, tripot».=պրս. قمارخانه kumarxane.

խումարպազ պ., դումարբազ ղ., կումարբոզ վ. «խաղամոլ. joueur».=պրս. قمارباز kumarbaz.

խումլու «աւազուտ. sablonneux».=թրք. قملو kumlə.

խումլուխ պ., դումլուղ ղ. «աւազուտ. lieu sablonneux».=թրք. قملق kumlək.

*խումպառա պ., կումբառա կամ կոմբառա վ. «փոքրիկ հողէ գնդաձանակ՝ մէջը դրամ հաւաքելու համար. tirelire, esquipot. 2. ռումբ. bombe».=պրս. خمبره xumbere.

խումսալ «աւազուտ ծովեզր. grève».=թրք. قومسال kumsal.

խումրալ, խումրալի պ., խումռալ ն. «շէկ. blond».=թրք. قومرال kumral.

խումրի «տատրակ. tourterelle».=թրք. قمری kumrə.

†Խումփանյա պ., կումփանյա վ. «ընկերութիւն (շոշ. դեկաւոքի, շոգենաւի եւն.). compagnie, société». = Թրք. كومپانيه kumpanya = իտալ. compagnia.

Խույ վ.. ղ.. ն. «ուհնակութիւն. mauvaise habitude». = = պրս. خوی xuy.

†Խույլանմիշ ըլլալ «դաժանանալ, բարկացում դառնալ. prendre de l'humeur, se fâcher». = Թրք. خویلنمق xuylanmak.

†Խույլու «բարկացում, դէգ. revêche, intraitable». = Թրք. خویلی xuylə կամ خویلو xuylu.

Խույումճի ն., կույումչի վ. «ոսկերիչ. orfèvre». = Թրք. كيومجی kuyumǰə.

†Խույրուխ «պոչ. queue». = Թրք. قویروق kuyruk.

Խույրուխ յաղի «դմակի իւղ. graisse de queue de mouton». = Թրք. یاغی قویروق kuyruk yaġə.

*Խույրուխսուզ «անպոչ. sans queue». = Թրք. قویروقسز kuyruksəz.

Խունի ն. «ճաղար. entonnoir». = Թրք. خونی xuni = յուն. χώνη.

Խունցախ պ., ղօնդաղ ղ., կօնդաղ վ. «երեխայի խանճարուր. maillot, lange. 2. հրդեհ ձգելու համար յատկացեալ պատրաստուած դիւրավառ նիւթերու ծրար. matière incendiaire». = Թրք. قوندق kundak.

*Խունցուրա պ., կունդուրա վ. «կօշիկ. soulier». = Թրք. قوندوره kundura.

Խունցուրաճի պ., կունդուրաջի վ. «կօշկակար, կօշկավաճառ. cordonnier, marchand de souliers». = Թրք. قوندورهجی kundurağə.

Խուր ն., ղուր ղ., կուր վ. «թռչուն. oiseau». Խո՛ւրըս «սիրելիս. mon cher, ma chère!» Խուրիկ «թռչնիկ. petit oiseau». Խուրիկս «թռչնիկս, սիրելիս, հոգեակս. mon âme, ma chérie». Խուր կը կոչուի նաև միայն ամանորին պատրաստուած տեսակ մը թռչնաձև հացը. espèce de pain en forme d'oiseau, qu'on prépare le jour de l'an». = Թրք. قوش kuš.

Խուշանմիշ ըլլալ «զինուիլ, զէնքերը մէջքը կապել. s'armer, prendre ses armes».=Թրք. قوشانمق kušanmak.

Խուշ թիւյի Պ., կուշթույի Վ. «փետուրով շինուած. fait de plumes d'oiseaux». Խուշ թիւյի տէօշէկ, բարձ. = Թրք. قوش تويی kuš tüyi.

Խուշղու «կրնասրթուն, ձայնհաս (քունի համար). vigilant». օր. աս գիշեր խուշղու ճնացէք, գող կայ եղեր. =Թրք. قوشقو kušku.

Խուշպազ «հաւորս, թռչնորս, որսորդ. oiseleur».= Թրք. قوشباز kušbaz.

Խուշթիլի «տեսակ մը ծածկաբերդու. espèce d'argot». օր. ավաղվէվէս=աղուէս, աճառտուճու=առտու.=Թրք. قوش دیلی kuš dili «Թռչունի լեզու. langue d'oiseau».

Խուպուռ «արտաքնոցի ծակը և վար լինող խողովակը. chausse d'aisances. 2. անարգական ածական է. terme de mépris».=Թրք. قبر կամ قوبر kubur.

Խուպպէ Պ., կուբա Վ. «գմբեթ. coupole, dôme».=արաբ. قبه kubbe.

Խուռան Պ., ղուռան Ղ., կուռան Վ. «Մահմետի ղուրանը. Coran».=արաբ. قران kuran.

Խուռատա Պ., կուռդա Վ. «մանր մունր, հին ու մին, անպէտ բաներ. vieillerie».=Թրք. قوراده kurada.

Խուռմա «արմաւ. datte».=պրս. خرما xurma.

Խուռմիշ ընել Ն., կուռմիշ անել Վ. «լարել (ժամացոյց). monter (une montre). 2. կազմել, յարդարել (մեքենայ). monter, dresser, élever (une machine). 3. կանգնել, տնկել (վրան). dresser une tente. 4. միտքը դնել, մտադրել. mettre à l'esprit. 5. նպատակի մը վրայ լաւ խոկալ. penser pour un but». պաղտաճ խուռմիշ ընել «ծալապատիկ նստիլ. s'asseoir en croisant les jambes». =Թրք. قورمق kurmak.

Խուռնա «բաղնիքի գուռ, աւազան. bassin». =Թրք. قورنه kurna.

Խուռնաց պ., կուռնաց վ. «խորտիկ, խորամանկ. fin, rusé».=թրք. قورناز kurnaz.

Խուռնալը «աւազանաւոր, գուռ ունեցող. qui a un bassin».=թրք. قورنالە kurnalə.

Խուռչին ն., դուրդուռում դ., կուկուռում վ. «արճիճ, կապար. plomb. 2. հրացանի գնդակ. balle de fusil». Խուռչի՛ն կաթէ ականջդ «խլանայ բոլորովին». Խուռչին կ'ըլմանի «չատ ծանր է. c'est très lourd». = թրք. قورشون kuršun.

Խուռուլմիլ ըլլալ պ., կուռուլմիլ վ. «վարուիլ (ժամացոյցի). être monté (une montre). 2. կազմուիլ, յարդարուիլ (մեքենայի). être monté, élevé, dressé (une machine). 3. կանգնուիլ, տնկուիլ (վրանի). être dressé (une tente). 4. հպարտանալ, գոռոզանալ. prendre des airs, devenir fier».=թրք. قورلمق kurulmak.

*Խուռում ն. «ձանձախարիթ, մուր. suie». = թրք. قوروم kurum.

†Խուռուցքու «մտածութիւն, խոր մտածմունք, մտատանջութիւն. méditation, pensée, inquiétude».=թրք. قورنتی kuruntə.

Խուռուշ պ., կուռուշ վ. «դահեկան, 40 փարա, ղրուշ, տաճկական դրամական միութիւնը. piastre».=թրք. غروش ġuruš.

Խուռպաղի պ., խուռպաղա ն. «դորտ. grenouille», թէֆեի խուռպաղա ն. «կրեայ. tortue». = թրք. قوربغا kurbaġa.

*Խուսուր պ., կուսուր վ. «թերի, թերատ. manqué, non achevé. 2. պակասութիւն, թերութիւն. défaut. 3. յանցանք. faute. 4. մնացեալը. le reste».=արաբ. قصور kusur.

*Խուվէթ պ., ղվաթ դ., կուվոթ վ. «ոյժ. force». = արաբ. قوت kuvvet.

*Խուվէթլի պ., կուվոթլի վ. «ուժեղ. fort». = թրք. قوتلی kuvvetli.

*Խուվէթսիզ Պ., կուվոթսըզ Վ. «տկար, վատոյժ, անզօր. faible, sans force».=Թրք. قوتسز kuvvetsiz.

Խուտուզ Պ. «կատղած (շան համար). enragé (chien)».=Թրք. قودوز կամ قوذز kuduz.

*Խուտուրմիշ ըլլալ Պ., խուտուրմիշ ըլալ Ն., դուդուրմիշ Ղ. «կատղիլ. s'enrager, être enragé. 2. վերին աստիճանի անառականալ (կ'ըսուի տան մէջ անհանդարտ տղոց համար). être très méchant».=Թրք. قودورمق kudurmak.

*Խուտրէթ «կարողութիւն, ոյժ. pouvoir, portée, force». վրաս խուտրէթ չմնաց.=Արաբ. قدرت kudret.

Խուրապիյէ Պ., խուրապիյա Ն. «տեսակ մը քաղցր խմորեղէն. espèce de pâtisserie».=Արաբ. غرابیه ġurabiyye.

Խուրպան Պ., կուրբան Վ. «զոհ, մատաղ. offrande, sacrifice».=Արաբ. قربان kurban.

Խուրպան պայրամի Պ., կուրբան բայրամի Վ. «մահմետական տօնական օր մ'է. fête des sacrifices (chez les mahométans)».=Թրք. قربان بیرامی kurban bayramə.

Խուրպէթ կամ խուրպէթութիւն Պ., կուրբութ Վ. «պանդխտութիւն. expatriation».=Արաբ. غربت ġurbet.

Խուրսախ «կանաւք. jabot».=Թրք. قورصاق kursak.

Խուրս «գայլ. loup».=Թրք. قورت kurt.

*Խուրսա, խուրսավաթ Պ., խուրդավաթ Ղ. Վ. «մանր մունր, հին ու մին բաներ, մանրուք, երկաթի կտորտուք եւլն. vieillerie, objet menu, menuaille, quincaille».=Պրս. خرده xurde, յոքնակին خردوات xurdevat.

Խուրսավաթճի «հնավաճառ, մանր երկաթեղէններ ծախող. fripier, quincailler».=Թրք. خردواتجی xurdevatjə.

*Խուրտուխաւ ընել, հանել Ն. «ջախջախել, խորտակել (ծեծի համար կ'ըսուի). casser, écraser, battre». խուրտուխաւ ըլլալ «ջարդուիլ, ջախջախուիլ, խորտակուիլ. être cassé, écrasé, battu».=Պրս. خردوخاش xurduxaš.

Խուփա Պ., խուփա Ն., կուփա Վ. «սիրտ (թղթախաղի մէջ սրտի ձեւ կարմիր նշան ունեցող թղթերը). cœur

(en jeu de cartes)».=*թրք.* كوپ kupa «*նոյն նշ.* même sign.». =*իտալ.* coppa «*բաժակ.* coupe, verre, tasse».

Խոզ ¶., կոզ Ա. «*թղթախաղի մէջ տակը բացուած թուղթը.* atout». *օր.* աս խաղին մէջ խուփաճ խոզ է. =*թրք.* كوز koz.

Խոզա ¶., կոզակ Ա. «*մետաքսի բժժ.* cocon».=*թրք.* كوزه koza.

Խոզալախ «*նոճիի պտուղ.* pomme de cyprès». =*թրք.* كوزالاق kozalak.

Խոլ ¶. «*դրան նիգ.* verrou. 2. *պահնորդ. զինուոր.* sentinelle», կոլ Ա. «*դդումի թևերը.* branches de courge». =*թրք.* كول kol, *որ բուն կը նշանակէ «թև, բազուկ.* bras».

Խոլայ Ն., կոլայ, կոլայն Ա. «*դիւրին.* facile».=*թրք.* كولاى kolay.

***Խոլայլաթմիշ** ընել Ն. «*դիւրացնել.* faciliter». =*թրք.* كولايلاتمق kolaylatmak.

Խոլան ¶., կոլան Ա. «*ձիու մէջքի փոկը.* sangle». =*թրք.* كولان kolan.

***Խոլթուխ** Ն., կոլթուխ Ա. «*առնութ.* aisselle. 2. *փոքր գինետուն.* cabaret».=*թրք.* كولتوق koltuk.

***Խոլթուխլամիշ** ընել Ն. «*թևը զարնել, առնել.* prendre par le bras».=*թրք.* كولتوقلامق koltuklamak.

Խոլթուխ սանտալյասի «*թիկնաթոռ.* fauteuil».=*թրք.* كولتوق صندالیه‌سی koltuk sandalyasə.

***Խոլլամիշ** ընել ¶., կոլլամիշ ածել Ա. «*հակել.* guetter, veiller».=*թրք.* كوللامق kollamak.

Խոլճի ¶., կոլչի Ա. «*դէտ, պահակ.* gardien, sentinelle».=*թրք.* كولجی koljə.

***Խոլչախ** ¶. «*թևնոց, բազպան.* gantelet», Ն. «*թաթպան, ձեռնոց.* gant».=*թրք.* كولچاق kolčak.

***Խոճա** ¶. «*մեծ.* grand. 2. *ծեր, տարիքոտ.* vieux, âgé», **խոչի** Ա. «*հարուստ.* riche. 2. *տաճիկ վարժապետ.* instituteur turc», **խոչա** Ղ. «*վաճառական.* commerçant, négociant», **ճոճա** Ն, «*զուարճախօս մարդ.* homme amusant». =

թրք. خوجه koja «մեծ. grand. 2. ծեր, տարիքոտ. vieux, âgé», որ կուդայ պրս. خواجه xaje կամ xoja «ուսուցիչ, վարժապետ. maître, instituteur» բառէն. Նոր-Նախիջևան-ցոց տուած նշանակութիւնը նշանաւոր զուարճախօս ա-նեղական Նասրէտտինն-խօճային անունէն է. Տես նաև ճօճա։

Խո՛ճամաճ գ., կո՛ջոմմճ վ. «մեծ, ահագին, խոշոր. gros, énorme».=թրք. كودامان kodaman, բայց նախորդ koja հոմանիշին ազդեցութեամբ եղած է թրք. koǰaman.

Խօյի ն., կույի վ. «թուխ. brun. 2. թանձր. épais».=թրք. قويو koyu.

Խօյիճ «ոչխար. mouton».=թրք. قويون կամ قيون koyun.

Խօճախ գ. «ապարանք. palais», կօճախ վ. «հիւր. hôte. 2. ապարանք. palais», ղօճաղ ղ. «հիւր. hôte».=թրք. قونق konak.

Խօճճ ն. «կօշկի անկարուրդ (փողը, վիզը). jambe de botte», կօճչա վ. «ներբան կօշիկի. talon».=թրք. قونչ konǰ.

Խօճճա «կոկոն. bouton de fleur».=պրս. غنچه ġunče.

*Խօճմիճ ըլլալ «թառիլ (թռչունի). se percher».=թրք. قونمق konmak.

*Խօճուճմիճ ըլլալ գ., կօճուճմիճ վ. «տեսակցիլ, խօսակցիլ. converser, s'entretenir», խօճուճմիճ ըլլալ ն. «տեղ մը գալ հաւաքուիլ. se réunir».=թրք. قونشمق կամ كمشمق konešmak, կազմուած قونمق konmak «թառիլ, իջնել, իջեւանիլ. se poser sur, descendre, se loger» արմատէն.

Խօճչա տես խօճճա։

Խօճչա «ծաղիկներով և միրգերով զարդարուած նուէր ուղարկելու խան, սեղան. plateau orné de fruits et de fleurs, pour envoyer comme cadeau», ղ. «կերակուր բաժնելու ափսէ. plateau pour distribuer les plats (à la table)».=պրս. خوانچه xonče.

Խօշ վ. ղ. «հաճոյալի, ծիծաղաշարժ, զուարճալի. amusant, plaisant, comique».=պրս. خوش xoš. Խօշը բերել «հաճելի ընել, զուարճութիւն առթել. faire plaisir, causer du

plaisir à». խօշը *կամ* խօշիլ գալ «*ծիծաղը շարժիլ, զուարճանալ, լրեն ուրախութիւն պատճառիլ*. se réjouir, lui causer du plaisir». *Վերջինը կատակի լեզուով կ'ըսուի նաև* խօշաճիլ գալ (*տես* խօշաճ)։

խօշաճ Ն., **խօշաբ** Վ. «*չամչարակ, միրգերու շաքարախառն խաշու*. compôte légère».=*պրս.* خوشاب xošab. *Կատակով կ'ըսուի* խօշաճիլ գալ՝ *փոխանակ ըսելու* խօշիլ գալ, *զոր տես*։

խօշիս, խօշուս «*գոհ*. content, satisfait». = *պրս.* خشنود *կամ* خوشنود xošnud.

†**խօշպէշ** Վ. «*սիրալիր տեսակցութիւն, մտերիմ խօսակցութիւն*. conversation amicale, entrevue intime».=*թրք.* خوشبش xošbeš.

†**խօշտուրմիշ ընել** «*չծել* (*ձին կառքին*). atteler».=*թրք.* قوشدرمق košdərmak.

խօչ Պ., **խօչխան** Ն., **խօչչ** Ղ., **կօչ** Վ. «*խոյ*. bélier». = *թրք.* قوچ koč. Ն.–*Նախիջևանցոց* խօչխառը *հայերէն* ոչխար *բառին նմանութեամբ կազմուած ըլլալու է*։

խօտ «*ոգեղ, անհաճոյ*. vilain, laid, qui ne plaît pas», =*պրս.* خوار xor «*անարգ, հէգ*. vil, méprisable, misérable». *Պօղոյ և վանի բարբառով կ'ըսուի* խօտ ցայիլ «*դաժան աչքերով, ծուռ ծուռ նայիլ*. regarder de côté, de travers, de mauvais œil».

խօտթախ Ն. «*հոգեգէշ, մեռեալի ուրուական*. revenant».=*թրք.* قورتلاق xortlak.

խօրթում «*փնճիթն, պատիճ* (*փիղի կամ ջրհանի*). trompe de l'éléphant, tuyau d'une pompe». = *արաբ.* خرطوم xortum.

խօխուրուխ «*խրտուիլակ*. épouvantail». **խօխուրո՞ւխ ես, ի՛նչ ես ասեղը** «*ինչո՞ւ պարապ տեղը կեցած ես*. pourquoi tu restes inutilement?»=*թրք.* قورقولق korkulək.

†**խօյուս** «*գեղջ, կապիտ, շինական, տգեղ*. grossier, rude, rustique, laid».=*թրք.* خوریاد xoryad=*յուն.* χωρίτης.

խոռուխ «*ազռխ*. raisin vert, verjus».=*թրք.* قوروق koruk.

Խou խoճա «չաա մեծ. très grand, énorme. 2. չաա ատրիքոա. vieux, très âgé».=թրք. قوجه قوس kos koǰa.

Խoվա «ջրի դոյլ. seau». =թրք. غوغ koǧa կամ قووا kova.

Խoվալամիւ ընել «հալածել, վանել, եռևէն վազել. poursuivre, chasser». =թրք. قوغالمق koǧalamak կամ قووالمق kovalamak.

*Խoվան «մեղուի վեթակ. ruche d'abeilles». =թրք. قوغان koǧan կամ قوان kovan.

Խoվուխ «խոռոչ. creux. 2. խոռոչաւոր. concave». =թրք. قوغوق koǧuk կամ قووق kovuk.

Խoվուշ պ., կավուշ վ. «ջրհանկիրներու կամ զինուորներու համար իբր բնակարան ծառայող մեծ սրահ. grande salle des pompiers ou de soldats». =թրք. قوغوش կամ قوش koǧuš կամ قووش kovuš.

*Խoրաթա ն. «խօսակցութիւն, խօսք. parole, conversation». Խoրաթիլ «խօսիլ. parler, causer».=թրք. خوراطه xorata «զուարճախօսութիւն. badinage, plaisanterie».=յուն.

Խoրասան վ. «կղմինարի ծեծած փոշի. poudre de brique».=թրք. خراسان xorasan.

Խoրասանի «մուխ կարմիր՝ կղմինարի գոյն. rouge foncé».=թրք. خراسانی xorasani.

Խoրուճի պ., խօռլճի ն., ղուրուղչի ղ., կուրուղչի վ. «այգիի պահապան. garde-champêtre».=թրք. قوریجی korəǰə.

Խoroq ն. «աքաղաղ. coq. 2. հրացանի շուն. chien de fusil». =պրս. خروس xoros, որ թուրքերէնի մէջ առած է خوروز xoroz ձևը.

Խoroqլանմիւ ընլալ «հպարտանալ, սիգալ. prendre un air arrogant».=թրք. خوروزلنمق xorozlanmak.

Խoroqպինա «տեսակ մը անպէտ ձուկ. espèce de poisson».=թրք. خروسپینه xorospina=յուն.

Կ.

Կազ Ա. «*քարիւղ. pétrole*».=*Թրք.* غاز gaz = *Ֆրանս.* gaz «*ցնդական մարմին. gaz*».

Կազ «*շղարշ. gaze*».=*Թրք.* غاز gaz=*Ֆրանս.* gaze.

Կազինօ Ա. «*եւրոպական արճարան, զբօսարան. casino, café à l'européen, club*». = *Թրք.* قازینو kazino = *Իտալ.* casino «*զբօսարան. maison de plaisance*».

Կալիպա, կալիպա ֆի «*կարծեմ, թերեւս. je crois que, peut-être*».=*Թրք.* galiba.

Կալիպարտի «*կարմիր թանաք եւ կարմիր թանաք պատրաստելու նիւթ. encre rouge, matière pour préparer l'encre rouge*».=*Թրք.* kalibardi=*Իտալ.* ?

Կակա «*կտուց. bec d'oiseau*».=*Թրք.* غاغ gaga.

Կակալամիշ ընել «*կտցահարել. becqueter*». = *Թրք.* غاغلامق gagalamak.

Կայցա «*հովուական տիկ (նուագելու համար), պարկապզուկ. cornemuse*».=*Թրք.* قایدا gayda.

Կարկառա Ա. «*խաղալ, կոկորդը ողողել դեղով. gargarisme*».=*Արաբ.* غرغرة gargara.

Կարնապիւր Ա. «*ծաղկակաղամբ. chou-fleur*». = *Թրք.* قرنابیت karnabit.

Կէզինթի «*նախերգանք. prélude*».=*Թրք.* گزنتی gezinti.

***Կէզինմիշ ըլլալ** Գ., **գյոզմիշ** Ա. «*սէքտալ, պտտկիլ, ատա անդ պտտիլ. se promener ça et là*». = *Թրք.* گزمك gezmek «*պտտիլ. se promener*», گزنمك gezinmek «*պտտկիլ. se promener ça et là*».

Կէլինճիկ «*տեսակ մը հիւանդութիւն. nom d'une maladie*». **Կէկէլինճիկ** *կամ* **կէլինճիկ չիչէյի** «*հարսնուկ, պըտուկկատրուկ ծաղիկը. coquelicot*».=*Թրք.* گلنجك gelinǰik, گلنجك چیچکی gelinǰik čičeyi.

Կէլինճիքճի «*կէլինճիկ կոչուած հիւանդութիւնը բժշկող դրբաց*».=*Թրք.* گلنجکجی gelinǰikǰi.

*կէլիճի կիւզէլ «ըստ պատահմանի. au hasard».=թրք. لزگ کیشی geliši güzel.

կէլիր պ., գյոլիւր Ղ. վ. «մուտք, եկամուտ, հասոյթ. revenu».=թրք. گلور gelur կամ گلیر gelir.

*կէլպէրի ն. «երկաթէ ճանկ. tirebraise».=թրք. گلبری gelberi.

կէճէլիկ պ., գէջոլըղ վ. «գիշերապզեստ. robe de nuit».=թրք. گیجلك gijelik.

կէճէ խուշի ն. «ղղլիկ. chauve-souris».=թրք. گیجه قوشی gijе kušə.

կէճէ սէֆա պ., կէճէսիճա ն., գէջm սաճասի վ. «ցայգաճաղիկ. belle-nuit».=թրք. گیجه صفا gijе sefa.

*կէմ պ., գյոմ վ. «սանձ. bride».=թրք. گم gem.

կէմի ն., գյոմի վ. Ղ. «նաւ. navire, vaisseau».=թրք. گمی gemi.

կէմիճի պ., գյոմըջի վ. Ղ. «նաւավար. matelot, marin».=թրք. جیمگ gemiji.

կէյիկ պ. «եղջերու. cerf», կըյըկ ն. «վայրենի. sauvage».=թրք. گیك geyik «եղջերու»:

*կէյիրմիճ ըլլալ «զգայուիլ, քեքրտալ, ձգտալ. roter».=թրք. گیرمك geyirmek.

կէնզ «քթի և թոքի ճանապարհը. arrière-narines».=թրք. گنز genz.

*կէ՛նէ ն., գինm վ. «դարձեալ, վերստին, նորէն, կրկին. de nouveau, encore une fois».=թրք. ینه yine.

*կէնէ՛ պ., գյոնm վ. «տիզ, շանաճանճ. tique».=թրք. گنه gene.

կէնճ ն., գյոնջ վ. «երիտասարդ. jeune, jeune homme».=թրք. گنج genj.

*կէչինմէ պ., կէչիմէ ն. «ապրուստ. entretien, du quoi vivre».=թրք. گچنمه gečinme.

*կէչինմիճ ըլլալ պ., կէչէմիճ ըլլալ ն., գէչմիճ վ. «ապրուիլ, լաւ կամ գէշ կարողանալ ապրուստը հայթայ-

թել. vivre d'une manière assez satisfaisante».=թրք. كچنمك gečinmek.

*կէչինցիրմիշ ընել «ապրեցնել, ուրիշին լաւ կամ դէշ ապրուստ մը հայթայթել. entretenir d'une manière assez satisfaisante».=թրք. كچندرمك gečindirmek.

*կէչիս «անցք. passage».=թրք. كچيد gečid.

կէռիլմիշ ըլլալ ¶., կյէռըլմիշ ըլալ ն. «ձգձգուիլ, ճապկոտիլ (մարդու համար). baîller, avoir du ressort. 2. ձգուիլ, լայնանալ (առարկաներու համար). se tendre».=թրք. كىلرك gerilmek.

կէռմիշ ընել «լաւ ձգել, պարզել, երկարել. tendre».=թրք. كىرمك germek.

կէռսաճ ¶., կէրսաճ ն. «ծնօտին տակի միսը, խպիպ. chair pendue sous le menton», գյոռդսաճ Ղ. «իրան. buste, partie supérieure du corps».=պրս. كردن gerden «վիզ. cou», որ թուրքերէնի մէջ առած է كردان gerdan ձևը վերի առաջին նշանակութեամբ։

կէռսաճլըխ ն., գյոռդոճլըղ Վ. «մանեակ. collier».=թրք. گلوردان gerdanlək.

կէռսէղ «ունկերով փայտեայ մեծ դոյլ. cuveau, seau en bois».=թրք. كردل gerdel.

կէվէզէ ¶., գյովզզա Վ. «շատախօս. bavard».=թրք. ءوزكو geveze.

կէվրէկ տես կէօվրէկ։

կէվրէնիկ «շատ դիւրաբեկ, փուխր. friable».=թրք. كوره‌جك gevrejik.

կէրիզ «արտաքնոցի ճանապարհ, կոյուղի. egoût, cloaque».=թրք. كريز geriz=պրս. گریز gyariz.

կէրկի «ձիգ, ձգուած, երկարցուած. tendu».=թրք. كركى gergi.

*կէօզէթմիշ ընել «հսկել, պահպանել. veiller, guetter».=թրք. كوزتمك gözetmek.

*կէօզ թաշի «արջասպ. vitriol».=թրք. كوز طاشى göz tašə.

կէօզլիւկ պ., կօզլիւկ ն., կյէօզլիկ վ. «ակնոց. lunettes, pince-nez».=թրք. كلزكوز gözlik.

կէօզ-կէօրէ «ակնյայտնի, բոլորովին յայտնի, բացէ ի բաց. ouvertement, à vue d'œil».=թրք. اوركوز göz göre.

կէօզպախըճի պ. «‘հռնաճաւ, կախարդ. sorcier».=թրք. بغجیكوز göz bağəǰə. տարբեր է Ղարաբաղի բարբառով գէօզբախչի «աչքի չափով. mesuré par l'œil» բառը, որ թրք. باقیجیكوز göz bakəǰə ձևէ մը կը ծագի։

կէօթիւրիւ պ., գէ՛օթիւրիւ Ղ. «ամբողջովին. entièrement». օր. տուը կէօթիւրիւ ասուր վրաճ է.=թրք. كوتوری götürü.

կէօթիւրիւ փազար «ամբողջ ապրանքը միասին գնելով. en achetant entièrement toutes les marchandises qu'un marchand vend».=թրք. بازیٔ كوتوری götürü bazar.

կէօլ պ., գյէօլ վ., գյօլ Ղ., կօլ ն. «լիճ. lac».=թրք. كول göl.

կէօմրիւկ պ., գէօմրիւգյ վ. «մաքս. droits de douane. 2. մաքսատուն. douane».=թրք. كومركمك gömrük.

կէօմրիւճի պ., գէօմրիւճյի վ. «մաքս առնող. douanier».=թրք. كومركجی gömrükǰi.

կէ՛օյա, կէ՛օյամ, կէ՛օյա ֆի պ., գէօ՛յա վ., կօ՛յա ն. «իբր թէ. comme si».=պրս. كویا güya, كویا ki.

կէօյիւս «կուրծքի հիւանդութիւն. maladie de poitrine». կէօյիւս եղեր է.=թրք. كوكس göks կամ göyüs.

կէօնտէրի «ուղեդիր, ճանապարհ դնող. qui met le voyageur en route». կէս սահաթուան ճամբայ կէօնտէրի գացիմ.=թրք. كوندری gönderi.

կէօչ պ., ֆէօչ վ. Ղ., կօչ ն. «ամբողջ կարասիքը, աղխ. meubles, bagages».=թրք. چوك göč. կէօչ ըմել «տեղափոխուիլ, չտ առնել. déménager».

*կէօպէկ «պորտ. nombril, ombilic».=թրք. كوبك göbek.

կէօպէֆ թաշի «բաղնիքին մէջտեղը յատկապէս շինուած քարէ բարձրութիւն, ուր լուացուողները կը հանգչին կամ կը քնանան. banc en pierre au milieu des bains,

sur lequel les baigneurs dorment ou se reposent». = թրք. تاش كوبك göbek taše.

կէօսէրիւճ պ., գէօսթրիւճ վ. «արտաքին երևոյթ. aspect extérieur».=թրք. گوستریش gösteriš.

*կէօսէրիւճլի պ., գէօսթրիւճլի վ. «դեղեցիկ, արտաքին երևոյթով լաւ. joli, beau, en bonne mise». = թրք. گوستریشلی gösterišli.

*կէօվսէ պ., կօվսա ն., գյովդա, գյէօվդա վ. «իրան, մարմին. buste, corps, tronc».=թրք. گوده gövde.

*կէօվսէլի պ., կօվսալը ն., գյովդալի վ. «գիրուկ, լիքը, անճնեայ. corpulent».=թրք. گوده‌لی gövdeli.

*կէօվսէսիզ պ., կօվսասըզ ն., գյովդասըզ վ. «նիհար, վտիտ. maigre».=թրք. گوده‌سز gövdesiz.

կէօվրէկ «պաքսիմատ. biscuit, galette. 2. փխրուն, դիւրաբեկ. friable, cassant».=թրք. گوره‌ك gövrek.

կէօսէրի «եղջերուի կամ այծի կաշի. cuir, peau de cerf ou de chamois».=թրք. گودری güderi.

*կէօրէ պ., կօրա ն., գէօրա վ. Ղ. «համեմատ. selon, d'après, suivant».=թրք. گوره göre.

*կէօֆս «կուրծք. poitrine».=թրք. گوكس göks.

կըլափտաճ «ասկեթելի նմանցուած արծաթի կամ պղնձի թել. fil d'argent ou de cuivre imité au fil d'or».= թրք. قلابدان kəlabdan.

կըճըր կըճըր վ. «կրճտիւն. grincement, bruit quelconque. 2. բոլորովին նոր. tout neuf», ն. 'այրելու ձայն. pétillement». = թրք. ججر gəjər առաջին երկու նշանակութեամբ.

կըճըր «տեսակ մը նիւթ՝ որ ծամհնի մէջ դրուելով առաջերու տակ կրճտելու յատկութիւն կուտայ. matière qu'on met dans le mastic à mâcher».=թրք. ججر gəjər.

*կըճըրտամիս ընել «կրճտել. grincer, faire un bruit quelconque».=թրք. ججردامق gəjərdamak.

կըռլա «անընդհատ, միշտ. sans cesse, continuellement».=թրք. گیرلا gərla.

կրuso «յարդարանք, արդուզարդ, զգեստի ևլն. դեղեցիկ ձև. ornements, forme, goût».=թրք. gusto = իտալ. gusto «ճաշակ. goût».

կրusoլը «ձևասուր, շիք. chic».=թրք. gustolə.

կիսի ն. կամ հա՛յ կ. տի, ին՛յ կիսի, ին՛յ կիսի ին՛յ պ., գիդի վ., հայ գիդի ղ., սէ՛նի կիսի պ. կը գործածուին խօսակցութեան մէջ իբր բացագանչութիւն «ո՛, ո՛հ, ո՛վ, վա՛յ» նշանակութեամբ և շատ սովորական և անմեղ ձևեր են.=թրք. گدی gidi «կաւատ, անհաւատարիմ կին ունեցող մարդ. cocu».

կիրկիր «մարդամօտիկ. familier, intime». խըրչըլին հակառակն է.=թրք. كيركين girgin.

*կիւլ պ., գյիւլ ղ. «վարդ. rose».=պրս. گل gül.

կիւլէշ պ., գիւլմշ վ., կուռւշ ն. «ըմբշամարտութիւն. lutte, combat à la lutte».=թրք. گورش güreš.

կիւլէշի պ., կուռւշի ն., գիւլմշչի վ. «ըմբիշ, ըմբշամարտող. lutteur».=թրք. گورشجی gürešǰi.

կիւլլաճ «օսլայի թերթերով շինուած և մահմեդականներու յատուկ անուշեղէն մը. sorte de sucrerie de feuilles d'amidon et propre aux mahométans».=պրս. گلاج gülaǰ.

†կիւլլապ «վարդաջուր. eau de rose».=պրս. گلاب gülab.

կիւլխաթէմ «տուղտի ծաղիկ. guimauve».=պրս. گل ختمی gül-i-xatem.

†կիւլպէհէրէր «վարդի քաղցրաւենիի. conserve de rose, confiture de rose».=պրս. گلبشکر gülbešeker.

կիւլսուլի պ., գիւլսուլի վ. «վարդաջուր. eau de rose».=թրք. گل صویu gül suyə.

կիւհէրչիլէ «բորակ. nitre, salpêtre».=պրս. گهرچله güherčele.

*կիւնէնմիլ ըլլալ «վշտանալ, նեղանալ. s'affliger, se fâcher».=թրք. كنجنمك güǰenmek.

*կիւնը գալ «դժուարը գալ, նեղանալ, վշտանալ, սըը-

հաճ ըլլալ. se fâcher, être mécontent». =թրք. كلمك كوجنه güjine gelmek. կ'ըսուի նաև կիւճը երթալ.

կիւճպէլա, կիւճպէլակիւճ «հազիւ հազ, դժուարաւ. à peine, avec grande difficulté».=թրք. كوجبلا كوجبلاگوج güjbelagüj.

կիւմպիւռ կիւմպիւռ «թնդալով, որոտաձայն. en grand bruit».=թրք. كمبور كمبور كمبور كومبور كومبور كومبور gümbür gümbür.

†կիւմռահ պ. «որոշ, յստակ. clair, net», գիւմռախ վ. «ուրախ. gai, joyeux».=պրս. ءامرك gümrah «մոլորեալ. égaré?».

կիւյիւմ պ., գիւգիւմ վ. «պղնձէ կուժ. grande cruche de bronze».=թրք. كويوم كوگüyüm.

*կիւնահ պ., գիւնահ ղ., գիւնախ վ. «մեղք. péché. 2. ափսոս. quel dommage». կիւնահ է «ափսոս է, խղճմ. c'est dommage, il est à plaindre».=պրս. ءناك günah.

*կիւնտէլիկ պ., գիւնդոլիգ վ. «գործաւորի օրական վարձք. journée, ce qu'on gagne par jour».=թրք. كوندلك gündelik.

կիւնտէլիքճի «առօրեայ գործաւոր. journalier».=թրք. كوندلكجى gündelikǰi.

կիւպրէ պ., գիւբրո վ., կոպուրա ն. «անասնոց պղր. fumier».=թրք. ءوبرك gübre=յուն. κόπρος.

կիւրիւլթիւ պ., գյուրուլթու վ. «աղմուկ, ժխոր. bruit, tapage».=թրք. گورلدى gürüldi.

կիւրիւլ կիւրիւլ «որոտալով, թնդմամբ. avec grand bruit».=թրք. گورل گورل گورل gürül gürül.

*կիւուլէ պ., գիւլիւլո վ. «ռումբ. bombe».=թրք. گلله gülle.

*կիւուլէմիւճ ընել պ., կուռուլտէմիւճ ալ ն. «գոռալ (ամպի). tonner, gronder».=թրք. كولمك گورلمك gürlemek, كولدمك گورلدمك gürüldemek.

կիւվէ պ., fuյա ն. «ցեց. teigne».=թրք. كوى güye.

կիւվէզ «սին (պտուղը). corme, sorbe».=թրք. كوكز güyez.

*կիւվէն «կճուճ. vase de terre».=թրք. چوكه gügeǰ.

կիւվէնմիւճ ըլլալ պ., գիւվոնմիւճ վ. ղ. «վստահիլ. confier».=թրք. كمنمك گوگ güyenmek կամ كولمك گوگ güvenmek.

կիւվէրթէ «նաւի տախտակամած, կամուրջ, ծածք. pont de navire».=թրք. كركك gügerte.

*կիւվէրճին «աղաւնի. pigeon».=թրք. كوكرجين gügerjin կամ كووركين güverjin.

*կիւվէրճինլիխ «աղաւնեւտուն, աղաւնոց. colombier».=թրք. كوكرجينلك gügerjinlik կամ كووركينلك güverjinlik.

կիւրիւճ կիւրիւճ «խումբ խումբ. en foule».=պրս. كروه كروه giruh giruh.

կուլիպէ «խրճիթ. cabane, chaumière, hutte».=պրս. كلبه külbe.

կուրկուր ն. «ամպի որոտում. tonnerre. 2. որովայնի դոդոջալը. borborygme».=թրք. غورغور gurgur.

կոլիվա «մեռելի հոգուն համար. շինուած հաւիկ (շաքարախառն խաշած ցորենով շինուած քաղցրեղէն). colybes». կոլիվան յատուկ է միայն յոյներուն.=թրք. كوليوه koliva=յուն. κόλυβα.

կոլօշկա «թուխս. couve. 2. թխամայր. couveuse».=թրք. قولوچه կամ قوچه koločka.

կոճիկ «հովուի վերարկու. manteau de berger, cape».=թրք. چوجوق goǰuk.

կոմէլաստիկ պ., կոմէլաստիկ վ. «ռետին (դրուածը ջնջելու համար). gomme».=թրք. komelastik=ֆրանս. gomme élastique.

կոչան ն. «կուրծ. կաղամբի, հաղարի եւն. կարծր ցօղունը. trognon».=թրք. كوچان kočan.

*կոփնա պ., կոփչա վ. «կոճակ. bouton», կոփնակ ն. «անիւ. roue».=թրք. كپچه kopča.

Հ.

Հազ ընել գ., հոգ անել վ.. ղ. «*ախորժիլ*. se plaire à, aimer».=*արաբ.* حظ hazz.

Հազր ղ.., հազիր ն., հոգր վ. «*պատրաստ*. prêt». =*արաբ.* حاضر hazər.

Հազրլըխ «*պատրաստութիւն*. préparation, préparatif». հազրլըխդ տեսիր «*պատրաստուիդ*. fais tes préparatifs».=*թրք.* حاضرلق hazərlək.

Հազրլօփ «*պատրաստ բան մը առանց աշխատանքի վայելելով*. en jouissant le travail d'autrui». հազրլօփ կ'ուտե՞ս.=*թրք.* حاضرلوپ hazərlop.

Հազրլօփճի «*պատրաստ բան մը առանց աշխատանքի վայելել սիրող*. qui jouit du travail d'autrui». = *թրք.* حاضرلوپجی hazərlopǰə.

Հազրճի «*պատրաստ զգեստ ծախող*. marchand d'habits».=*թրք.* حاضرجی hazərǰə.

Հազրճօղապ «*պատրաստաբան*. prompt à la repartie». =*արաբ.* حاضرجواب hazər ǰevab.

*Հազմը ընել «*մարսել*. digérer».=*արաբ.* هضم hazm.

†Հաթա «*խալ, յանցանք*. faute».=*արաբ.* خطء xata.

Հաթէմ չիչէյի «*տուղտի ծաղիկ*. guimauve (fleur)». = *թրք.* حاتم چیچکی hatem čičeyi.

*Հաթտա «*մինչև իսկ, մինչև անգամ*. même». = *արաբ.* حتى hatta.

Հալ ն., հոլ վ.. ղ. «*վիճակ*. état, situatien». = *արաբ.* حال hal.

Հալա «*հօրաքոյր*. tente paternelle». = *թրք.* خالہ xala «*նոյն նշ*. même sign.», *որ աղաւաղեալ ձևն է արաբ.* خالہ xale «*մօրաքոյր*. tente maternelle» *բառին*.

Հալաճ «*բուրդ դզող*. cardeur».=*արաբ.* حلاج hallaǰ.

Հալաս «*մալուխ, հաստ չուան*. câble, grosse corde». =*թրք.* حلاط halat *կամ* خلاط xalat.

†Հալէ «արտաքնոց. commodités». = արաբ. هاله hale «բակ. cour». Հմմտ. Ագուլիսի բարբառով քօկ «արտաքնոց», ծագած հայ բակ բառէն.

*Հալիմ «հեզ, խոնարհ, հնազանդ. doux, affable». = արաբ. حليم halim.

Հալիս ն., խալիս վ. ղ. «զուտ, անխառն, ոչ կեղծ. pur, véritable, non mêlé».=արաբ. خالص xalis.

Հախ ն. ղ., հախ վ.. «իրաւունք. raison, droit. 2. ճշմարիտ. vrai, juste. 3. վարձք (աշխատութեան մը փոխարէն մեկուն առնելիք դրամը). salaire».=արաբ. حق hakk.

†Հաճաթներ (միշտ այսպէս յոգնակի գործածուած) «գործիքներ. outillage». = արաբ. حاجات haǰat «պէտքեր. besoins, nécessités», որ յոգնակին է حاجت haǰet բառին.

Հաճամաթ ¶., հըջըմաթ ղ. «մարմինը ճեղքտեղով արիւն առնել. scarification».=արաբ. حجامت haǰamet.

Հաճի ն., հոջի վ.., հա՛ջի ղ. «մահմետի, Երուսաղէմ ուխտի գացած. qui a fait le pèlerinage de Jérusalem».= արաբ. حاجی haǰi.

Համալ վ.., համբալ ղ. «բեռնակիր. portefaix». = արաբ. حمال hammal.

*Համամճի վ. «բաղնեպան. maître baigneur». = թրք. حمامجی hammamǰə.

Համարաթ ¶., համարաթլը, համարաթով ն., մմռռթ, մմռռթլի վ. [«աշխատասէր, ժրաջան. laborieux». =թրք. حمارات hamarat.

*Հայա, հայաներ «ամորձիք. testicules, génitoires». = պրս. خايه xaye.

†Հայթա «սրիկայ. polisson».=թրք. هايطه hayta.

*Հայլազ «սրիկայ. polisson».=թրք. حيلاز haylaz.

Հա՛յպէհասըլ «անոգ–անօգնական, լքեալ, երեսի վրայ մնացած. abandonné, délaissé».=թրք. haybe–hasəl.

Հայվան վ. ղ. ն. «անասուն. animal. 2. անմիտ, անբան. idiot, sot, bête».=արաբ. حيوان heyvan.

Հա՛յէ վ.., հա՛յտա ն., հո՛յդռ ղ. «ծն, արի. va! vite!

dépêche-toi», յոքնակին հա՛յտեցէք «ծո, արէք դուք. allons dépêchez-vous».=*Թրք.* ایدلم haydi, *յբ.* ایدین haydiyin.

Հայտուս Ա. «վիթխարի, աւազակաբարոյ. colossal, gigantesque, géant».=*Թրք.* حیدود haydud.=*ըստ* Bianchi, էջ 725 *հունգարերէնէ բառ մ՚է, որ բուն հունգարերէնի մէջ կը նշանակէ «հեռուակ զինուոր», բայց Թուրքերէնի մէջ առած է «աւազակ, յեղուզակ. brigand» նշանակութիւնը.*

Հայրան Պ., հէյրան Ա. «զմայլած, հիացած. étonné, enchanté».=*արաբ.* حیران hayran.

Հանըմ Պ., խանըմ Ա. Ղ. «տիկին. dame, madame».=*Թրք.* خانم xanəm.

Հանբալ «անհեթեթ, մեծ և տգեղ, անճոռնի. monstrueux, bizarre, grotesque».=*Թրք.* حنطال hantal.

†Հաւարի Պ., հոշմրի Ղ., աշարի Ա. «անառակ. հանդարտ չկեցող. malin, espiègle, méchant».=*արաբ.* حشری hašeri.

*Հա՛չան «երբոր. quand, lorsque».=*Թրք.* هاچان hačan *կամ* قاچان kačan.

Հապ Պ., հափ Ն., հոբ Ղ., տբ Ա. «դեղահատ. pillule».=*արաբ.* حب habb.

Հա՛պրէ «միշտ, անընդհատ. toujours, sans cesse, continuellement».=*Թրք.* هبره habəre.

Հառամ Ղ. Ն., խոռոմ Ա. «ապօրինի և անարդար. prohibé, illicite, injuste».=*արաբ.* حرام haram.

*Հարըպ «այծեղջիւրի օշարակ. sirop de caroube».=*արաբ.* خروب xarrub «այծեղջիւր. caroube».

Հառման Ն., խարման Ա. «կալ. aire».=*պրս.* خرمن xərmen, *որ Թուրքերէնի մէջ առած է* خرمان xarman *և* حرمان harman *ձևերը.*

†Հառմանցա պէկիրի «անառակ, անհանդարտ, խեռ. indocile, rétif, rebelle». *օր.* հառմանցա պէկիրիի պէս ի՛նչ չորս դին կը վազվռտես կոր.=*Թրք.* یکری حرمان harman begiri «կալի ձի».

Հառմանի «շուրջառի ձևով վերարկու. manteau circulaire».=թրք. حروانی harvani.

Հառտալ ն., խոռդոլ վ. «մանանեխ. moutarde». = արաբ. خردل xardel, որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև خردال xardal ձևը.

Հասաս «բարեպան. huissier». օր. հասասի պէս կայնիլ «միշտ ոտքի վրայ կանգնած մնալ. rester toujours debout».=թրք. hasas.

*Հասըլ պ., հոսոլ վ. «յառաջ գալ. provenir». հասըլ ըլլալ, գալ.=արաբ. حاصل hasəl.

*Հա՛սըլը պ., հոսոլի վ. «վերջապէս. enfin». = արաբ. حاصلی hasələ.

*Հաստաճէ պ., խոստախանա վ. «հիւանդանոց. hôpital».=պրս. خانه‌خسته xastexane.

*Հասրէթ պ., հոսոսաթ ն., հոսորմթ ղ., խոսոսաթ վ. «կարօտ (առ. և գոյ.). envie, désir, envieux, désireux». հոսրէթ մնացինիֆ. հոսրէթս առի.=արաբ. حسرت hasret.

Հավա ն. ղ., հովմ վ. «օդ, մթնոլորտ, կլիմայ. air, atmosphère, climat. 2. նուագի եղանակ. air musical». հովայի մավի «երկնագոյն կապոյտ. bleu azuré». հավաճ ելլալ «ամէն ջանք ի գործ դնել. faire de très grands efforts».=պրս. هوا heva.

Հավա թէպտիլի պ., հովոթտովդիլի վ. «օդափոխութիւն. changement d'air».=թրք. هوا تبدیلی heva tebdili.

Հավաճիվա «շեկխարի. orcanète». = պրս. هواجیوه hevajive.

Հավաճ պ., խոսոսաճ վ., հոսոսճկ ն., հովոճգ ղ. «սանդ. mortier».=պրս. هاون haven.

Հավատիս «աւետիս. bonne nouvelle».=արաբ. حوادث havadis «դէպքեր, լուրեր. événements, nouvelles», որ թուրքերէնի մէջ առած է սոյն նշանակութիւնը.

Հավա ճիճէնկի պ., հովոմճոմճիֆ վ. «հրթի՛ռ. fusée volante».=թրք. هوا فیشنکی heva fišengi.

*Հավէս ն., հովմս ղ., խավաս վ. «փափաք. désir, envie», հավասիլ «փափաքիլ. désirer».=սրս. عوس heves.

*Հավլամիշ ըլնել «հաչել. aboyer». = թրք. حاولامق havlamak.

Հավուզ գ., հօվուզ ղ., ավուզ վ. «աւազան. bassin». =արաբ. حوض havz.

Հավուն «սառեպղին. carotte».=թրք. چاوا havuj.

†Հավուոզ՝ անարդական ածական. terme de mépris. = آبریز abriz կամ آوریز avriz «արտաքնոց. commodités» բառէն։ Այս բառը ժողովրդական բարբառին մէջ երկու ձև առած է. ավարզ և հավուոզ. առաջինը կը նշանակէ «արտաքնոցի խողովակ. chausse d'aisances», իսկ երկրորդը միայն իբր նախատական ածական կը գործածուի, առանց որոշ նշանակութեան։

Հասրմ «ներքնին. ennuque».=արաբ. خادم xadim.

Հաւss ուցենալ «համարձակիլ, յանդգնիլ. avoir l'audace, oser». ի՞նչ հաւss ուցի «ինչպէս կը համարձակի նա. comment ose-t-il?»=արաբ. حد hadd «սահման. limite, terme, borne», թրք. ne haddə var «ի՛նչ հաւss ուցի»։

Հաssսրզ հիսապսրզ ն. «անթիւ անհամար. innombrable, incalculable».=թրք. حدسز حسابسز haddsəz hisabsəz.

*Հարարէթ գ., հարարաթ վ. ղ. «տապ, մարմնի բարձր ջերմութիւն, ծարաւ, պասուք. chaleur, fièvre, soif brûlante».=արաբ. حرارت hararet.

*Հարարէթլէնմիշ ըլլալ «տապիլ, խիստ բարձր ջերմութիւն ունենալ, ծարաւիլ. s'échauffer, être altéré de soif». լեզուս հարարէթլէնմիշ եղաւ. = թրք. حرارتلنمك heraretlenmek.

Հարէ «վէտվէտումն. կերպասի վրայի պաղպաջը. ondulation de moire». = սրս. خاره xare, որ թրքերէնի մէջ առած է حاره hare ձևը։

Հարէմ «կանանոց. gynécée».=արաբ. حرم harem.

Հարէմլիխ գ., հարամլըղ վ. «կանանոց. gynécée». = թրք. حرملك haremlik.

Հարճ «անուանարկիչ խօսք. paroles injurieuses». = արաբ. حرف harf.

Հափը՛ս պ., հոփս վ., հափս, հափսացա ն. «բանտ. prison. 2. բանտարկեալ. prisonnier, emprisonné». = արաբ. حبس habs. վերջինը պրս. حبسخانه habsxane ձևէ մին է.

Հաֆէֆի «կեղծ մատանի, ապարանջան և այլ այսպիսի աժան զարդարանքներ ծախող շրջուն վաճառական. bric-à-brac».=թրք. حقيقجى hakikji.

*Հաճիսէ «ճառ. ձեղունէն կախուած բազմաթիւ ճրագներով զարդարուած չահ. lustre».=պրս. آويز avize.

*Հաճիճ պ., խոճիճ վ. «թեթեւ. léger». = արաբ. خفيف xafif.

*Հաճտալըխ պ., հոճթոլըղ վ. «շաբաթական վարձք. semaine, ce qu'on gagne par semaine». = թրք. هفتهلق haftaləк.

Հէյալ ն., հալալ ղ., խալալ վ. «անխարդախ, արդար, օրինաւոր. juste, légal, légitime». հէյալ վասսակ է. = արաբ. حلال halal.

Հէյալլաշմիշ ըլլալ «իրարու ներել և հաշտուիլ, հաշիւները հաշտ կերպով վերջացնել. se pardonner mutuellement, se reconcilier».=թրք. قمشلاشمق halallašmak.

Հէյալլըխ «ներողութիւն. pardon». = թրք. قللاق halallək.

Հէյէ պ., հոյո վ. ղ. «տակաւին, դեռ. encore». հէյէ հէյէ «հազիւ հազ, գոնէ վերջապէս. difficilement, enfin!» =արաբ. حلا hala.

Հէլլաֆ պ., հէլաֆ ն. «ուժասպառ ըլլալ, խիստ չատ յոգնիլ, պարտասիլ. se lasser, être harassé, s'épuiser». = արաբ. هلاك helak.

Հէ՛լպէք ն., հէ՛լպէքտէ, հէ՛լպէքտէնէ պ., ոլբոք վ., հոլբոք վ. ղ. «անշուշտ, ի հարկէ. certainement».=արաբ. البت elbett, البته elbette.

Հէվա պ., հալվա վ. ն. ղ. «հրուշակ. խաղով, ալիւ-

րով և շաքարով շինուած քաղցրեղէն. pâte sucrée». = *արաբ.* حلوى *կամ* حلو halva.

Հէլվաճի պ., հալվաջի վ., հալվաճի ն. «*հրուշակավաճառ, հրուշակագործ.* vendeur ou fabricant de pâte sucrée».=*թրք.* حلواجى halvajə.

Հէմ ն., համ ղ., հիմ վ. «*թէ, և', նաև.* et, aussi», հէ՛մ ասս, հէ՛մ ալ «*թէ այս, թէ այն.* tous les deux». = *պրս.* هم hem.

Հէմհէն պ., համաճ վ. ն. «*անմիջապէս.* aussitôt, tout de suite», հիմմոն ղ. «*իսկ և իսկ*».=*պրս.* همان heman.

Հէմշէրի պ., հիմշեռի, մշեռի վ. «*քաղաքակից, հայրենակից.* concitoyen, compatriote». հիմշեռի՝ *Ղարաբաղի բարբառով թուրքերուն համար գործածուած կոչական է.*=*պրս.* همشهرى hemšehri.

Հէ՛յ վ. ղ. ն. «*ռվ, ո՛.* o! he!»=*պրս.* هى hey.

Հէյալ պ., խիյալ վ. «*աչքի երեւցած ուրուական, երեւակայութիւն.* spectre, imagination. 2. *խամաճիկներով արեւելեան-տաճկական ներկայացում.* scène de marionnettes».=*արաբ.* خيال xayal.

Հէյպէ պ., հիյբո, ոյբո վ., հէպկէ ն. «*ձիու թամբի վրայ կապուած երկաշերայ քրձեղէն պայուսակ.* besace».= *թրք.* هكه heybe.

Հէճսէկ ն., խոճդոկ վ. ղ. «*խրամ; փոս.* fossé, tranchée».=*թրք.* خندق hendek=*արաբ.* خندق xandek.

Հէռկէլէ ն., խոռգյոլո վ. *պահուած միայն հէրկէլէի պէս վազել և այլ նման ասացուածներու մէջ. բայց առանձինն անգործածական և իմաստն անյայտ.* = *թրք.* خركله xergele «*անվարժ ձի, տրմուղ.* cheval non dressé. 2. *անվարժ ձիերու երամակ.* troupeau des chevaux non dressés».

Հէվալէ պ., հավալա վ. «*փոխանցել (պարագք, գործք, վաճառականական թուղթ).* transfert». = *արաբ.* حواله havale.

Հէվալէ «*հսկայ, շատ խոշոր բան.* gros, énorme». =*արաբ.* حوالى havali «*շրջակայք.* alentours?»

Հէտիյէ ¶., հոդիյո, ոդիյո Վ.. «նուէր». cadeau, présent».=արաբ. هدية hediyye.

*Հէրարէք տես հարարէք։

Հէրիճ ¶., հորիճ Վ., հորիճ Ղ. «ախմար, անարժէք մարդ». bonhomme, homme sans mérite. 2. որևիցէ մէկը. un certain homme, quelqu'un». = արաբ. حريف harif, բուն նշ. «արհեստակից». compagnon de métier».

Հէրյաճ տես հայրաճ։

Հէրճանիէ «ծախքը ընկերաբար, հանգանակութեամբ հոգացուած». par cotisation». հէրճանիէով էճ մր ըրինք, ամմէն մէկուս երկու խուրուճ ինկաւ.=պրս. حريفانه harifane.

Հէֆիմ Ն., խէֆիմ Վ., հոֆյիմ Ղ. «բժիշկ. médecin». հէֆիմութիւն «բժշկութիւն. médecine».=արաբ. حكيم hakim «գիտուն, փիլիսոփայ, բժիշկ. savant, philosophe, médecin».

Հէֆիմ պաշի ¶., խէֆիմ բաշի Վ. «բժշկապետ. chef-médecin».=թրք. حكيم باشى hakim bašə.

Հէճիէք «կալուածագիր. titre de propriété».=արաբ. حجت hujjet.

Հէճկիւր հէճկիւր ¶., ըճիւռ ըճիւռ Վ., իւիւռ իւիւռ ¶., օռուռ օռուռ Ն. «դառն, ուղխօրէն, հեղեղի պէս (լալու համար միայն կ'ըսուի). (pleurer) amèrement».=թրք. هوكور هوكور höngür höngür, նոյնպէս միայն լալ բառին հետ գործածուած։

Հէօշիկ «բիրտ, անուսոյ, կոշտ. grossier, rude, brut».=թրք. كودوك hödük.

Հէօմ Ղ., հիւմ Վ. «վճիռ, հրաման. ordre, cammandement, sentence». հէօմ ընել «վճռել, հրամայել. ordonner, rendre une sentence».=արաբ. حكم hükm.

†Հիլալ «առաւի կամ ականջի քչփորիկ. cure-dent, cure-oreille».=արաբ. لالة hilal.

Հիլէ ¶., հիլո Վ. «նենգութիւն, խաբեբայութիւն, կեղծելը. fraude, artifice, falsification».=արաբ. حيله hile.

†Հիլէք ¶., իլոք Վ. «ախոռ, գէշ՝ ամօթալի հիւանդ-

դուխիւն (օր. գաղղիական ախտը). maladie qui fait honte (p. ex. syphilis)».=*արաբ.* تلّه əllet, illet.

†Հիլէթլի ¶., իլթլի Վ. «*ախտաւոր*. vicieux, infirme». =*թրք.* تلّه illetli.

*Հիլէլի ¶., ճիլալու, ճիլալի Վ. «*խարդախել, նենգել*. falsifié, fraudé».=*թրք.* لحيله hileli.

Հիլէսիզ «*անխարդախ, անենգ*. exempt de fraude, non falsifié».=*թրք.* زحيله hilesiz.

*Հիլէֆյար ¶., ճիլմֆյար Վ. «*խարդախ, խաբեբայ*. fourbe, trompeur».=*պրս.* كارحيله hilekyar.

*Հիյէթ «*կերպարանք, տարազ, արտաքին երևոյթ*. forme, mise, aspect extérieur».=*արաբ.* هيئة heyet.

Հինա ն., խինա Վ. Ղ. «*հինայ*. henné». = *արաբ.* حنا hena.

Հինս թավուխի «*հնդկահաւ*. dinde, dindon». = *թրք.* هند طاووغی hind tavuġə.

Հինսի «*հնդկահաւ*. dindon, dinde».=*պրս.* هندی hindi.

Հինսիպա «*եղերդ*. endive, laitue sauvage». = *արաբ.* هندبا hindiba.

Հինսիսաճ ճէվիզի ն. «*հնդկընկոյզ*. coco». = *թրք.* هندستان جوزی hindistan jevizi.

Հիչ Վ., ճէչ Վ. Ղ. ն. «*բնաւ, ամենևին, երբեք*. jamais, point, pas du tout».=*պրս.* هیچ hič.

Հիսապ ¶., ճէսապ ն., ճէսաբ Ղ., խէսաբ, ճիսաբ Վ. «*հաշիւ*. calcul, compte».=*արաբ.* حساب hisab.

Հիսապսըզ ¶., ճէսաբսըզ, խէսաբսըզ Վ., ճէսապսըզ ն. «*անհաշիւ*. sans calculer. 2. *անհամար*. innombrable». =*թրք.* حسابسز hisabsəz.

Հիսապ ֆիթապ ¶., ճէսապ ֆիթապ ն., խէսաբ ֆիթաբ Վ. «*երկար և մանրամասն հաշիւ*. longue calculation». =*արաբ.* حساب كتاب hisab-kitab.

*Հիսար «*բերդ, պարիսպ*. muraille».=*արաբ.* حصار hisar.

Հիսէ ն., իսա, ճէսէ Վ. «*բաժին (մանաւանդ ժառանգութեան մէջ)*. part».=*արաբ.* حصه həsse.

Հիսէսար «բաժնեկից, ժառանգակից. cohéritier». = պրս. حصه دار hèssedar.

Հիսէ «միշատ. chalef».=Թրք. اکی iyde.

Հիսսէթ «բարկութիւն, ցասում. colère».=արաբ. حدت hiddet.

*Հիսսէթլէնմիշ ըլլալ «բարկանալ. se fâcher, s'irriter». =Թրք. کلنمك حدت hiddetlenmek.

Հիսսէթլի «բարկացոտ, ցասկոտ. irascible, irrité». = Թրք. لی حدت hiddetli.

*Հիւճիւմ պ., հիւջիւմ վ., հուճում ն., հիւջում ղ. «յարձակիլ. assailler, attaquer».=արաբ. هجوم hüjum.

Հիւճիւրէ «պատի մէջ խորշ–դարակ. niche». = արաբ. حجره hüjre.

Հիւմմա պ., հումա վ. «ժանտատենդ. typhus». = արաբ. حما կամ همی humma.

*Հիւնէր պ., հիւնար ղ., հունար ն., խունար վ. «ճարտարամտութիւն, հնարիմացութիւն, խելք. habilité, génie, art».=պրս. هنر hüner.

*Հիւնէրլի պ., հիւնարլու ղ., խունարլի վ. «ճարտարամիտ, հնարիմաց, խելացի. habile, ingénieux». = Թրք. هنرلی hünerli.

Հիւննապ «յունապ. jujube».=արաբ. عناب ünnab.

Հիւնքյար պէյէնսի «խորոված պատինճան. aubergine rôtie». = Թրք. حنکار بکندی hünkyar beyendi, որ բուն կը թարգմանուի «թագաւորը հաւնեցաւ»։

*Հօճա «տաճիկ փաթթոցաւոր վարժապետ. instituteur turc». = պրս. خواجه xaje, աղաւ. Թրք. هوجه hoja. Տես նաև խօճա։

Հօճա յէմիշի «մաթուզ (տեսակ մը վայրի պտուղ). arbouse».=Թրք. هوجه یمیشی xoja yemiši.

Հօշ պ., խոշ վ. «խօմ; արդէն. donc». օր. զարկ ըսիցիք նէ, հօշ մեռցուր չըսիցիք.=պրս. خوش xoš.

Հօ'ւուցուք վա, Թող այնպէս ըլլայ, բայց մի մտածեր, ուրիշ անգամ վրէժը կը հանեմ».=Թրք. hošunduk.

Հօռա «պար. danse».=թրք. اورا xora=յուն. χορεία.

Հօվառտա պ., խուվռդռ, խօվռդռ վ.. «մոխող, ծախսող, զեղչ. libertin, débauché».=թրք. خوارده xovarda.

Ճ.

Ճահիլ պ., ջոհիլ ղ.., ջահէլ վ. «երիտասարդ, պատանի. jeune homme». = արաբ. جاهل Jahil «անփորձ, որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև վերի իմաստը:

Ճահս պ., ջոխս վ.., ջոհս ղ. «ջանք, ջանադրութիւն. effort»=արաբ. جهد Jehd.

Ճամ ն., ջամ վ.. «ապակի. vitre. 2. պատուհան. fenêtre», ջամ ղ. «ջուր խմելու սրճան. vase pour boire de l'eau».=պրս. جام Jam.

Ճամէ֊ֆյաճ պ., ջամաֆյաճ վ.., ճամէֆյռա ն. «ապակեփեղկ. cloison vitrée. 2. դրքերու դարան. bibliothèque vitrée».=պրս. جامکان Jamekyan.

Ճամի վ.. «մզկիթ. mosquée».=արաբ. جامع Jami.

Ճամճի «ապակեգործ կամ ապակեվաճառ. vitrier». =թրք. جمجی Jamjə.

Ճամպազ ն. «լարախաղաց. acrobate», ճամպազ պ., ջոմբոզ վ.. «ձիու վաճառական. maquignon, marchand de chevaux».=պրս. جانباز Janbaz.

Ճայիր ճայիր «ճարճատմամբ, սաստիկ. avec craquement, en pétillant».=թրք. جایر جایر Jayir Jayir.

*Ճայմիս ըլլալ «միտքը փոխել, գաղափարէ մը հրաժարիլ. changer de résolution».=թրք. قایمق Jaymak.

*Ճայտրմիս ընել «միտքը փոխել տալ, գաղափարէ մը հրաժարցնել. faire changer de résolution». = թրք. جایدرمق Jaydərmak.

Ճանաւար ն., ջոնովար ղ.., ջոնովռ վ. «գազան, սահեղ անասուն. bête féroce».=պրս. جانور Janver.

Ճա՛նըմ ն. վ.. ղ. «հոգբայրս, հոգիս. mon âme, mon

frère!» *կը գործածուի խօսակցութեան մէջ՝ խօսակիցին ուղղելով. հիները կը գործածեն հայերէն թարգմանութեամբ* ﬕո՛գի.=*թրք.* جان Janəm «*հոգիս.* mon âme!»

*ՃանըմԱ միևնէք «*ես մեծ յօժարութեամբ, ուզածս ալ այդ էր, ինձ համար աւելի լաւ.* tant mieux pour moi», ՃանընԱ միևնէք «*դու կամ նա մեծ յօժարութեամբ ևէն.* tant mieux pour toi ou pour lui». = *թրք.* جانمه منت Janəma minnet, جانکه منت Janəna minnet, جانه منت Janena minnet.

*ՃանլանմիԸ ըլլալ «*հոգի առնել, աշխուժութիւնը գրաւնել, կենդանանալ.* s'animer, se ranimer». = *թրք.* جانلنمق Janlanmak.

*ՃանլանտրմիԸ ընել «*աշխուժութիւն, ոգևորութիւն, կենդանութիւն տալ.* vivifier». = *թրք.* جانلندرمق Janlandərmak.

Ճանկը՛լ ﬕունկո՛ւլ Պ., Ճանկը՛լ ﬕընկը՛լ Ն. «*աղմուկով (գանգակի, բոժոժի և այլ նման բաներու ձայնին համար).* à cor et à cri, bruyant».=*թրք.* جانگول جونغول Jangəl Jungul.

Ճանսըզ Վ. Ղ. «*վատոյժ, տկար.* faible».=*թրք.* جانسز Jansəz.

ՃանՏարմա, ՃանՏրմա Պ., Ճոնդարմա Վ. «*ոստիկան, քաղաքապահ զօրական.* gendarme».=*գրական թրք.* ژاندارم Žandarma, *ժողովրդական թրք.* Jandarma. *առաջինը նոր փոխառութիւն է ֆրանս.* gendarme *բառէն. երկրորդը՝ որ ծագումՄ ոուսած է մեր ձևին, ﬕչ թէ* Žandarma *բառին աղաւաղեալն է, ինչպէս կը կարծուի, այլ կուգայ իտալ.* gendarme *ձևէն և աւելի հին է քան գրականը։*

ՃանՓէս Պ., ՃանՓաս Վ. «*անդուս.* taffetas». = *թրք.* جانفس Janfes.

Ճա՛պա Պ., ՃոբՈ Վ. «*ձրի բաշխել (որ և իցէ առարկայ մը).* gratis. 2. *յանցանք մը ներել.* pardonner une faute». *օր.* ասս բուծդ ֆեզի ճա՛պա, ամա մէյ մըն ալ չընե՛ս ճա՛.=*թրք.* جبه Jaba.

Ճառք «*մեծաժխոր (բան մը պատռելու կամ փուքսի*

համար). bruyant, à grand bruit». *օր.* ճա՛ռք ըրաւ պատռեց.=*թրք.* جارت jart.

ճառք ճուռք «մեծաբանութիւն, մեծ մեծ չարդել. hâblerie, boursouflage, grand mot. 2. մեծաժխոր. bruyant, à grand bruit». նախորդ բառին կրկնականն է. = *թրք.* جارت جورت jart jurt.

ճառք տիր «մեծաժխոր կերպով (բան մը պատռելու համ փուքսի համար). à grand bruit». *օր.* ճա՛ռք տիր պատռեց.=*թրք.* جارت ديو jart deyu.

ճատը ¶., ճատու, ճատուճի ն., ջոդի, ջոդու վ., ջա՛դու ղ.. «անպիտան պառաւ կին (անարդական ոճով). vieille mégère».=*պրս.* جادو jadu «կախարդ. sorcière».

ճատէ ¶., ջոդդո վ. «մեծ փողոց. grande rue». = *արաբ.* جاده jadde.

ճաճճաճը «չքեղ, պերճ, խիստ շատ զարդարուն. pompeux, très orné».=*թրք.* جافجافله jafjafle.

ճէզա ¶., ջոզո վ. «տուգանք. amende». = *արաբ.* جزا jeza.

ճէզվէ ¶., ջոզվո վ. «սուրճ եփելու ատեն. սրճատեղ. cafetière».=*թրք.* جزوه jezve.

†ճէթվէր ¶., ջոթվոր վ. «քանոն (գիծ քաշելու համար). règle».=*արաբ.* جدول jedvel. այս հին ձևին տեղ այժմ կը գործածուի հայ. խանակ.

†ճէլէպ «խաշներու և արջառի վաճառական. marchand de bestiaux».=*արաբ.* جلاب jellab.

ճէլլատ ն., ջոլլոդ ղ., ջոլոդ վ. «դահիճ. bourreau».=*արաբ.* جلاد jellad.

ճէհէզ ն., ջհէզ վ. «օժիտ. dot».=*արաբ.* جهاز jihaz.

*ճէհէլլէմ ¶., ջոհդոմ, ջոյհոմ վ., ջհոհոդոմ, ջհոհոմ ղ., հահաոմ ն. «դժոխք. enfer». = *արաբ.* جهنم jehennem. ճէհէլլէմ եղիր «կորիր, կորսուէ. va-t-en!»

†ճէմ ն., ջոմ վ. «գումար (թուաբանական բառ). addition», ճէմ ընել «գումարել. additionner». = *արաբ.* جمع jem.

ձէյլաւ պ., ջէյիրաւ վ.., ջէյրաւ ղ. «*վիթ. gazelle*». ձէյլաւ կ'ըլմանի «*գեղեցիկ, հասակագեղ և կայտառ է (աղջիկներու համար կ'ըսուի)*. d'une belle et haute taille». = *թրք.* جيران Jeyran.

ձէնապէք պ., նուճապէս ն., ջոճոքոք վ. «*կեղտոտ, լղճուկ*. sale, malpropre». = *արաբ.* جنابت Jenabet «*օրինական անմաքրութիւն*. impureté légale. 2. *գիշացեալ, պիղծ*. pollué, impur, profané».

*ձէնկ ն. «*պատերազմ*. guerre, bataille, combat», նէնկի ելլալ «*կռուի սկսիլ*. se mettre à se battre».=*պրս.* جنگ Jeng.

*ձէնկիլէմիշ ըլլալ ն. «*իրարու հետ կռուիլ*. combattre, se battre».=*թրք.* جنگلشمك Jenglešmek.

ձէպ ն., ջէօբ վ., ջուբ ղ. «*գրպան*. poche». = *արաբ.* جيب Jeyb.

*ձէպի տէլիկ «*դրամ չունեցող, անկուտի (կատակի լեզուով)*. pauvre, qui n'a pas le sou». = *թրք.* جيبى دليك Jeybi delik «*գրպանը ծակ*. la poche trouée».

ձէռահ պ., ջոռոհ վ. ղ. «*վիրաբոյժ*. chirurgien». = *արաբ.* جراح Jerrah.

*ձէսարէթ պ., ջոսոռոթ վ. «*համարձակութիւն*. audace, hardiesse, franchise».=*արաբ.* جسارت Jesaret.

*ձէսարէթլի պ., ջոսոռոթլի վ. «*համարձակ, խիզախ, կորիճ*. hardi, franc».=*թրք.* جسارتلى Jesaretli.

*ձէսուր «*համարձակ, կորիճ, խիզախ*. hardi, audacieux, franc».=*արաբ.* جسور Jesur.

ձէվահիր պ., ջավահիր վ. ղ. «*գոհար, ակնեղէն*. bijou, pierre précieuse».=*արաբ.* جواهر Jevahir = *պրս.* گوهر güher.

ձէվահիրճի պ., ջավահիրջի վ. «*ակնավաճառ, ակնագործ*. bijoutier».=*թրք.* جواهرجى Jevahirji.

ձէվիզ «*ընկոյզ*. noix».=*արաբ.* جوز Jevz.

ձէվիզ իչի «*ընկոյզի միջուկ. կեղևած և մաքրած ընկոյզ*. noix épluchée».=*թրք.* جوز ايچى Jeviz iči.

ձէվիզլիխ «ընկուզաստան. forêt de noyers». = թրք. جوزلك Jevizlik.

ձէվիզճի «ընկուզավաճառ. marchand de noix».=թրք. جوزجی Jevizji.

*ձէրահաթ պ., ջոռոմիոթ վ. «թարախ, չարաւ. pus, humeur, sanie».=արաբ. جراحات Jirahat.

ձէրիմէ ն., ջոռմո վ. «տուգանք. amende».=արաբ. جریمه Jerime.

ձէօմէրs պ., ճէմէրs ն., ջէօմոռդ վ. «առատաձեռն. généreux, libéral». = թրք. جومرد Jömerd = պրս. جوانمرد Jivanmerd.

ձըզըռթը «ձայն (գրելու կամ այրելու). pétillement ou bruit que la plume fait».=թրք. جزرتی Jəzərtə.

ձըզըռ ճըզըռ վ. «միշտ, անընդհատ, սաստիկ (այրելու և գրելու համար գործածուած). sans cesse, continuellement (écrire, brûler)».=թրք. جزیر جزیر Jəzər Jəzər.

ձըզտաճ պ., ջըզդոճ վ. «թղթապանակ, դրամապանակ. porte-monnaie».=պրս. جزدان Jüzdan.

ձըլըզ պ., ճըռըզ ն., ջըլուզ վ. «ճղճիմ; խեղճ, ճըղզած. chétif, pauvre, grêle».=թրք. جلیز Jələz.

*ձըլխ «հոտած (ձու). gâté, couvi (œuf)». ճըլխ եղաւ «պարապ եղաւ, չյաջողեցանք (կ'ըսուի որ և իցէ գործի համար). ça n'a pas réussi».=թրք. جلق Jəlk.

ձըլօմփ ն., չլօմփ ղ., ջլօփ վ. «ջուրի մէջ ընկնելու ձայն է, ճոպիւն. bruit des ondes».=թրք. چلوم Jəlomp.

ձըմպասթիկ «մարմնամարզութիւն. gymnastique». = թրք. ژیمناستیق žimnastik կամ جیمناستیق Jimnastik, առաջինը նոր փոխառութիւն է ֆրանս. gymnastique բառէն, երկրորդը՝ որմէ փոխառեալ է մեր ձևը, կը ծագի անգլիերէն gymnastic կամ իտալ. ginnastico ձևէն։

ձըմպըզ վ., ճըմպըզըբրա պ. «մազխիլ. pincettes». = թրք. جنبز Jənbəz, جنبزتره Jənbəstəra.

*ձընկըռտախ «զանգակ. cloche».=թրք. چنغراق čenġərak.

ճրտճրտ «ճպուռ. grillon. 2. չատախօս. bavard». = թրք. جرجر jərjər.

ճրտճրտ պէօճէյի «ճպուռ. grillon».=թրք. جرجر بوجکی jərjər böjeyi.

ճիզմէ պ., չըզմա վ. «առնակօշիկ, մոկ. botte».=թրք. چزمه čizme.

ճիզմէճի պ., չըզմաջի վ. «առնակօշիկ շինող կամ ծախող. fabricant ou marchand de bottes». = թրք. چزمه‌جی čizmeji.

ճիզվիթ վ. «յիսուսեան կրօնաւոր. jésuite. 2. կեղծաւոր, նենգամիտ և խորամանկ. hypocrite, rusé, fourbe». =թրք. جیزویت jizvit=իտալ. gesuita.

ճիլա պ., չիլո վ. «փայլ, յղկուածք. éclat, lustre». = արաբ. جلا jila.

ճիլալամիճ ընել պ., չիլոլամիճ անել վ. «փայլեցնել, յղկել. polir, brunir».=թրք. جلامق jilalamak.

ճիլալը պ., չիլոլի, չիլոլուն վ. «արծնեալ, փայլեցուածք. poli, lustré».=թրք. جلالی jilalə.

ճիլաճի «արծնիչ (արհեստաւոր). brunisseur». = թրք. جلاجی jilajə.

ճիլվէ պ., չիլվո վ. «աղջիկներու պչրիլը, կոտրտուիլը, նազ, սիգանք եւն. coquetterie, manières». = արաբ. جلوه jilve.

ճիլվէլի պ., չիլվոլի վ. «պչրող, կոտրտուող, նազող. coquet, minaudier». որ. ճոռոմիճ աղջիկները ճիլվէլի կ'ըլլան.=թրք. جلوه‌لی jilveli.

ճիկառա պ., չfառա, չիւfառա վ., (ցիգար Ղ.) «սիկառա, գլանիկ. cigarette».=թրք. ساغارچ čəġara=իտալ. cigaro.

ճիկառալըխ «ծխափող. cigarettière, pipe à cigarette». =թրք. چیغارلق čəġaralək.

ճինի ն. «գեղեցիկ, սիրուն. joli, gentil. 2. երեխայական փոքրիկ զարդեղէններ. ornements et joujoux des enfants» (հանկական լեզուի բառ է).=թրք. جیجی jiji.

ճինիլի կամ ճինիլի պինիլի կամ ճինի պինի «զար-

դարուն, պճնազարդ. orné, paré». =*թրք.* جيجيلى jijili, جيجى بيجى jiji biji, جيجيلى بيجيلى jijili bijili.

*ձիճօզ «փախուստ. fuite. 2. *փախած (իբր բացագանչութիւն).* le voilà qui se sauve!» ճիճօզը դնել «փախչիլ. s'enfuir».=*թրք.* جوجيز jəjoz.

ձիյէր ¶., ճիկար Ն., ջիգյmr Վ., ջըգյmr Ղ. «*թոք, լերդ. foie, poumon*». սեռ ճիյէր «*լեարդ. foie*», ճերմակ ճիյէր «*թոք. poumon*».=*պրս.* جكر jiger.

ձիյէրճի «*թոք, լեարդ ծախող.* marchand de foies et de poumons».=*թրք.* جكرجى jigerji.

*ձիճի Ն. «*դև, սատանայ.* diable. 2. *ոգի, պարիկ.* fée. 3. *չարաճճի, խորամանկ.* malin, fin, rusé», ջիճի Վ. Ղ. «*բարկութիւն. colère*».=*արաբ.* جن jinn.

ձիճիվիզ ¶., ճըճըվը՛զ Վ. «*շատ ճարպիկ. très habile. 2. առասպելական ազգ մը՝ որոնց կը վերագրուի ամէն մեծ, հին, աւանդական, հսկայ գործ.* nation fabuleuse, à la quelle on attribue toutes les œuvres antiques, superbes et grandes». =*թրք.* جنيز jiniviz «*նոյն նշ. même sign.*».=*իտալ.* genovese «*ճենովացի, ճենովական. Génois*».

ձինկօ ¶., ջինգօ Վ. «*զինկ. zinc*». =*թրք.* چينكو činko =*իտալ.* zinco.

ձինս, ճընս ¶., ջինս, ջընս Վ. «*տեսակ, ցեղ. sorte, espèce*».=*արաբ.* جنس jins.

†ձիպիլիյէթ ¶., ջըբըլյmթ Վ. «*բնութիւն, մարդու էութիւնը. nature*».=*արաբ.* جبلّت jebillet.

ձիպռէ «*չանչ, խաղողի շիւ, քամուած կեղևները. marc de raisin*».=*թրք.* هبره jibre.

ձիվա ¶., ժիվա Ն «*անդիկ. mercure*».=*պրս.* جيوه jive.

ձիվաճ Վ. Ղ. «*երիտասարդ. jeune homme*». =*պրս.* جوان jivan.

ձիվար Վ. «*շրջակայք, մերձակայք. les environs*».=*արաբ.* جوار jivar.

ձիրիս ¶., ջրիճ Վ. «*մականախաղ. tournoi, carrousel*». =*արաբ.* جريد jerid.

ճիւճէ ¶., ջիւջմ Վ. «գաճաճ. nain».=թրք. جوجه jüjə.

ճիւմպիւշ ¶., ջմբիւշ Վ. «խնջոյք, հանդէս, խրախճանք. festin, banquet».=պրս. جنبش jünbiš.

ճիւպպէ ¶., ջիւբպ Վ. «երկայն ասիական վերարկու. manteau long».=արաբ. جبه jübbe.

†ճիճրա «գրչածայր. plume. 2. նօտարագիր. cursif».=թրք. جفر jifre=իտալ. cifra.

*ճուղապ տես ճօղապ։

†ճումպա «սարաւանդ, դուրս ցայտած մաս. saillie, projecture».=թրք. جومبه jumba.

ճուռճիճա «խայտառակութիւն, խեղկատակութիւն. bouffonnerie, turpitude».=թրք. جورجونه jurjuna.

ճուռնալ Վ. «ոստիկանական տեղեկագիր. rapport».=թրք. ژورنال žurnal=ֆրանս. journal. մեր բառը կուգայ ժողովրդական թրք. jurnal ձևէն, որ փոխառութիւն է իտալ. giornale բառէն։

ճուվալ Ն., չուվալ Ն., չվալ Ղ., ջվոլ Վ. «քուրձ, քուրձէ պարկ. sac».=թրք. چوال čuval=պրս. جوال jüval.

ճուվալտզ «մախաթ. aiguille d'emballage».=պրս. چوالدوز čuvalduz.

*ճօղապ ¶., ճուղապ Ն. ¶., ջիւմբ, ջիւղբ Վ., ջօղաբ Ղ. «պատասխան. réponse».=արաբ. جواب jevab.

ճօմիիս ըլլալ Վ. «ջեղուլ. affluer, se déborder. 2. յուզուած ջերզջերել. chanter avec euthousiasme», Ն. «ուրախանալ. se réjouir».=թրք. جوشمق jošmak.

Մ.

Մազի «գխտոր. galle, noix de galle».=թրք. مازی mazə.

Մազլըմ ¶., մազլում Վ. «հեզ, խոնարհ. doux, modeste, affable».=արաբ. مظلوم mazlum.

†Մաթահ պ., մաթախ վ. «իր, բան, նիւթ. chose». = =արաբ. عتاء meta «վաճառք, ապրանք. marchandise».

Մաթխապ ղ. «շալափ, ծակիչ. trépan, foret».=արաբ. مِثقب miskab.

†Մաթյա «շարաւ, թարախ, թարախալից վէրք. pus, sanie, fistule».=թրք. ماتيه matya.

Մաթուճ «ոգեղ մեծ, խոշոր և բիրտ. gros et laid, énorme et grossier». = արաբ. مطوف matuf «դարձուած, վերագրուած, շաղկապուած. tourné, attribué, lié par une conjonction»?

*Մալ վ. «ապրանք. marchandise», ղ. «ապրանք. marchandise. 2. արջառ. bestiaux». մալտէր «ապրանքի տէր, հարուստ. qui a beaucoup de marchandises, riche».=արաբ. مال mal.

Մալա ղ., մոլոմ վ. «ոլմիադրի ծեփիչ. truelle de maçon».=պրս. ماله mala.

Մալէզ պ. «տրորուած խիւս. purée», ն. «տեսակ մը կերակուր. espèce de mets». = թրք. ملز melez «խառնակ. mêlé».=արաբ. مسلس meles «խառնածին. mulâtre».

Մալթա «տեսակ մը կակուղ քար. espèce de pierre». =թրք. مالطه malta=իտալ. malta.

Մախաթ «բազմոցի երես, պաստառ. couverture de divan».=թրք. مقات makat.

*Մախամ «եղանակ, ձուագ. air, musique».=թրք. مقام makam.

Մախառա պ., մախառա ն., մախառնա (շփոթելով յաջորդ բառին հետ՝ ձայնական նմանութեան պատճառաւ) վ. «ճախարակ, լիսեռ. poulie. 2. կարի թել փաթթելու կոճ. bobine».=թրք. مقره makara.

Մախառնա վ., (մախառիկա ն.) «ղղմաճ. macaroni». =թրք. مقارنه makarna=իտալ. maccheroni.

Մախաս պ., մախկազ վ. «մկրատ. ciseaux», մախաս ն. «մկրատաձև ունելի. tenailles». = թրք. مقاص makas = արաբ. مقص mikass.

Մախասլամա «խաչաձև իրար կտրած. entrelacé». = թրք. مقاصلة makaslama.

Մախասլամիբ ընել «մկրատել, մկրատով կտրտել. découper avec des ciseaux».=թրք. مقاصلمق makaslamak.

Մախպուլ «ընդունելի. admissible». = արաբ. مقبول makbul.

Մախսէն պ., մախսան վ. «նկուղ. cave». = արաբ. مخزن maxzen.

Մախսըմ պ., մախսում վ. ն. «անմեղ, փոքր մանկիկ. petit enfant, mioche».=արաբ. معصوم masum.

Մախսուս վ. «յատուկ. propre, spécifique, particulier. 2. դիտմամբ. exprès».=արաբ. مخصوص maxsus.

Մահալլէ պ., մահալա ն., մոհլա, մոյհլա վ. «թաղ. quartier», իսկ Ղարաբաղի բարբառով մոհլա «թաղ. quartier», մհալ «գաւառ. province».=արաբ. محل mahal «տեղ. lieu, place», محلّه mahalle «թաղ. quartier».

Մահալլէպի «բրինձի ալիւրով, կաթով և շաքարով շինուած դանդաղական փափուկ քաղցրեղէն. blanc. manger fait de farine de riz, de lait et de sucre». = արաբ. محلّبی mahallebi.

Մահալլէպիճի «մահալլէպի շինող կամ ծախող. qui fait ou qui vend du blanc».=թրք. محلّبجی mahallebiji.

Մահանա ն., մրհանա Ղ., մոհոմա վ. «պատրուակ, սուտ պատճառ. prétexte. 2. իբր պատրուակ բռնելու հաւատք թեթեւ պակասութիւն. faute légère qui sert de prétexte». օր. ամէն ըրածիս մէջ մո՛ւթլախա մահանա մը կը գտնաս.=պրս. بهانه behane.

Մահանաճի ն., մոհոմաջի վ. «միշտ թեթեւ պակասութիւն մը, կեղծ պատրուակ մը դտնելով բանի մը չհաւնող. qui trouve toujours des prétextes et rien bon».=թրք. بهانه‌جی behaneji.

†Մահրամ պ. «թաշկինակ. mouchoir», մոյհրամա վ., մրհրա՛մա, մահրամա Ղ. «անձեռոց, երեսսրբիչ. serviette, touaille».=թրք. مقرمه makrama.

Մահկէմէ պ., մոհիյոմմ, մոռիյոմմ վ. «դատարան. tribunal. 2. դատ. jugement, procédure». = արաբ. محكمه mahkeme.

*Մահճուպ «ամօթահար. couvert de honte, honteux». =արաբ. مخجوب mahǰub.

Մահմուզ «կօշիկի կամ պաշտպանի ոտքի խթան. éperon, érgot de coq». = թրք. زمامه mahmuz = արաբ. مهماز mihmaz.

Մահմուր պ., մախմուր վ. «քնէն նոր արթնցած. assoupi». =արաբ. مخمور maxmur.

Մահրում ն. ղ., մոյհրիում վ. «զուրկ, զրկուած. privé, dépourvu». =արաբ. محروم mahrum.

Մաղազա ղ. վ., մաղազի ն. «մթերանոց, մեծ վաճառատուն. magasin. 2. նկուղ. cave». =թրք. مغازه maġaza =իտալ. magazzino կամ ֆրանս. magasin.

Մաղարա ն. վ. «այր, քարայր. grotte, caverne». = արաբ. مغاره maġara.

Մաճառ իւզիւմի «հաղարջի նման պտուղ մը՝ որմէ քաղցրեղէն կը պատրաստուի միայն. ribes». = թրք. مجار اوزومی maǰar üzümi՝ բառացի «հունդարական խաղող. raisin de Hongrie».

Մաճուն պ., մոջոն (կարդա՛ մէաջուո՛ն) վ. «շաղախուած խմոր այլ և այլ բաղադրութիւններու. խիւս. pâte. 2. դեղերով պատրաստուած խիւս. pâte de médicaments. 3. ապակեդործի խմորանման մածուցիկ նիւթ. lut, mastic. 4. խիւսի նման շաքարեղէն մը. électuaire». = արաբ. مجون maǰun.

*Մաճունլամիը ընել «մածուցիկ նիւթ քսել՝ կպցնելու համար. luter». =թրք. مجونلامق maǰunlamak.

Մաճունճի «մաճուն կոչուած շաքարեղէնը շինող կամ ծախող. fabricant ou marchant d'électuaire». =թրք. مجونجی maǰunǰə.

Մայա վ. ղ. ն. «խմոր (հացի, պանիրի, գինիի). ferment, levain». =պրս. مایه maye.

Մայալանմիս ըլլալ պ., մայալէմիս ըլալ ն. «խմորիլ. fermenter».=թրք. مايالانمق mayalanmak.

Մայալը պ., մայալի վ.. «խմորեալ, խմորուն. fermenté».=թրք. مايالە mayalə.

Մայասըզ վ.. «առանց խմորի, անխմոր. azyme». = թրք. مايەسز mayasəz.

Մայասըլ պ., մայասիլ ն., մայասուլ վ.. «արիւներ-թութիւն. hémorrhoïdes».=թրք. مايەسل mayasəl.

Մայասըլլը «արիւներթութիւն ունեցող, տեռատես. hémorroïsse».=թրք. مايەسللە mayasəllə.

Մայթապ «ծաղր, հեգնութիւն. moquerie. 2. ծաղրի առարկայ. objet de raillerie. 3. գունաւոր լոյս տուող լուցկի. allumette colorée».=պրս. ماهتاب mahtab.

Մայիլ ըլլալ պ., մայիլ մնալ, մէհիլ տալ վ., մայիլ ն. ղ.. «զարնչանալ, բանի մը վրայ հիացած մնալ. admirer, s'émerveiller, être enchanté».=արաբ. مائل mail.

*Մայիօշ ն., մարխօշ վ. «թթուաշ. aigrelet». = պրս. میخوش meyxoš.

Մայմուն պ., մէյմուն վ. ղ., մէմուն ղ., մայմուս ն. «կապիկ. singe».=պրս. میمون maymun.

Մայնա վ. «դադրիլ և ցրուիլ. être cessé et dispersé». կրիւը մայնա եղաւ. = թրք. باينە mayna «նոյն նշ. même sign.». = իտալ. mainò «այլ ևս ոչ, ոչ բնաւ. point du tout, pas plus» ֆևէն.

Մայսանօս կամ մաղսանօս պ., մայդանօզ վ.., մաղսանօս ն. «ազատքեղ. persil». = թրք. مغدانوس maġdanos «ազատքեղ».

Մանաւ «մրգավաճառ. marchand de fruits». = թրք. مانو manav.

Մանիպար պ., մանիպառ ն. վ.. «սունկ. champignon. 2. խցան. bouchon. 3. սուտ. faux, fausse». = թրք. مانطار կամ مانطاروں mantar.

*Մանիպարճի «սուտախօս. menteur».=թրք. مانطارجی mantarǰə.

*Մանի «արգելք. empêchement».=արաբ. مانع mani.

*Մանի պ., մոնի վ. «խաղ, արևելեան երգ. chanson orientale».=թրք. مانى mani.

*Մանխաճա պ., մանկաճա վ. «բթամիտ, հաստագլուխ. idiot, sot, qui a la tête dure».=թրք. مانكافا mankafa.

Մանղալ պ., մաղալ Ղ., մանգալ վ. «կրակարան. foyer».=թրք. مانغال mangal.

†Մանղըր «ղրուշ. pièce de monnaie en cuivre».=թրք. مانغر mangər.

†Մանճա «կերակուր. mets».=թրք. مانجا manja=իտալ. mangiare «ուտել. manger».

†Մանսուպ «աստիճան, պաշտօն, մեծ պաշտօն. degré, grade, haute fonction».=արաբ. منصب mansəb.

Մանսա «գոմէշ. buffle».=թրք. مانده manda.

Մանսալ «փակագակ. loquet».=թրք. مندال կամ مانده mandal=յուն. μάνδαλος.

Մանտիլ պ., մոնդիլ վ. «թաշկինակ. mouchoir».=արաբ. منديل mendil.

†Մանտռա «գոմ, փարախ. étable, écurie».=թրք. مانده mandra=իտալ. mandra.

Մաշա վ. Ղ. ն. «մունեղի. pincettes».=թրք. ماشه maša.

†Մաշալա պ., մաշալա՛ճ Ղ. «ջահ. flambeau».=արաբ. مشعله mešale.

Մաշալլահ վ. Ղ., մաշալա ն. «կեցցե՜ս. bravo! vive!».=արաբ. ما شاء الله ma ša Allah.

Մաչա վ., մաթէս ն. «ազռաս, թղթախաղի մէջ տան ճաճև սև նշանը կրող թուղթ. pique».=թրք. ماچه maça.

Մառանկոզ վ. «աստաղձագործ. menuisier».=թրք. مرانغوز marangoz=իտալ. marangone.

Մառթի «ճայ թռչունը. mouette».=թրք. مارتى martə.

Մառուլ վ. «հազար բոյսը. laitue, romaine».=թրք. مارول marul.

Մառուլճի «հազար ծախող. marchand de laitue».=թրք. مارولجى marulǰə.

*Մասա Վ. «սեղան. table».=թրք. ماصا masa = իտալ. mensa.

Մասաք Վ. «յեսան, սրոց (մատի ձևով). fusil (à aiguiser)», Ն. «հրահան. briquet».=թրք. مصاد masad «սրոց. fusil».

Մասալ Պ., մսալ Վ. Ղ. «հէքիաթ, վիպակ. conte».=արաբ. مثل mesel «առակ. fable, parabole». մասալ կարդալ, գլխուն մասալ կարդալ «անմիտ բաներ ըսել. dire des balivernes, des sornettes».

Մասարիճ Վ. «ծախք. dépense».=արաբ. مصارف mesarif.

†Մասլախ «միշտահոս աղբիւր, գուռ, աւազան. fontaine qui coule toujours, abreuvoir, bassin».=թրք. مصلاق maslak.

Մասլահաթ Պ., մսլոմիաթ Վ., մըսլոմիաթ Ղ. «գործ, գործի էական մասը, խնդիր. œuvre, affaire, question, partie essentielle d'une affaire. 2. առնական ամբողջ ամօթոյք. parties honteuses d'homme. 3. երկար խօսակցութիւն. longue conversation». Ղարաբաղի ձևը միայն վերջի իմաստով է.=արաբ. مصلحة maslahat «գործ. œuvre, affaire».

Մասխալա Պ., մասկալա Վ. «յղկիչ գործիք. polissoire».=արաբ. مصقلة məskale.

Մասխալաճի Պ., մասկալաչի Վ. «յղկիչ (արհեստաւոր). polisseur».=թրք. مصقلاجی məskaleǰi.

Մասխարա Ղ. Ն., մասխարաթ Վ. «ծաղր. moquerie, raillerie. 2. ծաղրածու. moqueur. 3. ծաղրի առարկայ. objet de raillerie», մասխարկութիւն «խայտառակութիւն. turpitude».=արաբ. مسخرة masxare.

Մասխարաճի Ն., մասխարաչի Վ. «ծաղրածու, խեղկատակ. bouffon, mime».=թրք. مسخرەجی masxareǰi.

Մասկի «բարեկենդանի դիմակ, դիմակաւոր. masque, masqué».=թրք. maske=ֆրանս. masque, իտալ. maschera.

Մասուրա Պ., մասրա Վ. «մաքոքի մէջի մասը. navette. 2. ջրի չափ մը. mesure d'eau».=թրք. مصورا masura.

Մասսար «վարկինին թանաքով դիծ քաշող ոսքը. tire-ligne».=արաբ. مسطر mistar «քանոն. règle».

Մաստէլա «փայտեայ մեծ դոյլ. grand seau en bois». =Թրք. ماسته mastela=իտալ. mastello.

Մաստիխա ¶., մաստիկա Վ. «մաղտակ. mastic à mâcher. 2. մաղտակով խառն օղի. eau de vie chargée de mastic». =Թրք. مستكه mastika=իտալ. mastico կամ յուն. μαστίχη.

Մասրաճ ¶., մսրմուխ Ղ., մասրուճ ¶. Վ. «ծախք. dépense, frais».=արաբ. مصرف masraf, مصروف masruf.

Մավի «կապոյտ. bleu».=Թրք. ماوی mavi=իտալ. mavi «քաց կապոյտ», և ոչ թէ=արաբ. مائی mai.

Մավունա «բեռնատարած նաւակ. gabare».=Թրք. ماونه mauna=իտալ. maona.

Մատամփոլ «առեւտակ մը աստառ. madapolam». =Թրք. madampol=ֆր. իտալ. madapolam.

Մատէն ¶., մտդոն Վ. Ղ., մատէմ Ն. «հանք. mine». =արաբ. معدن maden.

Մատէնճի «հանքահան, հանքագործ. mineur». =Թրք. معدنجی madenǰi.

Մատռապազ ¶., մտդռմբոզ Վ., մաթռապազ Ն. «ապրանք առնող և խիստ սուղ ծախող վաճառականն. revendeur». =Թրք. matrabaz «նոյն նշ.». =սլաս. matrakbaz «սրախաղաց. escrimeur».

†Մարազ միւսիւլէք ¶. «բծախնդիր և կռուարար. chicaneur».=արաբ. معارض muarəz «հակառակող. adversaire» և միւսիւլէք ձևերէն.

*Մարազա Վ. «կռիւ. querelle, dispute». =արաբ. معارضه muaraza.

*Մարթավալ «պոչով սուտ. grand mensonge». =արաբ. مرطوال martaval.

Մարիճէք Ն., մտրիճոթ Վ., մարիփոթ Ղ. «հնարիմացութիւն, արուեստ. habileté, adresse, industrie, art». =արաբ. معرفت marifet.

Մարիճէքլի ¶., մտրիճոթլի Վ., մարիճէքլը Ն. «հնարիմաց. industrieux».=Թրք. معرفتلی marifetli.

Մարիճէքսիզ ¶., մտրիճոթսըզ Վ., մարիճէքսըզ Ն.

«անհնարխմաց, անարուեստ. maladroit, inhabile». =թրք. معرفتسز marifetsiz.

Մարյա «էգ ոչխար. brebis».=թրք. ماریه marya.

Մարս Ա. Ղ. «նարտի խաղի մէջ կրկին յաղթութիւն. double gain (en jeu de trictrac)».=թրք. مارس mars.

Մարսըխ Պ., մարսըղ Ա. «մխացող ածուխ. fumeron». =թրք. مارصیق marsək.

Մարփուճ Պ., մարփուճը Ա. «կկղակի երկայն խողովակ. long tuyau de narguilé».=թրք. مارپوچ marpuč=պրս. مارپوش marpuš.

Մափրս Պ., մափս Ա. «բանտ. prison. 2. բանտարկեալ. prisonnier».=արաբ. محبس mahbes.

Մաֆինա Ա. «մեքենայ. machine».=թրք. ماکنه makina =իտալ. macchina.

Մաֆինաճի Պ., մաֆինաչի Ա. «մեքենայով կար կարող դործաւոր. couturier».=թրք. ماکنه‌جی makinaǰə.

Մաֆինիստ «մեքենագործ, մեքենավար. machiniste».= թրք. ماکنیست makinist=իտալ. macchinista.

Մաճազա «պահել, պահպանել. garder, préserver».= թրք. mahfaza=արաբ. محافظه muhafaza.

Մաճազալը «լաւ պահպանեալ, չորս դին փակ (սենեակ և.). bien gardé, fermé».=թրք. محافظه‌لی muhafazalə, աղաւ. mahfazalə.

Մէզաթ Պ., մզգթ Ա. «աճուրդ. adjudication». = արաբ. مزایده müzayede.

*Մէզան «գերեզման. tombeau». հայհոյութեանց մէջ միայն կը գործածուի.=արաբ. مزار mezar.

Մէզէ Պ., մզգ Ա. Ղ. «գինիի կամ օղիի հետ ուտելիք աղանդեր. hors-d'œuvre».=թրք. مزه meze.

Մէթալիկ Պ., մթթլիկ Ա. «արծաթապատ պղինձ դրամ: monnaie de cuivre couvert d'argent».=թրք. متالیك metalik=ֆրանս. métallique.

†Մէթանէթ «գովել, բարձրացնել. louer, faire des éloges».

մէթանէթ տալ. = *արաբ.* تانت metanet «*հաստատութիւն, ամրութիւն.* fermeté».

†Մէթէրիզ «*պատնէշ, միջնորմ:* rempart, cloison». = *արաբ.* متريس meteris.

*Մէթին «*դեղեցիկ, գընաց.* joli, beau». = *արաբ.* متين metin «*ամուր, ամրակուռ.* fort, ferme».

Մէթռօ «*մէթր.* mètre». = *թրք.* مترو metro = *իտալ.* metro.

†Մէթսուպ «*նամակ.* lettre». *այժմ հայերէնին է միայն գործածական.* = *արաբ.* مكتوب mektub.

Մէյխանա պ., մէյխանա վ., միհանա ն. «*գինեատուն.* cabaret». = *պրս.* ميخانه meyxane.

Մէյխանաճի պ., մէյխանաչի վ., միհանաճի ն. «*գինեպան.* cabarétier». = *թրք.* ميخانه جی meyxaneji.

Մէհէնկ թաշ պ., մրհոգ վ. «*փորձաքար.* pierre de touche». = *թրք.* مهنك طاشی mehenk tašə = *արաբ.* محك mehakk.

Մէհլէմ ն., մհլոմ վ. ղ. «*օպեղանի.* onguent». = *արաբ.* مرهم merhem.

†Մէհմանճ «*ուժաթափ, ոգեսպառ, խիստ յոգնած.* lassé, épuisé». = ?

*Մէճիտիյէ պ., մոջիդիյո վ. «20 *պրուշնոց արծաթ դրամ:* pièce de vingt piastres». = *արաբ.* مجيديه mejidiyye.

†Մէճլիս պ., մոջլիս վ., մէժլիս, մոժլիս ղ. «*ժողովք.* assemblée, conseil». = *արաբ.* مجلس mejlis.

*Մէճպուռ «*ստիպեալ, հարկադրեալ.* forcé, obligé, contraint». = *արաբ.* مجبور mejbur.

*Մէճպուռի «*ստիպեալ, բռնադատեալ կերպով.* forcément, obligé». = *արաբ.* مجبوری mejburi.

*Մէմէ պ. «*ծիծ, սիսկ.* mamelle. 2. *հրացանի փամփուշտին կրակ առնելու տեղը».* մոմո վ. «*միայն երկրորդ նշ.».* = *թրք.* مه meme.

Մէյէր պ., մոյոր, մոնգյոր վ., մէկէր ն. «*միթէ.* est-ce que? 2. *արդարև.* il est vrai que». *օր.* խե՛նք եմ

մէյէր «մի թէ յիմնր եմ: est-ce que je suis fou?» խե՛ցք է եղեր մէյէր «յիմար է եղեր երօք, չդիտէի. c'est vrai qu'il est fou».=թրք. مكر meger.

Մէյտան «հրապարակ. place. 2. ժամանակ, միջոց. délai, temps». մէյտան բերել «գոյացնել. produire», մէյտան ճանճել «երևան հանել. mettre au jour», մէյտան ելլալ, գալ «ասպարէզ ելլել. se montrer», մէյտան տալ «ժամանակ տալ, միջոց թողուլ. laisser le temps, permettre». նոր-նախիջևանի բարբառով կայ միայն մէյտան, իսկ վ. Ղ. մէյդան, երեքն ալ «հրապարակ. place» նշանակութեամբ.=արաբ. ميدان meydan «հրապարակ. place», որ թուրքերէնի մէջ ստացած է նաև «միջոց. délai, temps» նշանակութիւնը:

†Մէնզիլ պ., մընզիլ վ. Ղ. «տեղ, վայր. lieu, place, endroit. 2. իջևան. auberge. 3. մէկ կայարանէ մինչև միւսը գտնուած միջոցը, մէկ օրուան ճամբայ. etape».=արաբ. منزل menzil.

Մէնէխէ «մանիշակ. violette».=թրք. منكشه menekše=պրս. بنفشه benefše.

*Մէնթէէ ն., մընթուտ վ. «ծղխնի. gond».=թրք. مندوه menteše.

Մէնկէնէ պ., մընգյունք վ. Ղ. «մամուլ. presse».=թրք. منكنه mengene.

Մէնուր կամ մէտուր «հիանալի, սքանչելի, գերազ. admirable, excellent». կաթոլիկ հայերու մէջ աւելի գործածական է այս բառը.=արաբ. مشهور meshur «հռչակաւոր. célèbre, fameux».

Մէտէ պ. «կաղնի. chêne. 2. անտառ. forêt. 3. մեծ քարեգնդակ (երեխաներու՝ խաղի համար). grosse bille». մէտտ վ. «անտառ. forêt».=թրք. مشه miše.

Մէտէլիխ «կաղնեստան. forêt de chênes».=թրք. مشه‌لك mišelik.

*Մէտէ osnւնի «բթամիտ, կոշտ, բիրտ. fort rude, grossier».=թրք. مشه اودونی miše odunu «կաղնեփայտ. bois de chêne».

Մէշիկ ն. վ., մէշուկ ղ. «կօշիկի կաշի. cuir de soulier».=արա. میشین mišin.

Մէշիկճի «կօշկի կաշի ծախող. maroquinier». = թրք. میشینجی mišinǰi.

*Մէշվէրէթ պ., մշվմրմթ վ. «խորհրդակցութիւն. consultation, délibération».=արաբ. مشورت mešveret.

Մէռաֆ պ., մռռախ վ. «հետաքրքրութիւն. curiosité. 2. մտատանջութիւն. inquiétude. 3. մելամաղձութիւն, ախտնդանոտութիւն. mélancolie, hypocondrie».=արաբ. مراق merak.

Մէռաֆլը պ., մռռախլի վ. «հետաքրքրուող. curieux. 2. մտատանջութիւն ունեցող. inquiet. 3. մելամաղձոտ, ախտնդանոտ. hypocondre, mélancolique». = թրք. مراقلی meraklə.

Մէռմէռ ն., մէռմէռ-fար պ., մռռմռ ղ., մմրմմր վ. «մարմարիոն. marbre».=թրք. مرمر mermer.

Մէ՛սէլա պ., մ՛սլմ ղ. «զոր օրինակ. par exemple». =արաբ. مثل mésela.

Մէստ «տաճկական կէսակօշիկ. brodequin». = թրք. مست mest.

Մէվլէթէթ պ., մմլմթյմթ վ. «երկիր, հայրենիք. pays, patrie».=արաբ. مملکت memleket.

Մէտ պ., մդմ վ. «ախորժակ. appétit». մէտէն կ՚ուզէ «սիրտը կ՚ուզէ, կ՚ախորժի, կը ցանկայ. il désire». = արաբ. مدت mide «ստամոքս»

*Մէ՛տէթ ն., մդմթ վ. «վայ (բացագանչութիւն). ah! oh» աս ի՛նչ համով, գէշ, զօր բան է, մէ՛տէ՛թ. = արաբ. مدد meded «օգնութիւն. aide, secours».

*Մէռամ պ., մռռմմ վ. «նպատակ. but, intention». = արաբ. مرام meram.

Մէռամէթ պ., մռռմմթ վ. «նորոգութիւն. réparation».=թրք. مرامت meramet=արաբ. مرمت meremmet.

Մէռաս պ., միռազ վ. «ժառանգութիւն. héritage».= արաբ. میراث miras.

Մէրասյէտի պ., միրազլէտի վ. «ժառանգութիւն ըստացած. héritier, qui a hérité». փոխաբերաբար «շռայլ, զեղում».=թրք. يدى ميراث miras-yedi.

Մէրհամէթ պ., մարհամաթ վ. «գթութիւն. pitié».=արաբ. مرحمت merhamet.

Մէրհամէթլի պ., մարհամաթլի վ. «գթոտ, գթասիրտ. compatissant».=թրք. مرحمتلى merhametli.

Մէրհամէթսիզ «անգութ. sans pitié, cruel».=թրք. مرحمتسز merhametsiz.

Մէրճան պ., մարջան ղ., մրջան վ. «բուսատ. corail».=արաբ. مرجان merǰan.

Մէրճիմէկ «ոսպ. lentille».=արաբ. مرجمك merǰumek.

Մէֆիֆ պ., մ՛ւֆուֆ ղ., մրֆյիւֆյ վ. «կկոց, բարաբ. navette».=թրք. مكيك mekik.

Մէօհիւր վ. ղ., մէօհր վ. «կնիք. sceau».=պրս. مهر mühr, möhr, möhür.

Մէօհիւրլէմիւ ընել պ., մէօհիւրլամիւ անել վ., մէօհրել, մօհրել պ. «կնիք դարնել, կնքել. cacheter».=թրք. مهرلمك möhürlemek.

Մէօհլէթ ն., մէօհլաթ ղ., մէօհլաթ վ. «պայմանաժամ; ժամանակամիջոց. délai». մէօհլէթ տալ «ժամանակ տալ. donner le délai».=արաբ. مهلت mühlet.

†Մէճեա «արտաքնոց. commodités».=արաբ. مسمه memša.

Մըզրախ ն., մրզրաղ վ. «նիզակ. pique, lance».=արաբ. مزراق məzrak.

Մըզմըզ պ. «դանդաղ, տնտնացող. lambin», վ. «կծծի. avare». մըզմըզալ պ. «դանդաղիլ, տնտնալ, բան մը կատաց ընել. lambiner».=թրք. مزمز məzməz.

Մըխլայըճի «մատանիիակը դամող արհեստաւոր-ոսկերիչ. orfèvre qui fixe le chaton».=թրք. مخلايجى məxlayəǰə.

Մըխլատըզ պ., միխլատուզ վ. «մագնիս. aimant».=թրք. مغناطيس məknatəs=յուն. μαγνήτης.

Մըխսար պ., մուխթար վ. «թաղապետ. préposé de quartier».=արաբ. مختار muxtar.

Մրնտրուել պ., մուտուել ն., մուռտուել վ. «կեղտոտուել. salir». մռնտուրիկ «կեղտոտութիւն. saleté. 2. (քաղաքավար լեզուով) կղկղանք. merde».=պրս. مردار mürdar.

Մրսխալ վ. ղ. «1 1/2 տրամ; ծանրութեան չափ. une dirhem et demie».=արաբ. مقدار məskal.

Մի՝ ուեղօրդ մասնիկ որ կը դրուի հարցական բայերու ծայրը. suffixe d'interrogation. օր. ըսի՞ր մի. չե՞մ մի բերեր. կ'ուտե՞ր կոր մի.=թրք. می mə, mi.

Միթյա պ., մուդյա վ. «սլականջ. moule». = թրք. مدیه midya=յուն.

Միլ «առանցք. axe» պ., «մղոն. mille, lieue» պ., «երկաթեայ հասա ասեղ. aiguille à passer» վ. ղ. ն.=արաբ. میل mil.

*Միլայիմ վ. «մեղմ, կակուղ բնութեամբ. doux, mou». օր. միլայիմ մարդ է. փոխաբերաբար փոռս միլայիմ է. =արաբ. ملایم mülayim.

Միլլէթ ն., միլլոթ ղ., միլոթ վ. «ազգ. nation». = արաբ. ملّة millet.

Միճազ «առողջութիւն. santé».=արաբ. مزاج mizaǰ.

Միճազսըզ «վատառողջ, տկար, հիւանդ. indisposé, faible».=թրք. مزاجسز mizaǰsəz.

Միյանճի «միջնորդ. courtier, négociateur». = թրք. میانجی miyanǰə.

Միյան fէօֆի «մախուաակ. réglisse». = թրք. میان کوکی miyan köki=պրս. بیان biyan.

Միյավ ն., մա՛ու վ., միա՛վու ղ. «կատուի մլաւիւն. miaulement de chat».=թրք. میاو miyav=իտալ. miau.

†Միճասիպէթ «վերաբերութիւն. rapport. 2. յարաբերութիւն. relation. 3. պատշաճութիւն. convenance». օր. ինծի ի՞նչ միճասիպէթ «ինձ ի՞նչ վերաբերութիւն ունի, իմ գործս չէ. cela ne me regarde pas». գալդ միճասիպէթ եղաւ.=արաբ. مناسبت münasebet.

*Միճասիպէթսիզ «անպատշաճ, անպատեհ, գէշ. in-

convenant, inopportun, mauvais». = թրք. مناسبتسز münasebetsiz.

Միճարէ պ., միճարա վ. «մղկիթի աշտարակ. minaret». = արաբ. مناره minare.

Միճէ պ., միճո վ. «կիտուածանկար. émail». = թրք. مینه mine = պրս. مینا mina.

Միճէլի պ., միճոլի վ. «կիտուածներով նկարուն, զարդարուած. émaillé». = թրք. لی مینه mineli.

Միճէճի պ., միճոջի վ. «կիտուածներով նկարող արհեստաւոր. émailleur». = թրք. جی مینه mineji.

†Միճէճիպ «աստղաբաշխ. astrologue, astronome». = արաբ. منجم münejjim.

Միճթաճ պ., միճթաճա վ. «տեսակ մը երկար գղեստ. manteau long». = թրք. مینتان mintan = պրս. نیمتن nimten.

Միճի միճի «փոքր, մանրամասիկ, սիրուն. mignon, petit». = թրք. مینی مینی mini mini.

Միճիճէթ ն., միճիճոթ ղ., մուճոթ վ. «երախտիք. bienfait». = արաբ. منت minnet.

Միճտէր պ., միճտար ն., միճդոr վ. «տապատոակ, ակումբ մաշկեայ. լաթէ կարուած տափակ և բարակ բարձ՝ վրան նստելու համար. matelas». = թրք. مندر minder.

*Միչօ «գինեպանի ևչն. քով ծառայող մանչ. mousse». = թրք. مچو mičo = իտալ. mozzo.

Միսաճիր ն., մսաճը՛r վ. «հիւր. hôte». = արաբ. مسافر müsafir.

Միսիր «եգիպտացորեն. maïs, blé de Turquie». = արաբ. مصر məsər «եգիպտոս. Egypte», որ թրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը։

Միսիր պուղտայ պ., մրսիր պուղտա ն. «խորված եգիպտացորեն. maïs rôti». = թրք. مصر بغدایی məsər buğdayə՝ բառացի «եգիպտոսի ցորեն. blé d'Egypte».

Միսկ «մուշկ. musc». = արաբ. مسك misk = պրս. مشك müšk.

Միսկէթ «մշկահոտ խաղող. muscat». = թրք. مسکت misket.

Միսկին «անպիտան, կեղտոտ. sal, malpropre, dégoûtant».=արաբ. مسكين miskin.

Միտէ պ., միդո վ. «ստամոքս. estomac».=արաբ. معده mide.

Միտիրլի «տեսակ մը փոքրիկ ամ ձի. bidet». =թրք. مدللی midilli.

*Միւզեվիր «զրպարտիչ, քսու, խօսք խառնող. calomniateur».=արաբ. مزور müzevvir.

*Միւթալիխ «կախեալ, վերաբերեալ, յարմար. dépendant, relatif, convenant, concernant». Ինձի միւթալիխ բան չէ.=արաբ. متعلق müteallik.

†Միւթէվէլլի «հոգաբարձու. administrateur». *ամիրայական ժամանակի բառ է, որ Ազգային Սահմանադրութեան հաստատութեամբ փոխանակուած է հոգաբարձու ձեւով.*=արաբ. متولی mütevelli.

Միւժտէ պ., մուժդո վ. «աւետիս. bonne nouvelle». =պրս. مژده müžde.

Միւժտէլիխ պ., մուժդոլը վ. «աւետիս մը առաջին անգամ բերողին տրուած վարձք. récompense donnée au porteur d'une bonne nouvelle».=թրք. مژدهلك müždelik.

*Միւհտաճ պ., մուխթաջ վ., միւհտոջ Ղ. «կարօտ. nécessiteux».=արաբ. محتاج muhtaj.

Միւհէնտիս պ., մոհոնտիզ, մորմնդիզ վ. «երկրաչափ. ingénieur».=արաբ. مهندس mühendis.

*Միւֆլիւզ պ., մրճլիւզ վ. «անանկ. banqueroutier». = արաբ. مفلس müflis.

*Միւճէվհէր «գոհար, ակնեղէն. bijouterie». = արաբ. مجوهر müjevher.

*Միւմքիւն պ., միւյքիւն վ. «կարելիութիւն. possibilité». =արաբ. ممكن mümkin «կարելի».

*Միւշէվէշ «երկմիտ, խառնակ, շփոթ. embrouillé, confus, incertain, irrésolu».=արաբ. مشوش müševeš.

*Միւշտէրի պ., մուշթորի վ., միւշտորի Ղ., մուշտէրի Ն. «յաճախորդ. client».=արաբ. مشتری müšteri.

Միւսաապէթ «քաղցր և մտերմական խօսակցութիւն, ընկերակցութիւն. compagnie, conversation amicale». = արաբ. مصاحبت müsahabet.

Միւսիւպէթ ած., միւսիւբաթ վ. «անպիտան, չար. méchant, mauvais». = արաբ. مصيبت musibet «փորձանք. malheur, adversité», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը.

Միւտիւր վ. «տեսուչ. directeur». = արաբ. مدير müdir.

†Միւրէկկէպ ած., մուրմֆյոթ վ. ն., միրէֆէպ, միւրէֆլիպ ն. «թանաք. encre». = արաբ. مركب mürekkeb.

Միւրվէր «թանթրաւենի. sureau». = թրք. رور mürver.

Միւրտիւմ «տեսակ մը սև և մանր սալոր. espèce de petite prune noire». = թրք. مردوم mürdüm.

Մուզիկա ն., մուզիկա վ. «նուագածութիւն. musique». = արաբ. موسيقى musika = արաբացեալ իտալ. musica ձևէն.

Մո՛ւթլախ վ., մո՛ւթլախա ած., մըթլախ ն. «անպատճառ. en tous cas». = արաբ. مطلق mutlak «բացարձակ. absolu. 2. (թրքական գործածութեամբ) անպատճառ. en tous cas», مطلقا mutlaka «անպատճառ. en tous cas».

Մութվախ ած., մութբախ վ. «խոհանոց. cuisine». = արաբ. مطبخ matbax.

Մուխալլիս «խեղկատակ, հոպիտ. bouffon». = արաբ. مكلّد mukallid.

Մուխայէթ ած., մուխայթ ն., մույոթ վ. «հոգածու, ուշադիր. soigneux, attentif». մուխայէթ կեցնալ «զգուշանալ. se méfier». = արաբ. مقيد mukayyed.

Մուխայէթլի ած., մուխայթլը ն. «հոգածու, ուշադիր. soigneux, attentif». = թրք. مقيدلی mukayyedli.

Մուխայէթսիզ ած., մուխայթսըզ ն. «անհոգ, անուշադիր. inattentif». = թրք. مقيدسز mukayyedsiz.

Մուխավա ած., մուկավա վ. «խաւաքարտ. carton». = թրք. مقوا mukava = արաբ. مقوى mukavva.

Մուխուճճի «հետամուտ, հետաքնին, հետախոյզ. curieux».=թրք. وقوفچی vukufčə.

Մուհակկէմէ «դատարան. tribunal. 2. հարցաքննութիւն դատարանի մէջ. interrogatoire».=արաբ. محاكمه muhakeme «դատ, դատաստան. jugement», محكمه mahkeme «դատարան. tribunal».

*Մուհապէբ ն. «սէր, բարեկամութիւն. bonne amitié».=արաբ. محبت mehabbet.

*Մուհապէբլի ն. «հրաբուռ հետ սիրով, բարեկամ. ami, intime».=թրք. محبتلی mehabbetli.

*Մուհապէբսիզ «հրաբուռ հետ ոչ սիրով. ennemi».=թրք. محبتسز mehabbetsiz.

Մուճսուռ գ., մուճդոռ վ., մուրդար ղ., մուռսար ն. «կեղտոտ, աղտոտ. sale, malpropre».=պրս. مردار mürdar.

Մուռամպա վ. «մոմլաթ, մոմշոր. toile cirée».=արաբ. مشمه müšemma.

Մուռմուլա գ., մսմօլա ն. «ղղեակ. nèfle».=թրք. مشمولا mušmula=յուն. μέσπιλον.

Մուռսա գ., մուռսի ղ. «կռուի, բռունցք. poing, coup de poing».=թրք. مشته mušta=պրս. مشت müšt.

Մուչիճա «բարեկենդանի դիմակաւոր. masqué. 2. դիմակ. masque».=թրք. مچینا mučina=իտալ.?

Մուսաճսարա գ., մուսոճդոռռ վ. «սեղնեակի մէջ դուրս ելած անշարժ պահարաններու վերևի բաց մասը. պահուած է միայն մուսաճսարաճ հագնել ոճին մէջ՝ որ հոմանիշ է ծանօթ եզր դաճակին fով տաճիլ առաջին, այսինքն «դիւրին բան մը խիստ դժուարացնել».=թրք. مصندره musandara «մեծ պահարան. grande armoire».

Մուսուֆու գ. «կերակուր մըն է. ծեծած միսով պատրաստեան. espèce de mets».

Մուսլուխ գ., մուսլուղ վ. «ծորակ. robinet».=արաբ. مصلوق musluk.

Մուստահախ «արժանաւոր, արժանի. digne». մուստահախ էր աս պատիժին.=արաբ. مستحق müstehakk.

*Մուտաւրա «*վհեղծաւոր, նենգաւոր*. fourbe, rusé».=*արաբ*. مداره müdara «*վհեղծաւորութիւն*. dissimulation».

Մուրաս Ն., մուրազ, մուրադ Վ. Ղ. «*մտադրութիւն, խղճ, նպատակ*. but, intention, vœu, désir». = *արաբ*. مراد mürad.

†Մուրթաս «*դաժան, բռնաբարող*. farouche, cruel».= *արաբ*. مرتد mürtedd «*կրօնափոխ*. renégat, apostat».

Մօլա «*մի քիչ հանգիստ առնել՝ յետոյ գործը շարունակելու համար (մանաւանդ բեռնակիրներու լեզուով)*. se reposer un peu».=*թրք*. مولا mola=*իտալ*. mollare «*հանգչիլ, դադրիլ*. se reposer, cesser».

Մօլա թաշի «*այն մեծ քարը՝ որուն վրայ բեռնակիրն իր բեռը դնելով յոգնութիւն կ'առնէ. հանգստաքար*. reposoir».=*թրք*. طاش مولا mola tašə.

Մօլլա Ղ., մէօլմ Վ. «*մահմեդական սպիտակ փաթթոցով կրօնաւոր*. prêtre turc, curé». = *թրք*. مولا monla = *արաբ*. مولى *կամ* مولى mevla, müvella.

Մօլօզ Վ. «*փլատակի վերացրած քարի կտորներ*. décombres».=*թրք*. مولوز moloz.

Մօմյա Գ., մումյա Վ. «*զմռսեալ դի*. momie».=*արաբ*. مومیا mumya.

†Մօմտաճ Գ., մումդաճ Վ. «*աշտանակ*. chandelle». = *պրս*. مومدان mumdan.

Մօր Վ. «*մութ կապոյտ, մանիշակագոյն*. livide, bleu foncé».=*թրք*. مور mor.

Մօռարթը «*մթնում, բալ, մշուշ*. assombrissement, brouillard, pâleté».=*թրք*. مورارتی morartə.

*Մօռարմիշ ըլլալ «*կապտանալ*. devenir bleu. 2. *մթնալ, նահմանալ*. s'assombrir».=*թրք*. مورارمق morarmak.

Մօռուփա Գ., մուռուրբա Վ. «*ըմպանակ, ջուր խմելու թիթեղեայ ամանն*. gobelet».=*արաբ*. مشربه mešrebe.

Մօսուռա, մօսռա Գ., մուսռուռա Վ. «*նմոյշ (փորձի համար ի ցոյց դրուած կամ տրուած նիւթ)*. échantillon». =*թրք*. مصطره mostra=*իտալ*. mostra.

Մօsuı պ., մօդա վ. (Ղ., մօs ն.) «նորաձևութիւն. mode».=Թրք. مودا moda=իտալ. moda.

Մօsիսերուա «կանանց զգեստներու դերձակուհի. modiste».=Թրք. modistra=իտալ. modista.

Յ.

Յա ն. վ. Ղ. «կամ: ou. 2. թէ որ. si, quand». Յա ասանկ է, յա ասանկ «կամ այսպէս է, կամ այնպէս».=Թրք. یا ya.

*Յա, յամ վ. «հապա՜. certes».=Թրք. یا ya.

†Յազըխ «մեղք, ափսո՜ս. hélas!»=Թրք. یازیق կամ یازق yazək.

*Յազըճի պ., յազջի վ. «դրագիր, քարտուղար. secrétaire».=Թրք. یازیجی yazəǰə.

Յազլըխ «ամառնային. d'été. 2. ամառանոց. habitation d'été».=Թրք. یازلق yazlək.

Յազմա վ. «ծաղկանկար վարշամակ. toile peinte».=Թրք. یازمه yazma.

†Յաթախ ն., յաթող Ղ. վ. «անկողին. lit». այժմ դորձածական է միայն հոմանիշ Թրք. تختەك ձևը.=Թրք. یاتاق կամ یاتق yatak.

†Յալախ ն. «գուռ. անասուններու համար ջուր խմելու աւազան. abreuvoir, bassin».=Թրք. یالاق yalak.

*Յալապ յալապ «փայլ ի փայլ, շողշողուն. brillant».=Թրք. یالاب یالاب yalab yalab.

Յալը «ծովեզր. bord de mer. 2. ծովեզրեայ տուն. maison au bord de mer».=Թրք. یالی yalə.

Յալըճխաթ «պարզ, մէկ տակ ունեցող (կօշիկ, ծաղիկ ևլն). simple».=Թրք. یالینكات yalənkat.

Յալվար ըլլալ վ. Ղ., յալվարմիշ ըլլալ վ. պ., յալվար յախար ըլլալ պ., յալվար յէխա իլլի Ղ. «աղաչել, պա-

դասիլ. supplier». =*թրք*. قوارلاق yalvarmak, قارقاق yakarmak «*աղաչել, պաղատիլ*».

Ցալտըզ ն., յալդուզ վ.. «*ոսկի կամ արծաթ դրուագ*. dorure».=*թրք*. یلدیز yaldəz.

Ցալտըզը ն., յալդուզի վ.. «*ոսկի կամ արծաթ դրուագներով զարդարուած*. doré».=*թրք*. یلدیزلی yaldəzlə.

Ցալտըզճի գ., յալդուզչի վ.. «*ոսկի կամ արծաթ դրուագներով զարդարող*. doreur».=*թրք*. یلدیزجی yaldəzjə.

Ցախա ն. վ.., յէխա Ղ. «*օձիք*. collet».=*թրք*. یاقا yaka.

Ցախալամիս ընել ն. վ.., յէխալամիս անել Ղ. «*օձիքէն բռնել*. saisir, attraper».=*թրք*. یاقلامق yakalamak.

Ցախը գ., յախու վ.. Ղ., յախի ն. «*խարան*. cautère». =*թրք*. یاقه yakə.

*Ցախըըրխ «*վայել, վայելչութիւն*. convenance, convenable».=*թրք*. یاقیشق yakešək.

*Ցախըըրխը «*վայելուչ, բարեձև, դեղեցիկ*. gracieux, beau».=*թրք*. یاقیشقلی yakəšəklə.

*Ցախըըրխսըզ «*անվայել, տգեղ, դէշ հագուած*. inconvenent, mal mise».=*թրք*. یاقیشقسز yakəšəksəz.

Ցախուս գ., յաղուպ վ.. Ղ. «*յակինթ քարը*. rubis». = *պրս*. یاقوت yakut.

Ցախոս գ., յախօդ վ.. «*կամ թէ*. ou bien». = *պրս*. یاخود yaxod.

Ցածծը գ., յասի վ.. «*արեւմայրէն 2 ժամ յետոյ մըղկէթի վրայ կարդացուած աղօթքը*. appel à la prière de nuit».=*թրք*. یاتسو yatsu, یاتسی yatsə.

Ցահնի ն., յախնի Ղ. վ.. «*խարկած սոխով և ձէթով եփած լուբիա*. haricot à l'oignon et à l'huile».=*պրս*. یخنی yaxni «*մսախառն կերակուր*. ragoût».

*Ցաղ «*իւղ (ձէթ, ճարպ եւն.)*. huile, graisse».=*թրք*. یاغ yağ. *Թուրքերէն բառը փոխառեալ է հայերէն եղ ձևէն և յետոյ իր փոխուած ձևով վերադարձած է հայերէնի*.

Ցաղրու ն. «*վէրք. կաշին քերթուած վէրք*. ulcère, plaie». =*թրք*. یاغر *կամ* یاغیر yağər.

*ցաղը պ., յաղի վ. «իւղալից, իւղով եփած. plein d'huile ou de beurre. 2. իւղոտ, իւղոտած, կեղտոտ. sal, malpropre», յաղը ն. «բլիթ. gâteau».=թրք. یاغلی yağlə.

†ցաղըխ ն., յաղըէի, աղուխ պ., ալևախ վ. «թաշկինակ. mouchoir». Նար-Նախիջևանի բարբառով կը նշանակէ «հարսանեաց թաշկինակ. mouchoir de noces». իսկ Պօլիս այժմ ունի միայն մանեակ. =թրք. یاغلق yağlək.

*ցաղըս պ., յալըս ն., յալճիս վ. «սխալ (գոյ. և ածական). faux, erreur».=թրք. یانلیش yanləš.

ցաղճի «իւղ կամ էջերի ծախող. marchand d'huile». =թրք. یاغجی yağǰə.

ցաղմա վ. «աւար. pillage, butin».=պրս. یغما yağma.

ցաղմուրլուխ պ., յամուրլուղ վ. «անձրևնոց (զգեստը). manteau pour la pluie».=թրք. یغمورلق yağmurluk.

ցաղ-սէլ կրկնականն է վերի յաղ բառին և կուգայ թրք. یاغ yağ «իւղ» և արաբ. سیل sel «հեղեղ» բառերէն. օր. աս կերակուրին յաղը-սէ՛լը վուր է։

*ցամա «կարկատան. raccommodage».=թրք. یاما yama.

†ցամախ «օգնական. aide».=թրք. یاماق yamak.

*ցամփուրի «ծուռ, խոտորնակ. de côté».=թրք. یانپوری yanpuri.

ցայ ն. վ. «աղեղ. arc».=թրք. یای yay.

*ցայան ն. վ. «հետիոտն. à pied».=թրք. یایان yayan.

*ցայըմիս ըլլալ «տարածուիլ. se propager, être étendu».=թրք. یایلمق yayəlmak.

ցայըն «ծածան ձուկը. espèce de poisson».=թրք. یایون yayən.

ցայլա պ., յէյլաղ Ղ. «արօտավայր, ագարակ. pâturage, ferme». փոխաբերաբար «մեծ, լայն, ընդարձակ. large, vaste». օր. յայլա սուճա մը ուճի.=թրք. ییلا yayla.

ցայլը «զսպանակաւոր. à ressort».=թրք. یایلی yaylə.

ցայղառա պ., հայկարա վ. «աղաղակ, գոչիւն. criaillerie, cri».=թրք. یغیرا yayğara.

ցայղառաճի պ., հայկարաչի վ. «միշտ աղաղակող, ճչող. criard».=թրք. یغیرایجی yayğaraǰə.

Ցայմաճի «մանրավաճառ. brocanteur».=թրք. یایمه‌جی yaymaǰə.

*Ցայմիլ ընել «տարածել. étendre». = թրք. یایمق yaymak.

*Ցանախ «այտ. joue».=թրք. یاق yanak.

†Ցանաշմա պ. «մանչ, պարտիզպանի ծառայ. domestique d'un jardinier», ն. «քովը. à côté de». = թրք. یانه‌شمه yanašma.

*Ցանաշմիլ ըլլալ վ. ն. «մօտենալ (մանաւանդ շոգենաւին՝ նաւամատոյցին մօտենալը). aborder».=թրք. یانه‌شمق yanašmak.

Ցանըխ «սրտակէզ, սիրտն այրած, վշտագին. qui a le cœur brisé, navré. 2. սրտակէզ, սիրտ այրող, մելամաղձ (ձայնի և եղանակի համար կ'ըսուի). (voix) qui navre, mélancolique».=թրք. یانیق yanəq.

*Ցանի պ., յոնի վ. ղ. «այսինքն. c'est-à-dire».=արաբ. یعنی yani.

†Ցանկուն յանկուն «ծուռ ծուռ (քալելու համար). qui marche à travers».=թրք. یانغابوی yangabuǰ.

Ցա՛նքիսէնի պ., յանքյոսըջի վ. «քսակահատ. coupe-bourse». = թրք. یان کسیجی yan kesiǰi, որ կ'ստուգաբանուի «կողը (կողի դրպանը) կտրող. qui coupe le côté», բայց ժողովրդական ստուգաբանութեամբ համարուած է էսէ «քսակ. bourse» բառէն և ըստ այնմ վերածուած է յանքիսէնի ձևին.

†Ցաշա «կեցցէ. bravo! vive!»=թրք. یاشا կամ ایاشا yaša.

Ցաշմախ պ., յաշմաղ վ. «տաճիկ կանանց երեսի քօղը. voile de femmes turques».=թրք. یاشماق yašmak.

Ցապան «ամայի, անմարդաբնակ տեղ. désert, lieu inhabité. 2. վայրի (գոյականներու հետ). sauvage». օր. յապանը չեմ «վեռը չեմ». յապան արմուտի «վայրի տանձ». յապան էշէյի «ցիռ, վայրի էշ».=պրս. یابان yaban.

Ցապանի ն. վ. «վայրենի. sauvage». = պրս. یابانی yabani.

*Ցապանճի «օտար. étranger».=թրք. يابانجى yabanǰə.

*Ցառամազ ած. «անառակ, անհանդարտ (տղայ). méchant, malin».=թրք. يرامز yaramaz.

*Ցառըվիլ ըլլալ «ճեղքուիլ. se fendre, être coupé en deux».=թրք. يارلمق yarəlmak.

*Ցառըխ «ճեղքուած, պատռած. fendu, coupé en deux».=թրք. يارىق yarək.

Ցառմա «մէկ հատիկէն ճեղքուող (դեղձ). pêche qui se fend facilement en deux».=թրք. يارما yarma.

*Ցառմիլ ընել «ճեղքել. fendre, couper en deux».=թրք. يارمق yarmak.

Ցասախ գ., յասաղ ած. «արգիլեալ. défendu». յասախ է «արգիլեալ է. il est défendu».=թրք. يساغ yasağ կամ ياساق և ياساق yasak.

Ցասախճի «բարապան. huissier».=թրք. يساقجى yasakǰə.

Ցասէմի «յասմիկ. jasmin».=պրս. ياسمين yasemin.

Ցասը «տափակ. plat».=թրք. ياصى yasə.

*Ցասլանմիլ ըլլալ գ., յասատմիլ ըլլալ ն. «կոթնիլ, յենուլ. s'appuyer».=թրք. يصدانمق yasdanmak.

*Ցավան «անիւղ. ճարպ չունեցած. maigre. 2. անհամ. fade». յավան մխս, կերակուր.=թրք. يوان yavan.

*Ցավաս «ծխորհնար տեսակ մը թեթեւ ծխախոտ. espèce de tabac». բառս աւելի գործածական է Ղարաբաղի, վանի բարբառներուն մէջ և այլուր, ուր պահած է նաև իր իսկական «մեղմ; կամաց, հանդարտ. doux, doucement» նշանակութիւնը.=թրք. ياواش կամ ياواش yavaš «մեղմ; կամաց, հանդարտ. doux, doucement, lentement».

Ցավուտի գ., յահուդի ած. «հրեայ. juif».=արաբ. يهودى yehudi.

*Ցավրի, յավրու ած. «ձագ. petit d'un animal». յավրիս, յավրուս, յավրում, յավրիմ «զաւակս, սիրելիս, քնքոյշս. mon petit, mon cher, mon enfant».=թրք. يورو yavru «ձագ. petit d'un animal».

Ցատէս պ., յատէզ ն. «հաւքաշ, չնաղ. fourchette (os). 2. ասով բռնուած դրաւը. pari fait avec la fourchette d'une poule».=թրք. یادس yades=պրս. یادست yadest.

Ցար վ. ղ. «սիրուհի. amante». Պօլսոյ բարբառին մէջ գործածական չէ.=պրս. یار yar.

Ցարա ն. վ. ղ. «վէրք. blessure, plaie». = թրք. یارا yara.

Ցարալամիս ընել վ. «վիրաւորել, վէրք բանալ. blesser».=թրք. یارالامق yaralamak.

Ցարալը պ., յարալու ղ. վ. «վիրաւորեալ. blessé». = թրք. یارالو yaralu կամ یارلی yaralə.

Ցարամիս ըլլալ վ. «օգտակար ըլլալ, բանի պէտք գալ. être utile, servir à».=թրք. یارامق yaramak.

†Ցարաճ «ընկեր, մտերիմ. ami, camarade, compagnon». =թրք. یاران yaran.

Ցարար վ. «օգտակար, պիտանացու. utile». բանի յարա՛ր բաճ է.=թրք. یارر yarar.

Ցարափէրէ պ., յարափարս վ., յարալը-փէրէլի պ. «բոլորովին լի վէրքերով. tout blessé».=թրք. یارا یارا yara pere.

Ցարրը «մրցում. rivalité, concours».=թրք. یارش yarəš.

†Ցարտախ պ., յարտաղ վ. «օգնական. assistant, aide». =թրք. یارداق yardak.

Ցարտըմ ն., յարդում վ. «օգնութիւն. aide, secours». =թրք. یاردم yardəm.

Ցարտըմճի ն., յարդումջի վ. «օգնական. aide, assistant».=թրք. یاردمجی yardəmǰə.

†Ցափաղի ն. «բուրդ, գեղմ. laine».=թրք. یاپاغی կամ یاپاغی yapağə.

Ցափըչխաճ ն. «կպչուն խոտ մը. ապակեխոտ. parié-taire», ղ. «սոսինձ. colle forte».=թրք. یاپشقان yapəškan.

*Ցափըսիս ըլլալ «կպչիլ. se coller». = թրք. یاپشمق yapəšmak.

*Ցափըցըրիս ընել «կպցնել. coller». = թրք. یاپشدرمق yapəšdərmak.

*Ցափմա ա.. «շինածս, կեղծ. artificiel, faux. 2. սուտ. faux».=թրք. یاپما yapma.

Ցափու ա.. «շէնքի շինուԹիւն, construction. 2. նորոգուԹիւն. réparation. 3. կիսաշէն շէնք. bâtiment en train de construire».=թրք. یاپو yapu.

*Ցափուցնա ա.., յափուցչի ղ.. «ձրիճաղ. այծի մաղով շինուած տեսակ մը վերարկու. caban».=թրք. یاپنجه yapənǰa.

Ցափրախ ն., ափրաղ ա.. «տերև. feuille. 2. խաղողի տերև. feuille de vigne».=թրք. یاپراق կամ یاپراق yaprak.

Ցափրախլանմիս ըլլալ «տերև արձակել. pousser des feuilles».=թրք. یاپراقلنمق yapraklanmak.

*Ցէթիկ «հասուկ, հասուն (տարիքի համար). majeur».=թրք. یتیك yetik.

†Ցէթիմ ա.. ղ.. «որբ. orphelin».=արաբ. یتیم yetim.

†Ցէթիշիր «բաւական է. assez, c'est assez».=թրք. یتشور yetišur.

Ցէթմիս ա.. ն. «հօԹանասուն. soixante-dix». = թրք. یتمش yetmiš.

Ցէլ «յօդացաւ. rhumatisme».=թրք. یل yel.

Ցէլէկ գ., յէլոգլ ա.. «տակի բաճկոնակ. gilet».=թրք. یلك yelek.

Ցէլ խօվան գ., յէլկավան ա.. «ժամացոյցի սլաք. aiguille d'horloge».=թրք. یل قوانی yel kovanə.

Ցէլ տէյիրմէնի «հողմաղաց. moulin à vent». = թրք. یل دکرمنی yel deyirmeni.

Ցէլէն գ., յէլէյոն ա.. «առագաստ. voile de vaisseaux».=թրք. یلکن yelken.

Ցէլէնլի գ., յէլէյոնլի ա.. «առագաստաւոր. à voiles».=թրք. یلکنلی yelkenli.

*Ցէկէն գ., յէգյոն ա.. «եղբօրորդի, քեռորդի. neveu».=թրք. یکن yegen.

*Ցէմ ն. ա.. ղ.. «Թռչունի, անասունի կեր, ուտելիք. nourriture d'un animal. 2. ձկան խայծ. abait». = թրք. یم yem.

*ՅԷՄԷՆի պ., յոմոնի վ. «հողաթափ. soulier». = թրք. يمنى yemeni.

ՅԷՄիԸ ն. վ. «պտուղ. fruit», ղ. «սեխ. melon», յէմէղէն ղ. «մրգեղէն. fruits». = թրք. يمش yemiš «պտուղ. fruit».

ՅԷՄիԸՅի «պտղավաճառ. fruitier».=թրք. يمشجى yemišji.

ՅԷՄիԼիՔ «մսուր. mangeoir».=թրք. يملك yemlik.

ՅԷՄ յէրի «միշտ օգուտ քաղելու մարդ. personne à profiter».=թրք. يم يرى yem yeri.

ՅԷՆԿԷ պ., յանկա ն. «եղբօր կին, հօրեղբօր կին. femme de l'oncle».=թրք. ينكه yenge.

ՅԷՆմիԸ ըլլալ «յաղթուիլ, խաղի մէջ տարուիլ. perdre le jeu».=թրք. يمك yenmek.

*ՅԷռլէՇմիԸ ըլլալ «տեղաւորուիլ. s'installer». = թրք. يرلشمك yerlešmek.

*ՅԷռլէՇտիրմիԸ ընել «տեղաւորել. installer. 2. զարնել. frapper, donner un coup».=թրք. يرلشدرمك yerlešdirmek.

ՅԷռլի «հաստատուն. fixe. 2. բնիկ. indigène». = թրք. يرلى yerli կամ يرلو yerlu.

ՅԷսիր վ., ղ., յէսըր ն. «գերի. captif, esclave».=արաբ. اسير esir.

ՅԷտէկ ն., յէդմէյ վ. «պահեստի բան. chose gardée comme en réserve».=թրք. يدك yedek.

ՅԷտէկ ԸաՇել «նաւակը ցամաքին վրայէն չուանով քաշելով ուժեղ հոսանքէն անցընել. remorque». = թրք. يدك yedek.

ՅԷտէՓՅի «նաւաքաշ, եռէկ քաշող արհեստաւոր. remorqueur».=թրք. يدكجى yedekji.

ՅԷ՛r էմասի պ., յէրայմասի ն. «գետնախնձոր. pomme de terre».=թրք. يرالماسى yer elmasə.

ՅԷ՛r սըչանի «խլուրդ. taupe». = թրք. يرسيچانى yer səčanə.

ՅըլանԸխավի «օձապտոյտ, մանուածապատ. serpenté, tortueux».=թրք. يلانقاوى yəlankavi.

Ցլանցըխ Ն. «օձացաւ. érésipèle», յլանցըխեի «օձացաւը դարմանող կախարդ-բժիշկ».=Թրք. جنلاق yəlanǰək, جنجنلاق yəlanǰəkǰə.

†Ցլլըխ «տարեկան. annuel».=Թրք. للق yəllək.

*Ցլլըխեի «սպասաւոր, սպասուհի. serviteur, servante».=Թրք. جللاق yelləkǰə.

*Ցլտըզ Պ. «աստղ. étoile, astre», Պ. Վ. «զարդի մէջ աստղ. étoile en ornements».=Թրք. يلدز yəldəz.

Ցլտըրըմ Պ. «կայծակ. foudre», ըլտըրըմ Ղ. «կայծակ. foudre. 2. ճարպիկ. habile».=Թրք. يلدرم yəldərəm «կայծակ. foudre».

Ցղղըն Ն. «դէզ. tas».=Թրք. يغين yəğən.

Ցղղընթը «դէզ. tas».=Թրք. يغنتی yəğəntə.

Ցղղնել «դիզել. entasser».=Թրք. يغمق yəğmak բառէն՝ հայաձև ածանցմամբ։

Ցղպրըխ Պ., իբրեղ Վ. «շռնիճ. aiguière».=արաբ. ابریق əbrək.

Ցղրթման Պ. «զգեստի վրայ յատկապէս շինուած ճեղք. օր. վզին եռևը, տափատին առջևը ևլն. fente d'une chemise etc.», յէրթման Վ. «նոյն նշ. même sign.», յորման Ն. «վարտիքին առջևի ճեղքը. fente de caleçon».=Թրք. يرتماج yərtmaǰ.

*Ցիւզի խօյի «բերանսիվայր, երեսի վրայ. renversé».=Թրք. يوزی قویزی yüzi koyu.

Ցիւզմիբ ըլլալ «լողալ. nager».=Թրք. يوزمك yüzmek.

*Ցիւզպաշի Վ. «հարիւրապետ. capitaine».=Թրք. يوزباشی yüz bašə.

Ցիւնիփէյի Պ., յունիփմզյի Վ. «բրդէ գունաւոր հաստ թել. fil de laine coloré».=Թրք. اپکی يون yün ipeyi.

*Ցիւրէկ «ոչխարի սիրտ. cœur du mouton». օր. քախըմ մը ճիչէր առի, յիւրէկը վրաց.=Թրք. يورك yürek «սիրտ».

Ցիւմ Պ., յուֆ Ն. «բեռ. fardeau. 2. անկողիններու պահարան. armoire de lits».=Թրք. يوك yük.

Յիւիլէթմիւ ընել «բեռնաւորել. charger». = թրք. كمتكيو yükletmek.

Յիւիլէնմիւ ըլլալ «բեռնաւորուիլ. se charger».=թրք. كمتلنمكيو yüklenmek.

*Յուքտուրմիւ ընել «կլլեցնել. faire avaler. 2. սուտ մը լրբր ճշմարիտ ընդունիլ տալ, հաւատացնել. faire croire, accroire».=թրք. قرمتدرمق yutdurmak.

Յուլար վ. «սանձ. bride».=թրք. لارلق yular.

Յուլաճ պ., ուլաճ ն. «վարսակ. avoine».=թրք. فلاق yulaf.

Յուհա «վայ քեզ, չէս ամչնար. huée!»=թրք. هاق yuha.

*Յումախ «կծիկ. peleton».=թրք. غامق yumak.

Յումուռնախ անէծքի մէջ կը գործածուի, առանց իմաստը հասկնալու. terme de malédiction, dont on ne connaît pas le sens. = թրք. يومروجق yumruǰak «ժանտախտ. peste».

Յումռուխ պ., յումուռուխ ն., յումբռուղ ղ., գյումբուղ վ. «կռուի, բռունցք. poing».=թրք. يومرق yumruk.

Յուվա «բոյն. nid».=թրք. يوا yuva.

*Յուվարլախ «կլոր, բոլորակ. rond, circulaire».=թրք. يوارلاق yuvarlak.

*Յուվարլամիւ ընել «գլորել. rouler». = թրք. يوارلمق yuvarlamak.

*Յուվարլանմիւ ըլլալ «գլորուիլ. se rouler». = թրք. يوارلنمق yuvarlanmak.

Յուտում «ումպ. gorgée».=թրք. يوتم yutum.

†Յուճ «զուր, փուճ. en vain, pour rien». յուճ ըլլալ «զուր տեղը փճանալ. être réduit en rien».=թրք. يوف yuf.

Յուճխա «թերթ թերթ խմորեղէն մը. pâte feuilletée». =թրք. يوفقه yufka.

*Ցոլ «ձև, կերպ, միջոց, եղանակ. manière, forme, moyen». = թրք. يول yol «ճանապարհ. chemin, route. 2. կերպ, միջոց. moyen, manière».

*Յօլսուզ ած., յօլսըզ վ. ն. «անկարգ, անկանոն. irrégulier, déréglé».=թրք. یولسز yolsəz.

Յօլսաւ ն. «ընկեր, ընկերակից. compagnon, camarade».=թրք. یولداش yoldaš.

Յօխ ընել ն. ղ. «չարաչար վատնել, փճացնել. dépenser en vain».=թրք. یوق yok «ոչ, ոչնչութիւն. non, néant».

*Յօխլամիւ ընել վ. «խուզարկել, ձեռքով զննել, հետազօտել. tâter, rechercher, fouiller». = թրք. یوقلامق yoklamak.

Յօխուս վ. ղ. «զառիվայր. pente».=թրք. یوقوش yokuš.

*Յօխսամ «թէ ոչ. si non, dans le cas contraire». = թրք. یوقسه yoksa.

Յօղուրթճի «մածուն շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de lait caillé».=թրք. یوغورتجی yoġurtǰə.

Յօղուրս «մածուն. lait caillé».=թրք. یوغورت yoġurt.

Յօնճա ած., յէօնջա, գէօնջա ղ. «առուայտ. trèfle». = թրք. یونجه yonǰa.

Յօնօզ կամ յօնօզ պալըխի «դելփին. delphine». = արաբ. یونس yonus կամ թրք. بالغی یونس yonus balәġə.

Յօռղան ն. վ. ղ. «վերմակ. couverture de lit».=թրք. یورغان yorgan.

Յօռղանճի «վերմակ շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de couvertures de lit».=թրք. یورغانجی yorganǰə.

†Յօսմա «հնորհալի, սիրուն, վայելչագեղ. gracieux, charmant, joli».=թրք. یصمه yosma.

Յօսուն «մամուռ. mousse».=թրք. یوصون yosun.

Ն.

Նա «ահաւասիկ. voilà, voici».=թրք. ն na.

Նազար ն., նազր վ. «չար աչք. mauvaise œil».=արաբ. نظر nazar.

Նազիկ ն., նազիւֆ ղ., նազիւֆ վ. «փափուկ. tendre, mou, délicat. 2. ազնիւ, հնարհալի. gracieux, gentil».=պրս. نازك nazik.

Նազլանմիւ ըլլալ պ., նազլէմիւ ըլալ ն. «չուզել ձեւացնել, նազ ընել. faire des façons».=թրք. نازلنمق nazlanmak.

Նազլը ն. «նազելի, նազող. mignard».=թրք. نازلی nazlə.

Նազտիզ պ., նազդուզ վ., նազբուզ ն. «չուզել ձեւացնել. faire des façons».=թրք. nazdiz.

†Նաթուռա «մարդկային բնութիւն, մարմնի կազմ. nature».=թրք. طبیعت natura=իտալ. natura.

Նալ ն. վ. ղ. «պայտ. fer à cheval».=արաբ. نعل nal.

Նալամիւ ընել պ., նալել ղ. վ. ն. «պայտ գամել. ferrer».=թրք. نعللمق nallamak.

Նալէք պ., նալէք ն., նոլոք վ., նոնլոք ղ. «անիծեալ, նզովեալ. maudit».=արաբ. لعنت lanet.

Նալչա ն. «լուանաձև երկաթ կօշկին ներքանիին գամելու. fer des bottes».=պրս. نعلچه nalče.

Նալպանց պ., նոլբոնդ վ. ղ. «պայտար. maréchal ferrant».=պրս. نعلبند nalbend.

Նախաշ «նկարիչ, զարդանկարիչ. décorateur».=արաբ. نقاش nakkaš.

Նախըշ ղ., նաշխ ն., նախկաշ վ. «զարդանկար. décorations». նախշել կամ նաշխել «զարդանկարել. décorer».=արաբ. نقش nakš.

Նախըս պ., նոխս վ. «անհամբոյր, դժնեաբարոյ. difficile, de mauvaise humeur».=արաբ. نعس nakəs.

*Նախլ պ., ցաղլ ղ. վ. «պատմել. raconter». = արաբ. نقل nakl.

Նախսրցնա պ., ցոխսրցոմ վ. «ի հեճուկս, հակառակութեամբ. en dépit de».=պրս. ناصه nakəsane.

†Նահախ պ., ցրհախ ղ., ցրհոդ վ. «անիրաւաբար, ի զուր. injustement, en vain».=պրս. ناحق nahakk.

Նաղարա վ. «երկարաձև դոյլուն, ազաղակ. cri», ղ. «թմբուկ. tambour».=արաբ. نعره naare.

Նամազ վ., ղ. «տաճկի աղօթք. prière (des mahométans)».=արաբ. نماز nemaz.

Նամէհրամ պ. «մահմետական կանանց ծածկուիլը այրերէն. action de se cacher des femmes turques, pour ne pas être vues par des hommes», ցոմոյհրոմ վ. «խանգարուած նամազ. prière dérangée (selon les mahométans)». = պրս. نامحرم namahrem.

Նամուս ն. վ., ղ. «անձնական պատիւ, պատուոյ ըզգացում. amour propre».=արաբ. ناموس namus.

Նաոմֆյոր վ. «ապերախտ. ingrat».=պրս. ناکور nankör.

Նանէ ն., ցոցա ղ., ցացա վ. «անանուխ. menthe». =թրք. نانه nane=արաբ. պրս. نعنع nana.

*Նաչարի պ., ցաչար վ. «յակամայս. à contre-cœur», ցաչար ն. «չորցած, նիհար. maigre». = պրս. ناچار načar «հիւանդ, տկար. malade, faible», ناچاری načari «յակամայս. forcément, à contre-cœur».

Նառկիլէ ն., ցարգիլոմ վ. «կլկլակ. narguilé».=թրք. نارگله nargile.

†Նառէնկ պ., ցորդոցգ վ. «նռան օշարակ. sirop de grenade».=թրք. نارنك nardeng.

*Նա՛սըլ «ինչպէս. comment».=թրք. نصل nasəl.

Նասըր պ., ցա՛ur վ. «ոսքի, ձեռքի կոշտ. cor, durillon».=արաբ. ناسور կամ ناصور nasur.

Նասըրլը՛ «բրտացած, կոշտերով լի. plein de cors».= թրք. ناصورلی nasurlə.

Նավզ ¶., Ծոմզ Վ. «բազկերակ. pouls».=արաբ. نبض nebz.

†Նավլուն ¶., Ծավլու Վ. «նաւի վարձք. nolis».=թրք. نولون navlun=արաբ. نول nevl կամ խոսալ. nolo.

†Նաիմ «զղջացած և ամօթահար. repenti et honteux». =արաբ. نادم nadim.

*Նաիտէ «չգնահատելիա, չտեսնուած, անգտանելի. introuvable, magnifique».=պրս. نادیدە nadide.

*Նարին «նուրբ, բարակ. fin, mince».=պրս. نازین narin.

Նաճիլէ Ն., Ծոճիլո Վ. «ի զուր. en vain». = արաբ. نافلە nafile «շնորհ. grâce», որ թուրքական գործածութեան մէջ աւած է նաև այս նշանակութիւնը.

Նէմ ¶., Ծամ Ղ., Ծոմ Վ. «խոնաւ. humide. 2. խոնաւութիւն. humidité».=պրս. نم nem.

Նէմախ «խոնաւ. humide».=պրս. نمناک nemnak.

Նէմլէնմիբ ըլլալ «խոնաւանալ. devenir humide». = թրք. نملنمك nemlenmek.

Նէյ «հէրվիշի սրինգ. flûte».=պրս. نای nay.

*Նէննի ¶., Ծաննի, Ծինի Ղ. «օրօր. berceuse». = թրք. ننی nenni=պրս. نانو nanu.

Նէշաթ, Ծէշէ «ուրախ տրամադրութիւն, ախորժակ հոգւոյ. joie, bonne humeur».=արաբ. نشاط nešat, نشە neše.

Նէշէլէնմիբ ըլլալ «ուրախ տրամադրութիւն առնել. devenir gai. 2. գինիով քիչ մը գուարթանալ. s'enivrer légérement».=թրք. نشەلنمك nešelenmek.

Նէշտէր ¶., Ծէշտր Ղ., Ծոշտրո Վ., Լէշտէր Ն. «բիշտրակ. bistouri».=պրս. نشتر nešter.

*Նէչէ «քանի. combien». Ծէչէ՞ տէճա «քանի՞ անգամ». =թրք. نیچە niče.

*Նէչէպիր «քանի քանի անգամ. combien de fois». = թրք. نیچەبر niče bir.

Նէվազիլ ¶., Ծովոզիլ Վ. «հարբուխ. rhume». = արաբ. نوازل nevazil.

*Նէֆէս ¶., Ծոֆյոս Վ. «ժլատ, ագահ, կծծի. avare, chiche».=պրս. ناکس nakes.

Նէֆէս ն., ևոմճոս վ., ևոմիոս Ղ. «շունչ. souffle, haleine».=արաբ. نفس nefes.

*Նէֆսանիյէթ «առերութիւն, հակառակութիւն. contrariété, inimitié».=արաբ. نفسانیت nefsaniyyet.

Նէֆթ ¶. «նաւթ. naphte», ևօր Ղ. «քարիւղ. pétrole».=պրս. نفت neft.

*Նիյէթ ն. «դիտաւորութիւն, նպատակ. but, intention».=արաբ. نیت niyyet.

*Նինէ ¶., ևէնէ ն. «մեծ մայր, մամ: grand' mère».=թրք. نه nine.

Նիշան «նշան. signe. 2. հետք. piste. 3. պատուանըշան. décoration. 4. նշանադրութիւն. fiançailles. 5. խօսքկապ. cadeau de fiançailles. 6. հրացանով նշանառութիւն. tir à la cible».=պրս. نشان nišan.

*Նիշանլամիշ ըլնել «նշանել (աղջիկ մը). fiancer».=թրք. نشانلامق nišanlamak.

Նիշաստա ¶., ևշաստա ն., ևշուստա վ. «նշայ. amidon».=պրս. نشاسته nišaste.

Նիշատիր ¶., ևշատիր ն., ևշատըր վ., ևոշադիր, ևըշադիր Ղ. «անուշադիր. ammoniac».=թրք. نشادر nəšadər.

Նիսպէթ «հակառակութիւն, ի հեճուկս. contrariété, dépit, en dépit de».=արաբ. نسبت nisbet.

Նիսպէթինէ «հակառակութեամբ, ի հեճուկս. en dépit de, pour contrarier».=թրք. نسبتینه nisbetine.

Նիսպէթճի «հակառակասէր. prompte à dépiter».=թրք. نسبتجی nisbetǰi.

Նութխ «խօսելու կարողութիւն. faculté de parler».=արաբ. نطق nutk.

Նուսխա ¶., մուսկա վ. «հմայեակ, հմայական պահպանակ. amulette».=արաբ. نسخه nusxe.

Նօխտա ¶., ևօխթա վ. «միջակէտ. un point. 2. պահակ զինուոր. sentinelle», ևօխտա ն. «ձիու գլխանոց. têtière».=արաբ. نقطه nokta, nukta՝ առաջին երկու նշանակութիւններով.

Նօխտալամիշ ընել «կէտադրել. ponctuer». = թրք. نقطه noktalamak.

Նօհուս գ., նօխուդ վ. ղ. «սիսեռ. pois».=թրք. نخود noxud.

Նօմէռա գ., (նումէռ ն.), նէօմռրա վ. «թիւ, թուանշան. numéro».=թրք. نومرو nomero=իտալ. numero.

Նօմէռալը «թուադրեալ, թուանշան կրող. numéroté». =թրք. نومرولی nomerolə.

Շ.

Շալ վ. ղ. ն. «ցխսի, շալ. châle». = թրք. شال šal= ֆրանս. châle.

Շալղամ «շողգամ: navet».=թրք. شلغم šalgam.

Շալվար ն., շլվար վ. «անդրավարտիք. culotte, bouffant», ղ. «տաւիտաս. pantalon». = թրք. شالوار = պրս. شلوار šalvar.

Շախա ն., շախկա վ. «կատակ. plaisanterie».=թրք. شاقه šaka.

Շախաճի ն., շախկաջի վ. «կատակասէր. plaisant, qui aime à plaisanter».=թրք. جی-شاقه šakaǰə.

Շախաշէնլիկ ն., շախկաշէնլիկը վ. «զուարթ, կատակասէր. joyeux, gai, plaisant». = թրք. شنلك شاقه šaka šenlik.

Շախըր շախըր ն. կամ շախըր շուխուր գ. «որոտընդոստ, շառաչելով (անձրև, աղբիւր, ծեծ եւն.). en grand bruit». = թրք. شاقر شاقر šakər šakər . կամ شقور شاقر šakər šukur.

Շախռէմ շախռէմ «գոլորովին ճաթռտած. tout gercé». =թրք. شخرم šaxrem.

Շախսամար «շնչերակ. artère». = թրք. شاه طمر šah damar.

Շահաս, շահիս ա., շահադ վ. ղ., շրիմդ վ. «վկայ. témoin».=արաբ. شاهد šahid.

Շամա ա., շամ ղ. «տեսակ մը մոմ. espèce de bougie». =արաբ. شمع šema.

Շամաթա ն. վ. «աղմուկ, ժխոր. bruit, alarme».=արաբ. شمات šemata.

Շամաթալը ն. «աղմկալից. tumultueux».=թրք. شماتهلی šematalə.

Շամանդուրա «խաբխանշան. bouée».=թրք. شماندوره šamandura=իտալ.

Շամար ն. վ. «սպտակ. sifflet».=թրք. شمار šamar.

Շամտաճ ա., շամդաճ վ. ղ. «աշտանակ. chandelle». =պրս. شمدان šemdan.

Շամճրասրխի կամ շաճճրասրխի «տեսակ մը պիստակ. espèce de pistache».=թրք. شام فستغی šam fəstəğə «Դամասկոսեան պիստակ. pistache de Damas».

Շայախ ա., շայաղ վ. «տեսակ մը ասուեղէն. espèce d'étoffe en laine».=թրք. شایاق šayak.

Շանիշիր «պատշդամ. balcon».=պրս. شاهنشین šahnišin.

Շաշրթսրտրխիլ ընել ա., շաշրճսրտրխիլ անել ն. «շփոթեցնել. étourdir, dérouter».=թրք. شاشرتدرمق šašərtdərmak.

Շաշրթմա «շփոթեցուցիչ ձեւով, մանուածապատ. détourné, en zigzag».=թրք. شاشرتمه šašərtma.

Շաշրթսրխիլ ընել վ. «շփոթեցնել. étourdir, dérouter». =թրք. شاشرتمق šašərtmak.

Շաշրտրխիլ ընել ն., չաշխիլ ինքիլ ղ. «շփոթիլ, սխալիլ. se confondre, se tromper».=թրք. شاشرمق šašərmak.

Շաշի ա., շաշ վ. «շիլ. louche».=թրք. شاشی šašə.

Շաշխրճ ն. «ապուշ, տխմար. idiot, sot».=թրք. شاشقین šaškən.

Շաշխիլ ըլլալ վ. «զարմանալ, ապշած մնալ. être surpris, s'étonner».=թրք. شاشمق šašmak.

†Շաշուս «լրտես. mouchard».=արաբ. جاسوس jasus.

Շապ գ., շիպ ն., շըբ վ., շիբլէղ ղ. «պաղլեղ. alun». =թրք. شاب šab.

Շառըլթը գ., շառըլթի ն. «առատահոս ջրի ձայն. bruit d'eau».=թրք. شارلدی šarəldə.

Շառըլ շառըլ ն. «խոխոջալով (առատօրէն հոսող ջրի համար). avec bruit (en parlant d'eau)». =թրք. شارل شارل šarəl šarəl.

*Շավուլ գ., շուղուլ ղ. «ուղղաչաթ. fil à plomb». = արաբ. شاقول šakul.

*Շարքի «արևելեան եղանակով երգ. chanson orientale». = արաբ. شرقی šarkə «արևելեան. oriental», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը։

Շափալախ գ., չրմփալաղ ղ., չոփոլո վ. «ապտակ, հարուած. sifflet, coup».=թրք. شاپلاق šapalak.

Շափխա գ., շափկա վ. «եւրոպական գլխարկ. chapeau européen».=թրք. شاپقه šapka.

*Շափշալ «թափթփած զգեստներով. nonchalant». = թրք. شاپشال šapšal.

Շաճախ գ. «արշալոյս. aube».=արաբ. شفق šafak.

*Շաճխ գ., շափաղ ղ. «ընչոյլ, լոյսի ցոլացում. reflet, éclat». = արաբ. شوق ševk «խանդ., եռանդ. ardeur, zèle», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս իմաստը։

Շէկլէք գ., շէրպէք ն., շորբոր վ. ղ. «օշարակ. sirop».=արաբ. شربت šerbet.

Շէխ գ., շեխ վ. «մահմեդական շէյխ, վանահայր. cheïk».=արաբ. شیخ šeyx.

Շէխպոյ գ., շոբօ վ. «շահզբրամ. œillet».=պրս. شببوی šebbuy.

†Շէճէրէլի «զարմանալի. surprenant, étonnant». = թրք. شجره‌لی šeǰereli.

Շէմշիյէ գ., շոմշի վ. «հովանոց. parapluie, parasol». =արաբ. شمسیه šemsiyye.

Շէհրիյէ գ., շէհրի ն. «թելահայս. vermicelle».=թրք. شهریه šehriye=արաբ. شعریه šaariyye.

Շէնլիք ն., շէնլիցդ վ. «ուրախութիւն, հանդէս. festin, fête. 2. ուրախ, զուարթ (մարդ, տեղ). joyeux, gai». = թրք. كنلك šenlik. թուրք բառը կը ծագի հայ. շէն բառէն, իսկ lik տաճկական մասնիկ է.

Շէշիտ ղ., չէշիտ ղ. ն., չէշիդ վ., էշիդ վ. «տեսակ. espèce, sorte».=թրք. جشد češid.

Շէօպէշ ղ., շոբէշ վ. «ծուռ-մուռ (աչքի, տեսողութեան համար). à travers, oblique».=թրք. ششبش šešbeš, բուն նշանակութիւնն է պրս. «վեց-հինգ. six-cinq».

Շէպէկ «երկայնապոչ կապիկ մը. cercopithèque». = թրք. چبك šebek.

*Շէրաիաթ ղ., շոյրթ վ. «օրէնք, արդարութիւն. justice, loi».=արաբ. شريعت šeriat.

Շէրիտ ղ., շրիդ վ. «ճեղ ժապաւէն, երիզ. soutache». =թրք. شريت šerit կամ شريد šerid=արաբ. شريط šerit.

Շէքէր ղ., շոքյոր վ. ղ. «շաքար. sucre». = պրս. شكر šeker.

Շէքէրլէմէ ղ., շոքյորլոմո վ. «քաղցրաւենիք. sucrerie, confitures».=թրք. شكرلمه šekerleme.

Շէքէրլէնմիշ ըլլալ «շաքարակալել. se saccharifier». = թրք. شكرلنمق šekerlenmek.

Շէքէրլի ղ., շոքյորլի վ. «քաղցր, մէջը շաքար դրուած. sucré, doux».=թրք. شكرلى šekerli.

Շէքէր խամիճի «շաքարեղէգ. canne à sucre».=թրք. قامشى شكر šeker kaməšə.

Շէքէրճի ղ., շոքյորջի վ. «շաքարավաճառ. confiseur». =թրք. شكرجى šekerji.

†Շէքէրտաճ ղ. «շաքարաման. sucrier». = պրս. شكردان šekerdan.

Շէօհրէթ ղ., շօյրէթ ն. կը գործածուի միայն շէօհրէթ տիյի, շէօհրէթի համար ղ., շօյրէթի, շօյրէթի համար ն. ձևերուն մէջ՝ «պարապ տեղը, լոկ ցոյցի համար, ի զուր. en vain» նշանակութեամբ. = արաբ. شهرت šöhret «հռչակ, անուն. renommée».

Շէֆտալի՛ն., շոֆթոլի, շըֆթէօլուգ, շմթէօլոգ, շըմթէլուկ Ղ., շուդմողուկ Վ. «դեղձ. pêche». = պրս. شفتالو šeftalu.

Շըմէնտիֆէր կամ շիմէնտիֆէր Գ., շըմշնդրֆէռ Վ., †շըմէնտուրա Գ., «շոգեկառք. chemin de fer, train de chemin de fer».=թրք. ژەلەمە šəmendefer = ֆրանս. chemin-de-fer.

*Շըռլաղաճ «չիրիկի ձէթ. huile de sésame». = թրք. اغلاشیر կամ ارلغان šərlaġan.

Շրուտէն Գ., շուտաճ Ն., շդոճ Վ. «աղիքի մի մասը. gros intestin. 2. ասով պատրաստուած կերակուր. intestin gros farci». = պրս. شیردان širdan, شردان šərdan, شردن šərden «ստամոքս. estomac».

*Շիլթէ Գ., շլթո Վ. Ղ. «անկողնի բարձ. oreiller, coussin».=թրք. شلته šilte.

Շիլինկա Գ., շիրինգա Վ. «դրեվա. clystère». = թրք. شیرنگه širinga կամ شیرنقه širinka=իտալ. sciringa.

Շիմշիր Գ., շմշիր Վ., շիմշա՛ր Ղ. «ատսաիւ. buis». = թրք. šimšir=պրս. شمشاد šimšad.

†Շիմտիլին կամ շիճտիլին Գ., շիճտըլա Ն. «այժմ; առ այժմ: maintenant, pour le moment». = թրք. شمدی šimdi, شمديك šimdik, شمديلك šimdilik.

Շիշ Վ. Ն. «շամփուր. broche. 2. ուռոյցք. tumeur». =թրք. شیش šiš.

Շիշէ Գ., շիշա Ն. «չիշ. bouteille», շուշա Ղ. Վ. «ապակի. vitre. 2. չիշ. bouteille».=թրք. شیشه šiše.

Շիշէճի «չիշ չինող կամ ծախող. verrier». = թրք. شیشه جی šišeǰi.

Շիշկո «գէր, յոյր. gros, gras».=թրք. شیشقو šiško.

Շիշման Գ., շշման Վ. «գէր. gras». = թրք. شیشمان šišman.

*Շիշմիշ ըլլալ Վ. «ուռիլ, տկռիլ. s'enfler, se gonfler». =թրք. شیشمك šišmek.

Շիշպօղազ «չատակեր, որկրամոլ. gourmand».=թրք. ղշբոգազ šišboğaz.

Շիրա ա., շիրմ ղ. «խաղմուղ, խաղողի ջուր. moût», շիրա ն. «ձմերուկի ջուրը. jus de melon d'eau». = թրք. շէրա šəra=պրս. շիրե šire.

Շիրին ա. «սիրուն, քաղցր. joli, aimable». = պրս. շիրին širin.

Շիրինփէնճէ «կայծակ հիւանդութիւնը. anthrax». = պրս. شیرپنچه širpenče.

Շիւփէ գ., շճմ ա. «կասկած, տարակոյս. doute». = արաբ. شبهه šübhe.

Շիւփէլի գ., շճմլի ա. «տարակուսելի, կասկածելի. douteux».=թրք. شبهه šübheli.

Շիք «մաքուր և դեղեցիկ հագուած, նրբաճաշակ. chic, coquet».=թրք. شیق šik=ֆրանս. chic.

*Շիքյայէթ գ., շիքյոմոթ ղ., շիքյաթ ն. «գանգատ. plainte».=արաբ. شکایت šikyayet.

†Շիքյար ա. «հազուագիւտ. rare». ադ ալ շիքյար բա՛ն մըն է.=պրս. شکار šikyar «որս. chasse».

†Շուպառա «տեսակ մը գդակ. bonnet». = թրք. شوبره šubara.

Շուռուպ գ., շուռուբ ա. «օշարակ. sirop». = թրք. شروب šurub=արաբ. شرب šerb «խմել. boire» ձևէն։

Ո

Ողոր ա., օղոր ն. «բարի ոտք. bon augure. 2. ի սէր, ի յարգանս. pour l'amour de». = թրք. اوغور համ اوغول uğur.

Ողորլու գ., ողորլի ա., օղորլու ն. «բարի ոտք ունեցող. de bon augure».=թրք. اوغورلو uğurlu.

Ողորսուզ ա., օղորսուզ ն. «անբարեբաղդ ոտք ունեցող. de mauvais augure».=թրք. اوغورسز uğursuz.

†Ումէs *տես* ումուս։

Ումմիը ընել Ն. «*յուսալ, կարծել*. espérer, croire».=*Թրք.* اومق ummak.

*Ումուռ ընել Ն. «*գործ մը դժկամակիլ կատարելու առաջ պատճառներով*. lambiner».=*արաբ.* امور umur «*գործեր, խնդիրներ*. œuvres, questions».

Ումուս Վ., †ումէs Պ. Ղ., ումմէs Ն. «*յոյս*. espoir, espérence».=*պրս.* اميد ümid.

*Ույդուն Ն. «*յարմար*. convenable».=*Թրք.* اويغون uyġun.

Ույդունսուզ «*անյարմար, անճահ*. inconvenable».=*Թրք.* اويغونسز uyġunsəz.

Ույմիը ըլլալ Ն. Վ. «*յարմարիլ*. convenir. 2. *Համաձայնիլ, համոզուիլ*. être de même avis». = *Թրք.* اويمق uymak.

Ույուզ Ն. «*բոսոր, բորոտ*. lépreux. 2. *բոր, բորոտութիւն*. lèpre».=*Թրք.* اويوز uyuz.

*Ույուշտուրմիը ընել «*թմրեցնել*. engourdir». = *Թրք.* اويوشدرمق uyušdurmak.

*Ույտուրմա Ն. «*կեղծուած, յարմարցուած, սուտ*. controuvé, artificiel».=*Թրք.* اويدرما uydurma.

Ույտուրմասիօն՝ *նախորդ բառն է ծագրական ձևով և դպրոցականներու լեզուով*. սիօն՝ *ֆրանս.* –tion *մասնիկն է*։

Ույտուրմիը ընել Ն. Վ. «*յարմարցնել*. accommoder, controuver».=*Թրք.* اويدرمق uydurmak.

*Ուշախ «*ծառայ, սպասաւոր*. domestique, serviteur».=*Թրք.* اوشاق ušak.

Ուչխուռ Պ., ուչխուռ Ն. «*խոնջան*. aiguillette des caleçons».=*Թրք.* اوچقور učkur.

Ուչխուռլուխ «*խոնջանի անցքը*. coulisse». = *Թրք.* اوچقورلق učkurlək.

Ուչուրմա «*թռուցիկ*. cerf-volant». = *Թրք.* اوچورتمه učurtma.

Ուչուրում «պահավէժ. précipice». = թրք. اوچورم učurum.

Ուռ «այտոյց, ուռեցք. tumeur». = թրք. اور ur, հայերէն ուռիլ բառէն փոխ առնուած է և յետոյ այս ձեւով վերադարձած մեղի.

†Ուռուխսաթ «արտօնութիւն, հրաման. permission». = արաբ. رخصت ruxsat.

Ուռուպ «¼ արշէն. le quart d'une archine». = արաբ. ربع rub.

Ուռուճ ն. «ոգի, հիւթ, հոյզ. essence, extrait». = արաբ. روح ruh.

Ուսկուճա «գիշերային գդակ. bonnet de nuit». = թրք. اسقوفيه əskufya = յուն.

*Ուսուլ վ. «կամաց. doucement. 2. եղանակ, կերպ. manière, façon». ուսուլիկ, ուսուլիկ մը պ. «կամացուկ, կամացուկ մը. lentement», ուսուլով պ., սուլով ն., ուսուլբով վ. «կամացուկ մը, մեղմօրէն. lentement, doucement», ուսո՛ւլլայըն պ. «մեղմ կերպով, կամաց մը. lentement, doucement». = արաբ. اصول usul «եղանակ, դրութիւն, օրէնք. manière, système, loi», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը. թրք. اصوللين usúllayən «մեղմօրէն. lentement».

*Ուսա ղ., ուսթա վ. «վարպետ (դոյ.). maître, chef. 2. ճարտար, վարպետ (ած.). habile, industrieux. 3. կանանց բաղնիքի մէջ լողցնող կին. baigneuse». = թրք. اوستا usta = պրս. اوستاد üstad.

*Ուսալըխ պ., ուսալըղ ղ. «վարպետութիւն, ճարտարութիւն, նրբութիւն. art, habilité, finesse». = թրք. اوستالق ustalək.

Ուսուրա պ., ուսթուրա վ., usուրu ն. «ածելի. rasoir». = թրք. اوستوره ustura = պրս. اوستره üstüre.

*Ուճախ թէճէխ «մանր մունր. menu». = թրք. اوفاق تفك ufak tefek.

Չ.

Չաք ն. «*ջարնելու, կոտրելու, ճաթելու եղն. ձայնը.* craquement».=*թրք.* چاتچ čat.

Չաքալ վ. ղ. ն. «*երկճեղ.* bifurqué. 2. *պատառաքաղ.* fourchette».=*թրք.* چاتچ *կամ* چاتال čatal.

Չաքալանմիք ըլլալ «*ճիւղաւորուիլ.* se ramifier, se fourcher. 2. *կնճռոտիլ.* se compliquer». =*թրք.* چاتالنمق čatallanmak.

Չաքը «*տանիքի ծածք.* toit, toiture».=*թրք.* چاتە čatə.

Չաքըխ «*յար, կից.* joint, contigu». *օր.* չաքըխ իվվի «*ունքախառն, կցայօն.* aux sourcils joints». =*թրք.* چاتەق čatək.

Չաքըր չաքըր ն «*կոտրելու, վաւելու, կարծր բան մը ծամելու ձայն.* avec fracas».=*թրք.* چاتر چاتر čatər čatər.

Չաքրտը ն. «*ճարճատիւն.* craquement».=*թրք.* چاترتی čatərdə.

***Չաքլաքմիք** ընել «*ճաթեցնել.* faire crever». =*թրք.* چاتلاتمق čatlatmak.

***Չաքլախ** «*ճաթած.* fendu, crevé. 2. *ճեղք.* fente, crevasse».=*թրք.* چاتلاق čatlak.

***Չաքլամիք** ըլլալ վ. ն. «*ճեղքուիլ, ճաթիլ.* se fendre, se crevasser», չաքլամիք ացնել ն. «*ճաթեցնել.* fendre, crever».=*թրք.* چاتلامق čatlamak.

Չաքմիք ընել վ. ն. «*ընդհարել. երկու բաներ ծայր ծայրի վրայ դնելով կանգնեցնել.* dresser bout à bout». (*օր. հրացաններըը, ածուխի կտորներ, երկու փայտի կտորներ, գերան եղն.*).=*թրք.* چاتمق čatmak.

***Չաքփաք** վ. «*երբեմն միայն.* fort rarement». =*թրք.* چاتپات čatpat.

***Չալար սաաք** «*ժամերը զարնող ժամացոյց.* pendule, horloge (qui sonne les heures)».=*թրք.* چالار ساعت čalar saat.

***Չալել** վ. ն. «*նուագել.* jouer d'un instrument de mu-

sique. 2. *այս ինչ գոյնին մօտ գոյն մը ունենալ.* tirer sur telle couleur». *օր.* կարմիրի կը չալէ.=*թրք.* چالمق čalmak.

Չալը «*մացառ, խուիւ.* buisson, broussailles». =*թրք.* چالی čalə.

Չալըլըխ «*մացառուտ տեղ.* lieu buissonneux». =*թրք.* چاليلق čalələk.

*Չալըխ ¶. «*օդահար, օդէն ղարնուած և կիսովին խակ մնացած (պտուղ)*», ն. «*ձեռքը գօսացած.* manchot», չալըղ վ.. «*կէս հարբած.* soûl, ivre, gris».=*թրք.* چالق čalək.

Չալըմ վ.. ն. «*ցոյց, ինքզինքը ծախել, սիգալ.* faire parade, se pavaner».=*թրք.* چالم čaləm.

Չալը չըռփը «*մացառ, խուիւ.* buisson, broussailles».=*թրք.* چالی چرپی čalə čərpə.

*Չալխալամիլ ընել «*ցօղուելի, սղոցել (չիշը և.)*. rincer. 2. *շարժել (ամանի մը մէջի հեղուկը)*. agiter, remuer». =*թրք.* چالقالمق čalkalamak.

Չալխալանիլ ըլլալ «*շարժուիլ (ամանի մը մէջի հեղուկին համար)*. être agité, remué».=*թրք.* چالقالنمق čalkalanmak.

Չալխանքը «*ծփուում, շարժուում (ջուրի)*. agitation, action d'être remué».=*թրք.* چالقانتی čalkantə.

Չալղը ¶., չալկի վ.. «*նուագարան*, instrument de musique. 2. *նուագածութիւն.* musique».=*թրք.* چالغی čalğə.

Չալղընի ¶., չալկըջի վ.. «*նուագածու.* musicien». =*թրք.* چالغیجی čalğəjə.

*Չալմա վ.. Ղ. «*գլխու տեսակ մը փաթթոց.* turban». =*թրք.* چالما čalma.

†Չալփառա «*թափած–թափթփած, անմաքուր (մարդ)*. nonchalant, bohème». =*պրս.* چارپارە čarpare «*բամբիռ.* castagnette», *որ թուրքերէնի մէջ առած է* چالپارա čalpara «*և.* *իսկ նշանակութեան փոփոխութիւնը հայոց մէջ է միայն*»

Չախալ ¶., չաղալ Ղ. «*շնագայլ.* chacal».=*թրք.* چاقال čakal.

Չախալ ¶., չալաղա Վ. «*տգեղ-կապոյտ աչքերով*. aux yeux glauques».=*Թրք.* چقل čakal.

Չախըլ *կամ* չախըլ բաշի ¶., չախկըլ Վ. «*կոպիճ*. caillou», չախիլ Ն. «*փխրուն քար*. pierre friable».=*Թրք.* چاقل čaḳəl.

Չախըռ ¶. «*խաժակին*. aux yeux glauques», չախառ Ն. «*շիլ, ծուռաչուի*. louche».=*Թրք.* چاقر čakər.

Չախմախ Վ. Ղ. Ն. «*հրահան, կայծքար*. briquet, caillou, pierre à feu».=*Թրք.* چقماق čakmak.

*Չախմիլ ընել ¶. «*կոնծել, մի քանի բաժակ օղի կամ դինի խմել (կատակի լեզուով)*. trinquer», Վ. «*հրացանը քաշել*. tirer un coup de fusil», Ն. «*շարժել, ցնցել*. secouer».=*Թրք.* چقماق čakmak.

Չախու Վ. Ն. «*ղմելի, դրչահատ*. canif».=*Թրք.* چاقی čakə.

Չախուճի Ն. «*ղմելի շինող կամ ծախող*. marchand ou fabricant de canifs».=*Թրք.* چاقیجی čakəǰe.

Չախչախ ¶. «*դրան ուռ, թակ*. marteau de porte», Վ. «*Ջրաղացի ջիվխակացող փայտը*».=*Թրք.* چاقچاق čakčak՝ *առաջին նշանակութեամբ*.

*Չաղ ¶. «*տարիք, հասակ*. âge». *Կը գործածուի միայն իմ չաղս, fու չաղդ եւն. ձևերուն մէջ՝ «ինձ տարեկից, քեզ տարեկից» եւն. նշանակութեամբ. իսկ Ղարաբաղի բարբառով չաղ «գէր, լիքը*. gros, gras».=*Թրք.* چاغ čaġ «*տարիք*. âge».

Չաղաճօզ «*խեչափառ*. crabe».=*Թրք.* چاغلوس čaġanos.

Չաղըլ չաղըլ «*ղուացուելու, ջուրի խոխոջելու ձայն*. murmure, bruit d'eau».=*Թրք.* چاغل چاغل čaġəl čaġəl.

Չաղլա պատէմ ¶., չալաղա, չաղալա Վ. «*կանաչ կեղևով նուշ*. amande verte dans son brou».=*Թրք.* ياغلا čaġla.

Չամ Վ. Ն. «*շոճի ծառ*. pin».=*Թրք.* چام čam.

Չամաբըր ¶., չամաբուր Վ. «*ղուացք*. blanchissage. 2. *ճերմակեղէն, փոխնորդ*. linge».=*պրս.* جامشوی jamešuy

«լուացարար. blanchisseur», որ թուրքերէնի մէջ առած է չամաշիր čamašər ձևը վերի իմաստներով.

Չամաշրճի «լուացարար. blanchisseur».=թրք. چماشیرجی čamašərǰə.

Չամուռ վ. ն. «տիղմ, ցեխ. boue, crotte. 2. շաղախ. mortier».=թրք. چامور čamur.

Չամուռլուխ գ., չամուռլուղ վ. «տղմուտ տեղ. bourbier. 2. հեսկ, առնապատ. guêtre».=թրք. چامورلق čamurlək.

Չամ սաիլզի գ., չամ սախկըզ վ. «ռետին. résine».=թրք. چام ساقزی čam sakəzə.

Չայ վ. ղ. ն. «թէյ. thé».=թրք. چای čay.

Չայիր գ., չայիր վ. «մարգագետին, արօտ. prairie, herbage».=թրք. چایر čayər.

Չայիրլիխ գ., չայիրլըղ վ. «արօտավայր, մարգագետին. prairie, pâturage».=թրք. چایرلق čayərlək.

Չայիր խուշի «արտոյտ. alouette». = թրք. چایر قوشی čayər kušə.

Չայիր չիմէնի գ., չայիր չիմանի վ., չայիր չիմոնի ղ. «մարգագետին, արօտավայր, կանաչութիւն. prairies». = թրք. چایر չայər և պրս. چمن čemen «մարգ. prairie» հոմանիշ բառերէն բարդուած.

Չայլախ «ուրուր. milan». = թրք. چایلاق կամ چیلاق čaylak.

Չանախ գ., չանաղ վ. ղ. «հատարակ, կոշտ և խոր պնակ. coupe, bol», չանախ ն. «ետոց տեղիի ոսկրը. l'os des fesses».=թրք. چناق čanak.

Չանթա վ. ղ., չանթիկ վ. «պայուսակ. valise, havre-sac».=թրք. چانطه čanta.

Չանչան «չատախօս. bavard».=թրք. čančan.

Չապալանմիլ ըլլալ ն., չապալամիլ ըլլալ գ. վ. «թապլակիլ, ճգնիլ, մաքառիլ. faire des éfforts, lutter, se débattre».=թրք. چبالنمق čabalanmak.

Չապուխ, չափուխ «չուտ. vite, vivement». = թրք. چابق čabuk=պրս. چابك čabük.

Չապուճախ, չափուճախ «*խիստ շուտ*. bien vite, vivement».=*թրք*. چابوچ čabuǰak.

Չաւփրլմիս ըլլալ պ., չաւփրլմիս ըլալ ն. «*ծռմբռկիլ, աստուածային պատուհասով մը հարուածուելով խեղդամահ դառնալ*. se contourner, être estropié par un fléau céleste».=*թրք*. چارپلمق čarpəlmak.

*Չաւփրխ ն. «*ծուռ, շեղ, խոտորնակ*. contourné, courbé, travers, oblique».=*թրք*. چارپق čarpək.

Չաւփրցքը «*սրտի թրթռում* (*հիւանդութիւնը*). palpitation de cœur».=*թրք*. چارپنتە čarpəntə.

Չաւփմիս ընել ն. «*ուժով մը զարնել* (*կայծակի համար, աստուածային պատուհասի համար*). frapper (en parlant de la foudre, d'un fléau céleste)».=*թրք*. چارپمق čarpmak.

Չալ ընել ղ. «*լուր մը ամէն կողմ տարածել, տարածայնել*. répendre un bruit».=*թրք*. چاو čav.

Չավէլա «*տեսակ մը տափակ կողով*. espèce de corbeille».=*թրք*. čavela=*իտալ*.?

Չաւուշ վ. «*տաճնապետ*. sergent», չօվուշ ղ. «*մուեզեհիկ*. crieur public».=*թրք*. چاوش čavuš.

Չաւսար «*հաճար*. seigle».=*թրք*. چاودار կամ چودار čavdar.

Չաւդր ն., չադր վ. «*վրան*. tente», չէդիր ղ. «*թուխ թափելու սփռոց*. nappe dans laquelle on recueillit les mûres». *այս վերջին նշանակութիւնն ունի նաև Պօլսոյ ձևը*.=*թրք*. چادر čadər.

Չաւդրճի «*վրան շինող կամ ծախող*. qui fait ou qui vend des tentes».=*թրք*. چادرجی čadərǰə.

*Չարէ պ., չարու վ. «*միջոց, ճար*. moyen».=*պրս*. چاره čare.

Չարըխ պ. ղ., չարուխ վ., չարօխ ն. «*տրեխ*. sandale, espèce de soulier de paysans».=*թրք*. چاریق čarək.

Չարխ ն. ղ. վ., չախր վ. «*ճախարակ*. tour, poulie, bobine. 2. *անիւ*. roue. 3. *բախտ*. chance, fortune».=*պրս*.

چرخ čarx, *որ թուրքերէնի մէջ սոացած է աղաւաղեալ* čark ձևը։

Չարխիճէլէկ պ., չախրիճ̇ոլոգ վ. «*հրթիռներով պատրաստուած հրային ծաղիկներ*. grenadile».=*պրս.* چرخ چلك čarxi felek.

*Չարճաչար «*ուզէ չուզէ, ակամայ*. bon gré mal gré».=*պրս.* چارناچار čarnačar.

Չարշաճ պ., չարշավ Ղ., չարսաճ, չարսափ, շարշափ վ. «*սաւան*. drap de lit».=*թրք.* چارشاف čaršaf=*պրս.* جارشب jaršeb «*վերմակ*. couverture de lit».

Չարշի վ. «*շուկայ*. marché».=*թրք.* چارشو čaršu=*պրս.* چارسو čarsu.

Չարչափուխ «*խիստ շուտ*. promptement, bien vite».=*թրք.* چابچارچ čarčabuk.

Չարտախ ն., չարդաղ Ղ. «*փայտերով, ճիւղերով և տերևներով շինուած վրան*. hutte».=*թրք.* چارداق čardak =*պրս.* چارطاق čartak «*տանիքի վրայ շինուած չորս կամարով վրան*. guérite».

Չափա պ. «*փոցխ, մարկեղ*. houe», ն. «*խոտ մաքրելու ուրագ*».=*թրք.* چاپا čapa=*իտալ.* zappa.

Չափալամիշ ըլնել ն. «*մարկեղով փորփորել*. houer».=*թրք.* چاپالامق čapalamak.

*Չափախ «*աչքի բիժ, ճիպռ*. chassie».=*թրք.* چاپاق čapak.

*Չափաչուլա «*թափած-թափթփած, անկարգ, անկանոն (մարդ)*. homme déréglé, nonchalant».=*թրք.* چاپاچول čapačul.

*Չափաուրզ «*խոտորնակ, ծուռ*. pervers, oblique».=*թրք.* چاپاره čaparəz.

Չափխըն պ., չափկըն վ. «*սրիկայ*. polisson, gamin».=*թրք.* چاپقین čapkən.

Չափուխ *տես* Չապուխ։

Չափուճախ *տես* Չապուճախ։

Չափուս «*ցնցոտի*. haillon, chiffon. 2. *պատռտած, բո-*

լոսովին անպէտք փապուճ. babouche très usée». = թրք. چاپوت čaput.

Չափռաս վ. ն. «ուսընդանութ, խոտորնակ, խաչաձև. en écharpe, en sautoir». օր. չափռաս սկսամ «ձեռքերը կուրծքին վրայ խաչաձև ծալած և խոնարհութեամբ ու ծառայօրէն կանդնած».=պրս. چپراست čeprast, որ թուրքերէն եղած է նաև چاپراز čapraz.

Չէթէլէ գ. «հաշուեփայտ. taille», չաթալա վ. «խաղողի թուփին տակ դնելու Y ձևով յեցակ. échalas de vignes».=թրք. چتله četele «հաշուեփայտ. taille».

Չէթին գ., չոթին վ. «կարծր, կսկուծ, դիւրաւ չկտրող (ընկոյզ եւլն.), դիւրաւ չլուծուող (խնդիր). dur, pénible, difficile».=թրք. چتین četin.

Չէլիկ գ., չոլիգ վ. «պողպատ. acier». = թրք. چلیك čelik.

*Չէլիկ չօմախ գ., չէլիկ ն. «ջալուբիր խաղը. espèce de jeu d'enfants».=թրք. چلیك چوماق čelik čomak.

Չէլմէ «ոտքի կարթուածն, որով մէկը գետին կը գըլորտուի. croc-en-jambe».=թրք. چلمه čelme.

Չէմէն «չաման. cumin».=թրք. چمن čemen.

Չէմպէր գ., չոմբոր վ. «շրջանակ. cercle, cerceau». =պրս. چنبر čenber.

Չէյրէկ գ., չարէֆ ն. ղ., չորէյ վ. «քառորդ (մանաւանդ ժամի և մէկ մէճիտիէի = 5 ղրուշ). un quart (surtout d'une heure, d'un médjidiyé)».=պրս. چاریك čaryek.

Չէնկէլ ն., չոնգյոլ վ. ղ. «կեռ, ճանկ. croc». իսկ Ղարաբաղի բարբառին մէջ կը նշանակէ «պատառաքաղ. fourchette». = պրս. چنگال čengyal «ճանկ. croc», որ թուրքերէն առած է նաև چنگل čengel ձևը վերի նշանակութեամբ.

Չէնյէ գ., չանկա ն., չոնո ղ., չանա վ. «կզակ. menton». չէնյէիդ չիվին փրթի կ'ըսուի շատախօսներուն. =թրք. چکه čene.

Չէշմէ «աղբիւր. source, fontaine» =պրս. چشمه češme.

Չէշնիճի պաշի «*խշխանական խոհարարապետ՝ որ միայն կերակուրներու համը կը նայի*. chef-dégustateur».=*Թրք.* چشنیجی باشی češniǰi bašə.

Չէվիկ «*թեթեւաշարժ, ճարպիկ, ժիր, փոյթ.* agile, actif, prompt».=*Թրք.* چویک čevik.

Չէվիրմէ «*տեսակ մը անուշեղէն.* espèce de confiture». *Կ'ըսուի նաեւ* չէվիրմէ ալուճի.=*Թրք.* چویرمه čevirme.

Չէվրէ «*մեծ թաշկինակ.* grand mouchoir». = *պրս.* چوره čevre.

Չէվրիճ յաղի «*եղան ճարպ.* suif».=*Թրք.* چرویش یاغی červiš yaġə.

Չէրէզ ¶., չարազ Վ.. «*աղանդեր, չոր ուտելիքներ.* hors-d'œuvre», չորոզ Ղ. «*չոր միրգ.* fruit sec». = *պրս.* چرز čerez.

Չէրէզլէնմիճ ըլլալ «*մի քանի կտոր չոր բան ուտել.* manger des choses sèches».=*Թրք.* چرزلنمك čerezleṇmek.

*Չէրկէ *կամ* չէրկի «*վրան, հիւղակ.* hutte, cabane».= *Թրք.* چرگ čerge.

*Չէրչի ¶., չորչի Ղ. Վ. «*մանր մունր ապրանքներ վաճառող փերեզակ.* bric-à-brac, colporteur. 2. *խախուտ, անհաստատ (տուն).* instable».=*Թրք.* چرچی čerči.

Չէրչիվէ ¶., չորչվո Վ. Ղ. «*պատուհանի, դրան կամ պահակերի շրջանակ.* châssis de fenêtre, cadre».=*Թրք.* اوچرچ čerčive=*պրս.* اوچارچو čarčube.

Չէֆի ¶., չոֆիւ Վ. «*փայտ կշռելու ահագին կշիռ.* peson, stère. 2. *չափ մը* (180 *օխա*). 180 ocques». = *Թրք.* چکی čeki.

Չէֆիճ ¶., չոֆիւչ Ղ. Վ., չաֆուճ Ն. «*մուրճ.* marteau». =*Թրք.* چکیج čekiǰ.

Չէֆիճլէմիճ ընել ¶., չաֆուճլէմիճ ալել Ն. «*մուրճով ծեծել, կռանահարել.* marteler, battre avec le marteau».= *Թրք.* چکیجلمك čekiǰlemek.

*Չէֆիմիճ ըլլալ «*քաշուիլ, ամչնալ, ակնածիլ, չհա-*

մարձակիլ. se retenir, se géner, ne pas oser».=*թրք*. كنمك çekinmek.

Չէիրկէ «*մարախ*. sauterelle».=*թրք*. كركه çekirge.

Չէիլէմպիճ «*բևեհկնի պտուղը*. fruit de térébinthe».=*թրք*. كبلنج çetelenbik.

Չէիմէճէ ն., չոյնմոյո վ.. «*դարան, դզրոց*. tiroir».=*թրք*. جكمجه çekmeje.

Չէիֆիրմէ «*գալանաւ*. galère».=*թրք*. قدرمه çekdirme.

Չէօլ գ.. վ.., չօլ ն. «*անապատ*. désert».=*թրք*. چول čöl.

*Չէօմլէկ «*պոռիկ*. pot de terre, marmite».=*թրք*. كومله čömlek.

Չէօմլէճի «*բրուտ*. potier».=*թրք*. چومله‌جی čömlekji.

Չէօյէճ գ., չօղան վ.. «*օճառախոտ*. saponaire».=*թրք*. چوکن čöyen.

Չէօրէկ գ., չօրակ ն., չէormգյ վ.. «*տեսակ մը խմոր եղէն*. bioche».=*թրք*. چورك čörek.

Չէօրէճի գ., չօրաճի ն. «*չէօրէկ շինող կամ ծախող*. qui fait ou qui vend des bioches».=*թրք*. چورکجی čörekji.

Չէօփլիւկ գ., չօփլուկ ն. «*աղբանոց*. fumier. 2. *անպիտան, աղբանոցի յարմար*. vil, inutile, chose à jeter».=*թրք*. كپلك čöplik.

Չէօմիճ ըլլալ գ., չօմիճ ըլալ ն. «*փլիլ, ցածնալ, իջնել, մասամբ հողին տակը անցնիլ*. s'affaisser, s'écrouler, s'enfoncer».=*թրք*. كمكچ čökmek.

Չըզըխ, չըզոը, չըզոլ, ճըզոը գ., չիզ վ.., չըզ ն. «*գիծ*. ligne».=*թրք*. چيز čiz, چيزك čəzək, چيزكی *կամ* چزكی čizgi.

Չըզըխլը գ., չըզկըճլի վ. «*գծաւոր*. rayé». =*թրք*. چيزكلی čəzəklə.

Չըզմիճ ըլլել ն., չզմիճ ալել վ. «*գծել*. rayer, tracer une ligne. 2. *դանակով թեթեւ մը ճեղքել*. inciser».=*թրք*. چيزمك *կամ* چزمك čizmek.

Չըզտըրմիճ ըլլել «*գծել տալ, ճեղքել տալ*. faire tracer, faire fendre».=*թրք*. چيزدرمك čəzdərmak.

†Չըթախ «*փողոցային, լիրբ, տոպրին, գռեհիկ, հասա-*

բակ. impudent, vulgaire, bas, ordurier». = *Թրք.* چاتاق čətak «*պալքանցի Թուրք.* Turcs des Balkans». *ազգին անունը դարձած է ածական. հմմտ.* թիւրք, տիւրքի։

Չըպախ ¶., չըպալախ ն., չըփլախ վ.. «*մերկ. nu*». = *Թրք.* چپلاق čəplak.

†Չըլպուր ¶., չլբիր վ.. «*հաւկիթով չինուած տեսակ մը կերակուր.* espèce d'omelette».=*Թրք.* چلبور čəlbur.

*Չըլտրմիլ ըլլել վ.. «*խելագարիլ, յիմարանալ, խենթեւնալ.* devenir fou».=*Թրք.* چلدرمق čəldərmak.

Չըխարթմա ¶., չըխարթմա ¶. վ.. «*Թղթի վրայ կըպցուած և սոսնձային նիւթով չինուած պատկեր՝ զոր երեխաները կը հանեն իրենց ուզած տեղը. հանելուկ*».=*Թրք.* که‌رتچه čəkartma.

Չըխըն «*փոքրիկ ծրար.* petit paquet». = *Թրք.* چقین čəkən.

*Չըխըչ «*սաստ, յանդիմանութիւն.* réprimande». = *Թրք.* چقش čəkəš.

Չըխմազ «*անել փողոց.* cul-de-sac, impasse». = *Թրք.* چیقماز čəkmaz.

†Չըխրըխ «*ճախարակ.* tour, rouet».=*Թրք.* چیقریق *կամ* چقրق čəkrək.

†Չըխրըխճի «*ճախարակող գործաւոր.* tourneur».=*Թրք.* چیقریقجی čəkrəkǰə.

*Չըղըրթմա «*փոքրիկ սրինգ.* petite flûte», ¶.. «*կերակուր մը.* espèce de mets».=*Թրք.* چیغرتمه čəġərtma «*սրինգ.* flûte».

Չընար ¶., չինար վ.., չինարի ¶. «*ասպ.* platane».= *Թրք.* چنار čənar.

*Չընարոպ «*տեսակ մը ձուկ.* espèce de poisson».=*Թրք.* چیناقوب čənakob.

Չրոզ «*չորցած փոքր թիւնոս.* maquereau séché. 2. *վախտ, շատ նիհար.* très maigre, sec».=*Թրք.* چیروز čəroz =*յուն.*

Չրտա «*մարխ.* bois résineux».=*Թրք.* اچرا čəra.

*Չըրախ պ., չըրաղ վ. «աշկերտ (խանութի). apprenti». =թրք. چراق čerak=ալբ. چراغ čeraġ.

*Չըրփի պ. «լարով քաշուած ուղիղ գիծ. ligne droite tracée par le cordeau. 2. չափ, սահման, կարգ, կանոն. limite, mesure, ordre». =թրք. چرپی čərpə. ոճով կ'ըսուի Չըրփիյէն դուրս ելլալ «անկարգանալ, կարգէ, կանոնէ դուրս ելլել. se dépraver». Վանի բարբառով Չըրփի «մացառ. broussailles». որ Պօլսոյ բարբառին մէջ կայ միայն Չալը-Չըրփը «մացառ. buisson, broussailles» բարդին մէջ.= թրք. چالی چرپی čalə čərpə.

*Չըրփիլ ընել ն. «կտրել. couper». =թրք. چرپمق čərpmak.

Չըճըս պ., ճուճուս ն., չուճուս վ. «հրեայ (անարգական լեզուով). juif (terme de mépris)». Չըճցի կոտտուն «վերին աստիճանի խառնակ, անկարգ, աղմկալի տեղ. place pleine de tumulte et de désordre». =թրք. چفوت čəfut =արաբ. يهود yəhud «ուրացող (կ'ըսուի յատկապէս հրեահաներուս համար). apostat, renégat».

*Չիք պ. «ցանկապատ, ցանկ. haie», պ. վ. «տեռակ մը նկարչին կերպաս. indienne».=թրք. چيت čit.

Չիքի «լուացքի մէջ ճերմակեղէնի տրտրում, չփում. frottement de linge en lavage».=թրք. چيتی čiti.

Չիքիլէմիս ընել «լուացքի մէջ ճերմակեղէնը տրտրել, աճըռել. frotter le linge en lavage». =թրք. چيتلمك čitilemek.

Չիլ վ. «նոր կոխուած, փայլուն (դրամ). (monnaie) nouvellement frappée».=թրք. چيل čil.

Չիլէ պ. «թելի կարժ. écheveau. 2. քահանայի քառասունքը. quarantaine de prêtre. 3. զրկանք, տառապանք. privation, souffrance», չլո վ. «արջի քառասունք. quarantaine d'ours», չիլլէ ն. «ամառնային արձակուրդ. vacances d'été. 2. կարժ. écheveau».=ալբ. ալլե չամ ալլե čile, čille՝ առա-ջին երեք նշանակութեամբ.

Չիլէնկ պ., չիլոգ վ. «ելակ. fraise».=թրք. چيلك čilek.

Չիլէնկճի «ելակավաճառ. marchand de fraises».=թրք. چیلکجی čilekǰi.

Չիլինկիր գ., չլրնգիր վ. «դարբին. serrurier».=թրք. چلنگیر čilingir=պրս. کلانگر ǰilanger.

*Չիմա «շոգենաւը նաւամատոյցին կապելու չուան. amarre».=թրք. چیما čima=իտալ.

*Չիմաճի «շոգենաւը նաւամատոյցին կապող գործաւոր. amarreur».=թրք. چیماجی čimaǰə.

*Չիմէն գ., չիման վ., չիմոն ղ. «մարգ, մարգագետին. prairies».=պրս. چمن čemen.

Չիմէնթօ գ., չմոնթօ վ. «քարերը կպցնելու նիւթ մը. ciment».=թրք. چمنتو čemento=իտալ. cimento.

Չիյ «ցօղ. rosée».=թրք. چیێ čiy.

*Չիյ «հում. crû».=թրք. چیێ čiy.

Չինի ն. վ. «յախճապակի. porcelaine. faïence».=պրս. چینی čini.

Չինկյանէ գ., չինգյոմնո վ., ցինկանա ն. «գնչու. bohémien. 2. մուրիկ, մուրացկանի բնութիւն ունեցող, կծծի, խիստ ագահ. grand avare, chiche». = թրք. چنگانه čingyane.

*Չիս «միզ, միզում. urine, action d'uriner». = թրք. چیش čiš.

*Չիչէկ գ. «ծաղիկ. fleur. 2. ծաղկախտ. petite vérole. 3. նկարի մէջ շինուած ծաղիկներ. fleurs en ornements. 4. անառակ, բարիծաղիկ. gredin, méchant», չիչակ ն. «ծաղիկ. fleur», չիչոգլ վ. «նկարի մէջ ծաղիկ. fleurs en ornements».=թրք. چچک čiček.

*Չիչէկլէնմիս ըլլալ «ծաղկիլ. fleurir».=թրք. چیچکلنمك čičeklenmek.

Չիչէկլիխ «ծաղկանոց. parterre de fleurs». = թրք. چیچکلك čičeklik.

Չիչէճի «ծաղկավաճառ. marchand de fleurs».=թրք. چیچکجی čičekǰi.

*Չիչէֆ պօզուխի «չհասուն երեսով, ծաղկախտի հետքեր

բով. marqué de petite vérole». = *թրք.* بوزوغی چیچك čiček bozuġə.

Չիպաճ *ա.*, չուբաճ *ղ.* «*պալար.* bouton, pustule». = *թրք.* چبان čiban.

Չիվի *պ.*, չվի *վ.* «*գամ, բևեռ.* clou, cheville». չիվի *ն.* «*փայտեայ սեպ.* cheville de bois». *Պօլսոյ բարբառով կ'ըսուի* չիվիի պէս «*շատ առողջ.* très sain, bien portant». = *թրք.* چیوی čivi.

*Չիվիլէմիճ ընել *ն.*, չվիլումիճ ածել *վ.* «*գամերով ամրացնել.* clouer, fixer avec des clous». = *թրք.* چیولمك čivilemek.

Չիվիs *պ.*, չվիթ *վ.* «*ներակ.* indigo». = *թրք.* چیوید *կամ* چوید čivid.

Չիրիճ «*շրէշ.* asphodèle jaune, pâte d'asphodèle». = *թրք.* چریش čiriš.

*Չիրիշլէմիճ ընել «*շրէշ քսել.* barbouiller avec la pâte d'asphodèle». = *թրք.* چریشلمك čirišlemek.

Չիրիշճի «*շրէշ ծախող.* qui vend de l'asphodèle jaune». = *թրք.* چریشجی čirišǰi.

Չիրէճ «*կեղտոտ ջուր, լուացքի ջուր.* «eau sale, eau de lessive». = *պրս.* چرکاب čirkyab, *որ թուրքերէն դարձած է* چرکف čirkef.

Չիրիճ *ն.* «*ոգեղ.* vilain, laid». = *պրս.* چرکین čirkin.

Չիւճի *վ.*, չուճի *վ.* «*որովհետև.* parce que, car». = *պրս.* چونکه čunki.

Չիւչ *պ.*, չօշ *վ.* «*դրաստանները կեցնելու ձայն.* cri d'arrêt (pour les bêtes de somme)». = *թրք.* چوش čüš.

*Չիւրիւմիճ ընել *վ.* «*փտեցնել.* laisser pourrir, faire gâter. 2. *դրամը ի դուր վատնել, կորսնցնել.* dépenser pour rien, perdre». = *թրք.* چürütmek.

*Չիւրիւկ *պ.*, չիւրիւճ *վ.* «*փտած.* pourri, gâté, carié. 2. *մէճիտը* 20 *դրուշ հաշուելով դրամի մը արժէքը.* en comptant 20 piastres le médjidié». = *թրք.* چürük.

*Չիւրիւմիս ըլլալ վ. «փտիլ, բորբոսիլ. se pourrir, se gâter».=Թրք. چورومك čürümek.

Չիֆթճի «հողագործ. laboureur».=Թրք. چفتجی čiftji.

Չիֆլիկ «ագարակ. ferme».=Թրք. چفلك čiftlik.

Չիֆս գ., չիւֆթ վ., ճիֆս, ճուֆթ ն. «զոյգ. paire».=Թրք. چفت čift.

Չիֆտէ գ., չիւֆթտ վ. «զոյգ, երկու հատ. paire, deux, double. 2. կէց, ապտակ (անասուններու համար). ruade». Չիֆտէ զարնել, Չիֆտէ ճեռել «ապտակել, կէց արձակել. donner des coups de pied».=Թրք. چفته čifte.

Չիֆտէլէմէ գ., ճուֆթէլէմէ ն. «զոյգ, կրկին. paire, double».=Թրք. چفتهلمه čifteleme.

Չիֆտլէմիս ըլլալ «զուգաւորուիլ (անասնոց համար). s'accoupler».=Թրք. چفتلمك čiftlešmek.

Չիֆտլէցտիրմիս ընել «զուգաւորել տալ (անասուններըը). accoupler».=Թրք. چفتلمدرمك čiftlešdirmek.

Չուլ ն., չիւլ ղ., չիւլ վ. «քուրձ, խորգ. tissu de crin».=Թրք. چول čul=արաբ. جل jüll.

Չուլա կամ չուլհա «ոսոգայնանկ. tisserand».=Թրք. چولها čulha=արս. جلاه jüllah.

*Չուլթարի «թափառ թափթփած զգեստներով. nonchalant».=Թրք. چولتاری čultari «համեստ ծածկոց».

*Չուլչափուս «նոյն նշ. même sign.».=Թրք. چول چاپوت čul čaput.

Չուխաճի «չուխայ ծախող. marchand drapier, drapant».=Թրք. چوقهجی čukaǰə.

Չուխուր վ. «փոս. fosse. 2. փոսացած. creux».=Թրք. چقور կամ چوقور čukur.

Չուչուր «տեսակ մը ձուկ. espèce de poisson».=Թրք. چوچور čučur.

Չուպուխ ն., չուբուղ ղ., չբուխ վ. «բարակ դաւազան. baguette. 2. ծխափող. pipe».=Թրք. چبوق čəbuk կամ čubuk.

Չուպուխլու պ., չբուխլի վ. «չերտ չերտ, գծաւոր (կերպաս). drap à raies».=թրք. چبوقلو čubuklu.

*Չուս «արագ, ժիր, փութկոտ, ճարպիկ. adroit, habile, prompt».=պրս. چست čüst.

Չուխալի «գիշերային աման. vase de nuit». = թրք. چوقال čukal.

Չոլախ ն. վ. «ձախլիկ. gaucher», ղ. «ոտքը կամ ձեռքը վնասուած, ձախլիկ, կաղ. manchot, boiteux, estropié». = թրք. چولاق čolak.

Չոլփա ն. կամ չոլփազ պ. «անյաջողակ, անճարպիկ. inhabile, maladroit».=թրք. چولپا čolpa.

*Չոխլուխ «յաճախ, սոեպ. souvent». = թրք. چوقلق čokluk.

*Չոճուխ «աղայ, երեխայ. enfant».=թրք. چوجق čoǰuk.

Չոմար «հովուի մեծ շուն. chien de berger, mâtin». =թրք. چومار čomar.

Չոպան ն. վ. ղ. «հովիւ. berger».=պրս. چوبان čoban.

Չոռչօփ ն. «աղբ, ժեխ, աւելուք. ordures. 2. դադար, կանգնեցիք (խաղի մէջ. բացագանչութիւն. և սակէ հասարակ գործածութեան մէջ կատակի ձեւով). halte!» = թրք. چورچوپ čorčop.

Չոռպա վ., corվա ն. «ապուր. soupe, bouillon». = թրք. چوربا čorba=պրս. شوربا šorba.

Չոռպաճի պ. «ապուր չինող, եփող, ծախող. qui vend de la soupe, du bouillon. 2. վարպետ, պարոն. maître, monsieur (այս տիտղոսը կոստային և այժմ երբեմն կոստան թուրքերը քրիստոնեաներուն)». Վանի բարբառով corպաճի ունի միայն վերջի նշանակութիւնը.=թրք. چورباجی čorbaǰə.

Չորապ «գուլպայ. bas, chaussette».=թրք. چوراب čorab.

Չորապճի «գուլպայ չինող կամ ծախող. marchand de bas».=թրք. چورابجی čorabǰə.

Չօփ ն. ղ. «աղբ, ժեխ, աւելուք. ordures», չէօփ վ.

«խոյտի կտորուանք, խուխ ևլն. broussailles, broutilles». = Թրք. چوپ čöp.

Չօփճի Գ. «աղբ թափող, աւլող. boueur, balayeur», չօփչի Ղ. «երեխային կոկորդը ճնշած նիւթ մը հանող». = Թրք. چوپچی čöpči «աղբ թափող, աւլող. boueur, balayeur».

Չօֆիլ Ն. Ղ., չէօֆիլ Վ. «ծնրադրել. s'agenouiller». = Թրք. چوکمك čökmek.

Պ.

Պա՛ Վ. «ի հարկէ. certainement». = Թրք. یا ba.

Պազ՝ առանձինն գործածական չէ, այլ սուղպազ «բան մը սուղ գինով ծախող. marchand qui vend cher» բառին մէջ. = Պրս. باز baz.

Պա՛զի Գ., բոզի Վ. Ղ. «մէկ քանի. quelques-uns, certain. 2. երբեմն. quelquefois». = Արաբ. بعض bázə.

Պազիսին Գ., բոզիսին Վ., բոզի Ղ. «մէկ քանին. quelques-uns». = Թրք. بعضیسی bázəsə.

Պազիրկեան Ն., բոզրգեան Վ. «հրեայ վաճառական. marchand juif». Ն.–Նախիջևանցոց բարբառով բառս կը նշանակէ միայն «զգեստի վաճառական. marchand d'habits». = Պրս. بازرگان bazirgyan.

*Պաբալ Գ., բոբոլ Վ. «փուճ, անպէտք, անգործածելի. bon à rien, nul, inutile». = Արաբ. بطل battal.

Պաբախ Ն., բաբլաղ Վ., պաբխախ Ն. «ճահիճ. bourbier. 2. կորսուած. perdu. 3. պարտքը չվճարող. débiteur frauduleux». = Թրք. باطق կամ باتاق batak.

Պաբախճի Գ., բաբաղ, բաբաղչի Վ. «պարտքը չվճարող մարդ. débiteur frauduleux». = Թրք. باتاقجی կամ باطقجی batakǰə.

Պաբրուիս ըցել Վ. «ընկղմիլ, մխել. plonger, enfon-

cer. 2. *դրամը կորսնցնել, չշահիլ*. perdre son argent». = *Թրք*. قمرنی batərmak.

Պաթմիս ըլլալ *ն*. *ղ*. *ն*. «*ընկղմիլ*. être submergé, couler à fond. 2. *անհնկանալ, հարստութիւնը կորսնցնել*. perdre sa richesse, faire faillite».=*Թրք*. قمتق batmak.

Պալ «*մեղր*. miel».=*Թրք*. بال bal.

†Պալա, պալամ «*զաւակս, որդեակս*. mon enfant!»= *արևել*. *Թրք*. Ալ bala «*որդի*. fils», Ալամ balam «*որդեակս*. mon fils».

*Պալապան *ն*. «*մեծ, խոշոր, շատ մեծ*. gros, énorme». = *Թրք*. بالبان balaban «*մեծագլուխ կենդանի*. animal à grosse tête».

Պալէնա «*կէտ ձուկ*. baleine. 2. *կէտի ոսկորներէ շինուած ձողիկներ*. baleine, os de baleine».=*Թրք*. بالنا balena =*իտալ*. balena.

*Պալըխ «*ձուկ*. poisson».=*Թրք*. بالق balək.

Պալըխանա «*ձկան մաքսատուն, մեծ ձկնավաճառանոց*. douane de poisson, poissonnerie». =*Թրք*. بالخانه balək-xane.

Պալըխճի *պ*., բալըխչի *ն*. «*ձկնավաճառ*. poissonnier. 2. *ձկնորս*. pêcheur».=*Թրք*. بالقجی baləkǰə.

Պալըխ յաղի «*ձկան իւղ*. huile de morue». = *Թրք*. بالق یاغی balək yağə.

Պալըխ յումուրթասի «*ձկնկիթ*. caviar». = *Թրք*. بالق یومورتهسی balək yumurtasə.

Պալթա *ն*. *վ*. «*կացին*. hache». դրացը պալթա կախել «*գողէն չհեռանալ, բան մը միշտ պահանջել, նեղել*. gêner».=*Թրք*. بالته balta.

Պալթալամիս ըլլել «*կացինով զարնել*. frapper avec une hache».=*Թրք*. بالتهلامق baltalamak.

Պալթալը «*կացինով զինուած*. armé d'une hache. 2. *բանակին առջևէն գացող տապարաւոր զինուոր*. sapeur». =*Թրք*. بالتهلی baltalə.

Պալթաճի *վ*. «*փայտահատ*. bûcheron. 2. *բանակին առ-*

չևէն գացող տապարաւոր զինուոր. sapeur».=*Թրք.* بالطه‌جی baltaǰə.

Պալլանտրմիը ընել «*բանի մը մասին դովեստով խօսելով հաճելի երևցնել, շողոքորթել.* flatter».=*Թրք.* بالاندرمق ballandərmak.

Պալղամ ն., պաղլամ ն., բլղամ վ.. «*մաղաս, խուխ.* flegme, pituite».=*արաբ.* بلغم belġam.

Պալմոմի ն. «*մեղրամոմ.* cire». = *Թրք.* موم بال bal momə.

Պալյա «*բեռան հակ.* balle». = *Թրք.* بالیا balya = *իտալ.* balla.

Պալյէմէզ-բօմի «*հսկայ մեծութեամբ թնդանօթ.* énorme pièce d'artillerie». = *Թրք.* bal yemez topə *նոյն նշ. կուգայ իտալ.* balla e mezzo «*մէկ և կէս հակ» և տճկ.* top «*թնդանօթ» բառերէն, իբր «մէկ ու կէս հակի ծանրութեամբ թնդանօթ». բայց ժողովրդական լեզուին մէջ սխալ ըստուգաբանութեամբ փոխոխուած է, իբր տճկ.* بال یمز bal yemez «*մեղր չ'ուտեր*».

*Պալչըխ ն. «*կաւ, տիղմ.* argile, boue». = *Թրք.* بالچق balčək.

Պալտըզ «*քենի.* belle-sœur, sœur de l'épouse». = *Թրք.* بالدز baldəz.

Պալտըր ն., պալդուր (*աւելի յաքնակի* պըլդուրճէ) ղ.. «*աղդր, սրունք.* mollet».=*Թրք.* بالدر baldər.

Պալտըրան «*մոլեխինդ.* cigüe».=*Թրք.* بالدیران baldəran.

Պալտըրչըլպախ «*սրիկայ.* vaurien».=*Թրք.* بالدیری‌چبلاق baldərə čəblak.

Պալխօն գ., բալկօն ղ., պալխօն ն. «*պատշգամ.* balcon».=*Թրք.* بالقون balkon=*Ֆրանս.* balcon.

Պալօ գ., պալ ն. «*պարահանդէս.* bal». = *Թրք.* بالو balo=*իտալ.* ballo.

Պալօն «*օդապարիկ.* ballon». = *Թրք.* بالون balon = *Ֆրանս.* ballon.

Պախալ գ., բախկալ վ.. ղ.., փախալ ն. «*նպաստաւա-*

ճառ. épicier». = *արաբ.* بقّال bakkal. *Աակէ պախալի բէճ-ստէր «վերջում տեսարակ.* sal cahier».

Պախամ «վերջ (ապրանք). contrefaçon, falsifié». = = *թրք.* بقم bakam *«սուտ ներկ.* fausse teinture».

Պախաւրէյօն Պ., պախաւրfor Ն. «աչքը բաց կոյր. aveugle aux yeux ouverts».=*թրք.* بقار كور bakar kör.

Պախընի «վախարդ. sorcier».=*թրք.* بقیجی bakəǰə.

Պախըր Պ., փախըր Վ. Ն. «պղինձ. cuivre». = *թրք.* بقر bakər.

Պախըրճի Պ., փախըրճի Ն. Վ. «պղնձագործ. chaudronnier».=*թրք.* بقرجی bakərǰə.

Պախճա, պախճէ Պ., բոխչո Վ., բախչա Ղ. «պարտէզ. jardin».=*պրս.* باغچه bağče.

Պախճէպաճ Ն., բոխչոպաճ Վ. «պարտիզպան. jardinier».=*պրս.* باغچه‌بان bağčeban.

Պախշել Պօղոյ մէջ գործածական չէ. բաւխել Վ., բա՛խըլ Ղ. *«պարգևել.* faire cadeau, accorder». = *պրս.* بخش baxš.

Պախշիշ Ղ., պոշխիշ Վ., պախշըշ Ն. «պարգև, նուէր. cadeau, présent».=*պրս.* بخشیش baxšiš.

Պահար կամ յատկապէս առջի պահար Պ., պահէր Ն. «գարուն. printemps». = *պրս.* بهار behar.

Պահար «համեմ. épice, aromate».=*արաբ.* بهار bahar.

Պաղ Ղ. «այգի. vigne».=*պրս.* باغ bağ.

Պաղըլամիշ ընել Պ., բաղըլամիշ անել Վ. «պարգևել, շնորհել. accorder, faire cadeau».=*թրք.* باغشلامق bağəšlamak=*պրս.* بخش baxš.

Պաղրսախ «աղիք (մարդու կամ անասունի). intestins, tripaille».=*թրք.* باغرساق bağərsak.

Պաղրտախ «օրօրոցի պնդակապ. lange».=*թրք.* باغرداق bağərdak.

Պաղնի Պ., բաղվանչի Ղ. «այգեպան. vigneron». = *թրք.* باغچی bağǰə. *Ղարաբաղցոց ձևը կազմուած է պրս.* باغوان bağvan *բառէն, թրք.* جی ǰi *մասնիկով.*

Պաղ-պախճէ պ., բոլբոխչա վ. «այդօրայք, պարտէզներ. vignes, jardins».=պրս. باغچه bağ bağče.

*Պաղ պօզումի «այդեկութ. vendange». = թրք. باغ بوزومی bağ bozumə.

Պաղտաւ պ., բողդոճի վ. «ծալածպատիկ (հնաոճ). accroupi».=թրք. باغداش bağdaš.

*Պաղր՝ միայն իչս պաղրս դուրս եկաւ «աստիճ դանդաղ» ձևին մէջ.=թրք. باغر bağər «լերդ, կուրծք, ընդերք. foie, poitrine, entrailles».

Պաճա «երդիք, ծխնելոյզ. lucarne, cheminée».=թրք. باجه baǰa.

Պաճախ ն., բաջաղ վ. «սրունք. jambe. 2. թղթախաղի մէջ մանչը. valet (en jeu de cartes)». = թրք. باجاق կամ باجاق baǰak.

Պաճախսըզ «դէռ փոքր, պզտիկ. petit, peu âgé» (հնախաոտական լեզուով).=թրք. باجاقسز baǰaksəz.

Պաճաճախ ն., բաջաճաղ վ. ղ. «քեռնեկալ. beau-frère, le mari de la sœur de l'épouse». = թրք. باجاناق baǰanak=թրք. باجیناق baǰənak ձևէն աղաւաղեալ.

Պաճպիպէր «մեծ կարմիր պղպեղ. poivre long rouge». =թրք. باج بیر baǰ biber.

Պամյա ն. վ. «պամիա, կուտաոուկ. gombo». = թրք. بامیه bamya=յուն.

Պայաթ ն. վ. «օթեկ, քարթօս. rassis, vieux». =թրք. بیات bayat.

Պայաղի վ. «հասարակ, սոսկին. ordinaire, inférieur». =թրք. باغی bayağə.

Պայթար վ. «անասնաբոյժ. vétérinaire».=արաբ. بیطار beytar.

Պայիր «զառիվայր. coteau, pente».=թրք. باير bayər.

Պայխուս պ., բայղուս ղ. «բու. hibou». = թրք. بایقوش baykuš.

Պայրախ ն., պարյախ պ., բայրաղ վ., բայղաղ ղ. «դրօշակ. drapeau».=թրք. بایراق կամ بیراق bayrak.

Պայրախլը «դրօշակաւոր. qui porte un drapeau». = թրք. بایراقلی bayraklə.

Պայրախսար «դրօշակակիր. porte-enseigne», բայրախսար վ.. «դրօշակակիր. porte-enseigne. 2. անամօթ և լկտի աղջիկ. jeune fille effrontée, impudente». = թրք. بایراقدار bayrakdar՝ առաջին նշանակութեամբ.

Պանյօ պ., բանյա վ.. «լոգանք. bain».=թրք. بانیو banyo=իտալ. bagno.

Պանտամուզիխա «նուագախումբ. bande de musiciens». =թրք. بانده موسیقا banda musika=իտալ. banda a musica.

†Պանտիէռա «դրօշ. drapeau, bannière». = թրք. بایراق bandiera=իտալ. bandiera.

Պանֆա կամ †փանֆա պ., (պանֆ ն.) «դրամատուն. banque».=թրք. بانقا banka=իտալ. banca.

Պանֆէր կամ †փանֆէր «անդրանաւոր. banquier». = թրք. بانکر banker=իտալ. banchiere.

*Պաշ ն. վ.. «գլխաւոր, պետ. chef», պ. «ոչխարի գլուխ. tête de mouton».=թրք. باش baš.

Պաշտաղի «գլխիվայր. la tête en bas». = թրք. باش آشاغی baš ašaġə.

Պաշլայել վ.. ն. «սկսիլ. commencer». = թրք. باشلامق bašlamak.

*Պաշլանկըճ «սկիզբ. commencement». = թրք. باشلانغیج bašlangəǰ.

Պաշլըխ ն., բաշլըղ վ.. ղ. «գլխանոց. capuchon. 2. պախուրց. têtière. 3. վարձանք, օժիտ. don nuptial».=թրք. باشلق bašlək.

Պաշխա ն., բաշկա վ.. «ուրիշ. autre, divers».=թրք. باشقه կամ باشقا baška.

Պաշի «ոչխարի գլուխ ծախող. marchand de têtes de mouton».=թրք. باشجی bašǰə.

*Պաշտան սավմա ընել «վանել, սուտ խօսքով մը հեռացնել և ձեռքէն ազատիլ. renvoyer, se débarrasser». = թրք. باشدن صاومه bašdan savma.

*Պաշխարմաղի «բթամատ. pouce». = թրք. باش پارمغی baš parmağə, որ կազմուած է باش baš «գլխաւոր. chef» և پارمق «մատ. doigt» բառերէն։ Նոր-Նախիջևանցիք վերջի մասը թարգմանելով ունին պատմաս։

Պապա «ընտիր, պատուական (մարդու համար). excellent. 2. սանդուխի բազկիքներու առաջինը՝ որ միւսներէն մեծ և հաստ կ'ըլլայ. la première rampe d'un escalier. 3. խափշիկներուն յատուկ տեսակ մը կատաղութիւն կամ լուսնոտութիւն. épilepsie ou folie des negres. 4. հայր. papa! (հին պօլսեցիք կը գործածէին իբր կոչական)». Վանեցւոց բարբառ ձևն ունի միայն առաջին նշանակութիւնը. իսկ Ն.-Նախիջևանցոց մէջ կայ պապա «հայր. père». = թրք. նոյն baba «հայր. père» (բուն նշ.), բայց ունի նաև միւս վերի նշանակութիւնները։

Պապա «գնդաձև խմորեղէն մը. baba». = թրք. նոյն baba, առնուած ֆրանսերէնէ։

†Պապալըխ «խորթ հայր. père adoptif, parâtre».=թրք. بابالق babalək.

*Պապէթ «անգամ. fois».=թրք. بابت babet.

Պառխան պ., փառխան ն., փառխաջ վ. «ջրի մետաղեայ գոյլ. seau en métal». = թրք. بقراج կամ باقراج bakraj.

Պասամախ պ. «արտաքնոցի քարերը. marche de commodités», բասամաղ վ. «սանդուխի աստիճան. degré d'un escalier», պասամախ ն. «քարէ սանդուխ. escalier de pierre».=թրք. باصامق basamak.

†Պասարաթ «կորովամտութիւն, արթնութիւն մտաց. perspicacité, présence d'esprit».=արաբ. بصيرت basiret.

Պասխը «մամուլ, ճնշիչ գործիք. presse».=թրք. باصقی baskə.

*Պասխըն պ., բասկըն վ. «գիշերային կամ յանկարծական յարձակում. attaque nocturne ou soudaine».=թրք. باصقين baskən.

Պասմա ա. ն. «տպածոյ. տեսակ մը կտաւ. indienne, calicot».=թրք. اصباسما basma.

Պասմաճի ա. «տպածոյավաճառ. marchand de calicot». =թրք. اصباسما جی basmajə.

*Պասուր «արիւնեղերթութիւն. hémorrhoïdes». = արաբ. باسور basur.

*Պասպարապար ն. «բոլորովին հաւասար. tout à fait égal».=պրս. برابر beraber «հաւասար. égal», թրք. bas գլխ. բադրական նախատմանիկով.

Պասը «մնախառն բանջարեղէն կերակուր. ragoût». =թրք. اصدباسما basdə.

*Պասըրմիլ ընել ն. ա. «գերազանցել. surpasser. 2. հրդեհը մարել. étouffer l'incendie». = թրք. اصدرمباسما basdərmak.

Պասօճ ա., բասօճ ա. «գաւազան. bâton». = թրք. باسطون baston=իտալ. bastone.

Պատաճա ա. «բուռ, ծեփ. badigeon». = թրք. اداباتا badana.

Պարէ, պարէմ ա. «դոնէ. du moins».=պրս. اریباری bari.

*Պարըմիլ ըլլալ «պատսպարուիլ, լաւ կենակցիլ. s'abriter, vivre ensemble et en bon terme». = թրք. اقملباری barənmak.

*Պարըսրմիլ ընել «պատսպարել. abriter, mettre à l'abri».=թրք. اقدرملباری barəndərmak.

Պարըմիլ ըլլալ ա., բարիւմիլ ա. «հաշտուիլ. se réconcilier». Ղարաբաղի բարբառով բարըմիլ ինքիլ «գնի մասին հաշտութիւն գոյացնել. tomber d'accord du prix». =թրք. اقشباری barəšmak.

Պարըսրմիլ ընել «հաշտեցնել. réconcilier». = թրք. اقدرشباری barəšdərmak.

Պարիս «նորաձեւութենէ ինկած. qui n'est pas en mode». =արաբ. داریبارید barid «ցուրտ, անհաճոյ. froid, désagréable».

Պարյախ, պարյախլը, պարյախսար տես պայրախ ևլն.

Պարյամ ա., բայրամ ա. ն. «մահմետականներու եր-

կու մեծ տօնները. grande fête de mahométans».=*թրք*. بايرام *կամ* برام bayram.

Պարուր ն. ղ., բարիւր վ. «*վառօդ*. poudre». = *թրք*. باروت barut.

Պարուրանոց պ., բարուրխանոց ղ., բարիւրխանոց վ. «*վառօդարան*. poudrerie».=*թրք*. باروتخانه barutxane.

Պարուրճի պ., բարիւրչի վ. «*վառօդ շինող կամ ծախող*. [marchand ou fabricant de poudre». = *թրք*. باروتجی barutǰə.

Պարպունյա «*արքայաձուկ*. rouget». = *թրք*. بربونيه barbunya=*իտալ*.

Պարսա էրիյի «*տեսակ մը մեծ սալոր*. espèce de prune». =*թրք*. بارداغ اريكى bardaġ eriyi.

Պարսախ պ., բարդաղ վ. «*դաւաթ, ջրի բաժակ*. verre d'eau».=*թրք*. بارداق bardak.

Պաճօճ «*ինքէլ. տեսակ մը արծաթանման սպիտակ մետաղ*. nickel. 2. *կեղծ*. contrefaçon».=*թրք*. بافون bafon.

Պաճօն պ., փաճօն վ. «*շոգենաւ*. bateau à vapeur». =*թրք*. وپور vapor=*իտալ*. vapore.

Պէզազ պ., բզգզ վ. «*մեծ կտաւավաճառ*. marchand de toile».=*արաբ*. بزاز bezzaz.

Պէզարիլ վ. ղ. «*ձանձրանալ*. s'ennuyer». *Պօլսոյ մէջ դործածական չէ*.=*թրք*. بزمك bezmek.

Պէզէսթէն պ. «*կտաւի վաճառանոց*. marché aux toiles» (*այժմ այս բառը կը դործածուի միայն իբր յատուկ անուն շուկայի թանկագին իրերու յատուկ խիստ ապահով և ամուր մի մասին՝ որ ժամանակաւ կտաւավաճառներու շուկայ է եղեր*). ն. «*կտաւեղէն, կտաւեղէն*. toiles».=*պրս*. بزازستان bezzazistan.

Պէզիր *կամ* **պէզիր յաղի** «*կտաւատի իւղ*. huile de lin». = *արաբ*. بزر bezr «*կտաւատ*. graine de lin», *թրք*. بزياغى bezr yaġə «*կտաւատի իւղ*. huile de lin».

Պէզիրճի «*կտաւատի իւղ շինող կամ ծախող*. mar-

chand ou fabricant d'huile de lin».=*թրք.* بذرجی bezrǰi *կամ* bezirǰi.

Պէզկին «*ձանձրացած, զզուած.* ennuyé». = *թրք.* بزگین bezgin.

Պէզմիշ ըլլալ ն. «*ձանձրանալ, զզուիլ.* s'ennuyer». = *թրք.* بزمك bezmek.

Պէզտիրմիշ ընել «*ձանձրացնել, զզուել տալ.* ennuyer». =*թրք.* بزدرمك bezdirmek.

Պէբ ա.. «*ագեղ, անհաճոյ.* vilain, désagréable».=*պրս.* بد bed.

Պէբէր ն., բոթmr ա. «*աւելի (դէշ բաներու համար միայն).* plus que ...». *օր.* ասոր ձայնը աւելի պէբէր է (*աւելի դէշ է.* pire).=*պրս.* بدتر bedter «*աւելի դէշ, վատթարագոյն.* pire».

Պէլ ն. «*քահ.* bêche».=*թրք.* بل bel=*պրս.* بیل bil.

*Պէլա ն., բոլm ա.. ղ. «*փորձանք.* malheur, calamité». =*արաբ.* بلا bela.

Պէլալը ն., բոլոլի ա.. «*փորձանքէ բերող.* fatal, funeste».=*թրք.* بلالە belalə.

*Պէլլէթմիշ ընել ն. «*միտքը պահել տալ.* faire retenir, apprendre».=*թրք.* بللتمك belletmek.

*Պէլլէմիշ ընել ը., բոլլումիշ ալիլ ա. «*միտքը պահել.* retenir, apprendre».=*թրք.* بللمك bellemek.

Պէլլի ը., բոլիւ ա.., պէլնի ն. «*յայտնի.* evident, connu, bien visible».=*թրք.* بللی belli.

Պէլլիսիզ ը., բոլըսըզ ա.., պէլնըսըզ ն. «*անյայտ, աննշմարելի.* inperceptible. 2. *աներեւոյթ.* invisible».=*թրք.* بللسز bellisiz.

*Պէլսօսիւռուդի «*արիւնակաթութիւն.* blennorrhagie, chaude-pisse».=*թրք.* بل صوغلغی bel soğuklәgə.

Պէլի, պէլիմ ը., բոլի ա.. ղ., պէլիմ ն. «*թերևս, գուցէ.* peut-être».=*թրք.* بلکی belki, بلکم belkim.

Պէխապար ն., բէխոբmr ա.., բէխա՛բար ղ. «*անտեղեակ.* ignorant, qui n'est pas informé».=*պրս.* بیخبر bixaber.

†պէխorsur ըլլաս՝ *օրհնէնքի ձև.* terme de bénédiction. = *պրս.* برخوردار berxurdar «*երջանիկ, ճոխ.* heureux, riche».

պէճէրիկ «*յաջողակութիւն, ձեռքէն բան գալը, ճարպիկութիւն.* adresse, habilité».=*թրք.* بجرك beǰerik.

պէճէրիքլի «*յաջողակ, ճարպիկ.* habile, adroit».=*թրք.* بجركلی beǰerikli.

պէճէրիքսիզ «*անյաջողակ, ապիկար.* incapable, inhabile».=*թրք.* بجركسز beǰeriksiz.

պէճէրմիւ ըլնել Վ. Ն., պէճէրել Պ., բէչmրիլ Ղ. «*յաջողիլ, կարենալ ի գլուխ հանել, կերպով մը յարմարցնել.* pouvoir mener à fin, réussir».=*թրք.* بجرمك beǰermek.

պէյ Պ., բէյ Վ. «*բէկ.* bey. 2. *թղթախաղի մէջ միաւորը.* as», բmկ Ղ. «*բէկ.* bey».=*թրք.* بك bey.

պէյզա «*լայն և երկար պնակ.* assiette longue et ovale». =*արաբ.* بيضه beyza «*հաւկիթ.* œuf». *այս անունը տրուած է ձուածիր ձևին համար։*

պէյզատէ Պ., բէյզmդm Վ., բmյզադm, բէզզադm Ղ. «*աղնուածին, պէյի որդի.* noble, fils d'un bey». = *պրս.* بكزاده beyzade.

*պէյիք «*տաճանաւորի տուն.* verset».=*արաբ.* بيت beyt.

*պէյին Վ., բէյն Ղ. «*ուղեղ.* cerveau».=*արաբ.* بين beyn.

†պէյլէրպէյի «*պէյերու պէյ.* grand bey». = *թրք.* بكلربكی beyler beyi.

պէյլիկ Պ., բmյլիկ Ղ. «*արքունական.* royal. 2. *զինուորներու յատուկ հաց.* pain de soldats».=*թրք.* بكلك beylik

*պէյն «*միտք, իմացականութիւն.* esprit, entendement». =*արաբ.* بين beyn.

†պէնզ «*երեսի գոյն.* teint du visage». *կրկնութեամբ՝ ի՛ըսուի* պէնզ-պէնք.=*թրք.* بنز benz.

*պէնզէթմիւ ըլնել Պ., բmնզmթmիւ ածել Վ. «*մէկու մը նմանցնել.* prendre quelqu'un pour un autre».=*թրք.* بنزتمك benzetmek.

*պէնզէմիւ ընել «քիչ մը նմանիլ. ressembler un peu». =թրք. بنزمك benzemek.

պէնէնկ, պէնէֆ «կէտ կէտ կիսուած, պիսակ. madrure, tache». =թրք. بنه benek.

պէնէնճիլի «պիսակաւոր, կիսուածաւոր. tacheté, madré». =թրք. بنكلی benekli.

պէնկ ն. «խալ մարմնի վրայ. grain de beauté». =թրք. بنك benk.

պէնտ պ., բոնդ վ. «ջրհեղձ, ջրի աւազան. réservoir d'eau, digue». =պրս. بند bend.

պէնճիլի պ., պէնկլը ն. «խալ ունեցող. qui a des grains de béauté». =թրք. بنكلی benkli.

պէշիկ ն. «օրօրոց. berceau». =թրք. بشك կամ بشیك bešik.

պէպէֆ ն. «մանկիկ. bébé. 2. երեխայի տիկնիկ. poupée. 3. աչքի բիբ. prunelle». =թրք. بیبك bebek.

պէռպէռ պ., պէրպէր ն., բոռբոռ վ. «սափրիչ. barbier, coiffeur». =թրք. بربر berber.

*պէռռահ, պէռռախ «պայծառ, յստակ. clair, limpide». =արաբ. براق berrak.

*պէսլէթմիւ ընել պ., պէսլէմիւ ընել պ. ն., բէսլոմիւ անել վ. «սնուցանել. nourrir, élever». =թրք. بسلتمك besletmek, بسلمك beslemek.

*պէսլէմէ պ., բոսլոմմ վ. «սպասուհի. servante». =թրք. بسلمه besleme.

պէսլէնմիւ ըլլալ «պարարտանալ. s'engraisser». =թրք. بسلنمك beslenmek.

պէսպէլլի պ., բոսբոլլի վ. «ակն յայտնի. évident». =թրք. بس بللی bes belli.

*պէտէն պ., բոդոն Ղ. «մարմին, իրան. corps, buste». =արաբ. بدن beden.

պէտիհեվա ն., բէդյավա վ. «ձրի. gratis». =պրս. بادهوا badiheva.

*պէտտուվա պ., բէդուդա վ. «նզովք, անէծք. malédiction». =պրս. بددعا beddua.

պէրէքէ Ն., բարմայմր Վ. Ղ. «օրհնաբերութիւն, լիութիւն, առատութիւն. bénédiction céleste, abondance». = արաբ. بركة bereket.

պէրէքլի Գ., պէրէքլը Ն., բարմայմլի Վ.. «օրհնեալ, առատ. béni du Ciel, abondant».=թրք. برکتلی bereketli.

պէրէքսիզ Գ., պէրէքսըզ Ն., բարմայմսըզ Վ.. «չօրհնուած, քիչ, շուտ սպառող. qui n'est pas béni du Ciel, qui s'épuise vite, peu».=թրք. برکتسز bereketsiz.

պէրէյար վէրսին կամ պէրէյար վէրսին ֆի «բարեբախտաբար. heureusement». =թրք. برکت ویرسون bereket versin.

պէրի «ի վեր. depuis».=թրք. برو beru կամ بری beri.

պէրկամօթ «տեսակ մը անուշահոտ լիմոն. bergamote». =թրք. برغموت bergamot=ֆրանս. bergamote.

պէրպատ Ն., բարբադ Ղ., բարբադ Վ.. «բոլորովին աւերեալ. tout à fait détruit. 2. բոլորովին աւլտեղի. très sal, souillé».=պրս. برباد berbad.

պէկլէմիշ ընել Գ., բայլմբմիշ, բայլմամիշ անել Վ.. «սպասցնել. faire attendre».=թրք. بکلتمك bekletmek.

պէկլէյել «սպասել. attendre».=թրք. بکلمك beklemek.

պէքի Գ., բայնչի Վ.. «պահապան. gardien». = թրք. بکجی bekji.

*պէկյար Գ., բէկյար Վ.. «ամուրի, աղագ մարդ. célibataire», բէկյար Ղ. «անպէտք մարդ. homme bon à rien». = պրս. بیکار bikyar «անգործ. désœuvré, sans travail. 2. աղագ. célibataire».

պէհի «գինեմոլ. ivrogne, buveur», պէհի-Մուսաճա «շատ գինեմոլ. grand buveur».=թրք. بکری bekri.

պէօլիւկ Գ., բէօլիւկ Վ. «գինեսիրական գումարտակ. troupe», բէօլիւկ Ղ. «խումբ. groupe».=թրք. بلوك bölük.

պէօլմէ Գ., պէլմէ Ն. «միջնորմ. cloison».=թրք. بولمه bölme.

*պէօլմիշ ընել Գ., պէլմիշ անել Ն. «երկուքի բաժնել, զատել. diviser en deux, séparer».=թրք. بولمك bölmek.

Պէօճէկ Պ., բէօջմգյ Վ. «ճճի, միջատ. insecte». = թրք. بوجك böjek.

*Պէօճէիլէնմիբ ըլլալ «որդնոտիլ. se vermouler».=թրք. كمنجكلنمك böjeklenmek.

Պէօյիւզիւր Պ., բէհուզուր Վ. «անհանգիստ. indisposé». =պրս. رضحيه bihuzur.

*Պէօպիւռլէնմիբ ըլլալ Պ., բաբըռլամիբ Վ., պօյպուռլէմիբ ըլալ Ն. «գոռոզանալ. s'enorgueillir». = թրք. بوبورلنمك böbürlenmek.

Պէօվրէկ «երիկամունք. rognon».=թրք. كبرك böbrek.

Պէօրէկ Պ., բէօյրմգյ Վ. «կարկանդակ, խմորեղէն մը. gâteau».=թրք. كرك börek.

Պէօրէճի «կարկանդակ շինող կամ ծախող. pâtissier, qui fait ou qui vend des gâteaux».=թրք. بوركجى börekji.

Պէօրիւճէ «դլուզ. faséole».=թրք. بوكرلجه böyrülje.

Պըզըխճի Ն., բօզուդջի Վ. «խաղադրուժ. tricheur, grec».=թրք. بزقجى bəzəkjə.

Պըլըշկիլ «վարակուիլ. s'infecter. 2. բսուիլ, չաղախուիլ. être touché, souillé, barbouillé». = թրք. بولاشمق bulašmak.

Պըլտըրճին Ն. «լորամարգի. caille». = թրք. بلدرجين bəldərjən.

Պըխմիբ ըլլալ Ն. Վ. «ձղուիլ, ձանձրանալ. s'ennuyer». =թրք. بمق bəkmak.

Պըխտըրմիբ ընել «ձղուեցնել. ennuyer».=թրք. بقدرمق bəkdərmak.

Պընըլդաճ «տեսակ մը պալար. espèce d'abcès».=թրք. بجلغان bəjəlgan.

Պըյըխ Ն. «պեխ. moustachès».=թրք. بيق bəyək.

Պըյըխլը Ն. «պեխաւոր. qui a des moustaches».=թրք. يقلى bəyəklə.

Պըյըխսըզ Ն. «անպեխ. sans moustaches».=թրք. بيقسز bəyəksəz.

Պըչխի ն. «*յատոց, կտրոց (մանաւանդ կօշկակարի)*. serpe, tranchet».=*Թրք.* بچقی bəčkə.

Պրո՛ «*ա՛յ դու, հվ (կ'ուղղուի ցունաց)*. hé, ohé, dis-donc (pour s'adresser aux Grecs)».=*Թրք.* ای bəre.

Պրոօ ն. վ. «*կանանց կրծքի պռօշ*. broche». =*Թրք.* بروش bəroš=*Ֆրանս.* broche.

Պրծօլա պ., բրզօլա վ. «*կաւկարայի վրայ խորոված միս. կողիկ*. côtelette».=*Թրք.* بزولا bərzola =*Իտալ.* braciuola.

Պիզ ղ. ն. «*խայթոց*. aiguillon».=*Թրք.* بز biz.

Պիքէվի պ., բի՛թովի վ., բիթօվ ղ. «*ամբողջ*. entier. 2. *ամբողջովին*. entièrement».=*Թրք.* بتوی bitevi.

*Պիքիշիկ «*կից, յարեալ*. attaché, contigu, joint». =*Թրք.* بتشیك bitišik.

*Պիքիշմիշ ըլլալ ն. «*կցիլ, յարիլ*. s'attacher, se joindre».=*Թրք.* بتشمك bitišmek.

*Պիքիշտիրմիշ ընել «*կցել, յարել*. attacher, joindre». =*Թրք.* بتشدرمك bitišdirmek.

*Պիքիրմիշ ընել պ., բիքըրմիշ ացեր վ. «*վերին աստիճանի կատարելութեան հասնիլ*. devenir érudit».=*Թրք.* بتیرمك bitirmek «*հատցնել, սպառել*. épuiser».

Պիլառսօ վ. «*գնդախաղ*. jeu de billard».=*Թրք.* بیلاردو bilardo=*Իտալ.* bigliardo.

Պիլէ ն., բիլո վ. «*ինչև անդամ*: même». =*Թրք.* بیله bile.

Պիլէզիկ պ., բլոզիւկ վ. «*ձեռքի ապարանջան*. bracelet. 2. *ջրհորի բերանի քար, եղնակ*. margelle». =*Թրք.* بیلزك bilazik.

*Պիլէթ պ., բլէթ վ., (պէլէթ ն.) «*տոմսակ*. billet». =*Թրք.* بیلت bilet=*Ֆրանս.* billet *կամ Իտալ.* biglietto.

Պիլէկ պ., բլոկ վ. ղ., պիլիկ ն. «*դաստակ*. poignet». =*Թրք.* بیلك bilek.

*Պիլէմիշ ընել «*սրել*. aiguiser».=*Թրք.* بیلمك bilemek.

Պիլէյի «*յեսան*. pierre à aiguiser».=*Թրք.* بیلیو bileyu.

պիլէյճի «դանակ սրող արհեստաւոր. aiguiseur». = թրք. بیلەیجی bileyiǰi.

*պիլէ պիլէ պ., բիլա բիլա վ. ղ. «դիտմամբ իսկ, կամաւ. par intention».=թրք. بلە بلە bile bile.

*պիլէքի պ., բիլաքի վ. «թէկուզ, մինչև իսկ եթէ այդպէս ըլլայ. quand même, même si».=թրք. بلەکی bileki.

պիլլօր պ., պիլօր ն. «բիւրեղ. cristal». = արաբ. بلّور billur=թրք. بللر billor.

պիլմէճէ «հանելուկ. énigme».=թրք. بلمیجە bilmeǰe.

*պիլտիկ «ծանօթ, կէս բարեկամ. connaissance».=թրք. بلدیک bildik.

պիննիխ «հազար տրամ առնող մեծ չիշ. bouteille de la capacité de mille dirhems».=թրք. بینلک binlik.

*պինպաշի վ. «հազարապետ. colonel». = թրք. بیکباشی binbašə.

*պինտիրմիճ ընել «հեծցնել. faire monter». = թրք. بندرمك bindirmek.

պիչիմ վ., ն. «ձև, կերպ, տարազ. forme, figure». = թրք. بچم bičim.

պիչիմլի պ., բիչրմլի վ., պիչիմլը ն. «ձևաւոր. bien fait».=թրք. بچملو bičimlü.

պիչիմսիզ պ., բիչրմսըզ վ., պիչիմսըզ ն. «առձև. difforme».=թրք. بچمسز bičimsiz.

*պիչմիճ ընել ն. «կտրել, ձևել, հնձել. couper, moissonner».=թրք. بچمك bičmek.

պիպէր պ., բիբmr վ. «պղպեղ. poivre».=թրք. بیبر biber.

պիրա «գարեջուր. bière». = թրք. بیرا bira = իտալ. birra.

†պիրէպիր «հաւտու, ազդեցիկ. efficace, énergique». = թրք. بیربر birebir.

պիր բիւրլիւ «մի տեսակ. d'une manière quelconque. 2. վերջապէս. (երկրորդը միայն բացասականի հետ կը գործածուի. օր. պիր բիւրլիւ չիասկցար). enfin. 3. ոչ շատ լաւ. pas si bien».=թրք. بر درلو bir dürlü.

պիրինճի ած. «առաջին, առաջնակարգ. premier, excellent».=թրք. برنجی birinǰi.

պիրլէսմիբ ըլլալ «միաւորիլ, կցիլ, յարիլ. s'unir, se joindre».=թրք. بیرلشمك birlešmek.

պիրլէսդիրմիբ ընել «միացնել. unir, joindre». =թրք. بیرلشدرمك birlešdirmek.

պիրտէնպիրէ պ., բիրդոնբիրու ած., կամ պիրտէն պ., բիրդոն ած., բիւրդոն ղ. «յանկարծակի, մէկէն ի մէկ, մէկէն. soudain».=թրք. بردن بره birden bire, بردن birden.

պիրտիրպիր «ոչոյական խաղ մը. գլուխ. մսիլեկ. saut de mouton, saute-mouton, cheval fondu».=թրք. بردیر birdirbir.

*պիւզիւլմիբ ըլլալ «կծկուիլ, ճմռուիլ. se resserrer, se contracter».=թրք. بوزلمك büzülmek.

պիւլպիւլ ղ., բլբիւլ ած., պիլպիլ ն. «սոխակ. rossignol». =պրս. بلبل bülbül.

պիւճիւկ «խրտուիլակ, ճիւաղ (երեխաները վախցնելու համար). épouvantail, croque-mitaine». =թրք. بوجك büǰük.

պիւյիւ «հմայք, դիւթութիւն. sorcellerie, enchantement».=թրք. بوی büyü.

պիւյիւլէմիբ ընել «կախարդել. enchanter». =թրք. بویولمك büyülemek.

պիւյիւճի «կախարդ. sorcier».=թրք. بویوجی büyüǰü.

պիւրիւճճիւկ ն. «շղարշ, երեսի բեհեղեայ քօղ. voile». =թրք. بورنجك bürünǰük.

պիւրէճէֆ «իլ. quenouille».=թրք. بوكه‌جك bükeǰek.

*պիւրիւմիբ ըլլալ պ. «գալարիլ, ոլորուիլ. s'entortiller», ղ. «օդէն ալն. նեղուիլ, անհանգիստ լինիլ. être gêné». = թրք. بوكلمك bükülmek.

պիւրիւճի «մանող. fileur».=թրք. بوكوجی büküǰi.

*պիւրիւմ պիւրիւմ «ոլոր ոլոր, գալարուն. entortillé». =թրք. بوكلم بوكلم büklüm büklüm.

պուզ ն. «սառ. glace».=թրք. بوز buz.

պուլամա պ. «խաղողի բանդակ. raisiné», ած. «պղտոր.

trouble, qui n'est pas clair». = թրք. بولامه bulama' առա-ջին նշանակութեամբ։

Պուլանըխ «պղտոր (ջուր, գինի եւն.). trouble, qui n'est pas clair. 2. աղօտ (աչքի համար). terne». = թրք. بولانق bulanəq.

Պուլանքը «պղտորութիւն. trouble». = թրք. بولانتی bulantə.

Պուլանմիշ ըլլալ «պղտորուիլ, սիրտը խառնուիլ. avoir des nausées». = թրք. بولانمق bulanmaq.

Պուլանտրմիշ ընել «պղտորել. troubler. 2. սիրտը խառնել. donner des nausées». = թրք. بولاندرمق bulandərmaq.

Պուլաշըխ պ. «վարակեալ. infecté. 2. կեղտոտ սմանի. assiette sale», ն. «խառնակ. mêlé, troublé», բուլաշըղ վ. «նոյն նշ. même sign.». = թրք. بولاشق bulašəq.

Պուլաշմիշ ըլլալ վ. ն. «վարակուիլ. s'infecter. 2. շա-ղախուիլ, կեղտոտուիլ. se barbouiller, se souiller». = թրք. بولاشمق bulašmaq.

Պուլաշտրմիշ ընել վ. ն. «վարակել. infecter. 2. շա-ղախել, քսել, կեղտոտել. barbouiller, souiller». = թրք. بولاشدرمق bulašdərmaq.

Պուլղուր ն. «ձաւար. blé broyé». = թրք. بولغور bulġur.

*Պուլուս «ամպ. nuage». = թրք. بولوط bulut.

Պուհուր «համեմի եւն. կծու հոտ, խունկի բոյր, խունկ. odeurs aromatiques, encens». = արաբ. بخور buxur.

†Պուհուրտան պ., բուխուրդան վ. «խնկաման. cassolette». = պրս. بخوردان buxurdan.

Պուղա վ. ն. «ցուլ. taureau». = թրք. بوغا buġa.

Պուղու պ., բուղ վ. ղ., պուհի ն. «շոգի. vapeur». = թրք. بوغو buġu.

Պուճախ ն., պուջախ վ., պօճախ ղ. «անկիւն. coin, angle». = թրք. بوجاق buǰak.

Պումպար ն., մունբար վ. «նախապղի. boyau». = թրք. بومبار bumbar = պրս. بنبار munbar կամ بار mubar.

Պույնուզ ն. «եղջիւր. corne». = թրք. بوینوز buynuz.

*Պույուրմիշ ընել ՝. «հրամայել. ordonner» (ծաղրական լեզուով).=թրք. قویيو buyurmak.

*Պունալթմիշ ընել «ցնդել, յիմարցնել. rendre fou».=թրք. تمڵكو bunaltmak.

*Պունամիշ ըլլալ ն. «ցնդիլ, յիմարանալ. tomber en enfance».=թրք. ڭمكو bunamak.

Պունճուխ «ուլունք. grain».=թրք. بنجق կամ قونجو bonǰuk.

*Պուչախճի ա., փուչախչի ՝., բուչախչի Ղ. «դանակ շինող կամ ծախող. coutelier. 2. մարդասպան, եղեռնագործ, դանակ քաշող. assassin, sicaire».=թրք. بچاقجی bučakǰə.

†Պուչուխ ՝. «կէս. moitié».=թրք. بچق bučuk.

Պուռդու ն., բուռկուճ ՝. «գայլիկոն, շաղափ. vrille».=թրք. بورغو burġu.

Պուռմա ն. «ոլորեալ. entortillé. 2. տեսակ մը խմորեղէն. espèce de pâtisserie», ՝. «մէջը պանիր դրուած և ոլորուած հաց. petit rouleau de pain rempli de fromage».=թրք. بورما burma.

*Պուռմիշ ընել ն. «ոլորել. tordre. 2. մաղել. châtrer».=թրք. بورمق burmak.

Պուռնօթի ն. ՝., բռնօթի Ղ. «քթախոտ. tabac à priser». այս բառը Պօլսոյ մէջ անգործածական է.=Ամբարտաւանի թուրքերէնով اوتی برون burun otə.

*Պուռուճ «հրուանդան, գլուխ. promontoire, cap».=թրք. برون burun.

*Պուռուճքու «խիճք. coliques».=թրք. بورنتو burəntə.

*Պուռուճսուզ «պնչատ, քիթը կտրած. le nez coupé».=թրք. بروسز burunsəz.

*Պուռուշմիշ ըլլալ ն. «խորշոմիլ, կծկիլ, փոթոթիլ. être ridé, froncé».=թրք. قمشمق burušmak.

*Պուռուշտուրմիշ ընել «խորշոմեցնել, փոթոթել, կըծկել. rider, froncer».=թրք. قمرشدرمق burušdurmak.

Պուս Ն., բուդ Ղ., բիւդ Վ. «*աղդր, զիսա.* cuisse». = *Թրք.* دو bud *կամ* بوت but.

*Պուսալա Վ. «*անմիտ, յիմար.* idiot, fou», Ղ. «*միայն մի, միամօր որդի, հօրմէն մօրմէն որբ.* unique, orphelin de père et de mère».=*Թրք.* بودالا budala «*անմիտ.* idiot».

Պուսախ Պ. «*փայտի վրայի վարակները.* nœuds de bois», փուքախ Ն. «*ճիւղ.* rameau».=*Թրք.* بوداق budak.

Պուսախլը Պ. «*վարակ ունեցող (փայտ).* plein de nœuds», փուքախլը Ն. «*ճիւղաւոր.* qui a des rameaux». = *Թրք.* بوداقلی budaklə.

Պուսամիս ընել «*յօտել.* argoter, ébrancher». = *Թրք.* بودامق budamak.

Պօզ Վ. Ղ. «*ձի.* (*ձիու համար*). cheval bai». = *Թրք.* بوز boz.

Պօզա Ն. «*կօրեկաջուր. կօրեկով շինուած ըմպելի մը.* bozan».=*Թրք.* بوزا boza.

Պօզաճի Ն. «*կօրեկաջուր շինող կամ ծախող.* marchand ou fabricant de bozan».=*Թրք.* بوزاجی bozaǰə.

*Պօզարմիս ըլլալ Վ. «*թուխ գոյն մ՚առնել, թխանալ.* se brunir», Ն. «*լուսանալ սկսիլ.* commencer à être jour». = =*Թրք.* بوزارمق bozarmak.

Պօլ Ն., բէօլ Վ. «*առատ.* abondant. 2. *լայն.* large», բօլ Ղ. «*բաւական.* assez». = *Թրք.* بول bol *առաջին երկու նշանակութեամբ*

Պօլլուխ Պ., բօլլուղ Ղ., պօլըխ Ն., բէօլութեն Վ., պօլութիւն Պ. «*առատութիւն, լիութիւն.* abondance». = *Թրք.* بولق bolluk.

Պօլճա Ն. «*առատօրէն.* en abondance».=*Թրք.* بولجه bolǰa.

Պօխճա Ղ. Ն., բէօխչ Վ. «*ծրար.* paquet». = *պրս.* بوغچه boğče.

Պօխճալամիս ընել Ն. «*ծրարել, ծրարի մէջ կապել.* envelopper, mettre en paquet».=*Թրք.* بوغچه‌لامق boğčalamak.

Պօխճաճի Ն. «*ծրար տանող բեռնակիր.* porteur des paquets».=*Թրք.* بوغچه‌جی boğčaǰə.

Պօղազ Ն. Վ. Ղ. «կոկորդ. gorge».=Թրք. بوغاز boğaz.

Պօղազլամիբ ըլլել Ն. «մրթիլ, խոշխոշել. égorger», յլինը բօ՛ղազ ինլի Ղ. «կոկորդէն բռնել. tenir par la gorge». =Թրք. بوغازلمق boğazlamak.

Պօղաչա «կարկանդակ. gâteau».=Թրք. بوغچه boğača.

Պօղաչաճի «կարկանդակ շինող կամ ծախող. pâtissier».=Թրք. بوغچه‌جی boğačajə.

Պօղատա «ճերմակեղէնները մխիթը կոխել. mettre les linges dans de l'eau cendrée pour les blanchir».=Թրք. بوغادا boğada.

Պօճի «ամանը դվխիվայր դարձնելով ամբողջ մէջը պարունակածը մէկ անդամէն թափել. vider entièrement le contenu d'un vase».=Թրք. بوجی boǰi=Իտալ. poggia.

Պօյ Ն. Վ. Ղ. «հասակ. taille. 2. բարձրութիւն. hauteur», պօյ ֆտճել «ապստամբիլ. se révolter».=Թրք. بوی boy.

Պօյա Ն. Վ. «ներկ. couleur, teinture».=Թրք. بویا boya.

Պօյալամիբ ըլլել Ն. Վ. «ներկել. teindre».=Թրք. بویالمق boyalamak.

Պօյալը Ն., բօյալի, բօյալուց Վ. «ներկուած. teint, peint».=Թրք. بویالی boyalə.

Պօյախանա Վ. Ղ. «ներկատուն. teinturerie». =Թրք. بویاخانه boyaxane.

Պօյաճի Ն. Վ., բօյախչի Ղ. «ներկարար. teinturier». =Թրք. بویاجی boyaǰə.

Պօյամա Գ., բօյմաղ Վ. «ներկուած բան. chose teinte. 2. տեսակ մը լաչակ. espèce de toile pour couvrir la tête». =Թրք. بویامه boyama.

Պօյամիբ ըլլել Վ. «ներկել. teindre». =Թրք. بویامق boyamak.

Պօյանմիբ ըլլալ «ներկուիլ. être teint».=Թրք. بویانمق boyanmak.

*Պօյլամիբ ըլլել Ն. «տեղի մը երկայնքը պտտիլ. se promener le long d'un lieu», Ղ. «գետինը երկարիլ պառկիլ. se

coucher étendu par terre». =թրք. بويلامق boylamak՝ առա-ջին նշ.:

Պօյլու ղ. ն., բօյլի վ. «բարձրահասակ. de haute taille». =թրք. بويلو boylu.

Պօյլու պօսլու պ., բօյլի բօսլի վ. «հասակագեղ, վա-յելուչ. d'une belle taille».=թրք. بويلو بوصلو boylu boslu.

Պօյնիկ «հովուական տիկ. cornemuse». =թրք. بينيك boynik.

Պօյունսուրախ «լուծ. joug». =թրք. بويوندروق boyun-duruk.

Պօյպօյ ն. վ. «այլևայլ մեծութեամբ. de différentes grandeurs. 2. տեսակ տեսակ. de différentes espèces».=թրք. بوی بوی boy boy.

Պօյպօս ն. վ. «վայելուչ հասակ. belle taille». =թրք. بوی بوص boy bos.

Պօյտաշ պ., պօյտաս ն. պ. «հասակակից. de même âge».=թրք. بويداش boydaš.

Պօշ ն. վ. ղ. «պարապ. vide. 2. անգործ. sans occu-pation».=թրք. بوش boš.

*Պօշաթմիշ ընել «պարպել. vider».=թրք. بوشاتمق bo-šatmak.

*Պօշանմիշ ըլլալ «պարպուիլ. être vidé, se vider». = թրք. بوشانمق bošanmak.

Պօռա «փոթորիկ. tempête».=թրք. بورا bora=յուն.

Պօռազան պ., բօռուզան վ., պօռազա ն. «շեփոր. trompette, cor». =պրս. بورزن borəzen «փողահար. trom-pette, corneur».

Պօռու վ. «խողովակ. tuyau. 2. շեփոր. trompette». = =թրք. بورو boru կամ بورى borə.

Պօռուճի վ. «ջրհանի խողովակը կրող ջրհանիկը. pom-pier portant le tuyau de la pompe».=թրք. بوروجى boruǰə.

Պօսման պ., բօսման վ., բօսդան ղ. «բանջարանոց. jardin potager», պօսման ն. «ձմերուկ. melon d'eau».=պրս. بوستان bostan.

Պousտանճի պ., բousտանջի վ., բouդտանչի Ղ. «բանջարանոցապան. jardinier», պousտանճի ն. «ձմերուկ մշակող. jardinier qui cultive des melons d'eau». = թրք. بوستانجی bostanǰə.

Պosուռ «կարճահասակ. courtaud, court de taille». = թրք. بودور bodur.

Պosուռում «նկուղ. cave». = թրք. بودوروم bodurum՝ որ կը ծագի յն. ἱπποδρόμιον «կրկէս, ձիարձակարան» ձևէն. ասկէ նաև նյն. πουδρούμι, μπουδρούμι, իտալ. ippodromo [ևլն..

U.

Uաաբ պ., uաիաբ պ. վ.. Ղ.. ն. «ժամ: heure. 2. ժամացոյց. montre, horloge».=արաբ. ساعت saat.

Uաաբճի պ., uաիաբճի պ. ն., uաիաչի վ., uաիաբuազ Ղ. «ժամագործ. horloger». = թրք. ساعتجی saatǰə և պրս. ساعتساز saatsaz.

Uազ պ. «ճնճուն. jonc», ն. «տիղմ (պղտոր ջուրի տակ). de la vase, boue».=թրք. ساز կամ صاز saz «ճնճուն. jonc».

Uազ վ. ն. «եռաձայն մը նուագարան. espèce d'instrument de musique à cordes».=պրս. ساز saz.

Uազէճiէր պ., uազmճiդmr վ. «նուագածու. musicien». =պրս. سازنده sazende.

Uազլըխ «ճնճուններ բուսած տեղ. jonchaie». = թրք. صازلق sazlək.

*Uաթաւմիշ ըլլալ ն. վ.. Ղ.. «մէկու մը հետ կռուելու սկսիլ. tomber sur quelqu'un». Ղարաբաղի բարբառով նաև «մէկը բռնաբարելու ձեռնարկել».=թրք. چمشمك satašmak.

Uաքրճի «փողոցի վաճառական. marchand ambulant». =թրք. ساتیجی satəǰə.

Uաքրը պ., uաքրլ վ., uաpr ն. «ցայն դանակ. couperet».=արաբ. ساطور satur.

Սաթլըճաճ ն., սաթլըչմա վ., սաթլըչամ ղ. «կողաց. pleurésie».=արաբ. ذات الجنب zat ül jenb, որ թուրքերէնի մէջ satleǰan սաթլեճան ձևն է առած.

Սաթռանճ «ճատրակ. jeu d'échecs».=արաբ. شطرنج šatrenǰ, որ թուրքերէնի մէջ շաթրա կամ շաթրաճ satranǰ ձևն է առած.

Սալ «լաստ. radeau».=թրք. سال sal.

Սալաթա վ., (սալաթ ն.) «աղցան. salade».=թրք. سلاطه salata=իտալ. salata.

Սալախանա պ. վ., սալախանէ պ. «սպանդանոց. abattoir. 2. անկարգ, կեղտոտ տեղ. lieu sale et en désordre».=պրս. سلخانه selxxane=թրքերէնի մէջ վերածուած سلخانه selaxane ձևին.

Սալամուրա «աղլուր. saumure».=թրք. صالامورا կամ صالامور կամ صالامولا salamura=իտալ. salamoia (ֆրանս. saumure).

Սալէպ «տեսակ մը խոտ և ասոր արմատէն պատրաստուած ըմպելի. salep, liqueur préparée au saleb».=արաբ. ثعلب saleb, որ թուրքերէնի մէջ առած է سالب saleb ձևը.

Սալէպճի «սալէպ ծախող կամ ծախող. qui vend la liqueur de saleb».=թրք. سالپجی salepǰi կամ ثعلبجی salebǰi.

Սալխ տալ վ. «բացատրել (փողոց, տեղ). expliquer (une rue etc.)», ն. «լուր տալ. informer».=թրք. صالق ویرمق salək virmek.

Սալըճախ պ., սալճախ ն. «յակուբչի, կախօրթան. escarpolette».=թրք. سالنجاق salənǰak.

*Սալըմիճ ըլլալ պ., սալմիճ ըլալ ն. «տատամնիլ, տատամիլ. dandiner».=թրք. سالنمق salənmak.

*Սալթ վ., սալթը ն. «միայն, լոկ. seul, seulement».=թրք. صالت salt.

Սալթանաթ վ. «չքեղութիւն, պերճութիւն. pompe, magnificence, luxe».=արաբ. سلطنة saltanat.

Սալթանաթլը գ., սալթանաթլի վ. «շքեղ, պերճաշուք. pompeux, fastueux».=թրք. سلطنتلو saltanatlu.

*Սալթանաթսըզ վ.. «պարզութիւն կերպով. sans luxe, simple».=թրք. سلطنتسز saltanatsəz.

†Սալի «երեքշաբթի. mardi».=թրք. سالی salə.

*Սալլաթմիշ ընել «երերցնել, շարժել. remuer, agiter, balancer».=թրք. سالاتمق sallatmak.

*Սալլաթտըրմիշ ընել «երերցնել տալ. faire remuer, balancer».=թրք. سالاتدرمق sallatdərmak.

*Սալլանա պուլլանա վ.. «երերալով–տատանելով, դանդաղաբար. en lambinant, dandinant».=թրք. سالانا بولانا sallana bullana.

*Սալլանմիշ ըլլալ գ., սալլամիշ ըլալ ն. «երերալ, տատանիլ. se remuer, dandiner».=թրք. سالانمق sallanmak.

Սալլափաթի «յախուռն կերպով. brusquement».=թրք. سالاپاتی sallapati.

Սալխըմ «ողկոյզ. grappe».=թրք. سالقم salkəm.

Սալխըմ սաչախ «բոլորովին կախ, թափթփած. négligé, mal mis».=թրք. ساچاق سالقم salkəm sačak.

Սալմա գ. «ձկնակաղնով թանձր ապուր. soupe épaisse au riz et à la moule», ն. «խմորեղէն մը. espèce de pâtisserie».=թրք. سالما salma.

*Սալմիշ ընել «յարձակիլ. attaquer, assaillir».=թրք. سالمق salmak.

*Սալյա «շողիք, լորձունք. salive, bave».=թրք. سالیا կամ سالیه salya.

*Սալտըրմիշ ընել «յարձակիլ տալ. laisser attaquer».=թրք. سالدرمق saldərmak.

Սալցա «վերակուրի համեմանք՝ քացախով, ձուով եւն. շինուած. sauce».=թրք. سالسا կամ سالسه salsa.=իտալ. salsa.

Սալօն վ. «սրահ. salle, salon».=թրք. سالون salon.=ֆրանս. salon.

Սախա գ., սախայի ն. «ջրկիր. porteur d'eau». Ու-

թիշ են սախա Վ. «*կաւէ պնակ*. vase d'argile», Ն. «*տապկաս*. tonneau».=*արաբ*. سقا sakka «*ջրկիր*. porteur d'eau».

Սախա *կամ* սախա խուճի Պ., սախախուճ Ն. «*եկեքանիկ թռչունը*. chardonneret».=*թրք*. شقاقوشی saka kušə.

*Սախալ «*մօրուք*. barbe».=*թրք*. صقال sakal.

*Սախալը «*մօրուսաւոր*. barbu».=*թրք*. صقاللو sakallu.

Սախաս Ն., սախկաս Վ. «*խեղանդամ, հաշմանդամ*. estropié, infirme», աչկը սախաս «*վնասուած աչքով կամ քաղաքավար լեզուով կոյր*. aveugle», սախսութիլ «*հաշմուիլ*. clochement», սախսել «*հաշմել, խեղել*. estropier», սախսիլ «*հաշմիլ, խեղանդամ դառնալ, վնասուիլ*. être estropié».=*արաբ*. صقاط sakat.

Սախար «*անպիտան, դէշ*. bon à rien, mauvais», *ձիաբուծական լեզուի բառ է*.=*թրք*. ساقر sakar, *որ բուն կը նշանակէ «սպիտակ նիշ ճակտին վրայ*. etoile au front d'un cheval», *որմէ ալ լայնաբար ընդհանուր իմաստ է առած և մարդոց համար ալ կը գործածուի*.

Սախզ «*մաղտակ, ծամոն*. mastic à mâcher».=*թրք*. ساقز sakəz.

Սախզզանմիլ ըլլալ «*կպչուն դառնալ, կպչունի վերածուիլ*. être visqueux».=*թրք*. ساقزلانمق sakəzlanmak.

Սախզ խապախի Պ., սախկզ կաբաղի Վ. «*դդում (սովորական սպիտակ տեսակը)*. courge».=*թրք*. ساقز قباغی sakəz kabağə.

*Սախցն Ն., սախկցն Վ. «*մի դուցէ, չը լինի որ*. de peur que, je te défends», սախց՛ն հա «*մի դուցէ*. prends garde, je te défends».=*թրք*. ساقن *կամ* ساقین sakən.

Սախցնմիլ ըլլալ Պ., սախցն կեցնալ Ն. «*զգուշանալ*. se méfier, se garder».=*թրք*. ساقنمق sakənmak.

Սախցնցրմիլ ընել «*զգուշացնել*. précautionner, préserver».=*թրք*. ساقندرمق sakəndərmak.

*Սախսղոան «*կաչաղակ*. pie».=*թրք*. صقصغان saksəğan.

Սախսի Վ. «*թաղար, ծաղկաման*. pot à fleur», Ղ.

«*Հողէ անօթ*». vase de terre». = *Թրք*. صاقسی یا صاقسی saksə «*Ծաղկաման*». pot à fleur».

Սախտիյան «*տեւական մը կաշի*». maroquin».=*պրս*. سختیان saxtiyan.

Սահաթ, Սահաթճի *տես* Սաաթ, Սաաթճի։

Սահան *Ա*. «*մետաղեայ սկաւառակ*». assiette en métal».=*արաբ*. صحن sahn, *որ եղած է Թրք*. صحان sahan.

Սահանլըխ «*սանդուխին դլուխը գաւիթի նման վրկիկ մասը*. palier».=*Թրք*. صحانلق sahanlək.

Սաղ *Ն*. «*ողջ*. vivant. 2. *աջ*. droit», *Ա*. *Ղ*. «*ողջ*. vivant».=*Թրք*. صاغ saġ՝ *կրկին նշանակութեամբ*։

Սաղանախ *Ն*. «*տեղատարափ*. averse, ondée».=*Թրք*. صاغانق saġanak.

Սաղլամ *Ա*. «*չվնասուած, ամբողջ*. entier, intégral».=*Թրք*. صاغلام saġlam.

*Սաղ սէլամէթ *Ն*., սաղ սալամաթ *Ղ*. «*ողջ առողջ*. sain et sauf». = *Թրք*. صاغ سلامت saġ selamet.

*Սաղ սէլիմ *Ա*. «*ողջ առողջ*. sain et sauf».=*Թրք*. صاغ سلیم saġ selim.

Սաճ *Ն*. *Ա*. *Ղ*. «*երկաթի թիթեղ*. tôle, plaque de fer».=*Թրք*. صاج saǰ.

Սաճայախ *Ն*., սաճայաղի *Գ*. *Ա*. «*խոհարանի եռոտանի, խաչերկաթ*. trépied de cuisine». = *Թրք*. صاج آیاق saǰ ayak.

*Սաճ յաղի *Գ*., զաչ յաղի *Ա*. «*Ծծմբական թթու*. acide sulfurique».=*Թրք*. زاغی یا زاج zaǰ yaġə.

Սաման «*յարդ*. paille».=*Թրք*. صمان saman.

Սամանլը «*յարդախառն, յարդոտ*. mêlé de paille». = *Թրք*. صمانلی samanlə.

Սամանլըխ «*յարդանոց*. pailler, fenil». = *Թրք*. صمانلق samanlək.

Սամանճի «*յարդավաճառ*. marchand de paille».=*Թրք*. صمانجی samanǰə.

Սամյելի «խորշակ. simoun».=թրք. سام يلی samm yeli.

Սամուռ fիւrf «սամոյր մուշտակ. zibeline». = թրք. سمور كورك semmur kürk.

Սամսար «կուղ անասունը. fouine». = թրք. صگسار sansar.

*Սայա վ. «կօշկի երեսը՝ դեռ չկարուած. empeigne». =թրք. سايه saya.

Սա՛յաղի գ. «տեսակ մը ճարպ. graisse».=թրք. صياغی sayaġə.

Սայէ գ., սայո վ. «ի շնորհս, շնորհիւ. grâce, par la grâce», սայէէդ, սայէովդ գ., սայովդ վ. «քու շնորհիւդ. grâce à toi».=պրս. سايه saye.

Սայըխլամիշ ընել «բանդադուշել. radoter, être en délire».=թրք. صايقلامق sayəklamak.

*Սայի գ. «համրանք (թղթախաղի մէջ). compte (dans jeu de cartes)», սայ ածել վ. «համրել. compter». = թրք. صايه sayə «համրանք. compte», صايمق saymak «համրել. compter».

Սայլանկէօզ «խղունջ. limaçon». = թրք. صالیانغوز salyangoz.

Սայող գ. «ակնածանք, զգուշաւորութիւն. égard, circonspection», սայըղ կենալ ղ. «զգոյշ կենալ. être circonspect», սայըղլամիշ ընել ղ. «զգուշանալ. se méfier, être circonspect».=թրք. صايغی saygə.

*Սայմիշ ընել ղ., սայ ածել վ. «թուել, համրել, վարկանել, համարել. compter, énumérer».=թրք. صايمق saymak.

Սայպել տես սէպել։

Սանթուր ն. «քնար, չնարակ. lyre, tympanon».=թրք. سانطور santur.

Սանճախ «դրօշակ. drapeau. 2. գաւառակ. département», սմնճոխ վ. «դրօշակ. bannière. 2. գաւառակ. département. 3. գնդասեղ. épingle».=թրք. سنجاق կամ سنجاغ կամ sanjaġ «դրօշակ. drapeau, étendard. 2. գաւառակ. département».

*Սանճի ն., սանչիւ վ., սանչու ղ. «խիխ. coliques». =թրք. سانجی կամ سانجو sanǰə.

*Սանճիլէմիս ընել ն., սանչիլամիս անել վ. «խիխ ունենալ, փորը ցաւիլ. avoir des coliques».=թրք. سانجیلامق sanǰəlamak.

Սանսալճի գ. «մակոյկ. nacelle», ն. «երկաթագործի սալ. enclume».=թրք. صندال sandal «մակոյկ. nacelle».

Սանսալճի «մակուկավար. canotier». =թրք. صندالجی sandaljə.

Սանսալյա վ. «աթոռ. chaise», սրճդրյա՛ ղ. «աթոռակ. tabouret».=թրք. صندالیه sandalyə.

Սանկի գ., սանկիմ գ. ն., սունկի վ., սունի ղ. «իբր թէ. comme si».=թրք. صانکی sanki.

Սաչախ վ. «ծոպ, վերջաւորք. franges. 2. տան քիւ. auvent».=թրք. ساچاق կամ ساچق sačak.

Սաչի «հարսանեկան նուէր. présent nuptial». =թրք. ساچی sačə.

Սաչիխրպրզզ «երկաթի ծծմբաւո. sulphate de fer». =թրք. زاج قبریس zaǰi kəbrəz.

Սաչխրաւ գ., սաչղրաւ վ. «հերաթափութիւն. alopécie, pelade».=թրք. ساچ قیران sač kəran.

Սաչմա ն., սէչմա վ. «վապարեայ գնտիկներ հրացանի համար. dragée».=թրք. ساچمه sačma.

*Սապահլայիւ գ., սաբախլայրը վ., սապախտաւ կացուլի ն. «առաւօտ կանուխ, առաւօտանց. de bon matin». =թրք. صباحلین sabahlayən.

*Սապր ն. վ., սպր ղ. «համբերութիւն. patience». =արաբ. صبر sabr.

Սապօն ն., սապոն վ., սապուն ղ. «օճառ. savon». =թրք. صابون sabun.

*Սապօնլամիս ընել գ., սապոնլամիս անել վ. «օճառել. savonner».=թրք. صابونلامق sabunlamak.

*Սապօնլանմիս ըլլալ «օճառ քսուիլ. se savonner». =թրք. صابونلنمق sabunlanmak.

Սապօնիի ն., սապոնջի վ. «օճառ շինող կամ ծախող. savonnier».=թրք. صابونجی sabunǰə.

Սառա «լուսնոտութիւն. épilepsie».=արաբ. صرع sara.

Սառալը «լուսնոտ. épileptique».=թրք. صرعلی saralə.

Սառայ պ., սարայ ն., սառա վ. «պալատ. palais».=պրս. سرای seray.

Սառայլը «պալատական (աւելի հեգնութեամբ). courtisan (se dit par plaisanterie)».=թրք. سرایلی seraylə.

Սառաճ վ. «սեղանաւոր. changeur».=արաբ. صراف sarraf.

Սառաճլըխ «սեղանաւորին տրուած վարձքը. change, agio».=թրք. صرافلق sarrafləк.

Սառմա «ոչխարի աղիք. intestins de mouton».=թրք. صارمه sarma.

Սառնիճ պ., սառիճչ վ. «ջրամբար. citerne».=արաբ. صهرنج səhrinǰ, որ թրք. դարձած է صارنج sarnəǰ.

Սառտէլա «աղկեր. sardine».=թրք. صاردلا sardela=իտալ. sardella.

Սառտէնյա «խորդենի. ծաղիկ մը. géranium».=թրք. صاردلیه sardelya.

Սավախ «ապուշ, տխմար. sot, idiot».=թրք. صاواق savak.

*Սավաւմիը ըլլալ պ., սավըմիը վ. «մաքառիլ, կըռուիլ. lutter».=թրք. صاوشمق savašmak.

*Սաստ ն., սոդմ վ. «միայն, միմիայն. seul, seulement. 2. անխառն, զուտ, պարզ. pur».=պրս. صاف sadə.

*Սաստխանէ պ., սաստխականա վ. «հաւատարիմ: fidèle. 2. հաւատարմաբար. fidèlement, avec fidélité».=պրս. صادقانه sadəkane.

*Սարարմիը ընել «դեղնիլ, ժժգունիլ. jaunir, pâlir».=թրք. صارارمق sararmak.

*Սարը «դեղին. jaune».=թրք. صاری sarə.

Սարըլըխ «դալուկ, դեղնախտ. jaunisse, ictère».=թրք. صاریلق sarələk.

*Սարըխ «սաճկի փաթթոց. turban».=թրք. صارق sarək.

*Սարըխլը «փաթթոցաւոր. coiffé d'un turban». =թրք. صارقلی sarəklə.

*Սարըմթրախ «դեղինկեկ, դեղնաւուն. jaunâtre». =թրք. صارمترق sarəmtərak.

Սարըսապըր «հալուէ. aloès». =թրք. صبر صاری sarə sabər.

*Սարխըփիլ ընել «ծայրը կախել. pendre le bout». =թրք. صارقمق sarkətmak.

*Սարխըլիլ ըլլալ «ծայրը կախուիլ. se pendre, être pendu».=թրք. صارقملمق sarkəlmak.

Սարմաըխ ¶., սարմաւուղ Ա., ըրմըռո՛ւղ Ղ. «բաղեղ. lierre».=թրք. صارماشق sarmašək.

*Սարմիլ ընել ¶., սարմիլ ալել Ա. «շրջապատել. entourer, envelopper».=թրք. صارمق sarmak.

Սարսախ ¸ն. Ա., սարսաղ Ղ. «տխմար, ապուշ. idiot, sot».=թրք. صارصاق sarsak.

*Սարսմիլ ընել «ցնցել, թօթուել. secouer». =թրք. صارصمق sarsmak.

Սարփ ¶ «սեպացեալ, տափափայ, դժուարելանելի. escarpé, à pic».=թրք. پرصا sarp կամ صارب sarb.

Սարճ ընել ¶Ա. «ծախսել, վատնել. dépenser».=արաբ. صرف sarf.

Սափա «զարտուղի, խոտորնակ, անկանոն. écarté, irrégulier, dérouté».=թրք. صاپه sape.

Սափան ¶«ապարսատիկ. fronde».=թրք. صپان sapan.

*Սափարթա «սաստիկ յանդիմանութիւն. forte réprimande».=թրք. صاپارطه saparta=իտալ.?

Սափարնա «բժշկական տունկ մըն է. salsepareille». =թրք. صاپارنه կամ صاپارنه կամ صپارنه saparna=իտալ. salsa pariglia (ֆրանս. salsepareille).

Սափըրմիլ ընել «խոտորեցնել. écarter, dévier. 2. խելագարիլ. être écervelé, devenir fou». =թրք. صاپتمق sapətmak.

*Սափլաքմիս *կամ* սափլամիս ընել ն. «մխել, խրել. enfoncer».=*թրք.* saplamak, saplatmak.

*Սափլանմիս ըլլալ «մխուիլ, խրուիլ. s'enfoncer». = *թրք.* saplanmak.

*Սափմիս ըլլալ «խուսափիլ, շեղիլ. s'écarter, se dévier». *օր.* սա սօխախը սափմիս եղիր «սա փողոցէն դարձիր. tournez cette rue».=*թրք.* sapmak.

Սափսաղլամ «բոլորովին առողջ, ամենևին չվնասուած. très sain, bien portant».=*թրք.* sap sağlam.

*Սաճ «պարզամիտ. simple, bonhomme». = *արաբ.* saf.

*Սաճի ս.. «միայն. seul, seulement». *օր.* ան կերակուրը սաճի ջուր է.=*արաբ.* صافى *կամ* صفى safi.

Սէզիկ «թեթև նշան, ազդ. indice, signal». = *թրք.* sezik.

*Սէզինթի «թեթև նշան, ազդ. indice, signal».=*թրք.* sezinti.

*Սէզմիս ընել պ., սէօզմիս աընել ս. «կռահել, իմանալ. deviner, s'appercevoir».=*թրք.* sezmek.

*Սէզտիրմիս ընել «կռահել տալ. laisser deviner, faire deviner».=*թրք.* sezdirmek.

Սէք «փոքր բարձրաւանդակ, տախտ. banc, divan».= *արաբ.* sedd.

Սէթրի պ., սթրի ս.. «վերարկու. redingote». = *թրք.* setri=*արաբ.* ستر setr «ծածկել. couvrir» բառէն։

Սէլ ն. ղ.. «հեղեղ. torrent». = *արաբ.* سيل seyl, *որ թուրքերէնի մէջ առած է* سل sel ձևը։

Սէլամէթ ն., սալամաթ ղ., սալմամթ ս.. «փրկութիւն, ապահովութիւն. sûreté, assurence, délivrance». *օր.* հիմի հիմի սէլամէթը ելաւ «վերջապէս ազատեցանք. enfin nous sommes délivrés, enfin nous voilà délivrés». = *արաբ.* سلامت selamet.

Սէլամլըխ «առնանոց. appartement des hommes. 2. *արքունական հանդէս՝ որ կը կատարուի ուրբաթ օրերը Յուլ-*

թանին աղօթելու համար մղկիթ գացած ժամանակ. procession qui s'accomplit tous les vendredis à l'heure où le Sultan se rend à la mosquée pour y faire sa prière».=*թրք.* سلاملك selamlək.

Սէլէ ն., սլա վ. *«կողով.* corbeille».=*արաբ.* سلّة selle.

Սէճճատէ *«օթոց, գորգ.* tapis».=*արաբ.* سجّادة seǰǰade.

Սէմէր պ., սմմր վ.. *«համեմ.* selle». = *թրք.* سمر semer.

Սէմէրլէմիշ ըլնել *«թամբել, ձիուն վրայ համեմ դնել.* seller».=*թրք.* سمرلمك semerlemek.

Սէմէրճի պ., սմմրջի վ. *«համեմագործ.* bâtier, sellier».=*թրք.* سمرجی semerǰi.

Սէմթ ն. *«թաղ, կողմ.* quartier, côté», սմթ ղ. *«կողմ.* côté», սմթ վ. *«ձեւանակ, ձև.* forme, modèle». = *արաբ.* سمت semt *«թաղ, կողմ.* quartier, côté».

Սէմիզ *«պարարտ.* gras». *կ'ըսուի միայն անասուններու և մսի համար.*=*թրք.* سميز semiz.

Սէմիզօթ *«փրփրեմ.* pourpier».=*թրք.* سميز اوت semiz ot.

Սէյիս վ. *«ձիապան.* palfrenier». = *արաբ.* سائس sais= *թրք.* سيس seyis.

Սէյրէկ պ., սէյրմկ ղ., սէյրմգյ վ.. *«ցանցառ, նօսր.* clair, peu serré, rare, peu dense». *օր.* սէյրէկ սաճsr.=*թրք.* سيرك *կամ* سكرك seyrek.

Սէճէs պ., սճմդ վ. ղ. *«մուրհակ.* cédule». = *արաբ.* سند sened.

Սէչմէ *«ընտրուած.* choisi».=*թրք.* سچمه sečme.

Սէպէլ *կամ* սայպէլ *«համարել, կարծել, ենթադրել.* croire, supposer, prendre pour».=*ժողովրդ. թրք.* saib etmek.

Սէպէպ ն., սպպ վ. ղ. *«պատճառ.* cause».=*արաբ.* سبب sebeb.

†**Սէպէպլի** *«յղի.* enceinte».=*թրք.* سببلی sebebli.

Սէսմէզի գալ *«յանկարծակիի գալ.* être surpris». = *եկած պիտի լինի* *sesmez *«անձայն, առանց ձայն տալու, յանկարծ.* surpris, en surprenant, tout à coup» ձևէ մը,

բայց այսպիսի ձև մը գոնէ օսմաներէնի մէջ գոյութիւն չունի։

*Սէվապ «վարձք, աստուածահաճոյ գործ. œuvre rémunérante».=արաբ. ثواب sevab.

*Սէվինճ «ուրախութիւն, հրճուանք. joie». = թրք. چوسو sevinǰ.

Սէվլի ¶., սոլվի Վ., սոլբի Ղ. «նոճի. cyprès».=պրս. سرو serv.

*Սէվտա Ն., սովդա Վ. «սէր, ցանկութիւն, տենչ. désir, passion».=արաբ. سودا sevda.

*Սէվտալը Ն., սովդալի Վ. «սիրահար, տենչ ունեցող. amoureux, désireux, passionné».=թրք. سودالی sevdalə.

Սէտէֆ Ն., սոդոֆ Վ., սոդոփ Ղ. «սաւառափ. nacre».=թրք. سدف sedef=արաբ. صدف sadef.

Սէթիր ¶., սոդր Վ. «բազմոց, տիվան. divan».=թրք. سدیر sedir=արաբ. صدر sadr.

Սէրասկէր ¶., սոդրմուֆյոր Վ. «սպարապետ. gérénal en chef».=պրս. سرعسکر serasker.

Սէրթ Ն., սոդրթ Վ. Ղ. «կարծր, խիստ, բուռն (իր, ծով, մարդ, ձի). dur, sévère, violent, âpre, revêche etc.».=թրք. سرت sert.

Սէրթլէնմիճ ըլլալ ¶., սոդրթլոմիճ Վ. «կարծրանալ, խստանալ. s'endurcir».=թրք. صلنلرسرت sertlenmek.

Սէրին ¶., սոդրին Վ. Ղ. «զով. frais, fraîche». = թրք. سرین serin.

Սէրկի «վաճառահանդէս, ցուցահանդէս. étalage, exposition. 2. բացօթեայ տախտակակերտ առժամանակեայ խանութ, ուր մրգեղէն, ճուկ և այլ նման բաներ ի վաճառ կը հանուին. échoppe».=թրք. سرکی sergi.

Սէրմայէ ¶., սոդրմոյոր Վ., մոյոր Ղ. «դրամագլուխ. capital, fonds».=պրս. مایه maye կամ سرمایه sermaye.

*Սէրմիճ ըլլել «փռել, տարածել. étendre». = թրք. صلمرسرمک sermek.

Սէրչէ «ճնճղուկ. moineau».=թրք. سرچه serče.

*Սէրպէստ ¶., umrpmus Վ. «համարձակ, ազատ. libre, franc».=պրս. سربست serbest.

Սէրսէմ Ն., umrumմ Վ. «ապուշ, տխմար, ընդարմացեալ. sot, idiot, bonhomme».=թրք. سرسر sersem.

*Սէրսէրի «թափառական, դատարկաշրջիկ. errant».=թրք. سرسری serserі.

Սէրփիլմիշ ըլլալ «սրսկուիլ. être aspergé».=թրք. سرپلمك serpilmek.

Սէրփինթի «թեթեւ անձրեւ. pluie fine».=թրք. سرپندی serpindi.

Սէրփմիշ ընել «սրսկել, թեթեւ անձրեւ տեղալ. asperger, tomber en pluie fine».=թրք. سرپمك serpmek.

Սէփէտ Ն. «կողով. corbeille».=թրք. سپت sepet կամ سپد seped.

Սէփէտճի Ն. «կողով շինող կամ ծախող. qui fait ou qui vend des corbeilles».=թրք. سپتجی sepetji.

Սէքսէն Ն., umյնumն Վ.. «ութսուն. quatre-vingt».=թրք. سکسان seksen.

Սէօզիւմ յապաննա «խօսքս ամէթ, իբր թէ. soi-disant».=թրք. سوزم یابانه sözüm yabana.

Սէօզտէ Ն., սէօզդm Վ.., սէօզտէմ ¶. «իբր թէ. comme si».=թրք. سوزده sözde.

Սէօյիւշ «խաշած չոր միս. bouilli sec».=թրք. سوکش söyüš.

Սէօյիւտ «ուռի. saule».=թրք. سکود söyüd կամ سوکود söyüt.

*Սէֆա ¶., umֆm Վ. «զուարճութիւն. agrément, plaisir».=արաբ. صفا safa, sefa.

*Սէֆէր Ն., umֆmr Վ. «անգամ, հեղ. fois».=արաբ. سفر sefer.

†Սէֆիլ Վ.. «խեղճ, թշուառ. pauvre, misérable».=արաբ. سفیل sefil.

†Սըզը «ցաւ, յօդացաւ. douleur, rhumatisme».=թրք. ضزی səzə.

*Սըզընքը «թեթև ցաւ. douleur. 2. լրի թորում, կաթկըթիլը. suintement d'eau».=թրք. ىزندى səzəndə.

*Սըզլամիը ընել «կսկծալ, մորմոքիլ éprouver une douleur aigüe, faire mal».=թրք. ىزلامق səzlamak.

Սըզմիը ընել պ., սէօզմիը ացել վ. «ծորել, թորել. suinter».=թրք. ىزمق səzmak.

Սըթխ «չերմեռանդութիւն. dévotion». = արաբ. صدق sədk.

Սըթմա «չերմ, տենդ. fièvre».=թրք. حمّه كمى حميه sətma.

Սըթմալը «չերմոտ. fiévreux».=թրք. لى حميه sətmalə.

†Սըթցին սէնէ «խիստ երկար ժամանակ. bien longtemps». = արաբ. ستين سنه səttin sene «վաթսուն տարի. soixante ans».

Սըխ ն. վ. ղ. «խիտ. dense, compact».=թրք. صيق sek.

Սըխը պ., սըխի վ. «սեղմ, պինդ, ամուր. fort, serré».=թրք. صيقى səkə.

*Սըխըմիը ըլլալ ն. վ. «նեղուիլ, ձանձրանալ. être gêné, s'ennuyer».=թրք. صيقلمق səkəlmak.

*Սըխընքը պ., սըխընքի վ. «ձանձրոյթ, սրտի նեղութիւն. ennui, gêne, souffrance».=թրք. صيقندى səkəndə.

*Սըխըսիը ըլլալ ն. «խռնիլ, սեղմուիլ. se serrer, s'encombrer».=թրք. صيقشمق səkəšmak.

*Սըխըցրմիը ընել «սեղմել, ստիպել, բռնի մուծանել. serrer, presser, gêner, forcer, introduire forcément».=թրք. صيقدرمق səkəšdərmak.

Սըխլէք ն. «քիչ ժամանակի մէջ շուտ հասցնելու գործ. ստիպողական. œuvre obligatoire». = արաբ. تلئ səklet «ծանրութիւն, նեղութիւն. gêne, poids».

*Սըխնա «սոխ. souvent».=թրք. صيقجه səkǰa.

Սըխալ ն. «սեղմել. serrer».=թրք. صيقمق səkmak.

*Սըղ «ծանծաղ. bas-fond, endroit guéable». = թրք. صيغ səğ.

*Սըղըր «եզ. bœuf».=թրք. صغر səğər.

Սըղըրթիլի «*եզնալեզու խոտը. buglosse*». = *թրք.* صفر دیلی səğər dili.

Սըղմիլ «*պարունակուիլ. se contenir*». = *թրք.* صغمق səğmak.

Սըմառլամա պ., իսմառլամա վ. «*ապսպրած. recommandé*».=*թրք.* اصمارلمه əsmarlama.

*Սըմառլամիս ընել «*ապսպրել. recommander*».=*թրք.* اصمارلمق əsmarlamak.

*Սըմսար «*մինիստր. courtier*».=*արաբ.* سمسار səmsar.

*Սըյրմիս ընել «*սկրթել, կեղևել. écorcher*». = *թրք.* صیرمق səyərmak.

*Սըյրըմիս ըլլալ «*սկրթուիլ, կեղևուիլ. être écorché*». =*թրք.* صیرلمق səyrəlmak.

†Սըյրըխ «*սրիկայ. polisson*».=*թրք.* صیریق səyrək.

Սըյօլի «*ջրմուղ. conduit d'eau, aqueduc*». = *թրք.* صو یولی su yolə.

Սընըր «*ջիղ, նեարդ. nerf, fibre. 2. ջղացաւութիւն. névralgie*». = *թրք.* سنیر կամ سینیر sinir. *ժողովրդ. թրք.* sənər.

Սընըրլը «*ջղուտ. nerveux. 2. ջղացաւ ունեցող. névralgique. 3. ցասկոտ. irascible*».=*թրք.* سنیرلو sinirlu.

Սընճապ «*սկիւռ. écureil*».=*պրս.* سنجاب sənǰab.

Սըչան օթի ն. «*մկնդեղ. arsénic*». = *թրք.* صیچان اوتی səčan otə.

Սրո վ., սիր ղ. «*գաղտնիք. secret*», սրո ըլլալ պ. «*անյայտանալ, աներեւոյթ ըլլալ. être invisible*». = *արաբ.* سر sərr.

Սրո վ. «*ապիկի, ջնաբակ. vernis*». Այնայի սրո «*հայելիին ետեւը քսուած ապիկին. tain de miroir*». = *թրք.* سر կամ صر sər.

Սրուաճա «*խոյլ (հիւանդութիւնը). scrofules*». = *թրք.* صراجه sərağa.

Սրուաճալը «*խոյլ ունեցող. scrofuleux*».=*թրք.* صراجهلی sərağalə.

Սրուբխ «ձող. perche». փոխաբերաբար կ'ըսուի սրբխի պէս «երկար, երկարահասակ (անարդական ձևով)». =թրք. صريق sərək.

Սրուբխ համալի «բեռնակիր. porte-faix».=թրք. صريق حمالى sərək hammalə.

Սրուլամիշ ընել վ. «ջնարակել. vernisser». =թրք. سرلامق sərlamak.

Սրուչա «վանակն. cristal de roche».=թրք. صرچه sərča.

*Սրուտաշ վ. «մտերիմ, գաղտնեկից. confident, intime». =թրք. سرداش sərdaš.

Սրսխա «մոխա, հիւանդ. maigre, maladif». =թրք. سسكه səska.

Սրվա գ., սվաղ Ղ. վ. «ծեփ. enduit, crépi. 2. ծեփուիլն. crépissage».=թրք. صيوا səva.

Սրվալամիշ ընել «ծեփել. crépire, enduire». =թրք. صيوالمق səvalamak.

Սրվալը «ծեփած. crépi».=թրք. صيوالى səvalə.

Սրվաճի գ., սվախչի Ղ. «ծեփող արհեստաւոր. crépisseur».=թրք. صيواجى səvaǰə.

*Սրվարի գ., սուվարի վ. «հեծեալ (ոստիկան, պինեար). cavalier».=պրս. سوارى süvari.

Սրրա ն. վ. «կարգ, շարք. rang, ordre». =թրք. صره səra.

*Սրրա'վարտի ն. վ. «կարգով. en ordre, par rang». =թրք. صره واردى səra vardə.

*Սրրմ գ., սիրիմ վ. «կաշեայ թել. lanière». =թրք. صريم sərəm.

Սրմա վ. «ոսկեթել (գոյ.). fil d'or».=թրք. صرمه sərma.

Սրմալը գ., սրմալի, սրմալուճ վ. «ոսկեթել (ած.). en fil d'or».=թրք. صرمه لى sərmalə.

Սրմաքէշ «ոսկեթել չինող. tireur de fil d'or».=պրս. صرمه كش sərmakeš.

*Սրսրխլամ «բոլորովին թրջած, խխուամ. bien mouillé».=թրք. صيرصيرملام sər səklam.

Սըփա «մոթուկ, քուռակ. ânon». = պրս. سپا sipa «ոտանի. trépied», որ թրք. եղած է سپه səpa՝ «մոթուկ, քուռակ. ânon» նշանակութեամբ։

*Սըփարըc «յանձնարարութիւն. commission, commande». = պրս. شرپا siparəš.

*Սըճաթ ¶., սուճաթ Ն., սիւճոթ Ա., սփոթ Ղ. «դէմք, կերպարանք. figure, visage». = արաբ. صفات səfat յոգնակի ձևէն։

Սիթիլ ¶., սաթըլ Ա. «կերակուր կրելու համար թասի ձևով մետաղեայ ամաններ՝ որոնք այնպէս յարմարցուած են որ կարելի է իրարու վրայ անցընել». = արաբ. تيل sitil.

Սիլահ ¶., սիլահ Ա. «զէնք. arme». = արաբ. سلاح silah.

Սիլահլը ¶., սիլախլի Ա. «զինեալ. armé». = թրք. سلاحلی silahlə.

Սիլթմէ կամ սիլմէ «տեսակ մը կերակուր. espèce de mets». = թրք. سلکمه silkme.

*Սիլիկ ¶., սիւլիւգ Ա. «տառերը ջնջուած, մաշուած, սրբուած (դրամ)». monnaie dont le coin va être effacé». = թրք. سيلك silik.

Սիլինտիր «գլան. cylindre». = թրք. سيلندر silindir = ֆրանս. cylindre.

Սիլլէ ¶., սիլլո Ղ. Ա., սիլլո քիլլո Ղ. «սպառակ. siflet». = թրք. سله sille.

*Սիլմէ «բոլորովին լի. tout plein». = թրք. سلمه silme.

Սիլմէ տես Սիլթմէ։

Սիկուրթա «ապահովագրութիւն. assurence». = թրք. سيغورطه sigurta = իտալ. securità.

Սիճիմ Ա. «առւոստան, լար. ficelle». փոխաբերութեամբ կ'ըսուի սիճիմի պէս աճառեր «առւոտ անձրև». = թրք. سجيم siǰim.

Սիմ Ա. «կեղծ ոսկի թել. imitation de fil d'or», Ղ. «կիթառի մետաքսեայ թել. corde en métal d'un instrument de musique». = պրս. سيم sim «արծաթ. argent», որ

թուլքերէնի մէջ առած է «կեղծ ոսկի թել». imitation de fil d'or» *իմաստը*.

*Սիմա *կամ* սիմաք «*երես, կերպարանք*». figure, visage». = *արաբ*. سيما sima «*դէմք*». visage», سمات simat «*նըշաններ*. signes».

Սիմիք «*բոկեղ, օղակաձև հացիկ*. gimblette». = *թրք*. سميد simid *կամ* سميت simit.

*Սի՛մսիյահ Ն. «*բոլորովին սև*. tout noir». = *Թրք*. سيم سياه sim siyah.

*Սիյիլ «*մածիճ*. verrue».=*Թրք*. سيكل siyil.

Սիյիր «*ջիղ, նեարդ*. nerf, fibre».=*Թրք*. سكير siyir.

Սիյիր Գ., սէյիր Ն. Գ., սէյր Ղ. Վ. «*տեսարան*. vue, spectacle». սէյիր ընել «*դիտել (տեսարան մը)*. contempler». =*արաբ*. سير seyr.

Սիյիրճի Գ., սէյիրճի Ն., սէյրչի Վ. «*հանդիսատես*. spectateur».=*Թրք*. سيرجى seyrǰi.

Սինամէքի Գ., սինամմոյի Վ. Ղ., սինամէրքի Ն. «*ճաշալ. բժշկական խոտ մըն է*. séné». = *Թրք*. سنامكى sinameki =*իտալ*. senna.

†Սինէ սինէ «*կամաց կամաց*. doucement, peu à peu». =*Թրք*. سينه سينه sine sine.

Սինէֆլիկ «*ճանճվան, քշոց*. chasse-mouches». = *Թրք*. سينكلك sineklik.

*Սինի Վ. Ղ. «*սեղան*. table», Ն. «*ափսէ*. assiette». = *պրս* سينى sini.

Սինիպէզի «*սեղանի սփռոց*. nappe de table». = *Թրք*. سينى بزى sini bezi.

Սինիր. *տես* Սրնըր։

*Սինմիլ ընլալ «*ցածնալ, իջնել, սրքիլ, մարսուիլ*. descendre, se digérer».=*Թրք*. سينمك *կամ* سكمك sinmek.

Սինսիլէ Գ., սըլսըլա Վ. «*ազգատոհմ, սերունդ, գերդաստան*. famille, race».=*արաբ*. سلسله selsele, silsile.

*Սինտիրմիլ ընել «*մարսել*. digérer». = *Թրք*. سندرمك *կամ* سكدرمك sindirmek.

Սիճօր պ., սճօր վ. «սահման. limite, frontière». = թրք. سنور sinor.

Սիվիլճիկ «խաղաւարտ, բշտիկ. pustule».=թրք. سيورلجه sivrilje.

*Սիվիշիբ ըլլալ «խուսափիլ. s'enfuir».=թրք. سيوشمك sivišmek.

*Սիվրի «սրածայր. aigu, pointu». = թրք. سيفری sifri կամ سيوری sivri.

Սիվրիսըչան «խլուրդ. taupe». = թրք. سيوری صيچان sivri səčan.

Սիվրիսինէկ պ., սիվրիսինճոգլ վ. «մժեղ. cousin, moustique».=թրք. سيوری سنك sivri sinek.

Սիտիֆ զօռի «միզարգելութիւն. strangurie». = թրք. سديك زورى sidik zorə.

*Սիրէ «քացախ. vinaigre».=պրս. سركه sirke.

Սիրէճի «քացախ ծախող. marchand de vinaigre». = թրք. سركه‌جی sirkeji.

Սիւզէճի ն. «նուրբ ասեղնագործութիւն. broderie fine».=պրս. سوزنی süzeni.

*Սիւզիւլմիբ ըլլալ պ., սիւզըլմիբ վ. «քամուիլ, մըղիլ. se filtrer. 2. նիհարնալ. maigrir, s'amaigrir». = թրք. سوزلمك süzülmek.

Սիւզկէճ «պարզուտ, քամոց. filtre, passeoir». = թրք. سوزگج süzgeč.

*Սիւզմիբ ըճել վ. «պարզել, քամել. filtrer». = թրք. سوزمق süzmek.

*Սիւթլաճ պ., սիւթլի վ. «կաթնապուր. riz au lait».= թրք. سوتلاج sütlač, سوتلی sütli.

Սիւթճի «կաթնավաճառ. laitier».=թրք. سوتجی sütči.

Սիւլիւկ ն. վ., սի՛ւլիւկնը ղ. «տզրուկ. sangsue». փոխաբերաբար սիւլիւկ կ'ըլմանի «վախտ և նիհար է». = թրք. سولوك sülük = պրս. زلو zelu, زلوك zeluk կամ زره züre, زرك züruk.

Սիւմիւխի «լօրտնուկ. տեսակ մը անխեղճ խղունջ. limace».=թրք. گلوسوم sümüklü.

Սիւնկէր պ., սուճգյmr վ. «սպունգ. éponge».=թրք. سونگر sünger=նոյն. σφουγγάρι.

Սիւնկի վ., սուճկու ն. «սուին. baïonnette».=թրք. سونگو süngü կամ سونکی süngi.

Սիւննէք պ., սիւննութ վ., սիւնլութ ղ. «թլփատուԹիւն. circoncision».=արաբ. ختنه sünnet.

Սիւննէքլի «թլփատեալ. circoncis».=թրք. ختنلی sünnetli.

Սիւպէֆ «օրօրոցի մէջ չինուած միզաման. urinal des enfants au berceau».=թրք. سوبك sübek.

Սիւս վ. «զարդարանք. ornements, parures».=թրք. سوس süs.

Սիւսլենմիւ ըլլալ վ. «զարդարուիլ. se parer, faire sa toilette».=թրք. سوسلنمك süslenmek.

*Սիւս «կաթ. lait».=թրք. سوت süt.

Սիւտանա «սոնուու. nourrice».=թրք. سوتنه sütana.

Սիւրահի վ. «սրուակ. carafe», սիւրահի ղ. «գինիի շիշ. bouteille».=պրս. صراحی surahi.

Սիւրթիւկ «դատարկաշրջիկ. vagabond, rôdeur».=թրք. سورتوك sürtük.

Սիւրի ն. վ., սիւրիու ղ. «հօտ. troupeau».=թրք. سوری sürü կամ süri.

Սիւրիճի «ձիավար. écuyer».=թրք. سوریجی sürüjü կամ süriji.

*Սիւրիւմիւ ըլլալ վ. «թշուառ կեանք վարել. mener une vie misérable».=թրք. سورونمك sürünmek.

*Սիւրիւցիրմիւ ընել «թշուառացնել. réduire à la misère».=թրք. سورندرمك süründirmek.

*Սիւրիւկէմիւ ընել «քաշելով և գետին քսքսելով տանիլ. traîner par terre».=թրք. سوركلمك կամ سوروكلمك sürüklemek.

Սիւրկի «նիգ. verrou».=թրք. سورگو sürgü.

Սիւրկիւլէմիբ ըննել «ներգով փակել, դոցել. verrouiller».=թրք. سورگولمك sürgülemek.

Սիւրկիւն ա.. «աքսոր. exil».=թրք. سورگون sürgün.

Սիւրմէ պ., սիւրմա ա.. «ծարիր. collyre, noire d'antimoine».=պրս. سرمه sürme.

Սիւրմէ պ., սիւրմա ա.. «ծղինի, նիգ. gond, verrou».=թրք. سورمه sürme.

*Սիւրմիբ ըննել ա.. «քշել, տևել. pousser, durer».=թրք. سورمك sürmek.

Սիւրսալ «արշաւակի, անկանոն կերպով վազելով, յախուռն. sans ordre, brusque, avec précipitation, à corps perdu».=թրք. سورصال sürsal.

*Սիւփիւրկէ «աւել. balaie».=թրք. سوپورگه կամ سوپرگه süpürge.

*Սիւփրիւնբի «աւելածք. balayures. 2. անպէտք բան. chose inutile, bon à rien». = թրք. سوپوردی կամ سوپوندی süpürindi.

Սիփէր «պատսպարեալ, ապահով (տեղ). bien abrité, sûr, assûré».=պրս. سپر siper.

Սիփէրլէնմիբ ըլլալ «պատսպարուիլ, պահուիլ. s'abriter, se cacher».=թրք. سپرلنمك siperlenmek.

Սի'fsիր «կորնուէ. va–t–en». = թրք. سیکدیر sikdir, *որուն բուն նշանակութիւնը տարբեր է։*

Սիfff պ., սիկկա ղ., սըfյա ա.. «դրամին վրայի փորագրեալ տառերը և նշանները. coin de la monnaie». = արաբ. سکه sikke.

*Սիճաք տես Սըճաք։

Սիճտաճ պ., սըճթա, սըճթախ ա.., սիճթէ ն., սփթա ղ. «առաջին վաստակ, առաջին անգամ կերուած պտուղ ևլն. երախայրիք, նախան. étrenne, ce qu'on a gagné ou mangé le premier». = արաբ. استفتاح istiftah *բառէն աղաւաղեալ* سفتاح siftah *ձևէն։*

Սուլախ «ջրոտ, ջրաշատ, ջրարբի. arrosé d'eau. 2. *Ջուր սրսկելու ցնցուղ. arrosoir».=թրք. سولاق sulak.

*Սուլամիս ընել «ոռոգել, ջրել. arroser».=թրք. صولامق sulamak.

*Սուլանմիս ըլլալ «ջրոտիլ. se mouiller. 2. ոռոգուիլ. être arrosé».=թրք. صولانمق sulanmak.

Սուլանտրմիս ընել «ջրոտել (վէրքը). mouiller».=թրք. صولاندرمق sulandərmak.

Սուլու «ջրոտ. mouillé. 2. թեթևսօլիկ. galant».=թրք. صولو sulu.

Սուլճ պ., սիւլճ վ. «հաշտութիւն, առնելիք տալիք չունենալ. conciliation, transaction».=արաբ. صلح sulh.

Սուճի պ., սուչի վ. «ջրավաճառ. vendeur d'eau».=թրք. صوجی suǰə.

Սուճուխ պ., սուջուլ վ. ղ. «երշիկ. saucisse».=թրք. صوجوق suǰuk.

Սուճուխճի «երշիկ շինող կամ ծախող. vendeur de saucisses».=թրք. صوجوقجی suǰukǰə.

*Սուրաթ ն. վ. ղ. «դէմք, կերպարանք, երես. figure, visage».=արաբ. صورت suret որ թուրքերէնի մէջ առած է صورات surat ձևը.

*Սուրաթսըզ վ. «աներես, լիրբ. effronté, impudent».=թրք. صوراتسز suratsəz.

Սուս վ. ղ. ն. «լռէ, լռէք. st, tais-toi. 2. լուռ, լռիկ. silencieux». սուսիկ, սուսիկ փուսիկ, սուս փուս «լռիկ մնչիկ. silencieux».=թրք. صوص sus.

Սուսամ «ինճիթ, շուշմայ. sésame».=թրք. صوسام կամ صوصام susam.

Սուրուր պ., սիւրիւր վ. «սնդիկի սուզածոյ. précipité de mercure».=թրք. صورور surur.

Սուֆա ն. «սրահ. salle».=արաբ. صفه suffa=թրք. صوفا sufa դարձած.

*Սուֆրա վ., սուփրա ղ. «ճաշի սեղան. table à manger».=արաբ. صفره süfre=թրք. դարձած صوفره sufra.

Սօլ ն. «ձախ. gauche».=թրք. صول sol.

Սօլախ պ., սօլախի ղ., սօլաղայ ն. «ձախլիկ. gaucher».=թրք. صولاق solak.

*Սօլմիլ ըլլալ «գոյնը նետել, թառամիլ, ժժգունիլ. pâlir, se faner, se décolorer».=թրք. صولمق solmak.

Սօլուխ «շունչ. souffle, haleine».=թրք. صولوق soluk.

†Սօլուխլուխ «օդ բաներու անցք. soupirail». =թրք. صولوقلق solukluk.

*Սօլուճան «որդ, բոռոտ (մանաւանդ որովայնի). helminthe».=թրք. صوغلجان soğəljan.

Սօլճաբօ պ., սուլճաբօ վ. «ծծմբատ քինքինայի. sulfate de quinine».=թրք. صولفاتو կամ صولفاتو solfato=իտալ. solfato.

Սօխախ ն. «վողոց. rue». =թրք. صوقاق կամ صوقاق sokak=արաբ. زقاق zokak.

*Սօխուլմիլ ըլլալ «բոլորովին մօտենալ, մէջը մտնել. s'approcher, introduire».=թրք. صوقولمق sokulmak.

*Սօղրա, սօղրամ պ., սօռա վ. «յետոյ. puis».=թրք. صكره sonra.

Սօմին պ., սօմուն վ. «բոլորակ մեծ հաց. miche». = թրք. صمون somun.

Սօյ վ. ղ. «տեսակ, ցեղ. genre, espèce», ն. «բարեկամ; ազգական. ami, parent».=թրք. صوی soy.

Սօյբարի պ., սօճբարի, սօղբարի վ. «սրիկայ, անամօթ. polisson, effronté».=արաբ. يزرسز satiri «խեղկատակ, միմոս. comique, mime», որ թրքերէնի մէջ մտած է یاڭتوس soytari ձեւը՝ նոյն նշանակութեամբ, միայն ժողովրդականին մէջ «սրիկայ. polisson» իմաստով.

*Սօյմիլ ըլլել վ. «կողոպտել. dépouiller, piller».=թրք. صويمق soymak.

*Սօյսուզ վ. «սրիկայ, անպիտան. polisson, ignoble».= թրք. صويسز soysəz.

*Սօյսօփ ն. վ. «ամբողջ գերդաստան. toute la famille». =թրք. صوپ صوی soy sop.

*Սօն վ. «վերջ. fin. 2. վերջին. dernier».=թրք. صون son.

*Սօ՛նէվիտա «վերջին անգամը ըլլալով. pour la dernière fois».=թրք. صوك الوداع son elveda «վերջին ծնաք բարով». կազմուած թրք. son և արաբ. elveda ձևերէն։

Սօնպահար «աշուն. automne». = թրք. صوك بهار son bahar.

*Սօփա ն. «բիր. gourdin».=թրք. صوپا կամ صوپه sopa.

Սօփալը ն. «բրաղէն. armé de gourdin».=թրք. صوپه لی sopalə.

Սօֆ «սառուդէն պատառ. camelot».=արաբ. صوف sof.

Սօֆու ած., սօֆի ա. «մոլեռանդ, ջերմեռանդ. fanatique, dévot».=արաբ. صوفی sofi.

Սօֆտա «տաճիկ կրօնաւոր. moine mahométan».=պրս. سخت soxta, որ թրք. եղած է صوفته softa.

Վ.

*Վազ գալ, վազ ածցնիլ ն. ա. «դադրիլ մը հրաժարիլ, թողուլ. renoncer à». = թրք. واز کچمک vaz gečmek, واز کلمك vaz gelmek.

*Վախիբ, վախս ած., վախս ը. ա. ն. «ժամանակ, պատեհութիւն. temps, opportunité».=արաբ. وقت vakt, vakət.

Վախիբսիզ ած., վախըբսըզ ա., վախսըզ ը. «անժամանակ, կանխահաս, անպատեհ ժամանակ. inopportun, prématuré».=թրք. وقتسز vakətsəz.

*Վախս տես Վախիբ։

Վակօն ն. «երկաթուղիի կառք. wagon».=թրք. واغون vagon=ֆրանս.=անգլ. wagon.

Վա՛յճայչար «կամայ ակամայ. bon gré mal gré, à contre cœur». = կազմուած وای vay «վայ. oh!» բացագանչութենէն և պրս. ناچار načar «ակամայ. forcément, à contre cœur» բառէն։

Վաշախ «հասկ. épi».=թրք. باشاق bašak.

*վառտա «ճանապարհ, մեկդի կեցիր, ի բաց. gare!» =թրք. ﻭﺍﺭﺩﺍ varda =իտալ. guarda. իսկ վառեցոց խumբուրդum, խumբուրդumr կամ ղարաբաղցոց խաբարդա, խաբարդար ևլն. =պրս. خبردار xaber dar «լուր ունեցիր, լսէ. entends!»

*վասիյէթ պ., վըսիյութ ղ. «կտակ. testament». =արաբ. ﻭﺻﻴﺔ vasəyyet.

*վատէ պ., վոդո ղ. «պայմանաժամ: délai, terme». =արաբ. ﻭﻋﺪ vade.

վարախ պ., վարաղ վ., ճարախ ն. «գոյնզգոյն ղարդերով նկարուած տեսակ մը թուղթ՝ դրքերու կամ տետրակներու կողին կպցնելու համար. կճակերպ թուղթ. papier marbré». իսկ վարաղ ղ. «հայելիին ետևը քսուած նիւթը. tain de miroir».=արաբ. ﻭﺭﻕ varak «թերթ, թուղթ. papier, feuille de papier», իսկ թիքերէնի մէջ առած է յատկապէս առաջին նշանակութիւնը:

*վարիյէթ պ., վարիյաթ վ. «հարստութիւն. richesse». =թրք. ﻭﺍﺭﻳﺖ variyet.

վէզիր ն., վոզիր ղ. վ. «նպարչաց. grand vizir». =արաբ. ﻭﺯﻳﺮ vezir.

*վէլվէլէ պ., վոլվոլո վ. «աղմուկ, ժխոր. bruit, tumulte».=արաբ. ﻭﻟﻮﻟﻪ velvele.

վէլվէլէճի պ., վոլվոլոջի վ. «աղմուկ հանող, ժխոր ձգող. alarmiste».=թրք. ﻭﻟﻮﻟﻪﺟﻰ velveleji.

վէսէլամ պ., վոսոլոմ վ. «վերջապէս. enfin. 2. և ահա վերջացաւ. et c'est fini».=արաբ. ﻭﺍﻟﺴﻼﻡ vesselam.

*վէրան վ. «աւերակ (ած.). ruiné».=պրս. ﻭﻳﺮﺍﻥ viran.

վէրանէ պ., վէրանա վ. «աւերակ (գոյ.). desert». =պրս. ﻭﻳﺮﺍﻧﻪ virane.

վէրէմ պ., վորոմ վ. «թոքախտ. phtisie. 2. թոքախտաւոր. phtisique».=արաբ. ﻭﺭﻡ verem.

վէրէմլի «թոքախտաւոր. phtisique». =թրք. ﻭﺭﻣﻠﻰ veremli.

վէրէսիյէ պ., վէրmuյm վ.. «*ապառիկ. à crédit*». = *թրք.* ویرەسیە viresiye, veresiye.

վէրկի վ.. «*հարկ. impôt, tribut*». = *թրք.* ویرگو virgü, vergü.

վէրտիվէճ պ., մորդուվոճ, մըրդըվոճ ղ.., վէրտէվէճ, վէրտիվէճ ն. «*սանդուխ. escalier. 2. շարժական սանդուխ. échelle, rancher*».=*պրս.* نردبان nerdüban.

վէքիլ պ., վոքիլ վ.. ղ.. «*փոխանորդ. remplaçant, vicaire*».=*արաբ.* وكيل vekil.

վէքիլխարճ պ., վոքըլխարջ վ.. «*մատակարար. intendant*».=*պրս.* وكيلخرج vekilxarǰ.

վըզ գալ ղ.. «*անոսի բան թուիլ. sembler sans importance*».=*թրք.* وزكلمك vəz gelmek.

վըզըլթը «*անոսի բան. sans importance*».=*թրք.* وزلتی vəzəltə.

վիզիթա պ., վիզիթ ն. «*այցելութիւն. visite*».=*թրք.* ویزیته vizita=*իտալ.* visita.

*վիժտան «*խղճմտանք, խիղճ. conscience*». = *արաբ.* وجدان viǰdan.

վիլայէթ պ., վիլոյոթ վ.. «*գաւառ, կուսակալութիւն. province*».=*արաբ.* ولایت vilayet.

վիտա պ., վիդո վ.., (վիճք ն.) «*պատուտակ. vis*». = *թրք.* ویدە vida=*իտալ.* vite.

*վի՛րա ն. վ.. «*միշտ, անընդհատ. toujours, sans cesse*». =*թրք.* ویرا vira.

*վուճուս «*մարմին. corps, buste*».=*արաբ.* وجود vüǰud.

վուճուտլու «*գէր, մարմնով լի. gros, corpulent*». = *թրք.* ولوجود vüǰudlu «*մարմնեղ*».

Տ.

Տազ ¶., **տազ** Վ. «ճաղատ. chauve».=*Թրք.* ياز *կամ* زاز daz.

Տալ ¶., **տոլ** Վ. «ճիւղ. branche».=*Թրք.* دال dal.

Տալախ Ն., **տալախ** Վ. «փայծաղ. rate. 2. *Լրդողութիւն.* hydropisie».=*Թրք.* دالاق dalak.

***Տալաշմիշ ըլլալ** ¶., **թալաշմիշ ըլալ** Ն. «*Իրարու հետ կռուիլ.* faire querelle, lutter». = *Թրք.* دالاشمق dalašmak.

Տալը «*ճիւղալից.* branchu, ramé».=*Թրք.* دالی dallə.

Տալխաւուխ «*Հացկատակ.* parasite». = *Թրք.* دالقاوق dalkavuk.

Տալղա ¶., **դալկա** Վ., **տալղուն** Ն. «*ալիք.* vague, flot, onde».=*Թրք.* دالغا dalga.

Տալղալաթմիշ ընել «*ալիք հանել.* agiter, faire flotter, ondoyer».=*Թրք.* دالغالاتمق dalgalatmak.

Տալղալանմիշ ըլլալ ¶., **դալկալամիշ** Վ. «*ալեկոծուիլ.* s'agiter, flotter».=*Թրք.* دالغالانمق dalgalanmak.

Տալղալը ¶., **դալղունլու** Ն. «*ալեկոծ.* agité, houleux». =*Թրք.* دالغالی dalgalə.

Տալղըճ «*լուղորդ.* plongeur».=*Թրք.* دالغیچ dalgəǰ.

Տալղըն «*մռայլոտ, մռայլբաղ.* pensif. 2. *ապուշ.* bonhomme, idiot».=*Թրք.* دالغین dalgən.

Տալմիշ ըլլալ ¶., **դալմիշ** Վ. «*Ջրի տակ սուզիլ.* se plonger. 2. *մռայլոտ լինիլ, զբաղիլ.* être pensif, préoccupé». =*Թրք.* دالمق dalmak.

Տալյան «*Ձկնատեղան.* pêcherie». = *Թրք.* دالیان *կամ* دالیا dalyan.

Տալ պուտախ «*բազմաթիւ ճիւղեր.* branchage».=*Թրք.* دال بوداق dal budak.

***Տալտրմիշ ընել** «*մխել, ջրին տակը խոթել.* plonger»,

ն. «կուժը դատարկել. vider la cruche». = թրք. قدالمق daldərmak «մխել. enfoncer».

Տաճա ն., դըճա վ. «գեռ, տակաւին, այլ ևս, աւելի. encore, plus, pas plus».=թրք. ها daha.

†Տաղել ն., դաղել ղ., դողել վ. «խաբանել. cautériser».=թրք. قولغلامق dağlamak.

Տաղըմիս ըլնել ն., դաղըմիս անել վ. «ցրուել. dissiper».=թրք. قوتغلامق dağətmak.

Տաղըլմիս ըլլալ ն., դաղըլմիս վ. «ցրուիլ. se dissiper, être dissipé».=թրք. قولغلامق dağəlmak.

Տաղրնըխ ն. ղ. «ցրուած. dissipé». = թրք. قوغلامق dağənək.

*Տաղտաղա «հոգ, նեղութիւն. embarras, occupation». =թրք. عذعذ dağdağa.

Տամա ն., տամա վ. «խաղ մը. jeu de dames. 2. տիկին. dame, madame».=թրք. دما dama=իտալ. dama.

*Տամաղ գ., տամախ ն., դամաղ վ. ղ. ն. «բիմք. palais de la bouche». = պրս. دماغ dimağ =թրքերէնի մէջ ածած قاملامق damak ձևը։ Կը գործածուի անասուններու համար. մարդոց համար աւելի գործածական է բերնի բառնալ։

Տամար ն., տամար վ., դամար ղ. «երակ. veine». = =թրք. ثمر damar.

Տամըզլըխ գ., տամազլըղ վ., դամըզլըղ վ. «յուածակ. étalon».=թրք. قزمامق damazlək.

Տամլա ն., տամբլա վ. «կաթիլ. goutte. 2. կաթուածք, կաթուածահարութիւն. apoplexie», տամլա իջնալ «կաթուածահար լինիլ. tomber en apoplexie». = թրք. دملامق կամ دلامق կամ دملامق damla.

*Տամլայել «կաթկթել. dégoutter, tomber goutte à goutte».=թրք. قملامق damlamak.

Տամղա գ., դամկա վ., բամղա ն. «դրոշմ: empreinte». =թրք. دمغه կամ تمغا tamga.

Տամղալամիս ըլնել գ., դամկալամիս անել վ., բամ-

դա անել ն. «դրոշմել. empreindre». = թրք. damgalamak damgalamak.

Տամղալանմիս ըլլալ պ., դամկալամիս վ., թամղա ըլալ ն. «դրոշմուիլ. s'empreindre». = թրք. damgalanmak damgalanmak.

Տամղալը պ., դամկալի վ., թամղալը ն. «դրոշմեալ. empreint, marqué».=թրք. damgalə damgalə.

Տամղաճի «դրոշմ զարնող. qui marque avec une empreinte».=թրք. damgaǰə damgaǰə.

Տամղասըզ պ., դամկասըզ վ. «անդրոշմ. sans empreinte, sans marque».=թրք. damgasəz damgasəz.

Տամճանա «հադաղակ. dame-jeanne». = թրք. dameǰane=իտալ. damigiana. dameǰane=իտալ. damigiana.

*Տայաթմիս ըլնել պ., դայաթմիս անել վ., տայամիս անել ն. «կրթնցնել. appuyer». = թրք. dayatmak կամ dayatmak.

*Տայաթտըրմիս ըլնել «կրթնցնել տալ. laisser appuyer». =թրք. dayatdərmak կամ dayatdərmak.

*Տայախ ն., տայաղ, տայեղ վ. «ծեծ. bastonnade. 2. նեցուկ, յենարան. appui, étai», դայաղ ղ. «յենարան. appui».=թրք. dayak կամ dayak.

*Տայանըխալը «դիմացկուն. durable, solide». = թրք. dayanəklə կամ dayanəklə.

*Տայանմիս ըլլալ «կրթնիլ. s'appuyer. 2. դիմանալ. résister, durer».=թրք. dayanmak կամ dayanmak.

Տայի ն. ղ. «մօրեղբայր. oncle maternel».=թրք. dayə կամ dayə.

*Տայմա ն. «միշտ. toujours».=արաբ. daima daima.

*Տայրէ ն., դտրյտ վ. «թաղապետական շրջանակ. cercle municipal. 2. դափ. tambour de basque». = արաբ. daire daire.

*Տանըշմիս ըլլալ պ., դանըշմիս վ. «խորհրդակցիլ. consulter».=թրք. danəšmak danəšmak.

Տանկալախ Պ., տանգալաղ Վ., տանղալախ Ն. «բը-թամիա. nigaud».=թրք. قالاق dangalak.

Տանտիճ «ծաղր. raillerie. 2. քնքշանք. mignardise».=թրք. دانديك dandin.

Տապան Ն., դաբան Վ. «ներբան, կրունկ. plante du pied».=թրք. طابان կամ طابان daban.

Տապան իննիրի «պաղատիա, չոր թուզ. figue sèche».=թրք. طابان انجيرى daban injiri.

Տապանճա Պ., տաբանջա Վ., թրփրնչա Ղ. «ատրճանակ. pistolet».=թրք. تابانجه tabanja.

†Տառ «հաղիւ հազ. à peine».=թրք. دار dar.

Տառա Պ., դոռո Վ. «ապրայ. tare». ոճով կ'ըսուի տարան առնել «ինչ լինելը լաւ մը իմանալ. connaître parfaitement».=թրք. طارا tara=իտալ. tara.

Տառը «կորեկ. millet».=թրք. طارى կամ دارى darə.

Տառօս Ն. մէկու մը պատահած բանը ուրիշին մաղթելու ժամանակ կ'ըսուի տառօսը ֆեզի, տառօսը ֆու վըրադ կամ տառօսը ինծի, տառօսը ասոր և այլն։ Բառին ծագման համար հետևեալ մեկնութիւնը կը տրուի։ Հին ժամանակ սովորութիւն էր եղած հարսին և փեսին գըլխուն կորեկ ցանել. եթէ պատահէր որ ցանուած կորեկները ուրիշներու վրայ ալ ընկնէր, կը հաւատային թէ անոնք ալ շուտով պիտի ամուսնանային։ Ըստ այսմ տառօս = կը դրուի թրք. قيسى طارى կամ قيسى دارى darəsə «անոր կորեկը» և թրք. قاشى قيسى طارى darəsə bašəna «ինոյնը ըեզի կը մաղթեմ. je vous souhaite le même».

Տավա Պ., դովո Վ. «դատ. jugement, procès», դավա Ղ. «կռիւ. querelle, dispute».=արաբ. دعوى կամ دعوا dava «դատ. procès».

Տավաճի Պ., դովոջի Վ. «դատախազ. plaidant», դավաչի Ղ. «կռռւարար. querelleur».=թրք. دعواجى davajə.

Տավէթ Պ., դովոթ Վ. «հրաւէր. invitation».=արաբ. دعوت davet.

Տավէթճի «հրաւիրող. qui invite». = թրք. دعوتجی davetji.

*Տավլումպազ «շոդինաւի անուի վրայի յարկը. tambour de roue».=թրք. داولومباز davulumbaz.

Տավուլ «թմբուկ. tambour».=թրք. داول davul.

Տավուլճի «թմբկահար. tambour, qui bat le tambour». =թրք. داولجی davuljə.

*Տավռանմիս ըլլալ ա., դավռանմիս վ. «շարժիլ, երթալ, վարուիլ. agir, se comporter». =թրք. داورانمق davranmak.

Տատա «սանտռու, մանկիկներու սպասուհի. nourrice». =պրս. داده dada.

Տատանմիս ըլլալ ա., տատամիս ըլլալ ն. «միշտ յաճախել. hanter».=թրք. دادانمق dadanmak «հրապուրիլ. être alléché».

*Տատանցրմիս ընել «յաճախել տալ. faire hanter».= թրք. دادندرمق dadandərmak.

*Տա՛տը ճիրյաս «Աստուածդ ազատէ, փորձանք բան է, վտանգաւոր բան է. c'est bien dangereux».=պրս. داد و فریاد dad u feryad կազմուած dad «դատ, խնդիր, իրաւունք. procès, jugement, justice» և feryad «ողբ, կոծ. pleurs, lamentation» բառերէն.

*Տա՛րմատաղիս ա., դարմադաղըն վ. «ցիրուցան. tout dispersé».=թրք. داغیلمادارمق darmadağən.

Տարտղնել «ցիրուցան ընել. disperser», տարտղնիլ «ցրուիլ. se dissiper, se disperser». =թրք. طاغلمق dardağan «ցիրուցան. dispersé, dissipé».

Տէ՛, †տէ՛ինչի, †տէ՛ինչիմ «է՛, ըն, ըն ուրեմն. eh bien!» =թրք. ده de, امدی ده de imdi.

*Տէլիխանկլը ն., դոլիկանկլի վ. «երիտասարդ. jeune». =թրք. دلی قانلی deli kanlə.

*Տէլի տօլու ա., դոլիդօլու վ. «էւել–պակաս, քիչ մը խենթուկ. toqué».=թրք. دلی طولو deli dolu.

Տէմէք գ., դումոք վ. «բրցակ. bouquet, botte». = թրք. دمت demet.

*Տէմին «քիչ առաջ. tout à l'heure».=թրք. دمين demin.

Տէմիր գ. «երկաթ. fer. 2. նաւի խարիսխ. ancre», դումիւր վ. «նաւի խարիսխ. ancre». = թրք. تيمور timur կամ دمير demir.

Տէմիրլէմիբ ընել «խարսխել. ancrer, mouiller».=թրք. دمیرلمك demirlemek.

Տէմիրճի ն., դումիրջի վ., դումիւրչի Ղ. «երկաթագործ. forgeron». = թրք. تيمورجى timurǰə կամ دمیرجى demirǰi.

*Տէյէր «յարդ, արժէք. estime, valeur».=թրք. دكر deyer.

Տէյի գ., դէյի վ. «ըբր, ասելով. comme si, en disant». =թրք. ديو deyu.

Տէյիբ soխուբ «փոփոխակի. tour à tour».=թրք. دشكوشطو deyiš dokuš.

Տէյիրմէն «ջաղացք. moulin». = թրք. دكرمن deyirmen, دكرمان deyirman.

Տէյիրմէնճի «ջաղացպան կամ ջաղացք շինող. meunier».=թրք. دكرمنجى deyirmenǰi.

*Տէյիրմի «բոլորշի. rond, circulaire». = թրք. دكرمى deyirmi.

*Տէյմա գ., դոյմո վ., տէկմէ ն. «ամէն, որ և իցէ. tout, qui que ce soit».=թրք. دمكه deyme.

Տէյմահալով «հազիւ հազ (դրականի հետ). à peine, avec difficulté. 2. դիւրաւ (բացատականի հետ). facilement». օր. տէյմահալով մարդու բան չիտաւ. Տէյմահալով աոի ձեռէն. = թրք. دمكه حاللى deyme halle (hal «վիճակ. état» բառին գործիականով և նախորդ բառով կազմուած).

*Տէյմէտէ գ., դոյմոդո վ. «չեմ կարծեր, հաւանական չէ. je ne crois pas, ce n'est pas probable». =թրք. دمكه ده deymede.

*Տէյնէկ գ., դոգոնոկ վ., դըգոնոկ Ղ. «ցուպ. bâton».=թրք. دكنك deynek.

*Տէյտիրմիշ ընել ն. «հասցնել, կրթնցնել, արժէքը կարել տալ. faire parvenir, appuyer, apprécier». = թրք. دیدرمك deydirmek.

*Տէնէմիշ ընել «փորձել. éprouver, essayer». = թրք. دنەمك denemek.

Տէնկ պ., դոնգյ վ. «հակ. balle, ballot. 2. հաւասարակշիռ. en équilibre». = թրք. دنك denk.

Տէնկսիզ ն. «համարձակ և առանց քաղաքավարական ձևերուն ուշադրութիւն դարձնելու երեսին ըսող. franc». = թրք. دنكسز densiz «անխորհուրդ. inconsidéré».

†Տէպէշիր պ., թոքոշիւր վ. «կաւիճ. craie». = թրք. تباشیر tebašir.

Տէստան «տաճկական բանաստեղծութեան տեսակ մը. espèce de poésie turque». = պրս. داستان dastan կամ دستان destan.

Տէստէկ «ներցուվ, յենարան. appui, support». = պրս. دستك destek.

*Տէվամ «շարունակութիւն. suite». = արաբ. دوام devam.

Տէվէ ն., դովմ Ղ. «ուղտ. chameau». = թրք. دوه deve.

Տէվէ թիքէնի «ուղտափուշ. chardon». = թրք. دیکنی دوه deve dikeni

Տէվէ խուշի ն. «կայլամ. autruche». = թրք. دوه قوشی deve kušə.

Տէվէնի «ուղտապան. chamelier». = թրք. دوه جی deveji.

*Տէվիրմիշ ընել պ., դովիւրմիշ ացնել վ., տէպէրմիշ ացնել ն. «շրջել, տապալել. renverser». = թրք. دویرمك devirmek.

*Տէվրիլմիշ ըլլալ «շրջուիլ, տապալիլ. se renverser, chavirer». = թրք. دولمك devrilmek.

Տէվրիշ ն., տէրվիշ պ., դովրէշ, դոռվէշ վ., դոռվիշ, դէրվիշ, դէօվրիշ Ղ. «մահմեդական վանական. derviche, moine musulman». = պրս. درویش derviš.

*Տէտէ «մեծ հայր, պապ. grand père». = թրք. دده dede.

†Տէտիրկին «վտարանդի, աստանդական. errant, banni». = թրք. دیدرگین dedirgin.

*Տէ՛ռախապ «անմիջապէս. aussitôt». = պրս. درعقب der akab.

Տէռ «գետ. ruisseau», դռrm վ. Ղ., տէռէ ն. «ձոր. vallée».=թրք. ere dere.

Տէռէկ հայերէն դարակ «tiroir» բառն է. պօլսահայը կը համարեն թէ տէռէկ՝ դարակ–ին տաճկական ձևն է, բայց այսպիսի բառ մը չգիտէ թուրք լեզուն, այլ միայն հայոց յարմարցուցածն է.

Տէռեճ պ., դռrmչm վ. «աստիճան. degré». = արաբ. درجه dereǰe.

Տէռ՛պէյի «բռնաւոր, բռնակալ. tyran». = թրք. درebeyi derebeyi.

*Տէռի պ., դռի վ. «կաշի, մորթ. cuir, peau».=թրք. دری deri.

Տէռման պ., դռrմmն վ. «դարման. remède». = պրս. درمان derman.

†Տէռմանսըզ «հիւանդ. malade». = թրք. درمانسز dermansəz.

*Տէռպէտէռ պ., դռrբէդռr վ. «թափթփած. nonchalant». = պրս. دربدر derbeder «թափառական, մուրացկան. errant, mendiant».

Տէռվիշ տես Տէվրիշ.

Տէռվիշան պ., դռվռիշmն վ. «տէրվիշի նման, աղքատ, թափած թափթփած. pauvre, en bonhomme».=պրս. درویشانه dervišane.

*Տէռs ն., դռrդ վ. Ղ. «ցաւ, վիշտ. mal, souffrance, affliction».=պրս. درد derd.

Տէռլէշmիշ ըլլալ պ., դռrդլաշmիշ վ. «իրարու վշտերուն վրայ խօսակցիլ. converser sur des chagrins mutuels, se compatir».=թրք. درد لشمك derdlešmek.

*Տէռլի պ., դռrդլի, դռrդլու վ., տէռլը ն. «ցաւոտ, վշտահար. souffrant, accablé de chagrins».=թրք. دردلی derdli.

*Տէռսիզ պ., տէռսըզ ն., դռrդսըզ վ. «անվիշտ, անհոգ. sans souci».=թրք. دردسز derdsiz.

Տէփո «մթերանոց. dépôt».=թրք. پو depo=ֆրանս. dépôt.

Տէփոզիթո ¶., դիպոզիթո Վ. «մթերանոց. dépôt». = թրք. تو depozito=իտալ. deposito.

Տէօնիւմ ¶. «արտավար (1600 քառ. արշըն). arpent, 1600 archins carrés. 2. ջուրի չափ (մօտ 40 դոյլ). une charge d'eau, 40 seaux», Ղ. «անգամ; հեղ. fois». = թրք. دونم dönüm առաջին երկու նշ.:

Տէօշ ¶., դէօշ Վ. «աչխարհին կամ եղան կուրծքի, կողերու, ուսի մասը. poitrail, carré», դէօշ Ղ. «կուրծք (առ հասարակ). poitrine». = թրք. دوش döš առաջին նշանակութեամբ, որ կուգայ պրս. دوش duš «ուս. épaule» բառէն:

Տէօշէթմիշ ընել «կահաւորել. ameubler». = թրք. دوشتمك döšetmek.

Տէօշէկ ¶., դէօշոկ Վ. Ղ. «անկողին. lit». = թրք. دوشك döšek.

Տէօշէմէ ¶., դէօշումմ Վ. «տախտակամած. plancher». =թրք. دوشمه կամ دوشه döšeme.

Տէօշէնմիշ ըլլալ «կահաւորուիլ. être meublé».=թրք. دوشنمك döšenmek.

*Տէօվլէթ ¶., տէվլէթ Ն., դէօվլոթ Վ. Ղ. «ճոխութիւն, երջանկութիւն, փարթամութիւն. luxe, bonheur, richesse». =արաբ. دولت dövlet.

Տէօրթ յօլ ադզի «քառուղի. carrefour».=թրք. درت يول آغزی dört yol aġzə.

Տէօրթնալ ¶., դէօրթնալ Վ. «սրաբշաւ, քառատրոփ ընթացք (ձիու). à toute bride, à bride abattue». = թրք. درت نعل dört nal.

*Տէօրդունճի ¶., դէօրդրնչի Վ. «չորրորդ. quatrième». =թրք. دردنجی dördinǰi.

Տէօֆիւմ «պատուհաններու և բանջարեղէններու ամենաառաջ ժամանակը».=թրք. دوكم döküm.

Տէօմմէ պ., թէօյիւմ վ. «թափիծու. en fonte». = թրք. دوکمه dökme.

Տէօմմէնի պ., թէօյիւմջի վ. «ձուլարար. fondeur». = թրք. دوکمه‌جی dökmeji.

*Տէճ ընել պ., դուճ աընել վ. «վանել. chasser, renvoyer», տէճ ըլլալ «դուրս կորսուիլ. s'en aller, disparaître». = արաբ. دف def.

Տըլլա «ապուշ, տխմար. idiot, sot». = թրք. dəlla.

Տըռըլթը պ., տըռըլթի ն., դըռըլթի վ. «անոտի, դատարկ. inutile, bon à rien». = թրք. تیلدیر dərəltə.

Տըռլիկ «հանդիստ, միաբանութիւն. repos, conciliation, accord». = թրք. دیرلك dirlik.

Տրամ պ., դրամ վ. «տրամ (կշիռ). dirhem». = արաբ. درهم dirhem.

Տիզի «շարք. rang, enfilade». = թրք. دیزی dizi.

Տիզլիկ «տեսակ մը ասիական տաբատ. espèce de culotte asiatique». = թրք. دیزلك dizlik.

*Տիզխափախի «ծնկան ոսկր. rotule». = թրք. دیز قپاغی diz kapağə.

*Տիզկին ն., դիզգին վ. «սանձ. bride». = թրք. دیزگین dizgin.

*Տիզմիճ ընել «շարել. ranger». = թրք. دیزمك dizmek.

*Տիլէնճի պ., դիլոնջի վ. «մուրացկան. mendiant». = թրք. دیلنجی dilenji.

Տիլիմ պ., դիլիմ վ. «շերտ. tranche». = թրք. دیلیم dilim.

Տիլսիզ «համր. muet». = թրք. دیلسز dilsiz.

Տիխաթ «ուշադրութիւն. attention». = արաբ. دقت dəkkat.

*Տիհա պ. «հաւասիկ. voilà». = թրք. دها diha.

*Տիյէթ «արժէք, գին. prix, valeur». = արաբ. دیت diyet «արեան գին».

Տիյի պ., դիյո վ. «իբր, թէ, ասելով. comme si, en disant que». = թրք. دیو deyu.

Տինկիլ «առանցք. axe». = թրք. دنگل կամ دینگل dingil.

Տինճ պ., դինչ վ.. «առողջ, առոյգ. bien portant, sain», Ղ. «հանդարտ. tranquille».=թրք. جلد كامل جينج dinj.

*Տիճ «սխտորի պճեղ. gousse d'ail».=թրք. ديش diš.

*Տիճի պ., թիճի ն. «էգ, մատակ. femelle». = թրք. ديشى diši.

*Տիճլէկ «առանձինը թափած. brèche-dent, édenté».= =թրք. ديشلك dišlek.

Տիճճի պ., դիճչի վ. «առանձնաբոյժ. dentiste».=թրք. ديشجى dišji.

*Տիճպուտախ «հայի ծառ. frêne». = թրք. ديش بوداق diš budak.

*Տիպ պ., դիբ վ.. «առակը, յատակ. sous, fond».=թրք. ديب dib.

*Տիպէկ «անդի առն. pilon».=թրք. ديبك dibek «մեծ անդ. mortier large».

Տիպլոմա ն., դիբլոմա վ.. «վկայադիր. certificat, diplôme».=թրք. دبلوما diploma=իտալ. diploma.

*Տիպճիկ «հրացանի կոթ. crosse de fusil». = թրք. ديبجك dibǰik.

Տիվիթ ն., դվիթ վ. «հին ձևով դրչաման, կաղամար. encrier».=թրք. ديوت divit=արաբ. دوات devat.

Տիրէկ պ., դիrmգ վ. «գերան, սիւն. poutre, colonne». =թրք. ديرك direk.

Տիրի ն. «ողջ, առոյգ, կարծր. sain, bien portant, dur». =թրք. ديرى diri.

*Տիրիլմիշ ըլլալ «կենդանանալ. s'animer, ressusciter. 2. կազդուրուիլ. se fortifier, prendre de la vigueur».=թրք. دىرلمك dirilmek.

Տիրսէկ պ., թիսէֆ ն. «արմուկ. coude».=թրք. ديرسك dirsek.

Տիւզ պ., տուզ ն., դիւզ վ. Ղ. «հարթ. plat. 2. ուղիղ. droit».=թրք. دوز düz.

*Տիւզէթմիշ ընել պ., դիւզաթմիշ ացնել վ.. «յարդարել. mettre en ordre».=թրք. دوزتمك düzetmek.

Տիւզէն ն., դիւզոն վ. «արդուզարդ. toilette. 2. սբներդայր (թուրք կիներու յատուկ). fard, rouge».=թրք. دوزن düzen.

Տիւզէնիիբ ըլլալ ն. «զարդարուիլ. se parer». = թրք. دوزنمك düzenmek.

*Տիւզիւմիիբ ըլլալ «յարդարուիլ, հարթուիլ. s'arranger, être arrangé, aplani».=թրք. دوزلمك düzilmek.

Տիւզկիւն ն., դիւզգիւն վ. ղ. «հարթ, յարդարեալ. arrangé, aplani».=թրք. دوزگون düzgün.

Տիւզմիիբ ընել ն., դիւզմիիբ անել վ. «զարդարել, յարդարել. orner, parer, arranger».=թրք. دوزمك düzmek.

Տիւպիւն պ., դիւրբիւն ղ., դիւպի ն., դէօլբինդ վ. «հեռադիտակ. télescope, lunette».=պրս. دوربين durbin.

†Տիւման պ., դուման վ., թուման ն. «մշուշ (աչքի, օդի). brouillard, opacité».=թրք. دومان düman.

Տիւմէն պ., դուման վ. «ղեկ. gouvernail». = թրք. دومن dümen=իտալ. timone կամ յուն. τίμον.

Տիւմէնճի «ղեկավար. timonier».=թրք. دومنجی dümenji.

Տիւմպէլէկ «փոքր թմբուկ. tambourin». = թրք. دمبلك dümbelek.

Տիւմտիւզ պ., դիւմդիւզ վ. «բոլորովին հարթ կամ ուղիղ. bien aplani, bien droit».=թրք. دوز دوم düm düz.

†Տիւյիւմ «հանգոյց. nœud».=թրք. دوكم düyüm.

*Տիւնյա պ., դիւնյա վ. «ամէն մարդ. tout le monde», ղ. «աշխարհ. monde».=արաբ. دنيا dünya «աշխարհ».

*Տիւէբ պ., դիւեոե վ., դուէբ ղ. «նարտախաղի մէջ զոյգ վեց. double six (en tric-trac). 2. յաջող բախտ. bonne chance».=պրս. دشوش düšeš.

*Տիւեիւնմիիբ ըլլալ պ., դիւեիւնմիիբ վ. «մարանելով մտածել. penser, réfléchir». = թրք. دوشونمك կամ دشنمك düšünmek.

Տիւման պ., տուման ն., դիւման վ., դիւմոն ղ. «թշնամի. ennemi».=պրս. دشمن düšmen.

*Տիւպարա պ., դուբարա վ. ղ. «նարտախաղի մէջ զոյգ

երկու. double deux (en tric-trac). 2. նենգ, խաբեբայություն. mauvais tour, fraude».=պրս. ەبوا dübara.

Տիւտիւկ ¶., դիւդիւգ ղ., դուդուկ վ. «սուլիչ. sifflet». =թրք. düdük.

*Տիւրզի ¶., դիւռզի վ. «կաւատ. maquereau». = արաբ. دزی dürzi «Տրուզ, Լիբանանի ազգի անունը. Druze de Liban», որ թուրքերէնի մէջ առած է այս նշանակութիւնն ալ. հմմտ. չրճըs, թիւրֆ, չրթախ.

*Տիւրթիւիլ ընել ղ., թուրթիւլ անել ն. «խթել, մշտել. pousser, coudoyer».=թրք. دürtmek.

Տիւրկէր ¶., դիւլգյmr ղ. «հիւսն. charpentier».=թրք. دülger.

Տիւ ¶., թիւյ վ. «ուղղահայեաց ցցուած, կանգնած. perpendiculaire, droit, dressé».=թրք. دik.

Տուզինա ¶., դիւզին վ., (տուժին ղ.) «երկոտասնեակ. douzaine».=թրք. دuzina=իտալ. dozzina.

Տույ «բնազդ. instinct».=թրք. دuy.

Տույդու «զգացում. sens, sentiment». = թրք. دuygu, duyğu.

Տուպա «լաստի նման տափարակ նաւակ. ponton». = թրք. دuba.

Տուռդուն «հանգարտ, խաղաղ, անշարժ. stagnant, calme, paisible, tranquille».=թրք. دurgun.

Տուռուլմիւ ըլլալ «մրուրը տակը իջնել. se clarifier, devenir limpide».=թրք. دurulmak.

*Տուվա ¶., դուդա վ. «աղօթք. prière». Ոճով կ'ըսուի տուվա ըրէ ի «բարեբախտաբար, ի շնորհս. heureusement, grâce à».=արաբ. دua.

Տուվարճի «պատ հիւսող, որմնադիր. maçon».=թրք. دivarjə.

Տուսախ «շրթունք. lèvre». = թրք. دudak.

Տուտուխուշի «թութակ. perroquet».=թրք. طوطی قوشی tuti kušə.

Տուրպախ «ապուշ, տխմար. bonhomme». բուն կը նը-

շանակէ «վանդնէ նայէ» և ըստ այսմ կուգայ Թրք. طورباق dur–bak *ձևէն. կ'ըսուի յատկապէս երեխաներու և Թուրք պինւորներու համար։*

Տօլամա *«մատնաշուրթն. panaris».* = *Թրք.* طولمق dolama.

Տօլաճըրճի *կամ* տօլաճըրըճի *ած.,* դօլաճդրջի *վ. «խաբեբայութեամբ ուրիշներուն դրամն ուտող. escroqueur».*=*Թրք.* جیزلاندولمق dolandəräjə.

Տօլաճըրմիշ ըլլել *ած.,* դօլաճդրմիշ աւնել *վ. «խաբեբայութեամբ ուրիշներուն դրամն ուտել. escroquer».* = *Թրք.* قرندولمق dolandərmak.

Տօլաբլխ *ած.,* դօլաբլդ *վ. «մանուածապատ, խառնակ. compliqué, zigzag».*=*Թրք.* قشولمق dolašək.

*Տօլաշմիշ ըլլալ *ած.,* դօլաշմիշ *վ. «մանուածապատ ճամբաներով պտտիլ, շրջանիլ. circuler, faire des tours».*= *Թրք.* چمشولمق dolašmak.

Տօլապ *ն.,* տօլապ *վ. «պահարան. armoire. 2. ջուր քաշելու անիւ. appareil pour puiser de l'eau. 3. խարդախութիւն, հնարք. ruse, intrigue, fraude».* = *պրս.* دولاب dolab.

*Տօլդուն *ն. «լի, ատոք. rempli, plein».* = *Թրք.* طولغون dolġun.

Տօլմա *ն.,* դօլմա *վ. Ն. «լեցք (պաստինճանի, դդումի, ձկնականնչի, ձկան, հաւու, տերեւի ևլն.). farci».* = *Թրք.* طولمه dolma.

*Տօլու *«լի. plein».*=*Թրք.* طولو dolu.

Տօլտուրմա *ած.,* դօլդուրմա *վ. «պաղպաղակ. glace».*= *Թրք.* طوندورمه dondurma.

Տօլտուրմաճի *ած.,* դօլդուրմաջի *վ. «պաղպաղակ շինող կամ ծախող. glacier».*=*Թրք.* طوندورمه جی dondurmaǰə.

Տօխումա *«տեսակ մը հիւսուած լաթեղէն. tissu».* = *Թրք.* طوقوما dokuma.

Տօխումաճի *«տօխումա շինող կամ ծախող. tisserand».* =*Թրք.* طوقوما جی dokumaǰə.

Տօխուշմաք ըլլալ «հաւկիթ կոտրացնել».=թրք. قوشمق dokušmak.

Տօխսան ն., դօխսան վ. «ինիսուն. quatre-vingt-dix». =թրք. طقسان doksan.

†Տօղուշ «ծնունդ. naissance. 2. բնութիւն. nature».= թրք. طوغش կամ شوغ doğuš.

*Տօղրամ տօղրամ «խիստ մանր չարդած. coupé en menus morceaux».=թրք. طوغرام طوغرام doğram doğram.

Տօղրամա պ., դօղրամա վ. «դռան փեղկ. volet». = թրք. طوغرامه doğrama.

Տօղրամաճի «առաջադործ. menuisier». = թրք. طوغرامه‌جی doğramaǰe.

†Տօն Պօլսոյ մէջ դործածական չէ առանձինն, այլ իբսօնի «վարտիք (բուն՝ ներքին վարտիք). caleçon» ձևին մէջ. =թրք. طونی چیٔ ič donə. Վանի բարբառով դօն «վարտիք. caleçon».=թրք. طون don.

Տօն «առաջ. gelé». տօն կապել «առիլ. geler». Ասլանբէգի բարբառով տանող «առ. gelée», տանիլ «առնիլ. geler».=թրք. دوڭ don.

Տօնաթիւր ընել «զարդարել. orner, parer. 2. առատիկ յանդիմանել. réprimander». = թրք. قاتمق կամ قاتدمق donatmak.

Տօնանմա պ., դօնամա վ. «լուսաւորութիւն. illumination».=թրք. دونمه կամ طونمه donanma.

*Տօնուխ «ժժգոյն. terne, pâle».=թրք. دوكوك donuk.

Տոպան «հոլ. toupie».=թրք. چپاج topaǰ.

Տօրլախ պ., թօրլախ վ. «ծոյլ. paresseux». = թրք. طورلاق dorlak «անվարժ, տրմուղ».

Տօրլախ տամարլը «ծոյլ. paresseux». = թրք. طورلاق دامرلمق dorlak damarlə.

*Sous պ., դous վ. ղ. «բարեկամ. ami». = պրս. دوست dost.

*Sousօղրու «շիտ շիտակ. bien droit, tout droit».=թրք. طوغری طوس dos doğrə.

*Soʻփ soղու «բոլորովին լի. tout plein», poʻփքալը ն. «հաւաքուած. recueilli, rassemblé».=թրք. دولو طوپ dop dolu.

Sofpon պ., դofpon վ. «բժիշկ. médecin».=թրք. دوقتور doktor=ֆրանս. docteur.

Փ.

Փազար պ., բազար Ղ., բmզmn վ. «վաճառատուն. bazar».=թրք. بازار pazar=պրս. بازار bazar.

Փազարլըխ պ., բազարլըղ Ղ., բmզmnլըղ վ. «սակարկութիւն. marché, discussion de prix».=թրք. پازارلق pazarlək=պրս. بازارلق bazarlək.

Փազի «բազուկ (խոտը). bette».=թրք. پازی pazə.

Փաթա վ. «հաւասար, ոչ շահ ոչ վնաս. quitte à quitte».=թրք. پاتا pata.

Փաթաթէզ «դեռնախնձոր. pomme de terre».=թրք. پاتاس patates=հյն. πατάτες.

*Փաթալախ «ծեծ. bastonnade».=թրք. پاتالاق patalak.

*Փաթախ «ծեծ. bastonnade».=թրք. پاتاق patak.

Փաթըռտը պ., փաթըռտի վ. «աղմուկ, ժխոր. bruit, alarme».=թրք. پاتردی patərdə.

Փաթըռ փաթըռ ն., փաթըռ փիւթիւռ պ. ն. «աղմուկով, ժխորով (վազելու համար ևն.). en tumulte, avec grand bruit».=թրք. پاتر پاتر patər patər, پاتر کوتور patər kütür.

Փաթիսա պ., փաթիսկա վ. «առեսակ մը բարակ կտաւ. batiste».=թրք. پاتسکا patiska=իտալ. batista.

*Փաթլաթմիլ ըլնել պ., փաթլամիլ անիլ ն. «պայթեցընել. faire éclater. 2. վերին աստիճանի զայրացնել. irriter, rendre furieux».=թրք. پاتلاتماق patlatmak.

Փաթլախ վ. ն. «պատռած, պայթած. déchiré, éclaté», փաթլախ տալ «պակասութիւնը երևան գալ», փաթլախ ալիլ

«չատ մեծ և ուռեղ աչք. des yeux gros et grands».=թրք. قلاق patlak.

Փաթլամիլ ըլլալ ն. ա.. «պայթիլ. éclater. 2. ուտել (անարդական լեզուով). manger (en terme de mépris). 3. սաստիկ բարկանալ. devenir furieux». = թրք. قوللامق patlamak.

Փաթլանկուճ «եղիպատացորենի խորված. maïs rôti». =թրք. چلانكچ patlangeǰ.

Փաթլիճան ն. «պատինճան, սմբուկ. aubergine». = թրք. پاتلیجان patlèǰan.

Փաթլիճանճի ն. «պատինճան ծախող. qui vend des aubergines».=թրք. پاتلیجانجی patlèǰanǰè.

Փաթ տիյի «յանկարծ. soudain».=արևել. թրք. بات bat կամ پات pat, տես էջ 55.

Փալազ «սագի ձագ oison».=թրք. پالاز palaz.

Փալամուտ «թիւնոս ձուկը. thon». = թրք. پالامود palamut.

*Փալան ա.. ղ. «համեա. selle».=թրք. پالان palan.

Փալապըչըխ գ., փալաբեղ ա.. «լայն և երկայն պեխ ունեցող. aux moustaches larges et lougues». = թրք. پالابیق palabèyək.

*Փալասկա «փամփշտակալ. ոսոխականներու մէջքի գօտին. cartouchière, giberne».=թրք. پالاسقه palaska=հունգ.

Փալթօ ն. ա.., (պալտօ ղ.) «վերարկու. paletot». = թրք. پالتو palto=ֆրանս. paletot.

Փախլա գ., բայճըմ ա.. «բակլայ. fève». = արաբ. باقلا bakla. Ոճով կ'ըսուի փախլա փախլա «մեծ մեծ (ուռեցքի, մանաւանդ մլուկի, ոջիլի եւն. մեծութիւնը ցուցնելու համար). gros».

Փախլավա ն., փախլավա ա.. «տեսակ մը խմորեղէն. espèce de pâtisserie en forme de losange. 2. տրամանկիւն. losange».=թրք. پقلاوا baklava.

Փախլավաճի ն., փախլավաչի ա.. «փախլավա շինող կամ ծախող. qui vend du baklava».=թրք. پقلاوجی baklavaǰè.

փախs պ., բmխs վ.. «բախտ. chance».=պրս. بخت baxt.

փայ ն. վ.. «մաս, բաժին. partie, part, portion. 2. խօսքով դիմադարձութիւն. contradiction, réplique».=թրք. پای pay. իբր դերադրական կ'ըսուի փայ-բաժին։

*փայացնա «մոյթ, նեցուկ. appui, support». = պրս. پایندە payende «հաստատուն. fixe, solide», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը։

փայբախ «ոսկերը ծուռ. cagneux, rachitique».=թրք. پایتاق paytak.

փայբօն վ.., ճայբօն վ. ն. «երկրագական կառք. phaéton».=թրք. فایطون fayton=ֆրանս. phaéton.

*փայլամիշ ընել ն. վ. «բաժանել. diviser, distribuer». =թրք. پایلامق paylamak.

*փայլաշմիշ ընլլալ ն. «մէջերնին բաժնել. se partager». =թրք. پایلاشمق paylašmak.

փայsou պ., փոյդօսք վ.. «վերջ, բանթող. cessation de travail».=թրք. پایدوس paydos=յուն.

փանայիր «տօնավաճառ. foire».=թրք. پنایر կամ پانایر panayir=յուն. παναγύρι.

փանգէհիր պ. «դեղթափ. contre-poison», փանգոմիոր վ. «իշու ոսկոր՝ զոր օղիի մէջ տրորելով կը դրծածեն իբր կոկորդի ցաւի դեղ. os d'âne qu'on met dans de l'eau de vie pour s'en servïr contre les maux de gorge». = պրս. پادزهر padzehr «դեղթափ. contre-poison».

փանբօլ կամ փանբօլօն վ.. «տափատ. pantalon». = թրք. پانطولون pantolon=ֆրանս. pantalon.

փանճար «ճակնդեղ. betterave».=թրք. پانجار panǰar.

փանճուր «լուսանցոյց. jalousie, persienne». = թրք. پانجور panǰur=ֆրանս. abat-jour.

փանիսփանիյա «հացի նման տեսակ մը կակուղ և փափուկ խմորեղէն. pain d'Espagne».=թրք. pandispanya= իտալ. pan di Spagna, որ բուն կը նշանակէ «սպանական հաց»։

փանtomիմա «մնջկատակ. pantomime». = թրք. پاندومینا pandomina=իտալ. pantomima.

փաֆիէռ *տես* Պաֆիէռ։

փաֆիօս «լուսամփոփով մեծ ճրագ. lampe avec abat-jour».=*թրք.* سوفه fanos=*յուն.* φανός.

փաշա Ն. Ղ., փիոշա Վ.. «փաշայ. pacha». = *թրք.* پاشا paša.

փաշափորթ Վ., (փաշփոռթ Ն., պաշպորդ Ղ.) «անցագիր. passe-port».=*թրք.* پاشپورت pašaport=*իտալ.* passaporto.

փաչու Վ. «ոչխարի ոտք, խաշի համար. pied de mouton. 2. *ասով պատրաստուած խաշ.* pied de mouton (mets). 3. *վարտիքին ոտքը.* partie inférieure d'un caleçon», փաչա Ղ.. «ցայլք, աճուկ. aine».=*պրս.* پچه pače «*առոյիկ.* peton, patte», *որ թրք. առած է նաև առաջին երկք նշանակութիւնները։*

փաչաճի Գ., փաչաչի Վ.. «ոչխարի ոտք ծախող. vendeur de pieds de mouton».=*թրք.* پاچه‌جی pačaǰə.

*փաչավռա *կամ* փաչառվա Գ., փոչովռո Վ.. «ջրնջոց, սրբիչ, ցնցոտի. chiffon». = *թրք.* پچوره pačevra *կամ* پاچوره pačavra.

փաչավռաճի *կամ* փաչառվաճի «ցնցոտիներ հաւաքող. chiffonnier».=*թրք.* پاچوره‌جی pačavraǰə.

փապուճ Գ., փափուչ Վ.. Ղ., պապուճ Ն. «հողաթափ, չմուշկ. babouche». *Ոճով կ'բսուի բուրդ ու փապուճ փախչիլ «մերկ և հապճեպով փախչիլ».* = *թրք.* پابوج pabuǰ = *պրս.* پاپوش papuš.

փապուճճի Գ., պապուճճի Ն. «հողաթափ չինող կամ ծախող. qui fait ou qui vend des babouches».=*թրք.* پابوججی pabuǰǰə.

*փառալամիս ընել Ն. Վ.. «բզկտել, պատառոտել. déchirer, mettre en lambeaux».=*թրք.* پارەلەمك parelemek.

*փառափառա ընել, ըլլալ Վ. «պատառ պատառ ընել, ըլլալ. mettre en lambeaux, être déchiré». = *պրս.* پاره پاره pare pare.

*փառափառչա Գ., փառփառչա Վ.. «պատառ պատառ. déchiré, mis en lambeaux».=*պրս.* پارچه پاره pare parče.

փառլթը «փայլ, բոցափայլում. éclat, lueur». =թրք. پارلتی parəltə.

փառլ փառլ ա., ճառլ ճառլ ն. «փայլ ի փայլ. avec éclat, luisant».=թրք. لرل پارل parəl parəl.

*փառլաթմիւ ընել ա. «փայլեցնել. faire briller, donner de l'éclat».=թրք. قمتلرل parlatmak.

փառլախ ա. «փայլուն. brillant. 2. գեղեցկադէմ. beau, d'une belle figure».=թրք. لاق پارل parlak.

*փառլամիւ ըլլալ ա. «փայլիլ. briller. 2. բռնկիլ. s'enflammer».=թրք. قمق پارل parlamak.

փառմախլըխ գ., բարմաղլըղ ա. «վանդակապատ. grille, balustrade».=թրք. قلمق پارماقلەک parmaklək.

†փառուլա «տարաձայնութիւն. bruit répendu».=թրք. ولا پارل parola=իտալ. parola.

*փառչա ն. ա. «կտոր. morceau, pièce».=թրք. چه پارچ parça.

*փառչալամիւ ընել ա. «պատառատոտել, կտրտել. mettre en lambeaux, déchirer».=թրք. قمچه پارچ parčalamak.

*փառչալանմիւ ըլլալ ա. «կտոր կտոր ըլլալ. être mis en lambeaux. 2. պօռալ, պոռչտալ. crier, alarmer».=թրք. قنمچه پارچ parčalanmak.

*փառչալը «հաստ, բարձրահասակ, խոշորակազմ (մարդ). gros et de haute taille».=թրք. لچه پارچ parčalə.

*փաս գ., փախս ա., փասը ն. «ժանգ. rouille».=թրք. پاس pas.

*փասլաթմիւ ընել ն. ա. «ժանգոտել. rendre rouillé». =թրք. قمتلاسپ paslatmak.

*փասլանմիւ ըլլալ ն. ա. «ժանգոտիլ. rouiller».=թրք. قنمقلاسپ paslanmak.

*փասլը ն. կամ փասոս գ. ն. «ժանգոտ. rouillé». = թրք. سلو پاسلو paslu.

փասդրմա գ., պասսուրմա ա., բասդրմա ղ. «սպուխտ. viande salée et séchée».=թրք. مەصدرباص basdərma.

փասփառլախ «բոլորովին փայլուն, խիստ փայլուն. très brillant».=թրք. قلاپارپاص pas parlak.

Փավլիխա «գործարան. fabrique». = թրք. pavlika = իտալ. fabbrica.

Փավուրյա «տեսակ մը խեչափառ. espèce de crabe». = թրք. ياغرى paġurya = յուն. πάγουρος կամ իտալ. paguro.

Փառա պ., Փшրш վ.. «դրամ. monnaie. 2. դրուշին 1/40 մասը. para». = պրս. پاره pare.

*Փափ «կպցնելու նիւթ մը. espèce de colle-forte». = թրք. پاپ pap.

Փափա ն. «Հռոմի պապը. le pape de Rome». = թրք. پاپ papa = իտալ. papa.

Փափազ «ոտք սրբելու փսխաթ, մաղոտ քուրձ. paillasson». = թրք. پاپاز papaz.

Փափաբյա «երիցուկ խոտը. camomille». = թրք. پاپادیه papadiye = յուն.

Փափախ վ.. Ղ. «պարսկական գլխարկ. bonnet persan». = թրք. پاپاق papak.

Փափաղան «թուխսակ. perroquet». = թրք. پاپاغان papaġan.

†Փափառա «սաստիկ կշտամբանք. forte réprimande». = թրք. پاپاره papara = իտալ. ↑pappare.

*Փաճա «փերթ, մեծ կտոր. gros morceau». = թրք. پافته pafta.

Փաճփուճ «մեծաբանութիւն. hâblerie». = թրք. پافپوف pafpuf.

Փէզէվէնկ ն. «կաւատ. maquereau». = թրք. پزونك pezevenk.

*Փէլէնկ պ., Փոլոնգ Ղ. «ինձ, վագր. tigre». = պրս. پلنگ peleng.

Փէլթէ «շաքարով և օսլայով պատրաստուած դանդուղական քաղցրեղէն. gelée d'amidon». = թրք. پلته pelte = պրս. پالوده palude.

Փէլթէկ պ., Փոլթոնգ Ղ. «թոթով. bègue». = թրք. پلتك peltek.

Փէլին «օշինդր. absinthe». = թրք. پلين pelin.

փէի *կամ* փէյ պ., պէի ն., պեխ վ. «*կանխավճար*. avance».=*թրք*. پی pey.

փէմպէ պ., բոմբո վ.. «*վարդագոյն կարմիր*. rose».=*թրք*. پنبه penbe.

փէյլիվան պ., փոյլիվան վ., փոիլվոն ղ., փէիլիվան ն. «*ըմբիշ*. lutteur».=*պրս*. پهلوان pehlevan.

*փէյսաի ընել, ըլլալ պ., փոյդո վ., ճայսա ն. «*յաւոյ բերել, գալ*. procurer, se procurer».=*պրս*. ایدی peyda.

փէյրիզ պ., փոյրէզ վ., փոիրիզ ղ. «*բժշկի պատուէրով ղդուշանալ այս և այն կերակուրէն*. diète». = *պրս*. پرهیز perhiyz.

փէնճիրէ ն., փոնջոrm, փէնջոrm վ. «*պատուհան*. fenêtre», փոնջոrm «*լուսանցոյց*. abat-jour». =*թրք*. پنجره penčere.

*փէնչէ պ., փէնջո վ. «*մագիլ, ճանկ*. griffe. 2. *կօշկի տակ գամուած պայտ*. fer à clouer sous les talons».=*պրս*. پنجه penče.

փէշ ն. վ., փէշf ղ. «*քղանցք*. pan».=*պրս*. پش peš.

փէշէֆէր պ., փէշոfյոr ղ.. «*արուեստագէտ*. bon artisan».=*պրս*. پشه کر pišeger.

փէշին վ. «*կանխիկ*. au comptant».=*պրս*. پیشین pišin.

*փէշկէշ ն., փէշfէշ ղ., փէշfյոշ վ. «*ընծայ, պարգև*. cadeau, present».=*պրս*. پیشکش piškeš.

փէշկիր ն. վ. «*անձեռոց*. serviette, touaille». = *պրս*. پیشگیر pišgir.

փէշտիմալ պ., փէշտըմալ վ. ն. «*բաղնիքի ղենջակ*. linge de bain».=*պրս*. پشتمال püštmal.

*փէշրէֆ «*երգի նախերգանք*. prélude». = *պրս*. پیشرو pišrev.

*փէչէթա «*սեղանի անձեռոց*. serviette». = *թրք*. پچته pečeta=*իտալ*. pezzetta.

փէռչէմ պ., փէրչամ ն., բռչոմ վ.. «*մազերու վարսամ, ցցունք*. touffe de cheveux au front ou au sommet».= *պրս*. پرچم perčem.

փէռչին պ., փոռչին վ. «*գևեռին ծայրը բթացնելը*. action de river».=*պրս.* پرچين perčin.

փէռչինլէմիշ ըլնել պ., փոռչինլամիշ անել վ. «*գևեռին ծայրը բթացնել*. river».=*թրք.* پرچينلمك perčinlemek.

փէռչինլի պ., փոռչինլի վ. «*ծայրը բթացած (գևեռ)*. rivé».=*թրք.* پرچينلی perčinli.

փէսիլ պ., փոսիլ վ. «*պաստեղ*. pâte d'abricots ou de prunes. 2. *շատ ծեծ կերած*. battu cruellement».=*թրք.* پستيل pestil *կամ* پدسل pesdil.

փէրի պ., փորի վ. ղ. «*պարիկ, ուրուական*. fée». = *պրս.* پری peri.

փէրկէլ պ., փրգյոլ վ., փորգյոր ղ. «*կարկին*. compas». =*պրս.* پرگار pergyar.

փէրկէլլէմիշ ըլնել «*կարկինով չափել*. compasser». = *թրք.* پرگارلمق pergyarlamak, *աղաւ.* pergellemek.

փէռւզէ ն., փէօրէօզոմ վ., փիւրիւզոմ ղ. «*փերուզակ քարը*. turquoise».=*պրս.* پيروزه piruze.

*փէռւսաճ պ., փորիշոճ վ. «*խեղճ, թշուառ*. misérable».=*պրս.* پريشان perišan.

փէրվազ պ, փորվոզ վ. «*շրջանակ, եղր (դռան եւն.)*. châssis».=*թրք.* پرواز pervaz.

փէրսաի պ., փորդոխթ վ. «*փայլ, յղկուած*. polissage». =*պրս.* پرداخت perdaxt, *թրք. եղած* پرداخ *կամ* پرداه perdah.

փէրսաիլը պ., փորդոխթլի վ. «*յղկեալ*. poli».=*թրք.* پرداهلی perdahlə.

փէրսաճըզ «*խոշորացոյց*. loupe». = *պրս.* پرتوسز pertevsuz.

փէրսէ ն., փորդոմ վ. ղ. «*վարագոյր*. rideau. 2. *աչքի լուսն*. cataracte, taie, albugo».=*պրս.* پرده perde.

*փէֆ պ., փոֆյ վ. «*յոյժ, շատ, խիստ*. trop, très. 2. *փորը կարծր*. constipé».=*թրք.* پك pek.

փէֆմէզ պ., բոֆյոմզ ղ. «*ռուսպ*. rob». = *թրք.* پكماز pekmaz, پكمز pekmez, بكمز bekmez.

փէֆսիմէթ Պ., բոֆսիմոթ Վ., պէֆսիմէթ Ն. «պաքսիմաթ. galette».=թրք. پکسماد peksimad.

փէօսթէֆի «մորթ, կաշի, դղաթ. cuir, peau». = թրք. پوستکی pösteki.

փընթի Վ., փընթէ Ղ. «անպէտք, անարժէք, ախմար. idiot, sot, bon à rien». = թրք. پنتی pinti «գծուճ, գաղիր. mesquin, sordide».

փրանկա «շղթայակապ բանտարկութիւն. chaîne, galère».=թրք. پرانقا pranka=իտալ. branca?

փրասա «պրաս. poireau». = թրք. پراصه prasa = յուն. πράσον.

փրթի Վ. «կահ կարասի. effets, bagages». = թրք. پرتی pərtə.

փրլանթի Վ. «շողակն. brillant». = թրք. پرلانته pərlanta կամ پرلانتی pərlanti=իտալ. brillante.

փրնալ «տեսակ մը կաղնի. yeuse, houx».=թրք. پرنال pərnal կամ پرنار pərnar.

փրոթէսթան Պ., փրոթիսթանիս Ն., փրոթ Վ. «բողոքական. protestant». = թրք. پروتستان protestan = ֆրանս. protestant.

փրոսթէլա «դռնոց, մանաւանդ եւրոպական ձեւով. tablier».=թրք. prostela=իտալ. ?

փրովա «փորձ. épreuve». = թրք. pərova = իտալ. prova.

փիլաւ Պ., փլաւ Վ. Ղ. «եղինձ. pilau». = թրք. پلاو pilav.

փիլավճի «ըստ երեւոյթին միայն աշխատող, խաբող. qui fait semblant de travailler, paresseux». = թրք. پلاوجی pilavǰə.

փիլիճ Վ. «վառեակ. poulet».=թրք. پلیچ pilič.

փիճ Ն. «պոռնկորդի. bâtard. 2. ծառի արմատի ընձիւղ. talle».=թրք. پیچ pič.

փիյազ Վ. «մանր չարգած կանաչ սոխ՝ իբր համեմունք՝ կերակուրի համար. ciboule hachée», Ղ. «կանաչ

սոխ. ciboule». = *պրս.* پیاز piyaz «*սոխ.* oignon», *որ թրք. ստացած է նաև առաջին նշանակութիւնը։*

Փիյաթա «*պնակ.* assiette».=*թրք.* هپیاتا piata = *իտալ.* piatta.

Փիյանիfo *պ.*, **փիյանիqo** *վ.* «*վիճակահանութիւն.* loterie».=*թրք.* پیانکو piyanko=*իտալ.* biancho?

Փիյանio *ն. վ.* «*դաշնակ.* piano». = *թրք.* پیانو piyano =*իտալ.* piano.

Փիյատէ *պ.*, **փիյոդդո** *վ.*, **փիյադա** *ղ.* «*հետիոտն.* fantassin, à pied».=*պրս.* پیاده piyade.

Փիյացա *վ.* «*առևտրական հրապարակ.* place de commerçants. 2. *շրջադայութիւն.* promenade». = *թրք.* پیاسا piasa=*իտալ.* piazza. *Մեր բառը ուղղակի իտալերէնէ է և ոչ թրքականէն, ինչպէս կը ցուցնէ z = g ձայնը, տառկերպին ص-ին դէմ։*

Փինթարի «*շատ մաքուր.* très propre».=*թրք.* pintari.

***Փիշկին** *պ.*, **բիշկին** *վ.* «*եփուն.* bien cuit». = *թրք.* پیشکین pišgin.

***Փիս** *վ. ղ.* «*կեղտոտ, աղտոտ.* sale, malpropre».=*թրք.* پس pis.

Փիսի *կամ* **փիսի պալըխի** «*կատուաձուկ.* limande, raie».=*թրք.* بالیغ پسی pisi balәġə.

Փիս *ն. ղ.*, **փըշ** *վ.* «*կատու վանելու ձայն.* cri pour chasser un chat».=*թրք.* پست pist.

Փիսէ *պ.*, **փիդդո** *վ.* «*չօթ, լաւաշ.* pain plat et sans croûte».=*թրք.* پیده pide.

†**Փիր** «*գիտուր, բանի մը մէջ հնացած.* érudit».=*պրս.* پیر pir «*ծեր*»։

Փիրէ «*լու.* puce».=*թրք.* پیره pire.

Փիրինճուճի «*բրինձի ալիւր.* farine de riz». = *թրք.* پرنج اونی pirinǰ unə.

†**Փիրփիսիf** «*բոլորովին մաքուր.* très propre». = *պրս.* پاك پرپاك pürpak.

†Փիրփիրի Վ. «դժուժ, ողորմելի. misérable, pauvre».=
=Թրք. پیرپیر pirpiri.

Փիւթիւն Պ., բիւթուն Վ., բիւթիւն Ղ., փիթուն Ն. «բոլոր, ամբողջ. tous les, entier».=Թրք. بتون bitun.

Փիւտման Պ., փէօտման Վ., փօտման Ն. Ղ. «զղջում. le repentir. 2. զղջացած. repenti».=պրս. پشیمان pešiman.

Փիւսկիւլ Ն., փիւսկիւլ Վ. «ծոպ. frange». = Թրք. پوسکول püskül.

Փիւսկիւլլիւ Պ., Փիւսկիւլլի Վ. «ծոպաւոր. à franges». =Թրք. پوسکوللی püsküllü.

*Փիւսկիւրմիբ ընել «ցրցնքել, ժայթքել. jaillir, asperger».=Թրք. پوسکورمك püskürmek.

Փիւսփիւթիւն Պ., փիսփիթուն Ն., բիսբիւթուն Վ. «բոլորովին. entièrement».=Թրք. بسبتون bisbitun.

Փիւրիւզ «թելի ծայրեր. effilochure».=Թրք. پوروز pürüz.

†Փիւրսիլահ Պ., փիրսիլահ, փիրսիլախ Վ. «բոլորովին զինուած. armé jusqu'aux dents».=պրս. پر سلاح pür silah.

Փիւճ Վ., Փիւն Ղ. «հոտէ մը պժգալու ձայն. pouah!» =Թրք. پوف püf.

†Փուբփէրէզ «կռապաշտ. idolâtre». = պրս. بتپرست butperest.

Փուլ Վ. «նամակի թղթադրօշմ. timbre de poste. 2. ձկան թեփ. écaille de poisson. 3. փուլ, վահանակ, փոքրիկ դեղին կամ սպիտակ թիթեղեայ կլորներ իբր զարդ. paillette».=Թրք. پول pul.

Փուլլու Վ. «փուլերով զարդարուած. orné de paillettes». =Թրք. پوللو pullu.

Փուլլուխ կամ Փուլլուխ շիշ «բարակ սրուակ. flacon».=Թրք. شیشه قللق pullək šišə.

Փուշ «փգացեալ. bardache».=Թրք. پوشت pušt.

Փուս «մշուշ. brouillard».=Թրք. پوص կամ پوس pus.

Փուսուլա Վ. «առմնակ, թուղթ, ցուցակ. carte, billet, liste. 2. կողմնացոյց. boussole».=Թրք. پوصله pusula=իտալ. bussola.

Փօթա պ., Փիւթոկ վ. «*հալոց, քուրայ*. creuset». = *Թրք*. پوتا pota.

Փօթէկրաճ պ., Ճօթօկրաճ վ.. ն. «*լուսանկար*. photographie».=*Թրք*. فوتوغراف *կամ* فطوغراف fotograf=*Ֆրանս*. photographie.

Փօթին վ., Փօթիկ ն. «*կօշիկ*. botte».=*Թրք*.پوتين potin =*Ֆրանս*. bottine.

Փօթուր «*տեսակ մը լայն տաւիտատ*. pantalon large». = *Թրք*. پوتور potur.

Փոլիս վ., (Փոլիցիա ն.) «*ոստիկան*. sergent de police». =*Թրք*. پوليس polis=*Ֆրանս*. police.

Փոլիցա վ. «*փոխանակագիր*. lettre de change».=*Թրք*. پوليچه poliča=*Իտալ*. polizza.

Փոլիցաճի վ. «*փոխանակագիր ծախող*. qui fait le change».=*Թրք*. پوليچەجی poličaǰə.

*Փօհփօհ պ., Փահփահ վ. «*չողոքորդութիւն*. flatterie, cajolerie».=*Թրք*. پوه پوه poh poh.

Փօնճ պ., Փունջ վ. ղ. «*կերմօղի*. punch».=*Թրք*. پونچ ponč=*Անգլ*. punch.

*Փօս վ. «*ոչխարի եւն*. *մորթ*. peau de mouton etc.». =*պրս*. پوست post.

Փօսա վ., (Փօcs ղ. ն.) «*թղթատարութիւն*. poste. 2. *նամականատուն*. bureau de poste». = *Թրք*. پوسته posta = *Իտալ*. posta.

Փօսալ «*վատաբարոյ կին*. femme dépravée». = *Թրք*. پوستال postal.

Փօսահանէ պ., Փօսախանա վ. «*նամականատուն*. bureau de poste».=*Թրք*. پوستاخانه postaxane.

Փորթուխալ պ., Փորթուֆալ ն., Փորթուկալ վ. «*նարինջ*. orange». = *Թրք*. پورتقال portukal *կամ* portokal = *Իտալ*. portogallo.

Փորթուխալճի «*նարնջավաճառ*. marchand d'oranges». =*Թրք*. پورتقالجی portukalǰə.

Փորյազ «հիւսիսային քամի. vent du Nord». = թրք. پویراز poyraz=յուն. βορέας.

Փորյալըխ «կարծր դերանով յեցակ. étai». = թրք. پویرالق poyralək.

Ք.

Քազմիր պ., կազմիր վ. «տեսակ մը կերպաս. casimir».=թրք. قازمیر kazmir=ֆրանս. casimir.

Քալօշ ն., կալօշ վ.. ղ. «կրկնակօշիկ, սահմուճակ. galoche».=թրք. قالوش kaloš=ֆրանս. galoche.

Քախխախ «բարձրաձայն ծիծաղ. grand éclat de rire». =արաբ. قهقهه kahkaha.

Քանափա պ., քանէփի ն., կանափա վ. «բազմոց, տիւան, նստարան. canapé». =թրք. قناپه կամ قاناپه kanapa =ֆրանս. canapé.

Քանկրէնա «փտախտ. cangrène, gangrène». = թրք. قنغرنه kangrena=իտալ. cangrena.

Քանօն պ., կանօն վ. «տաւիղ. psaltérion». = արաբ. قانون kanun.

Քանօն պ., կանօն վ. «զինուորներու համար ոստիկան. sous-officier faisant la police pour les militaires». = =արաբ. قانون kanun.

Քառյօլա «մահճակալ. lit de fer ou de bois». = թրք. قاریوله karyola.

Քարանթինա ն., կարանթինա վ. «քառանթին. quarantaine». = թրք. قارانتینه karantina=իտալ. quarantina. Այս բառը հին պօլսեցիք կը հնչեն խուռուանթինա, մինչեւ սերունդը խարանթինա, իսկ նօրերը միայն քառանթինա.

Քարճիցա պ., կառպիցա վ. «երկաթեայ թափծու գամ: clou en fer de fonte».=թրք. قارفیچه karfiča=յուն.

Քացա վ., (**քասա** ն.) «*դրամարկղ*. caisse». = *Թրք*. كاسه kasa=*իտալ*. cassa.

Քացաթուրա գ., **կասաբթուրա** վ. «*լայն դաշոյն*. sabre».=*Թրք*. kasatura=*իտալ*.?

Քափսօլ գ., **կափսօլ** վ., (**կափսիլ** ղ.) «*հրացանի գնդակի ծիծը*. capsule. 2. *փոքր, կլոր, ծակ կոճակ*. capsule». = *Թրք*. كاپسول kapsol = *իտալ*. capsula *կամ ֆրանս*. capsule.

Քէզապ գ., **քէզար** վ. «*ժանտասղուր, բորակածնական թթու*. acide azotique». = *պրս*. تيزاب tizab = *Թրք*. *եզած* كذاب kezab.

Քէթէն գ., **քաթան** ղ., **քյոթոն** վ. «*քթան*. lin».=*արաբ*. كتان ketan=*Թրք*. *եզած* كتن keten.

Քէթէն թօխումի «*կտաւատ*. graine de lin». = *Թրք*. تخمی كتان ketan toxmə.

Քէլ ն., **քյոլ** վ. «*գոնղ*. teigneux. 2. *գոնղութիւն*. teigne».=*պրս*. كل kel.

Քէլէկ գ., **քյոլոգ** վ. «*տկլաստ*. radeau à outres. 2. *տհաս սեխ*. melon vert, non mûr». = *Թրք*. كلك kelek. *Առաջին իմաստով գործածական չէ*.

Քէլէճ ն. «*գոնղ*. teigneux», **քյոլոճ** վ. «*կարիճ*. brave, belliqueux».=*Թրք*. كلش keleš «*գոնղ*. teigneux».

Քէլէփիր «*շատ աժան գնուած*. occasion, acheté en meilleur marché».=*Թրք*. كلپير kelepir.

Քէլէփճէ գ., **քյոլոփչո** վ. «*գայլ, ձեռնակապ*. menotte».=*Թրք*. كلبچه kelebče.

***Քէլլէ** ն., **քյոլլո** վ. ղ. «*գանկ*. crâne. 2. *շաքարի գլուխ*. pain de sucre».=*պրս*. كله kelle.

Քէլփէթին ն., **քյոլթոթին** վ., **քյըրփըթիւն** ղ. «*պըտյան*. tenailles». = *Թրք*. كلپتين kelpetin = *արաբ*. كلبتان kelbetan.

Քէխիյա, քէխյա գ., **քյոհյո** վ., **քյօխա, քյօխվա** ղ. «*թաղապետ*. préposé de quartier». *Ոճով կ'ըսուի* **քէՃիս քէխիյա'ն ես** «*գործիս ինչ կը խառնուիս, քեզ ինչ*. est-ce

que cela te regarde?»=պրս. ايتكن ketxüda որ թրք. اوماز ايش kexya կամ كيا kehya ձևը.

Քէհրիպար ն., ֆյոռբոռ վ., ֆոռրբար ղ. «սաթ. ambre jaune, succin».=պրս. كهربا kehrüba.

*Քէմ «նուազ, պակաս. moins, peu». օր. ան ալ էմ խեցը չէ.=պրս. كم kem.

Քէման գ., ֆյոմոճի վ. «ջութակ. violon». = պրս. كمان keman.

Քէմէնչէ ն., ֆյըմբնչո վ. ղ. «փոքր ջութակ. violoncelle, petit violon».=պրս. كمانچه kemanče.

Քէմէր ն., ֆյոմոռ վ. ղ., ֆոմսար ղ. «կամար. arc, voûte. 2. մէջքի հաստ գօտի. ceinture».=պրս. كمر kemer.

Քէմէրլի գ., ֆյոմոռլի վ. «կամարակապ. en arc». = թրք. كمرلى kemerli.

Քէճար ն., ֆյոճոռ վ. «եզերք. bord, rive». = պրս. كنار kenar.

Քէճէվիր գ., ֆյոճովիր վ. «կանեփահատ. graine de chanvre».=թրք. كندير kendir կամ كنوير kenevir.

*Քէճէճ «արտաքնոց. commodités. 2. դառնաբարոյ, դաժան. rude, de mauvaise hnmeur».=արաբ. كف kenef.

Քէճէճլէճմիբ ըլլալ «դառն ու դաժան բնութիւն մ՚առնել. être de mauvaise humeur». = թրք. كنلنمك keneflenmek.

Քէննայի «հակառակութեամբ, դէդ կերպով. en dépit de».=թրք. kennayi.

*Քէհլամա «հարաւ–արևելեան քամի. vent de sud–est».=թրք. كشلمه kešišlame.

Քէշկէ ն., ֆէշկէմ գ., ֆյոշկէ վ. «երանի թէ, իցիւ. plût à Dieu! puisse que!»=պրս. كشكا կամ كشكى kyaški.

Քէշկէկ գ., ֆյոշկա վ. «հերիսայ. froment bouilli avec de la viande effilée».=թրք. كشك kešgek.

Քէչէ գ., ֆէչա ն., ֆյէչո վ. ղ. «կաճ, թաղիք. feutre«. =թրք. كچه keče.

*Քէչէէնմիշ ըլլալ «ընդարմանալ. s'engourdir».=թրք. كەلەچك kečelenmek.

Քէչէի «թաղիքաւոր. en feutre, de feutre». = թրք. كەچەلى kečeli.

Քէչէճի ն. «թաղիք ծախող. marchand de feutre». = թրք. كەچەجى kečeji.

Քէչի պ. «այծ. chèvre».=թրք. كچى keči.

Քէչի՛պույնուզի պ., քէչէպօյնո՛ւզ ն. «այծեղջիւր պտուղը. caroube».=թրք. كچى بوينوزى keči buynuzə.

Քէպապ ն., ֆյոբաբ վ. ղ. «խորոված. rôti». = պրս. كباب kebab.

Քէռաբա «կաւաւտ. cocu, maquereau». = թրք. كراته kerata=յուն. κερατίας «եղջերաւոր. cornu».

*Քէռթ «առիթ, ժամանակ. occasion, temps propos. 2. աստիճան. degré».=թրք. كرت kerte.

Քէռթէնճիէ «մողէս. lézard». = թրք. كرتنكر kertenkeler.

Քէռթիկ «վէտ վէտ վտրուածք, կտրուածք. coche, entaille».=թրք. كرتيك kertik.

*Քէռխանէ կամ քէռանէ «բոզանոց. bordel, maison de prostitution».=պրս. كارخانه kyarxane.

*Քէռխանէճի կամ քէռանէճի «բոզապետ. maître d'une maison de prostitution. 2. անարդական ածական մ'է. terme de mépris».=թրք. كارخانەجى kyarxaneji.

Քէսաս պ., ֆյոսադ վ. ղ. «առուտուրի դադարում. stagnation».=արաբ. كساد kesad.

Քէսէ ն., քէսա ն., քիսա ղ., ֆյիսա վ. «քսակ. bourse. 2. 500 ղրուշի գումար մը. une somme de 500 piastres». = պրս. كيسه kise.

Քէսէր «ուրագ. doloire».=թրք. كسر keser.

*Քէսկին պ., ֆյոսկին վ. «խիտ, կծու. fort, âcre».= =թրք. كسكين kesgin.

Քէստանէ պ., քուստանա ն., ֆյոստանակ վ. «շագանակ. châtaigne».=թրք. كستانه kestane=յուն. κάστανον.

Քէստանէ ճիճէնկի *տեսակ մը հրթիռ.* espèce de fusée».=*Թրք.* فشنكى kestane fišengi.

Քէվկիր ¶., Քէպկիր Ն., Ֆյովգիր Վ., Ֆափկիր Ղ. «*պարզուտ.* écumoir». = *պրս.* كفگير kefgiyr, *որ Թրք.* *աղաւաղեալ է* كوكير kevgir.

Քէվրաճ ¶., Ֆյորվաճ Վ. Ղ. «*կարաւան.* caravan». = *պրս.* كاروان kyarvan.

*Քէտէր ¶., Ֆյոդմր Վ. «*ցաւ, վիշտ.* mal, douleur». = =*արաբ.* كدر keder.

Քէրէստէ ¶., Ֆյոռմusm Վ. «*առաջեւ.* charpente». = =*Թրք.* كراسته *կամ* كرسته kereste.

Քէրէստէճի ¶., Ֆյոռmusmջի Վ. «*առաջեւագործ.* charpentier».=*Թրք.* كرستهجى kerestejï.

*Քէրէվէթ ¶., (կարավաթ Ղ.) «*առախտ.* divan».=*Թրք.* كروت kerevet=*յուն.* κράββατος.

Քէրէվիզ ¶., Ֆյորմվիզ Վ., Ֆյորմվիւզ Ղ. «*վայրոս, լախուր.* céleri».=*Թրք.* كرويز kereviz.

Քէրկէճ ¶., Ֆյըրգյոխ Վ., Ֆյորգյոճ Ղ., Քէրկյահ Ն. «*ասեղնագործելու կարկահ, սեղան.* appareil sur lequel on fait de la broderie». = *պրս.* كركاه kyargyah = *Թրք.* *եղած* كركف kergef.

Քէրվաճ *տես* Քէվրաճ։

*Քէրփիճ Ն., Ֆյորփիւջ Ղ. «*անեփ աղիւս.* brique non cuite».=*Թրք.* كرپيج kerpič.

Քէփազէ ¶., Ֆյոփոզո Վ. «*խայտառակ.* infâme, ignoble». = *պրս.* كباده «*թոյլ աղեղ որով նետաձգութեան կը վարժուին.* arc léger dont on se sert pour s'exercer à tirer», *որ Թրք.* *ստացած է* كپاز kepaze *ձևը առաջին նշանակութեամբ (ըստ Ալբիկեանի)։*

Քէփէկ «*ցորենի թեփ.* son».=*Թրք.* كپك kepek.

Քէփէճէկ ¶., «*թիթեռնիկ.* papillon», Ղ. «*փորի քոստոտ.* ténia», կյոպոճոկ Վ. «*ոչխարի որդ.* ver de mouton. 2. *Հովուական եափունճա.* caban». = *Թրք.* كپنك kepenek.

քէփէնկ «փեղկ. trappe».=թրք. كپنك kepenk.

փէփենէ «շերեփ. grande cuillère».=պրս. كفچه kefče.

քէֆէ «կակազ, թոթով. bègue».=թրք. كك keke.

քէֆլիկ ա., fյոfյլիգյ ղ. «կաքաւ. perdrix». = թրք. كلكك keklik.

*քէօզ վ. ղ. «խարոյկ. braise».=թրք. كوز köz.

*քէօքէկ ա., fյօքէկ ն., fյէօքոգյ վ. ղ. «ծեծ. bastonnade».=թրք. كتوك kötek.

քէօքրիւմ ա., fյէօքրիւմ վ. «անդամալոյծ. paralytique».=թրք. كوتورم kötrüm.

*քէօլէ ա., fյէօlm վ. «սորուկ. esclave». = թրք. كول köle.

քէօհլան ա., fյէօհլոն ղ., fյոհյան վ. «արագավազ տաճիկ ձի. chevale arabe».=պրս. كيلان küheylan.

քէօմիւր վ. ղ., foմոur ն. «ածուխ. charbon».=թրք. كومور կամ كومر kömür.

քէօմիւրճի վ., fյէօմիւրչի ղ. «ածխավաճառ, ածխագործ. charbonnier».=թրք. كومرجی kömürji.

քէօշէ ա., fէօcm վ., focա ն. «անկիւն. angle, coin». իբր սաստկական կ'ըսուի fէօշէ-պուճախ.=պրս. كوشه küše.

քէօշէլի ա., fէօcmլի վ. «անկիւնաւոր. angulaire». = թրք. كوشه لی küšeli.

քէօշէ պուճախ ա., focա պուճախ ն., fէօcm բուջախ վ. «այլևայլ անկիւնները, ամէն տեղ. dans tous les coins».=թրք. كوشه بوجاق köše buǰak.

քէօշկ վ. «զբօսանոց, հովանոց. pavillon, kiosque».= պրս. كوشك kösg.

քէօսէ ա., fյoum վ., fouէ ն., fouակ ղ. «քարգ, անմօրուս. qui a la barbe claire».=պրս. كوسه köse.

քէօսէկէ ա., fյէօumլm վ. «սեղկ, կաշի. semelle, cuir». =պրս. كاوساك gyavsale=թրք. եղած كوسه kösele.

քէօսէկէճի ա., fյէօumլmջի վ. «սեղկ ծախող. mar chand de cuir».=թրք. كوسه جی köseleǰi.

քէօսթէկ ¶., fյէօսմկ Վ. «ժամացույցի շղթայ. chaîne de montre».=թրք. كستوک köstek.

քէօսթէպէկ «խլուրդ. taupe».=թրք. كبتوک köstebek.

քէօրիւկ ¶., formկ Ն. «փքոց. soufflet».=թրք. كوروک körük.

*քէօրկէ ¶., fյէօլգm Վ. «ստուերոտ. ombrageux».=թրք. كولک gölge.

*քէօրկէլի ¶., fյէօլգալի Վ. «ստուերոտ. ombrageux».=թրք. لى كولک gölgeli.

*քէօրփէ ¶., fյէօրփm Ղ., fյօուփա Վ. «մեղաշ. tendre».=թրք. يورک körpe.

†քէօփէկ ¶., fյէօփmգյ Վ. Ղ. անարգական ածական է. terme de mépris.=թրք. كپک köpek «շուն. chien».

քէօփէֆ պալըխի «շնաձուկ. requin».=թրք. بالغى كپک köpek balәğə.

քէօփիւկ ¶., fյէօփիւգյ Ղ., fօպուկ Ն. «փրփուր. écume».=թրք. كپوک köpük.

*քէօփիւրմիշ ըլլալ ¶., fօպուրմիշ ըլալ Ն. «փրփրիլ. s'écumer».=թրք. كمپورک köpürmek.

*քէօփօ՛օղու՝ անարգական ածական մըն է. շանորդի. fils de chien, terme de mépris. = թրք. كپک اوغلى köpek oğlə.

քէօփրիւ ¶., fօփուր Ն., fյէօրփիւ Ղ. «կամուրջ. pont».=թրք. كپرى köprü, köpri.

քէօֆ ¶., fօֆ Ն., fյէօֆյ Վ. Ղ. «արմատ. racine».=թրք. كوک kök.

քէօֆլէնմիշ ըլլալ ¶., fօֆլէմիշ ըլլալ Ն. «արմատ բռնել. s'enraciner».=թրք. كوكلنمک köklenmek.

*քէօֆ պօյասի «տօրմն. garance». = թրք. كوک بویاسى kök boyasə.

քէօճսէ ¶., fյիւճքm Վ. Ղ. «ծեծած միս. hachis». = պրս. كوفته küfte.

քէօճսէր «խաշմուշի խիւս. pâte de moût». = թրք. كوفتر köfter

Քէֆ պ., **ֆաֆ** ն., **ֆափ** ղ., **ֆյոՓֆյ** վ. «*փրփուր (կեր-բակուրին երեսը*). écume des mets».=*պրս.* کف kef.

Քէֆ ն., **էֆփ** ղ., **ֆյէօՓ** վ. «*հաճոյք*. plaisir. 2. *կենաց արպիսութիւն*. état de santé. 3. *քիչ մը գինով*. un peu ivre, soûlé».=*արաբ.* کیف keyf.

ՔէՓալ *կամ* **էՓալ պալըխի** «*գլխան ձուկը*. muge, mulet».=*թրք.* کفال kefal=*յուն.* κέφαλος.

ՔէՓէ ֆիլի «*տեսակ մը կաւ*. espèce d'argile». = *թրք.* کفه کلی kefe kili.

***ՔէՓիլ** պ., **ֆյոՓիլ** վ. «*երաշխաւոր*. caution, garant». =*արաբ.* کفیل kefil.

ՔէՓլի պ., **էՓլը** ն., **ֆյէօՓլի** վ. «*ուրախ, զուարթ*. gai, joyeux».=*թրք.* کیفلی keyfli.

***Քէֆսիզ** պ., **էֆսըզ** ն., **ֆյէօֆսըզ** վ. «*տկար, քիչ մը հիւանդ*. faible, indisposé».=*թրք.* کیفسز keyfsiz.

***Քը՛զըմ** «*աղջիկս*. ma fille!»=*թրք.* قیزم kəzəm.

Քրֆրել պ., **frֆել** պ. ն. «*հայհոյել*. faire des injures». =*արաբ.* کفر küfr «*հայհոյանք*. injures».

***Քի** ն. «*թէ, որ*. que, pour que».=*պրս.* *թրք.* کی ki.

Քիթապճի «*գրավաճառ*. libraire». = *թրք.* کتابجی kitabǰə.

Քիլէ պ., **ֆյիլո** վ. «*քոռ, դրիւ*. boisseau». = *թրք.* کیله kile.

Քիլէր «*չոեմնարան*. cave, cellier».=*պրս.* کیلار kilar.

Քիլէրճի «*մառանապետ*. cellerier». = *թրք.* کیلارجی kilarǰə.

Քիլէրմէնի «*հայկաւ*. bole d'Arménie». = *թրք.* کل ارمنی kil ermeni.

***Քիլիմ** ն. «*կարպետ*. tapis ras».=*պրս.* کلیم kilim.

Քիմյօն «*չամանի ծեծած*. poudre de cumin». = *թրք.* کیمیون kimyon=*արաբ.* کمون kemmun.

Քինէթլէմիբ ընել «*յօդել, զօդել* (*կոտրած ամանները*). souder».=*թրք.* کینتلمك kinetlemek.

Քինէքլի «յօդեալ, կցուած (աման). soudé». = թրք. كينلى kinetli.

Քինէքճի «կոպրած ամաններըը զօդող արհեստաւոր. soudeur».=թրք. كينجى kinetji.

Քինէs «ամաններու յօդ, զօդ. soudure». = թրք. كينت kinet.

Քիշիք «գինձ», քիշմիշ Վ. Ն. «չամիչ. raisin sec». = թրք. كشمش kišniš.

Քիպար Պ., քիբար Վ. «ազնուական բնաւրեամբ. d'une noble caractère».=արաբ. كبار kibar.

*Քիպիր «հպարտ. fier».=արաբ. كبر kibir.

Քիպրիք Պ., քրբրիք Վ. «լուցկի. allumette». Ոճով կ'ըսուի քիպրիքի պէս չոր «շատ չոր. très sec». = արաբ. كبريت kibrit.

*Քիսվէք «դէմք, կերպարանք. figure, forme extérieure». =արաբ. كسوت kisvet.

Քիրա Ն., քրրա Վ., րէի Ղ. «վարձք. loyer».=արաբ. كرا kira.

Քիրազ Պ., գիլազ Վ., գիլմս, գիլմս Ղ. «կեռաս. cerise».=թրք. كراز kiraz.

Քիրալամիշ ընել Վ. «վարձել. louer». = թրք. كرالمق kiralamak.

Քիրաճի Ն., քրրաջի Վ. «վարձակալ. locataire».=թրք. كراجى kiraǰə.

Քիրէմ Պ., քիրամ Ն., քրիրաջ Վ. «կիր. chaux».=թրք. كيرج kireǰ.

Քիրէմիտ Պ., քրրամիք Վ., քրիրէմիտ Ղ., քիրամիտ Ն. «կղմինտր. tuile».=թրք. كيرمید kiremid=յն. κεραμίς, -ίδος.

*Քիրիճ «աղի, լար. corde d'un instrument de musique». =թրք. كريش kiriš.

Քիրիշլամա «գերանի չարք որու վրայ տախտակ-մածը կը շինուի. solive».=թրք. كريشلمه kirišleme.

Քիրիճի Պ., րէճջի Վ. «աղեգործ. cordier, qui fait des cords d'instruments de musique».=թրք. كريشجى kirišǰi.

Քիւք «բութ, գուլ. émoussé».=թրք. küt.

Քիւքիւկ ¶., ֆիւքիւգ վ., ֆէօքուկ ¶., ֆուքուկ ն. «կոճղ. tronc. 2. արձանագրութեանց մայր–տումար. régistre». = թրք. كوتوك kütük. Երկրորդ նշանակութիւնը միայն պօլսեցոց յատուկ է։

Քիւքիւրտիւ «աղմուկ, ժխոր. tumulte, bruit». = թրք. kütürdi, kütürdü.

Քիւքիւր քիւքիւր «աղմուկով, ժխորով (եփելու, ծեծելու համար ևլն.). en grand bruit». = թրք. كوتر كوتر kütür kütür.

Քիւլախ ¶., ֆիւլոխ վ. «գլխանոց. froc, capuchon. 2. խաբեբայութիւն. ruse, fraude».=պրս. كلاه külah.

Քիւլախճի «գլխանոց չինող կամ ծախող. qui vend des capuchons. 2. խաբեբայ. fourbe, fraudeur».=թրք. كلاهجى külahǰə.

Քիւլաճ կամ քիւլճաճ «հնոց. four, fournaise (pour chauffer les bains)». = պրս. كلخان külxan = եղած թրք. كولحان külhan.

Քիւլա՛ճպէյի կամ քիւլճաճպէյի ¶., ֆիւլխաճբոյի վ. «սրիկայ. polisson, vaurien».=թրք. كلخان بكى külxan beyi.

*Քիւլիչէ ¶., ֆիւլիչո վ. «գուդէ, մեծ կտոր. lingot». =պրս. كليچه küliče.

Քիւլպասը ¶., ֆիւլբասի վ. «կասկարայի վրայ խորված միս. viande grillée». = թրք. كل باصدى kül basdə. Կատակով իբր հայերէն թարգմանաբար պօլսեցիք չինած են «մոխրակոխեաց».

*Քիւմէ «խումբ. troupe, groupe».=թրք. كومه küme.

*Քիւմէս ¶., ֆումէս ն. «հաւնոց. poulailler». Քիւմէս կըլմանի «շատ փոքր է (կ'ըսուի չինուելիք տեղ, մեծ տան համար ևլն.). c'est trop petit (se dit pour les bâtiments, chambres etc.)».=թրք. كومس kümes.

Քիւմպէթ ¶., ֆումբէթ վ. «գմբէթ. coupole». = պրս. كنبد künbed.

քիւնկ պ., fունգ ղ. «փողրակ. conduit, tuyau».=թրք. كنك künk.

քիւրէկ պ., fյիւրmqյ վ. «թի (հողի). pelle. 2. թի (նաւու). rame».=թրք. كورك kürek.

քիւրf պ., fյիւրfյ վ., fյիւլfյ ղ. «մուշտակ. fourrure».=թրք. كورك kürk.

քիւրfլիւ պ., fյիւրfլի վ. «մուշտակաւոր. en fourrure».=թրք. كلى كورك kürkli.

քիւրfի պ., fյիւրfջի վ. «մուշտակագործ, մուշտակավաճառ. fourreur».=թրք. كوركجى kürkji.

քիւփ «կարաս, թակոյկ. jarre».=թրք. كوپ küp.

քիւfիւրs պ., fուfուրs ն., fյիւfյիւրs ղ., fյըրգիւբ վ. «ծծումբ. souffre».=թրք. دركوك kükürd.

*քիւճ ն. «մգլոտուքիւն. moisissure».=թրք. كوف küf.

քիւճէ «կողով. corbeille». = թրք. كوفه küfe = յուն. κόφινος.

քիւֆիւր վ., fիֆիր ն. «հայհոյուքիւն. injure, jurement».=արաբ. كفر küfr.

քիւֆիւրպազ «հայհոյող. jureur». = պրս. كفربار küfürbaz.

*քիւֆլէնմիւճ ըլլալ պ., fիւճլէմիւճ ըլալ ն. «մգլոտիլ. se moisir».=թրք. كوفلنمك küflenmek.

*քիւֆլի «մգլած. moisi».=թրք. كوفلى küfli.

քիւրի պ., fիրիի ն. «ոզնի. hérisson». = թրք. كرپى kirpi.

*քիւրիկ ն. «թարթիչ. cils».=թրք. كيرپك kirpik.

*քյաթիպ պ., fյաթըբ վ. «քարտուղար. secrétaire». = արաբ. كاتب kyatib.

*քյամիլ ն., fյամիլ վ. «չափահաս, կատարեալ մարդ. homme d'un âge mûr. 2. խելացի, քաղաքավար, կրթեալ. intelligent, poli, instruit».=արաբ. كامل kyamil.

քյասէ պ., fյասա վ. «խոր հողէ աման. écuelle». = պրս. كاسه kyase.

քյասիպ (Պօլսոյ մէջ գործածական չէ), fյասիբ վ. ղ.

«աղքատ. pauvre».=արաբ. كاسب kyasib «շահող, վաստկող. qui gagne».

*Քյավկիր «քարուկիր. construit en pierre». = հայերէն քառուկիր բառէն իբր պարսկացած քյարգիր kyargir ձևէն, որուն աղաւ. թրք. ձևն է kyavgir (ըստ Մ. Աբիկեանի).

*Քյար ա. «շահ. gain, profit».=պրս. كار kyar.

Քյաֆիլ պ., քյոֆիլ ղ., քյաւգիլ ա. «խոպոպիք. boucles de cheveux».=արաբ. كاكل kyakül.

Քյաֆիրի ն., քյոֆուրի ա. «քափուր. camphre».=պրս. كافور kyafur.

Քյոր ա., քոր ն. ղ., քյէօր ղ. «կոյր. aveugle».=պրս. كور kör.

Քյո՛ռքյօրքնա պ., քյօռքյօրքնա ա., քօռքօրքնա ն. «կուրօրէն. aveuglément».=թրք. كوركورينه körkörine.

Քո՛ւզում, ա՛ քուզում՝ իօսակցութեան մէջ կ՚ուղղուի մեծէն փոքրին. = թրք. قوزم kuzum «գառնուկս. mon agneau!»

Քուխլա պ. «պաճուճապատանք, խամաճիկ. poupée. 2. ծիծաղաշարժ, զուարճալի. plaisant, comique», կուկլա ա. «խայտառակ. ignominieux».=թրք. قوقلا kukla.

Քուքուլէթա «ինգուղ, գլխանոց. capuchon». = թրք. قوقولتا kukuleta=իտալ.?

Քօլէռա պ., (խօլէռա ն., խօլէր ղ.), կօռէյա պ., կօռէյո, կօլէռա ա. «ժանտախտ. choléra».=թրք. قولا kolera=ֆրանս. choléra կամ իտալ. colera.

Քօմէտյա «ծաղրաշարժ գործ. chose comique».=թրք. قومدیا komedya=իտալ. comedia.

Քօնյակ պ., քօնյաք ն., կօնյակ ա., (կանյակ ղ.) «բարկօղի. cognac».=թրք. قونياق konyak=ֆրանս. cognac.

Քօնսուլ պ., քօնցօլ ն., (կօնսուլ ղ.), կօմսօլ ա. «հիւպատոս. consul».=թրք. قونسول konsol=ֆրանս. consul.

Քօնսօլ կամ քօնցօլ «հեշտադարան. commode».=ֆրանս. console.

Քօնցօլթօ «բժշկական խորհրդակցութիւն. consultation

de médecins». = թրք. konsolto = իտալ. consulto «խորհրդակցութիւն. cousultation».

Քօրթէզան «կնամոլ. passionné pour les femmes». = թրք. قورتزان kortezan = ֆրանս. courtisan.

Քօրտէլա գ., կօրտէլա գ. վ. «լայն ժապաւէն. ruban». = թրք. قوردلا kordela = իտալ. cordella. Գօլոյ մէջ կը նշանակէ նաև գլուխոտ, փորի երէզ. ténia».

Քօրտօն գ., կօրտօն գ., կօրդօն վ. «լար, ժամացոյցի շղթայ. chaîne de montre». = թրք. قوردون kordon = ֆրանս. cordon.

Քօփյա «ընդօրինակութիւն. copie». = թրք. قوپيا kopya = իտալ. copia.

*Քօֆէթ «կոկիկ, շիք. chic, coquet». = թրք. koket = ֆրանս. coquet, –ette.

*Քօֆօզ «անկուտի, դրամ չունեցող. qui n'a pas d'argent». = թրք. قوقوز kokoz.

Քօֆօնա «յոյն տիկին. dame grecque». = թրք. قوقونا kokona = յուն.

Օ.

Օթախ ն., օթաղ ա. «սենեակ. chambre». = թրք. اوتاق otak «մեծ վրան. grande tente». Գօլոյ մէջ գոյութիւն չունի բնաւ. ասոր տեղ կը գործածուի osա՝ զոր տես վարը։

*Օթլաթմիշ ընել «արածեցնել. faire paître». = թրք. اوتلاتمق otlatmak.

*Օթլախ «արօտավայր. pâturage». = թրք. اوتلاق otlak.

*Օթլանմիշ ըլլալ «արածիլ, խոտ ճարակիլ. paître». = թրք. اوتلانمق otlanmak.

†Օթուռախ «գիշերային սման. pot de chambre, vase de nuit». = թրք. اوتوراق oturak.

Օլթա «կարթ ձկան. hameçon». = թրք. اولطا olta.

Օլթա զարնել պ., ճօլթա ածել ն., բօլթա թակել, տալ ղ., փօռթա զարնել վ. «վեր վար պտտիլ. rôder». = թրք. قورو اطلو olta urmak (թրք. urmak «զարնել. frapper)». = իտալ. volta. Պօլսոյ բարբառին մէջ կը գործածուի միայն նաւի համար՝ որ հովին հակառակ ուղղութեամբ երթալու համար բազմաթիւ կարճ պիկղակներ (bordée) կ'ընէ. փոխաբերաբար կ'ըսուի նաև մարդոց համար՝ «վեր վար պտտիլ» փոքր տեղ մը շրջագայիլ, երթալ-դալ» նշանակութեամբ. իսկ միւս բարբառներուն մէջ այս վերջի փոխաբերական իմաստով միայն կը գործածուի։

*Օլղուն «հաստն (պտուղ). mûr».=թրք. اولغون olgun.

*Օլմիշ «հաստած (պտուղ). mûr».=թրք. اولمش olməš.

Օլուխ ն. «խողովակ. tuyau».=թրք. اولوق oluk.

Օլուխ չօճուխ կամ չօլուխ չօճուխ վ. «երեխաներ, ճիժ ու բիժ. enfants».=թրք. اولوق چوجوق oluk čoǰuk.

†Օլտրխնա «կարելի եղածին չափ. autant qu'il est possible».=թրք. اولدقجه oldəkǰa.

Օլտու «թաքստի խաղ, պահուըտուք խաղը, թաքչելուկի. cache-cache, cligne-musette». առնուած է թրք. اولده «եղած, վերջացած» ձևէն, բացատրութիւն որ այս խաղին մէջ միշտ կ'արտասանուի։

Օխ պ., օխյա պ. ն. «նետ. flèche».=թրք. اوق ok.

†Օխա «թանաքաման, կաղամար. encrier». = արաբ. حقة hokka.

Օխա ն., օխկա վ. «քաշ, օխա (չափ ծանրութեան). oque».=թրք. اوقه okka=արաբ. اقه okəyye. Զարմանալի է որ այս օխա բառը Նոր-Նախիջևանցոց մէջ դեռ գործածական է, «ռուսական երեք գրուանքա» նշանակութեամբ։

†Օխախալէմ «գրիչ և կաղամար. plume et encrier».=արաբ. قلم حقة hokka-kalem.

Օխլավու պ., օխլօվ ն. «խմոր բանալու գլան. rouleau de pâtissier».=թրք. اوغلاق oklaġu.

*Օխսամիշ ըլնել «փայփայել. caresser». =թրք. اوخشامق oxšamak.

Օկկապազ «ձեռնածու, սճպաբար. escamoteur». = պրս. باز حقه hokkabaz.

*Օ՛ղլում վ.. «որդեակս. mon fils!»=թրք. اوغلم oğlum.

†Օ՛ղուլ վ.. «տղայ, տղաս. enfant, mon enfant!» = թրք. اوغل oğəl, oğul. Նոր-Նախիջևանի բարբառով էմիէ օղլու «հօրեղբօրորդի. cousin, fils de l'oncle paternel».

*Օղուլլուխ «խորթ տղայ. fils adoptif». = թրք. اوغللق oğulluk.

*Օղրամիբ ըլլալ վ. «հանդիպիլ, rencontrer». = թրք. اوغرامق oğramak, uğramak.

*Օղրաշիբ ըլլալ վ. «մաքառիլ, աշխատիլ, ջանալ. lutter, s'efforcer».=թրք. اوغراشمق oğrašmak կամ uğrašmak.

Օճախ ն., օջախ վ., օջաղ Ղ. «վառարան. foyer. 2. հայրենի յարկ. maison paternelle».=թրք. اوجاق oǰak.

Օճախճի «ծխան մաքրող. ramoneur». = թրք. اوجاقجی oǰakǰə.

Օմուզ ն. «ուս. épaule».=թրք. اوموز omuz.

†Օմուզլամիբ ընել պ., օմուզլէմիբ առնել ն. «ուսին վրայ առնել. prendre sur l'épaule». = թրք. اوموزلمق omuzlamak.

Օյա վ. «ժանեակ. dentelle».=թրք. اویا oya.

*Օյին ն. վ. Ղ. «խաղ. jeu».=թրք. اویون oyun.

*Օյինճախ պ., օյինճաղ վ. «խաղալիկ. joujou, jouet». =թրք. اویونجق oyunǰak.

Օյինճախճի «խաղալիկներ ծախող. marchand de jouets».=թրք. اویونجقجی oyunǰakǰə.

*Օյինճի վ. «լաւ թուղթ խաղացող. bon joueur de carte».=թրք. اویونجی oyunǰə.

Օյինպազ պ., օյինբազ վ., Ղ. «ծաղրածու. mime, bouffon».=թրք. اویونباز oyunbaz.

*Օյմա վ. «փորագրութիւն. gravure». = թրք. اویما oyma.

*Օյմալը պ., օյմալի վ. «փորագրեալ զարդերով. en gravure, gravé».=թրք. اویمالو oymalə.

*Օյմաճի «փորագրեալ զարդեր շինող, փորագրիչ. graveur».=թրք. اویماجی oymajə.

*Օյմիլ ընել ն. «փորել. graver».=թրք. اویماق oymak.

Օյնախ գ. «յօդ (մարմնի). articulation», օյմախ ն. «մատնոց. dé à coudre». = թրք. اوینامق oynak «յօդ. articulation».

*Օյում օյում «փորփորած. troué, creux, qui a des trous». =թրք. اویوم اویوم oyum oyum.

*Օնպաշի վ. «տասնապետ. caporal». = թրք. اون باشی on bašə.

*Օնսալըխ «տասանորդ. dîme, un pour dix». = թրք. اوندالق ondalək.

Օոs վ. «շուն վանելու ձայն. cri pour chasser le chien». =թրք. اوشت ošt.

*Օռախ գ., օրախ ն. «մանգաղ. faux». = թրք. اوراق orak.

Օռման «անտառ. forêt».=թրք. اورمان orman.

Օռմանլըխ «անտառուտ տեղ. pays boisé». = թրք. اورمانلق ormanlək.

Օռէկ գ., էօրդէկ վ. «բադ. canard». = թրք. اوردك ördek.

Օռտու գ., էօրդի վ. «բանակ, բանակատեղի. armée, camp».=թրք. اوردو ordu.

Օռտուպօզան գ., էօրդի բօզան վ. «խռովարար. turbulent, factieux».=թրք. اوردو بوزان ordu bozan.

*Օռօսպու ն. «բոզ. putin».=պրս. روسپی rospi.

Օսանմիլ ըլլալ գ., օսալմիլ ըլալ ն. «ձանձրանալ. s'ennuyer».=թրք. اوصانمق osanmak.

Օսանտրմիլ ընել «ձանձրացնել. ennuyer». = թրք. اوصاندرمق osandərmak.

Օվա վ. «դաշտ. plaine».=թրք. اوا ova.

*Օվալամիլ ընել «չփել. frotter». =թրք. اوغالمق oğalamak կամ اوالمق ovalamak.

Օսա ն., էօդա վ. «սենեակ. chambre», օդա ն. «դամի

քով ծառաներու յատուկ ննջասենեակ. chambre à coucher pour les garçons d'écurie».=թրք. اطه oda.

†Օսալըխ «հարճ. concubine».=թրք. قلاطه odalək.

Օսատըխ գ., օդատըդ վ.. «նոյն սենեակը բնակող, սենեակիկից. camarade de chambre, habitant la même chambre». =թրք. شقاطه odašək.

Օսապաշի վ.. «սենեկապետ. maître d'hôtel». = թրք. باشی اطه oda bašə.

Օսուցնի «փայտահար. bûcheron». = թրք. اوطونجی odunjə.

*Օրթա գ., ocsա ն. «մէջտեղ. le milieu, au milieu. 2. միջակ. moyen».=թրք. اورتا orta.

*Օրթալամիլ ընել «մէջտեղը առնել, շրջապատել. entourer. 2. ծաղրի առնել. se moquer de». = թրք. اورتالمق ortalamak.

Օրթալըխ գ., օրթալըդ վ.., ocsալըխ ն. «մէջտեղը. au milieu. 2. հրապարակը. sur la place». = թրք. اورتالق ortalək.

*Օրթախ գ., օրթաղ վ.., ocsախ, օրթախ ն. «ընկեր. camarade, compagnon».=թրք. اورتاق ortak.

Օրթանցա գ., օրթանջի վ.., ocsանցա ն. «միջին. moyen».=թրք. اورتانجه ortanja.

Օրյա վ.., օրի ն. «սիրտ. թղթախաղի մէջ քառակուսի կարմիր նշան. le signe de cœur (en jeu de carte). 2. այս նշանը կրող թուղթ. cœur (carte marquée du signe de cœur)». =թրք. اوریا orya=յուն. ?

*Օֆլամիլ ընել ն. «հառաչել. pousser des soupirs». = թրք. اوفلامق oflamak.

Ֆ.

*Ֆազլա «աւելորդ. superflu».=արաբ. فضل fazla.

Ֆաթուրա «վերպատեղէններու օրինակ, նմոյշ. facture».=թրք. فاطورة fatura=իտալ. fattura.

Ֆալ ն. վ., փալ ղ. «գուշակութիւն, հմայք. augure, divination».=արաբ. فال fal.

Ֆալախաճ գ., ճալախա ն., ճալախկա վ., փալախկա ղ. «փալախկայ և ասոյ ձեռ. appareil pour la bastonnade».=թրք. فلقه falaka.

Ֆալճի ն. վ., փալչի ղ. «գուշակ, հմայող. devin». = թրք. فالجی faljə.

*Ֆալցо «թիւր, թերի. défectueux, défectif». = իտալ. falso «սխալ. faux».

†Ֆախըր գ. «աղքատ. pauvre».=արաբ. فقير fakir. Բայց ուրիշ է Ղարաբաղի բարբառով փախըր՝ որ կը նշանակէ «անագը վրայէն եղած (պղինձի համար)» և կուգայ թրք. باقر bakər «պղինձ. cuivre» բառէն. կ'ըսուի օրինակ՝ պըղինձը փա՛խըր է, այսինքն «փաթսայի անագը թափած է»։

*Ֆամիլյա գ. «ընտանիք. famille. 2. ամուսին, կինը. femme, épouse», (ճամիլյա ն., փամիլյա ղ. «ազգանուն. nom de famille)».=թրք. فاملیا familya «ընտանիք». = իտալ. famiglia.

Ֆայիզ վ. «տոկոս. intérêt, taux».=արաբ. فائض fayiz.

Ֆայտա ն., ճոյդո վ., փէյդո ղ. «օգուտ. utilité, avantage».=արաբ. فائده faide.

Ֆայտալը ն., ճոյդոլի վ. «օգտակար. utile». = թրք. فائده‌لی faideli.

Ֆայտասըզ ն., ճոյդոսըզ վ. «անօգուտ. inutile». = թրք. فائده‌سز faidesiz.

Ֆանէլա վ., (ճնաճէլ ն.) «ասուեակ. flanelle».=թրք. فانله fanela=իտալ. flanella.

Ֆապրիֆա ն. վ., (փաբրիֆ Ղ.) «գործատուն. fabrique». =թրք. فابرقا fabrica=իտալ. fabbrica.

Ֆառաճ պ., ճառաչխանցա վ.. «մեխնոց. pelle aux cordures».=թրք. فاراش faraš.

Ֆառը «սալայատակ. pavé». Պօլիս գործածական չէ. բայց շատ գործածական է Ռուսահայոց մէջ. հմմտ. փոռը Ղ..=արաբ. فرش ferš.

Ֆասէթա «ադամանդի երեսները. facettes de diamant». =թրք. فاسه faseta=իտալ. faccetta կամ ֆրանս. facette.

*Ֆասլա ճասլա «փերթ փերթ, կտոր կտոր. morceau par morceau».=արաբ. فاصله fasəle.

Ֆասուլյա վ. «լուբիա. haricot».=թրք. فصولیه fasulya =յուն. φάσηλος (հմմտ. իտալ. fagiuolo, ֆրանս. faséole).

*Ֆարազա պ., ճարմզա վ. «ենթադրենք թէ, զոր օրինակ. supposons que, par exemple».=արաբ. فرضا faraza.

*Ֆարզ ընել «ենթադրել. supposer».=արաբ. فرض farz.

Ֆարխ պ., ճարղ ն., ճարկ վ. «տարբերութիւն. différence».=արաբ. فرق fark.

Ֆարխլը պ., ճարկլի վ. «տարբերութիւն ունեցող. différent, qui a une différence».=թրք. فرقلی farklə.

Ֆարխսըզ պ., ճարկսըզ վ.. «տարբերութիւն չունեցող. qui n'est pas différent».=թրք. فرقسز farksəz.

Ֆէթ «ամէն կողմ պտտիլ. parcourir, se promener partout».=արաբ. فتح feth.

Ֆէնէռ ն., ճռնճռ վ., փռնճռ Ղ. «լապտեր. lanterne». =թրք. فنار fenar=յուն. φανάριον.

Ֆէնէռճի պ., ճռնճռջի վ.. «լապտեր ծախող կամ շինող. qui fait ou qui vend des lanternes».=թրք. فنارجی fenarǰə.

*Ֆէնճ ն., ճռնդ վ.., փռնդ Ղ.. «հնարագիտութիւն. ruse, artifice».=պրս. فند fend.

Ֆէռահ պ., ճռռախ վ. «զուարթ, ուրախացուցիչ, ընդարձակ, բացօթեայ. gai, joyeux, vaste, spacieux».=արաբ. فراح ferah.

*Ֆէրահլանմիք ըլլալ պ., ֆռռոխլանմիք վ.. «զուարթանալ, սիրտը բացուիլ. se distraire». = թրք. فرحلانمق ferahlanmak.

Ֆէս ն., ֆռս վ.., փոս պ.. «թրքական կարմիր գլխարկ. fez».=թրք. فس fes.

Ֆէսլի պ., ֆռսլի վ.. «գլխարկաւոր. coiffé d'un fez». =թրք. فسلی fesli.

Ֆէսլիյէն «ռեհան. basilic».=թրք. فسلکن fesliyen.

Ֆէսֆէսէ պ.,[վոսվոսում վ.., վսվսալ պ.. (բայահն) «վասկած, մտատանջութիւն. soupçon, inquiétude».=արաբ. وسوسه vesvese.

Ֆէսֆէսէլի պ., վոսվոսումլի վ.. «վասկածաւոր, կասկածոտ, մտատանջ. soupçonneux, défiant. 2. կասկածելի. suspect».=թրք. وسوسه لی vesveseli.

*Ֆէրահաթ պ. «դադրիլ, ի բաց կալ, վարժութիւն մը թողուլ. se retirer, laisser une habitude», փրդաթ պ.. «զգոյշ. qui prend ses précautions, précautionné». =արաբ. فراغت feraġat՝ առաջին նշանակութեամբ.

Ֆէրաճէ պ., ֆռրռջա վ.., փրրջոմ պ.. «կրկնոց, շրջազգեստի նման զգեստ. manteau».=թրք. فراجه feraǰe.

Ֆէրմանճ պ., ֆռրմոճ վ. «հրովարտակ. édit, firman». =պրս. فرمان ferman.

Ֆընտըխ պ., պնդուկ վ.. «կաղին. noisette». = թրք. فندق fəndək.

Ֆըխըրտմիք ընել «բողբոջել, ժայթքիլ. pousser, jaillir».=թրք. فشقرمق fəškərmak.

*Ֆըշիի «աղբ. fumier».=թրք. فشقه fəškə.

Ֆըչի վ.., ֆիչի ն. «տակառ. tonneau».=թրք. فوچی fučə.

Ֆըչիճի «տակառ շինող կամ ծախող. tonnelier». = թրք. فوچیجی fučəǰə.

Ֆըռէնկի վ.. «գաղղիական ախտ. syphilis». = պրս. فرنگی fərengi.

Ֆըռէնկ իւզիւմի «հաղարջ. groseille». = թրք. فرنك اوزومی fəreng üzümi.

Ֆըռըլտախ գ., ֆըռըլդաղ վ. «չռնչան. toupie».=թրք. فرلداق fərəldak.

*Ֆըռլաթմիշ ըլնել ն. «ինեռել. jeter». = թրք. قمڵرلا fərlatmak.

*Ֆըռլամիշ ն. կամ ֆըռլանմիշ ըլլալ գ. «ինեռուիլ. se jeter».=թրք. قمڵرلا fərlanmak.

Ֆըռչա վ. «խոզանակ, վրձին. brosse, pinceau».=թրք. فرچه fərça կամ چورفه furça=նյն. βούρτσας.

Ֆըռչալամիշ ըլնել վ. «խոզանակել, վրձինով ներկել. brosser, peindre avec des pinceaux». = թրք. قمڵچرف fərčalamak.

Ֆըռսաճս գ., ֆուռսաճդ վ. «առիթ, պատեհութիւն. occasion».=արաբ. صرف fursat, fərsat.

*Ֆըսըլթը գ., փըսըլտի ն. «փսփսոց. chuchotement». = թրք. یدلصف fəsəldə.

Ֆըսդըխ ն., ֆըսդըխ վ. «պիստակ. pistache».=թրք. قستف fəstək.

Ֆըսդըխի «պիստակագոյն. de couleur de pistache». = պրս. یقستف fəstəki.

Ֆիք ըլլալ «հաւասար, հէ շահ հէ կորուստ ունենալ. quitte à quitte».=թրք. تیف fit.

Ֆիք տալ վ. «դրդել. instiguer».=թրք. تیف fit «դըրդում; դրդիռ. instigation».

Ֆիթիլ ն., ֆթիլ վ., փըթէլա ղ. «պատրոյգ. mèche». =արաբ. لیتف fitil.

Ֆիթլէմիշ ըլնել «դրդել. instiguer». = թրք. كلمتف fitlemek.

Ֆիթնէ «ասկեթելը վրան փաթթելու փայտ. instrument de broderie».=թրք. هنتف fitne.

Ֆիթնէի ճուճուռ գ. «խիստ խռովարար, դրդռիչ. perturbateur, turbulent».=արաբ. رجوف ٔهنتف fitnéi fuǰur.

Ֆիթնէլիկ «ֆիլֆնէի տուփ».=թրք. كلهنتف fitnelik.

Ֆիլ ն. «փիղ. éléphant».=արաբ. لیف fil.

Ֆիլան պ., Ֆլան վ., Ֆէլան ն., փլան ղ. «այս ինչ. tel ou tel».=արաբ. فلان filan.

*Ֆիլար «հողաթափ. pantoufle».=թրք. فیلار filar.

Ֆիլիզ պ., Ֆլիզ վ. «ընձիւղ, բողբոջ. rejeton, germe». =թրք. فلز filiz.

Ֆիլիզլէնմիբ ըլլալ «բողբոջիլ. pousser des rejetons, germer».=թրք. فلزلنمك filizlenmek.

Ֆիլիզլի «բողբոջաւոր. bourgeonné, germé». =թրք. فلزلی filizli.

Ֆիլճան պ., Ֆիճան վ. «բաժակ. tasse à café». =թրք. فنجان finǰan.

Ֆիլտիշ վ. «փղոսկր. ivoire».=թրք. فیل دیشی fil diši.

Ֆիլորյա «թռչուն մը. loriot».=թրք. فلوریه filorya.

Ֆիյանկո, Ֆիյօնկա, Ֆիյօնկ «կօշկին երեսը իբր զարդ կապուած ժապաւէն. bande de botte».=թրք. فیونغه fiyonga =իտալ. fianco? «կող, քով. flanc, côté».

Ֆինօ «տան շուն. bouledogue, King-Charles, loulou». =թրք. فینو fino=ֆրանս. finaud «խորամանկ, խորագէտ?»

Ֆիշէնկ պ., Ֆշճիյ վ., փշճիկ ղ. «փամփուշտ, հրթիռ. fusée».=թրք. فشنك fišenk.

Ֆիշնէ պ., Ֆշնա ն., Ֆշնճ վ. «բալ. cerise anglaise». =պրս. هشو višne.

Ֆիսկէ «շատրուան. jet d'eau».=թրք. فسقیه fəskəye.

Ֆիստան պ., Ֆստան վ. «շրջազգեստ. robe». =թրք. فستان fistan

Ֆիտան ն. «տունկ. plante».=թրք. فدان fidan.

*Ֆութուր «հոգ, մտահոգութիւն. souci».=արաբ. فتور fütur.

*Ֆութուրսուզ «անհոգ. indolent, sans-souci».=թրք. فتورسز fütursuz.

Ֆուլյա «ոսկի նարկէս. jonquille». =թրք. فولیه fulya =յուն.

*Ֆուխարէ պ., Ֆուկարա վ. «աղքատ. pauvre».=արաբ. فقرا fukara.

Ֆուրթունա պ., ֆըթընա վ., ֆըտընա ն. «փոթորիկ. tempête».=թրք. طوفان կամ اطورغه furtuna=իտալ. fortuna.

Ֆուռուն պ., փուռուն ղ., ֆռոն կամ փռոն վ. «փուռ. four, fournaise».=թրք. فرون furun.

Ֆուռունճի պ., ֆռնչի կամ փռնչի վ., փուռունչի ղ. «փուռպան. fournier».=թրք. فرونجی furunǰə.

Ֆօթօզ «հայ կանանց գլխու լաչակ. bandeau des femmes arméniennes».=թրք. خوطوز xotoz.

*Ֆօլլուխ «բունկալ. nichée».=թրք. قللو folluk.

*Ֆօ՛ռա «բոլորովին բաց (դրան, պատուհանի համար). tout ouvert (se dit des portes et des fenêtres)».=թրք. اوراً fora=իտալ. fora, fuora «դուրս. en dehors».

*Ֆօsուլ վ. «ինքնահաւան. présomptueux, hautain».=արաբ. فضل fuzul, որ թրք. اوداً ֆ فودول fodul ձևը.

*Ֆօsուլա «նկան. espèce de pain».=թրք. فودلا fodula.

Տիլիճան, 1900 յուլիս.